

*ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ*

*ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ*

*«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΛΟΓΙΑ»*

Θ Ε Μ Α:

*«Η επαρχία Μαλεβιζίου τα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας
στην Κρήτη. Κοινωνικές και οικονομικές πραγματικότητες όπως
εμφανίζονται στους Ιεροδικαστικούς Κώδικες Ηρακλείου»*

*ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ*

*ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ*

*«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ
ΤΟΥΡΚΟΛΟΓΙΑ»*

Θ Ε Μ Α:

*«Η επαρχία Μαλεβιζίου τα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας
στην Κρήτη. Κοινωνικές και οικονομικές πραγματικότητες όπως
εμφανίζονται στους Ιεροδικαστικούς Κώδικες Ηρακλείου»*

Φωτεινή Χαιρέτη

Ρέθυμνο
Φεβρουάριος, 2005

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγικό σημείωμα.....	Σελ. 1
1. Μεθοδολογικά ζητήματα σχετικά με τις πηγές.....	4
2. Τα τελευταία χρόνια της βενετικής κυριαρχίας στην Κρήτη.....	9
3. Η οθωμανική κυριαρχία στο νησί.....	12
4. Η επαρχία Μαλεβιζίου στα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κατάκτησης.	
α. Ο ναχιγιές Μαλεβιζίου.....	18
β. Οι εκκλησίες και τα μοναστήρια της επαρχίας Μαλεβιζίου.....	20
5. Η παρουσία μη μουσουλμάνων ραγιάδων στο δικαστήριο του καδή.	
α. Τα κίνητρα επιλογής ή προτίμησης του Σεριάτ.....	27
β. Τα είδη των υποθέσεων της χριστιανικής κοινότητας που εκδίκασε ο οθωμανός καδής.....	31
6. Οι σχέσεις χριστιανών και μουσουλμάνων στα χωριά της επαρχίας Μαλεβιζίου.....	40
α. Ο γάμος και το διαζύγιο.....	41
β. Οι αγοραπωλησίες κινητής και ακίνητης περιουσίας.....	42
γ. Οι διενέξεις ανάμεσα σε χριστιανούς και μουσουλμάνους ραγιάδες.....	48
δ. Η φορολογική οργάνωση της επαρχίας Μαλεβιζίου.....	50
7. Ενδείξεις για την κοινοτική οργάνωση στα χωριά της επαρχίας Μαλεβιζίου.....	56
8. Συμπεράσματα.....	59
9. Περιλήψεις καταχωρίσεων 3 ^{ου} Ιεροδικαστικού Κώδικα Ηρακλείου.....	65
10. Πίνακας συμβόλων μεταγραφής.....	85
11. Περιλήψεις και μεταγραφές καταχωρίσεων 5 ^{ου} Ιεροδικαστικού Κώδικα Ηρακλείου.....	86
12. Νέος Κανονισμός Κρήτης.....	125
13. Οθωμανικά κείμενα καταχωρίσεων.....	126
14. Γλωσσάρι οθωμανικών όρων.....	160
15. Βιβλιογραφία.....	165
16. Χάρτες.....	170

Εισαγωγικό σημείωμα.

Στη μακραίωνη πορεία της στο χρόνο και την ιστορία, η Οθωμανική Αυτοκρατορία βρέθηκε πολλές φορές αντιμέτωπη με τις μεγαλύτερες σύγχρονες της δυνάμεις, σε ξηρά και σε θάλασσα. Η κλασική ιστοριογραφική άποψη θέλει το οθωμανικό κράτος να δημιουργείται περίπου στις αρχές του 13^{ου} αι., να ακμάζει μέχρι το 1600 περίπου και έπειτα να εισέρχεται σε μια μακρά περίοδο παρακμής, που οφειλόταν στο σταδιακό εκφυλισμό και τελικά την κατάρρευση των παραδοσιακών θεσμών του ισλαμικού κράτους.¹ Η ιστοριογραφία, οθωμανική και ευρωπαϊκή, ασχολήθηκε εξαντλητικά με τους διοικητικούς και θρησκευτικούς θεσμούς, τα πολεμικά γεγονότα και τις πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που οδηγούσαν κάθε φορά τον οθωμανικό στρατό στα πεδία των μαχών. Από την άλλη, τις τελευταίες δεκαετίες η μελέτη της κοινωνίας και των υπηκόων του οθωμανικού κράτους έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον των ιστορικών. Η κοινωνική «ιστορία από τα κάτω»² έφερε στο προσκήνιο τις ζωές των απλών ανθρώπων και τις μεταξύ τους σχέσεις. Η επεκτατική πολιτική του κράτους έπαψε να αποτελεί τον κεντρικό άξονα της ιστορικής μελέτης. Οι ερευνητές έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στην καθημερινή ζωή των ραγιάδων της Αυτοκρατορίας, μουσουλμάνων και μη, δίνοντας έμφαση στην κοινωνική και οικονομική ιστορία. Χρησιμοποιώντας ως πρωτογενή πηγή τους οθωμανικούς ιεροδικαστικούς κώδικες οι επιστήμονες κατέληξαν σε πολύτιμα συμπεράσματα για τους ανθρώπους και τους θεσμούς, σύμφωνα με τους οποίους λειτούργησε το οθωμανικό κράτος ανά περιόδους και διοικητικές περιφέρειες. Σε συνδυασμό με το αρχαιακό υλικό των χωρών που σχετίζονται με την ιστορία του οθωμανικού κράτους δίνεται η δυνατότητα να μελετηθούν τομείς που μέχρι πρόσφατα βρίσκονταν στο περιθώριο. Παράλληλα, ξεπερνώντας σταδιακά τα προβλήματα που δημιουργεί το πολύγλωσσο του υλικού και η διασπορά του σε διάφορες χώρες με διαφορετικές κουλτούρες και αντιλήψεις για την Οθωμανική Αυτοκρατορία, οι ιστορικοί μπορούν να διασταυρώσουν πληροφορίες και να καταλήξουν σε συμπεράσματα όσο το δυνατό πιο κοντά στην οθωμανική πραγματικότητα.

---

¹ Βλ. ενδεικτικά: Halil İnalcık, “The Heyday and Decline of the Ottoman Empire”, *The Cambridge History of Islam*, επιμ. P.M. Holt, Ann K.S. Lambton, Bernard Lewis, τ. I, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1970, σ. 342-349· του ίδιου “Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire, 1600-1700”, *Archivum Ottomanicum*, 6 (1980), σ. 283-337.

² Eric Hobsbawm, *Για την Ιστορία*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1998, σ. 247-264.

Η παρούσα εργασία ασχολείται με τις συνθήκες που διαμόρφωσαν τη ζωή των χριστιανών και μουσουλμάνων ραγιάδων σε μια επαρχία της Κρήτης λίγα χρόνια μετά την πτώση του Χάνδακα. Η κατάκτηση της Κρήτης³ στο δεύτερο μισό του 17ου αιώνα (1645-1669),⁴ πραγματοποιήθηκε σε μια περίοδο για την Αυτοκρατορία, την οποία άλλοι ιστορικοί χαρακτηρίζουν ως παρακμή και άλλοι ως περίοδο μετασχηματισμού, με τη συνδρομή του οποίου κατάφερε να αντιμετωπίσει την κρίση και να αποτρέψει την κατάρρευση.⁵

Το θέμα της εργασίας αναφέρεται στην επαρχία Μαλεβιζίου και τις κοινωνικές και οικονομικές πραγματικότητες όπως διαμορφώθηκαν τα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας στο νησί, με βάση τους Ιεροδικαστικούς Κώδικες Ηρακλείου. Αμέσως μετά την κατάληψη των Χανίων και του Ρεθύμνου⁶ οι Οθωμανοί κατευθύνθηκαν προς το Χάνδακα, την πρωτεύουσα του «Βασιλείου της Κρήτης»⁷ των Βενετών. Ο οθωμανικός στρατός κατέλαβε τα χωριά του Μαλεβιζίου, που εκτείνεται δυτικά του Χάνδακα και αποτελεί την ενδοχώρα του. Τα χωριά της επαρχίας ήταν τα πρώτα που συνάντησε καθώς πλησίαζε στην πόλη. Ο ποιητής του Κρητικού Πολέμου γράφει: «Στες τέσσερες του Δεκεμβριού κινούν οι καβαλάρη και στο φαράγγι μπαίνουν, στην Τύλισο σταλάρει. Κι αφού το Κάστρο είδασιν, αδυνατά χουγιάζει κι ακούστη ως την Τύλισο και κάτω προς του Γάζη.⁸ Εφεύγαν όλος ο λαός κ' οι Τούρκοι τους ζυγώνα οπίσω τους, κι' ετρέχασιν και τους κατασκοτώνα. Και στα

³ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την κατάκτηση και την εδραίωση της οθωμανικής κυριαρχίας στο νησί: Dr. Ersin Gülsoy, *Girit'in Fethi ve Osmanlı İdaresinin Kurulması (1645-1670)*, Tarih ve Tabiat Vakfı, Tatav Yayınları, İstanbul, 2004.

⁴ Με τον πόλεμο κατά της Πολωνίας τα έτη 1672-1676 ολοκληρώνονται οι μεγάλες κατακτήσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας: Peter Sugar, *Η Νοτιοανατολική Ευρώπη κάτω από Οθωμανική Κυριαρχία (1354-1804)*, τ. Β', Σμίλη, Αθήνα, 1994, σ. 165.

⁵ Για την αμφισβήτηση του σχήματος «ακμή-παρακμή» βλ. Linda Darling, *Revenue-Raising and Legitimacy. Tax Collection and Finance Administration in the Ottoman Empire 1560-1660*, E.J. Brill, Λάιντεν, 1996. Suraiya Faroqhi, "Crisis and Change", *An Economic and Social History of the Ottoman Empire, 1300-1600*, επιμ. Halil İnalcık με Donald Quataert, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1994, σ. 413-636. Jane Hathaway, "Problems of Periodization in Ottoman History: The Fifteenth through the Eighteenth Centuries", *The Turkish Studies Association Bulletin*, 20/2 (1996), σ. 25-31. Rhoads Murphey, "Continuity and Discontinuity in the Ottoman Administrative Theory and Practice during the Late Seventeenth Century", *Poetics Today*, 14/2 (1993), σ. 419-443 κ.ά.

⁶ Για πληροφορίες σχετικά με την παρουσία των Οθωμανών στο Ρέθυμνο: Γιάννης Ζ. Παπιομύτογλου, *Έγγραφο Ιεροδικείου Ρεθύμνης, 17^{ος}-18^{ος} αι. Οι Μεταφράσεις του «Βήματος» Ρεθύμνης*, Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Ρεθύμνης, Ρέθυμνο, 1995. A.Nükhet Adıyeke, "XVII Yüzyıl Girit (Resmo) Kadi Sicillerinde Zimmi Davaları", *Pax Ottomana. Studies in Memoriam Prof. Dr. Nejat Göyünç*, επιμ. Kemal Çiçek, Sota-Yeni Türkiye, Haarlem-Ankara, 2001, σ. 77-95.

⁷ "Regno di Candia": Χρύσα Μαλτέζου, «Η Κρήτη στη Διάρκεια της Περιόδου της Βενετοκρατίας, 1211-1669», *Κρήτη Ιστορία και Πολιτισμός*, τ. Β', Σύνδεσμος Τοπικών Ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων Κρήτης, Ηράκλειο, 1988, σ. 110.

⁸ Τα χωριά Τύλισος και Γάζι είναι από τα πρώτα που συναντά κάποιος στα δυτικά της επαρχίας. Σήμερα στην Τύλισο έχει την έδρα του ο ομώνυμος Δήμος που περιλαμβάνει τα περισσότερα από τα χωριά της επαρχίας. Το χωριό Γάζι είναι επίσης έδρα ομώνυμου Δήμου.

μετόχια οι Καστρινοί εστέκασιν ετότες, να φύγουν του θανατικού, Χανιώτες, Ρεθεμνιώτες. Έρχεται μέσα στο χωριό, στο Γάζι, κι αποσώνει κ' εμάζωξε το πράμα τους και το λαό σκλαβώνει».⁹ Οι Οθωμανοί εγκαταστάθηκαν στα χωριά της επαρχίας, στην οποία διόρισαν και *καδή* για να μπορεί ο στρατός να ενημερώνεται πιο άμεσα για τις διαταγές από την πρωτεύουσα και τις εξελίξεις στο υπόλοιπο νησί. Παράλληλα, οι στρατιώτες και οι υπόλοιποι υπήκοοι θα μπορούσαν να απευθύνονται στον *καδή* για τη διευθέτηση των συναλλαγών και των ποικίλων υποθέσεων που τυχόν προέκυπταν.¹⁰ Η συνύπαρξη χριστιανών και μουσουλμάνων οδήγησε σε σχέσεις άλλοτε αρμονικές και άλλοτε έντονες, με συγκρούσεις οι οποίες χαρακτήριζαν τη διαρκή επιδίωξή τους για καλύτερες συνθήκες ζωής. Η μακρά διάρκεια του πολέμου είχε διαμορφώσει τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που θεμελίωσαν τη βάση για τη ζωή και τη συμβίωση των ραγιάδων σε μια από τις όμορες στο Χάνδακα επαρχίες. Στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει τις παραπάνω συνθήκες και να επιδιώξει την ερμηνεία τους για να καταλήξει σε συμπεράσματα για την εποχή και τους ανθρώπους της. Μέσα από την έρευνα του αρχειακού υλικού και άλλων πηγών θα αναζητηθούν οι παράγοντες που διαμόρφωσαν το ιδιότυπο πλαίσιο μέσα στο οποίο ζούσαν οι ραγιάδες της επαρχίας Μαλεβιζίου.

⁹ Μαρίνος Τζάνε Μπουνιαλής ο Ρεθυμναίος, *Ο Κρητικός Πόλεμος (1645-1669)*, Σ. Αλεξίου και Μάρθα Αποσκίτη, Στιγμή, Αθήνα, 1995, σ. 237, στ. 5-14.

¹⁰ Ελένη Καραντζίκου-Πηελόπη Φωτεινού, *Ιεροδικείο Ηρακλείου. Τρίτος Κώδικας (1669/73-1750/67)*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2003, σ. 24 (υποσ. 16) και σ. 329, έγγρ. αρ. 676. Σε καταχώριση σημειώνεται το χωριό Άγιος Μύρων ως έδρα του *καδή* Μαλεβιζίου: Ι.Κ.Η. 5:23. Στο εξής όταν γίνεται παραπομπή σε καταχώριση των Ιεροδικαστικών Κωδίκων Ηρακλείου θα γίνεται ως εξής: Ι.Κ.Η. 3 ή 5:2. Οι αριθμοί 3 και 5 αντιπροσωπεύουν τον αντίστοιχο Κώδικα και ο αριθμός 2 τον αύξοντα αριθμό της περίληψης των καταχωρίσεων.

1. Μεθοδολογικά ζητήματα σχετικά με τις πηγές.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες τα κατάστιχα που τηρούσε ο καδής αποτελούν τον πυρήνα της έρευνας για την κοινωνική ιστορία της οθωμανικής περιόδου.¹¹ Οι αρμοδιότητες του οθωμανού ιεροδίκη δεν περιορίζονταν μόνο στην εκδίκαση δικαστικών υποθέσεων και τη σύνταξη δικαστικών και συμβολαιογραφικών πράξεων.¹² Είχε την ευθύνη για την καταγραφή και ανακοίνωση των σουλτανικών διαταγών και της επίσημης αλληλογραφίας με αξιωματούχους και υπηρεσίες της πρωτεύουσας, καθώς και για την επίβλεψη διαδικασιών διοικητικής φύσης.¹³ Η «πολυ-λειτουργικότητα»¹⁴ ενός καδή του έδινε τη δυνατότητα να είναι σε άμεση επαφή με τους στρατιωτικούς και διοικητικούς αξιωματούχους της κεντρικής και της επαρχιακής διοίκησης και παράλληλα να εξασφαλίζει την επικοινωνία ανάμεσα στο κράτος και τους ραγιάδες του.

Τη βάση για την έρευνα της παρούσας εργασίας αποτέλεσαν οι Ιεροδικαστικοί Κώδικες (*σιτζίλ*)¹⁵ με αριθμό 3 και 5, από το Τούρκικο Αρχείο Ηρακλείου (T.A.H.), οι οποίοι φυλάσσονται στη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου.¹⁶ Οι περιλήψεις των καταχωρίσεων του 3^{ου} Κώδικα που αφορούν την επαρχία Μαλεβιζίου έχουν δημοσιευτεί στο: Ελένη Καραντζίκου–Πηνελόπη Φωτεινού, *Ιεροδικείο*

¹¹ Βλ. ενδεικτικά: Kemal Çiçek, “Living Together: Muslim–Christian Relations in Eighteenth–Century Cyprus as Reflected by the Shari‘a Court Records”, *Islam and Christian–Muslim Relations*, 4/1 (1993), σ. 36-64· Suraiya Faroqhi, *Men of Modest Substance. House Owners and House Property in Seventeenth-Century Ankara and Kayseri*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1987· Molly Greene, *A Shared World. Christians and Muslims in the Early Modern Mediterranean*, Princeton University Press, Πρίνστον, 1999· Svetlana Ivanova, “Muslim and Christian Women before the Kadi Court in Eighteenth Century Rumeli: Marriage Problems”, *Oriente Moderno*, 18 (1999), σ. 161-176· Ronald Jennings *Christian and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World*, New York University Press, Νέα Υόρκη, 1993.

¹² Για μια λεπτομερή ανάλυση των καταστίχων που τηρούσε ο καδής βλ. Ivanova, “The Sicills”, όπ.π., σ. 54-76.

¹³ Για το αξίωμα του καδή πριν τους Οθωμανούς: Joseph Schacht, *An Introduction to Islamic Law*, Clarendon Press, Οξφόρδη, 1964, σ. 24-51. Επί Οθωμανών βλ. ενδεικτικά: Haim Gerber, “Sharia, Kanun and Custom in the Ottoman Law: The Court Records of 17th Century Bursa”, *International Journal of Turkish Studies*, 2/1 (1981), σ. 131-147· Svetlana Ivanova, “The Sicills of the Ottoman Kadis. Observations over the Sicill Collection at the National Library in Sofia, Bulgaria”, *Pax Ottomana. Studies in Memoriam Prof. Dr. Nejat Göyünç*, επιμ. Kemal Çiçek, Sota-Yeni Türkiye, Haarlem-Ankara, 2001, σ. 51-76· Ronald C. Jennings, “Kadi, Court and Legal Procedure in 17th C. Ottoman Kayseri”, *Studia Islamica*, 48 (1978), σ. 133-172· του ίδιου *Christian and Muslims in Ottoman Cyprus*, όπ.π., σ. 69-106 κ.ά. πολλά.

¹⁴ Ivanova, “The Sicills”, όπ.π., σ. 54.

¹⁵ Faroqhi, “Sidjill”, *The Encyclopaedia of Islam*, τ. IX, E. J. Brill, Λάιντεν, 1997, σ. 539-545.

¹⁶ Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με το υπάρχον αρχειακό υλικό βλ. Νικόλαος Σταυρινίδης, *Μεταφράσεις Τουρκικών Ιστορικών Εγγράφων Αφορώντων εις την Ιστορίαν της Κρήτης*, τ. Α΄, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Ηράκλειο, 1975, σ. 20-29.

Ηρακλείου. *Τρίτος Κώδικας (1669/73-1750/67)*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2003 και παρατίθενται στο τέλος της εργασίας για τη διευκόλυνση του αναγνώστη. Αμέσως μετά ακολουθούν οι περιλήψεις και οι μεταγραφές των καταχωρίσεων του 5^{ου} Κώδικα.

Οι επιστολές των βενετών προνοητών του νησιού προς τη Μητρόπολή τους και τα κείμενα των περιηγητών, που βρέθηκαν στην Κρήτη στη διάρκεια της βενετικής και της οθωμανικής κυριαρχίας, παρέχουν επίσης πολύτιμες πληροφορίες. Τέλος, τα έργα της σύγχρονης ιστοριογραφίας εμπλούτισαν το αρχειακό υλικό και βοήθησαν στο σχηματισμό μιας εικόνας που πλησιάζει όσο το δυνατό περισσότερο στην ιστορική πραγματικότητα της εποχής.

Ο Ι.Κ.Η. 3 περιλαμβάνει πενήντα εννέα καταχωρίσεις σχετικά με την επαρχία Μαλεβιζίου, από τις οποίες οι σαράντα εννέα εντάσσονται στα χρονολογικά πλαίσια του Ι.Κ.Η. 5.¹⁷ Ο τελευταίος περιλαμβάνει τριάντα εννέα καταχωρίσεις, που αναφέρονται στην επαρχία Μαλεβιζίου, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο. Στην πλειονότητα των καταχωρίσεων τουλάχιστον ο ένας από τους δύο διαδίκους κατοικεί σε κάποιο από τα χωριά της επαρχίας. Υπάρχουν περιπτώσεις που οι εμπλεκόμενοι κατοικούν σε χωριά άλλων επαρχιών ή στο Χάνδακα και η υπόθεση για την οποία παρουσιάζονται στον καδή αφορά μια περιουσία που βρίσκεται εντός των ορίων της επαρχίας. Το περιεχόμενο δεκαεπτά καταχωρίσεων από τον Ι.Κ.Η. 3 και επτά από τον Ι.Κ.Η. 5 προσέδλωσε το ενδιαφέρον του Νικόλαου Σταυρινίδη, με αποτέλεσμα να τις συμπεριλάβει στο έργο του *Μεταφράσεις Τουρκικών Ιστορικών Εγγράφων Αφορώντων εις την Ιστορίαν της Κρήτης*, το οποίο αποτελείται από πέντε τόμους που καλύπτουν τα έτη 1657-1765 (Εγίρας 1067-1179) και εξέδωσε η Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου. Όπου συμβαίνει αυτό, σημειώνεται μετά τον τίτλο της περίληψης (σελίδα του τόμου και αριθμός μετάφρασης).

Το χρονικό διάστημα που καλύπτουν οι καταχωρίσεις του Ι.Κ.Η. 3 είναι τα έτη 1671–1672 (Εγίρας 1082). Υπάρχει όμως και μια καταχώριση που χρονολογείται στο δεύτερο δεκαήμερο Σεβάλ 1079, δηλαδή 14–23/3/1669.¹⁸ Η χρονολογική αλληλουχία και συνοχή που παρουσιάζουν τα έγγραφα του Ι.Κ.Η. 3 δεν συναντάται στον Ι.Κ.Η. 5. Ο τελευταίος περιλαμβάνει καταχωρίσεις που χρονολογούνται μεταξύ των ετών 1673

¹⁷ Οι υπόλοιπες καταχωρίσεις χρονολογούνται ανάμεσα στα έτη 1750-1765 και αφορούν κυρίως υποθέσεις που σχετίζονται με φορολογικά και κληρονομικά ζητήματα (εκμισθώσεις εισπραξης φόρων, αναλυτικές καταγραφές της περιουσίας νεκρών κ.ά.).

¹⁸ Το συγκεκριμένο έγγραφο έχει μεταφράσει και ο Σταυρινίδης. Η χρονολογία που έχει σημειώσει είναι 15 Σεβάλ 1079 [17/3/1669].

και 1689 (Εγίρας 1083–1100). Το μεγαλύτερο μέρος των καταχωρίσεων σχετικά με την επαρχία Μαλεβιζίου καλύπτει τα έτη 1673 και 1674 (είκοσι δύο καταχωρίσεις), ακολουθεί μια καταχώριση για καθένα από τα έτη 1675, 1686 και 1688, ενώ για το έτος 1689 βρίσκουμε δεκατέσσερις.¹⁹ Η έλλειψη ικανοποιητικού αριθμού καταχωρίσεων για το διάστημα των ετών 1675–1688 δημιουργεί προβλήματα στη μελέτη της περιόδου, καθώς ο συνολικός αριθμός τους είναι έτσι κι αλλιώς περιορισμένος και δεν επιτρέπει να καταλήξουμε σε καθολικά συμπεράσματα. Ο μικρός αριθμός καταχωρίσεων που συναντάμε στους παραπάνω κώδικες δικαιολογείται πιθανότατα από την ύπαρξη καδή και στο Μαλεβίζι. Για τους ανθρώπους της επαρχίας η πρόσβαση στο χωριό Άγιος Μύρων,²⁰ όπου είχε την έδρα του ο καδής, ήταν ευκολότερη και οικονομικότερη, αφού δε χρειαζόταν να ταξιδέψουν ως την πόλη. Πιθανώς απευθύνονταν στον καδή του Χάνδακα ή σε άλλες δικαστικές αρχές για υποθέσεις που θεωρούσαν ότι ήταν σοβαρές και απαιτούνταν η κρίση του ανώτερου στην ιεραρχία καδή. Ίσως να παρουσιάζονταν στον ιεροδίκη του Χάνδακα και σε περιπτώσεις όπου ένιωθαν ότι αδικούνταν από τον καδή της επαρχίας τους, σε μια προσπάθεια για την καλύτερη δυνατή έκβαση της υπόθεσής τους.

Επιπλέον πρέπει συνεχώς να έχουμε υπόψη μας το είδος και τις ιδιαιτερότητες των πηγών που χρησιμοποιούνται. Η προσφυγή στον καδή για την επίλυση διενέξεων ή για την εξασφάλιση επίσημου πιστοποιητικού για διάφορες συναλλαγές δεν ήταν υποχρεωτική για τους υπηκόους.²¹ Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η τήρηση τέτοιων καταστίχων δεν είχε απώτερο σκοπό την παροχή πληροφοριών και στοιχείων που θα βοηθούσαν τον ιστορικό του μέλλοντος να καταλήξει σε συμπεράσματα για τη συγκεκριμένη εποχή. Τέτοιου είδους αρχεία τηρούνταν για την εξυπηρέτηση διοικητικών και κοινωνικών αναγκών. Τα σιτζίλ είναι γραμμένα από ανθρώπους που είχαν λάβει ιδιαίτερη μόρφωση σε *μεντρεσέδες* και ανήκαν στο μηχανισμό της οθωμανικής διοίκησης.²² Το επάγγελμά τους ήταν να εφαρμόζουν τον ισλαμικό ιερό νόμο (*Σεριάτ*) και τη νομοθεσία του σουλτάνου (*Κανούν* και *Ορφ*), στο όνομα του

¹⁹ Μία από αυτές είναι αχρονολόγητη, αλλά η καταγραφή της ανάμεσα σε άλλες καταχωρίσεις που χρονολογούνται στα μέσα του έτους Εγίρας 1100 (22/10/1688-14/10/1689), μας επιτρέπει να την εντάξουμε στο έτος 1689.

²⁰ Οι Οθωμανοί ονόμασαν το χωριό Çatal Köyü επειδή ήταν χτισμένο σε δύο λόφους: Σταυρινίδης, τ. Α', όπ.π., σ. 175.

²¹ Faroqhi, *Men of Modest Substance*, όπ.π., σ. 10.

²² Jennings, "Kadi, Court and Legal Procedure", όπ.π., σ. 134.

οποίου λειτουργούσαν.²³ Οι καταγραφές γίνονται σχεδόν με κωδικοποιημένο τρόπο, είναι συνοπτικές και αναφέρουν μόνο τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την εκδίκαση μιας υπόθεσης. Με τον τρόπο αυτό ο καδής μπορούσε να ανατρέξει κάθε στιγμή σε προηγούμενα κατάστιχα και να βρει τις καταχωρίσεις που αφορούσαν μια αμφισβητούμενη υπόθεση· ωστόσο, για τον σύγχρονο ερευνητή αυτό έχει ως συνέπεια να μη λαμβάνει όσες πληροφορίες θα επιθυμούσε για την περίοδο και το θέμα που μελετά.²⁴

Η επίσημη βενετική αλληλογραφία δεν στερείται παρόμοιων προβλημάτων. Προορίζεται να εξυπηρετήσει όσο το δυνατό καλύτερα τις ανάγκες της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Το βενετικό αρχειακό υλικό παρουσιάζει σημαντικές διαφορές σε σχέση με το οθωμανικό. Δεν υπάρχουν υπάλληλοι με λειτούργημα αντίστοιχο του καδή, στους οποίους να μπορεί να απευθύνεται ελεύθερα και ο γηγενής πληθυσμός. Άλλωστε, οι Βενετοί έδειξαν εξ αρχής τις προθέσεις τους για την απομόνωση των ντόπιων και τον αποκλεισμό τους από κάθε μορφή συμμετοχής στην εξουσία. Η κοινωνική πολιτική των Βενετών άλλαξε προσανατολισμό, όταν συνειδητοποίησαν ότι ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την οθωμανική απειλή ήταν η εκούσια συνεργασία του γηγενούς πληθυσμού του νησιού.²⁵

Τέλος, ιδιαίτερη προσοχή χρειάζονται τα κείμενα των περιηγητών. Απευθύνονται σε ένα συγκεκριμένο αναγνωστικό κοινό, το οποίο καλούνταν, ως επί το πλείστον, να ψυχαγωγήσουν και όχι να μορφώσουν. Το λογοτεχνικό ύφος και η πολιτισμική κληρονομιά που φέρουν οι περιηγητές είναι διάχυτα στα κείμενά τους. Τα ιστορικά στοιχεία που περιέχουν τα έργα τους είναι, πολλές φορές, αναμεμιγμένα με το μύθο και τη φαντασία της προφορικής παράδοσης σε βαθμό που δύσκολα ανιχνεύονται.²⁶ Επιπλέον, υπήρχαν και άνθρωποι που έγραφαν περιηγητικά κείμενα για περιοχές τις οποίες οι ίδιοι δεν είχαν ποτέ επισκεφτεί. Τα κείμενά τους βασίζονταν

²³ Schacht, ό.π., σ. 52-55 και 84-91· Χαλίλ Ιναλτζίκ, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η Κλασική Εποχή, 1300-1600*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1995, σ. 125-134.

²⁴ Dror Ze'evi, "Women in 17th-Century Jerusalem: Western and Indigenous Perspectives", *International Journal of Middle East Studies*, 27 (1995), σ. 168-169.

²⁵ Τα μέτρα που πήρε η Βενετία για να το κατορθώσει ήταν ριζοσπαστικά σε σχέση με την ως τότε συγκεντρωτική πολιτική της. Παρακινούσε τους βενετούς κατοίκους του νησιού να παρακολουθούν την ορθόδοξη λειτουργία και έδωσε μισθό σε ορθόδοξους ιερείς στα χωριά: Greene, ό.π., σ. 176. Επιπλέον έδωσε άδεια για την κατασκευή και την ανακαίνιση μοναστηριών: Νίκος Ψιλάκης, «Τα Μοναστήρια της Επαρχίας Μαλεβιζίου», *Το Μαλεβίζι από τα Προϊστορικά Χρόνια μέχρι Σήμερα*, Οργανισμός Ανάπτυξης Μαλεβιζίου, Ηράκλειο, 1998, σ. 161.

²⁶ Ο οθωμανός περιηγητής Εβλιγιά Τσελεμπί, που συμμετείχε στην εκστρατεία της Κρήτης και στην κατάκτηση του Χάνδακα, σημειώνει στο *Οδοιπορικό* του ότι «στόχος του δεν είναι να γράψει ιστορία με ιστορικούς όρους και φρασεολογία, αλλά μόνο να κρατήσει μερικές συνοπτικές σημειώσεις»: Εβλιγιά Τσελεμπί, *Οδοιπορικό στην Ελλάδα (1668-1671). Πελοπόννησος-Νησιά Ιονίου-Κρήτη-Νησιά Αιγαίου*, Εκδ. Εκάτη, Αθήνα, 1994, σ. 222-223.

στη συρραφή πληροφοριών που είχαν συγκεντρώσει διαβάζοντας τα βιβλία άλλων περιηγητών.

2. Τα τελευταία χρόνια της βενετικής κυριαρχίας στην Κρήτη.

Οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι Βενετοί κατά τα τελευταία χρόνια της κυριαρχίας τους στην Κρήτη²⁷ συνετέλεσαν σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση των συνθηκών για την αποδυνάμωσή τους και τη στροφή του ενδιαφέροντος των Οθωμανών προς το νησί. Ο ιθαγενής πληθυσμός αντιμετώπιζε με άρνηση την απόσχισή του από την ορθόδοξη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Η αδυναμία επιβολής της βενετικής εξουσίας, η βαριά φορολογία και η αναποτελεσματικότητα στην αντιμετώπιση της πειρατείας είχαν ως αποτέλεσμα την καταπίεση του αγροτικού κυρίως πληθυσμού.²⁸ Η ανησυχία των Βενετών για την ευνοϊκή διάθεση των ντόπιων προς τους Οθωμανούς φαίνεται χαρακτηριστικά σε εκθέσεις των προνοητών του νησιού. Σε μια από αυτές ο Ισέπο Τσιρβάν γράφει, στα 1639, ότι οι υπήκοοι δεν πρέπει να καταπιέζονται από τους κρατικούς υπαλλήλους γιατί «οδηγούνται στην απόγνωση και εγκαταλείπουν τα βασίλειο πηγαίνοντας σε οθωμανικά εδάφη...».²⁹

Η οικονομική κατάσταση της Βενετίας στο πρώτο μισό του 17^{ου} αι. δεν της επέτρεπε να βασιστεί στις δυνάμεις της για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες σε μια από τις σημαντικότερες κτήσεις της. Η πρωτοκαθεδρία της στη λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου είχε κλονιστεί από τη δυναμική παρουσία άλλων εμπορικών και ναυτικών δυνάμεων. Οι νέοι ανταγωνιστές περιόρισαν το ρόλο της στο διαμετακομιστικό εμπόριο της Μεσογείου. Οι Πορτογάλοι κατάφεραν να φτάσουν στην Ινδία και να ανοίξουν νέους θαλάσσιους δρόμους για το εμπόριο των μπαχαρικών, οι Άγγλοι και

²⁷ Η Κρήτη αποσπάστηκε από τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία στα χρόνια της Δ' Σταυροφορίας. Το νησί παραχωρήθηκε στους Βενετούς το 1204, οι οποίοι δεν έδειξαν άμεσο ενδιαφέρον να επιβάλουν την εξουσία τους στην Κρήτη. Λίγα χρόνια μετά την υπογραφή της συνθήκης, το 1206, Γενουάτες, με επικεφαλής τον Ερρίκο Πεσκατόρε κόμητα της Μάλτας, επιτέθηκαν στον ανυπεράσπιστο Χάνδακα, τον κατέλαβαν και σταδιακά επεκτάθηκαν σε όλο το νησί. Το 1211 ο Πεσκατόρε αναγκάστηκε να συνθηκολογήσει και να εγκαταλείψει το νησί. Από τη στιγμή εκείνη αρχίζει επίσημα η περίοδος της βενετικής κυριαρχίας στην Κρήτη: Μαλτέζου, *όπ.π.*, σ. 107-109.

²⁸ Το 1555 η Οθωμανική Αυτοκρατορία απαγόρευσε για πρώτη φορά την εξαγωγή σιτηρών: Bruce McGowan, *Economic Life in Ottoman Europe. Taxation, Trade and the Struggle for Land, 1600-1800*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1981, σ. 35. Η απαγόρευση αυτή επηρέασε φυσικά και τη Βενετία, η οποία αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα από την έλλειψη σιτηρών στο νησί. Η ανεπάρκεια της ντόπιας παραγωγής οδήγησε στην επιβολή μέτρων που προκάλεσαν την έντονη αντίδραση του πληθυσμού. Ο Γενικός Προνοητής Ιάκωβος Φοσκαρίνι εισηγήθηκε την εκρίζωση των αμπελιών και επέβαλε την καλλιέργεια των σιτηρών προκειμένου να εξασφαλίσει τα απαραίτητα αποθέματα για τον ανεφοδιασμό του νησιού και τη σταδιακή αποδέσμευση από τις εισαγωγές σιτηρών από την Οθωμανική Αυτοκρατορία: Greene, *όπ.π.*, σ. 63. Τον καιρό του πολέμου οι Οθωμανοί είχαν απαγορεύσει την εξαγωγή σιτηρών και λαδιού από την Κρήτη προκειμένου να χρησιμοποιηθεί η παραγωγή για τις ανάγκες του οθωμανικού στρατού: Σταυρινίδης, *Μεταφράσεις Τουρκικών Ιστορικών Εγγράφων*, τ. Α', *όπ.π.*, σ. 103 και 170.

²⁹ Greene, *όπ.π.*, σ. 57-58. Δέκα χρόνια νωρίτερα και ο Μοροζίνι είχε εκφράσει τον ίδιο φόβο. *Όπ.π.*, σ. 64.

οι Ολλανδοί κυριάρχησαν στο εμπόριο των μάλλινων που προορίζονταν για την Ανατολή. Τα βαριά βενετικά μάλλινα δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν τα ελαφρύτερα και καλύτερης ποιότητας αγγλικά και ολλανδικά.³⁰ Επιπλέον, η ναυπήγηση πλοίων στο νησί αντιμετώπιζε μεγάλα προβλήματα. Η δυσκολία επάνδρωσης των βενετικών πλοίων επιβάρυνε το ντόπιο πληθυσμό, που αντιδρούσε έντονα στην υποχρέωση για υπηρεσία στα κάτεργα.³¹ Επιπροσθέτως, η έλλειψη επαρκών πρώτων υλών³² για την κατασκευή πλοίων κατάλληλων για να ταξιδεύουν στις ανοιχτές θάλασσες, οι φυσικές καταστροφές και η πανώλη(1592)³³ είχαν, επίσης, καταστρεπτικά αποτελέσματα για το βενετικό ναυτικό³⁴ και τον ήδη εξασθενημένο πληθυσμό. Τέλος, οι οθωμανικές βλέψεις για το νησί, που είχαν εκδηλωθεί ήδη έναν αιώνα πριν από την κατάκτηση, έκαναν τη θέση των Βενετών περισσότερο δυσάρεστη.³⁵

Η δυσχερής θέση των Βενετών ήταν γνωστή στην Υψηλή Πύλη. Η έξαρση της πειρατείας στη Μεσόγειο και η υπόνοια για βενετική συνδρομή είχαν προκαλέσει ανησυχία στο Παλάτι. Η θαλάσσια οδός για την Αίγυπτο, μέσω της οποίας διακινούνταν μεγάλο μέρος του εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, απειλούνταν συχνά από επιθέσεις κουρσάρων που έβρισκαν καταφύγιο στην Κρήτη.³⁶ Οι πειρατές της Μάλτας εκμεταλλευόμενοι άλλοτε την ανοχή και άλλοτε την αδυναμία ελέγχου των Βενετών κατέφευγαν στις νότιες, κυρίως, ακτές του νησιού. Το σχεδόν ερημωμένο και αφύλαχτο νότιο τμήμα και οι απόκρημνες ακτές παρείχαν ασφαλές αγκυροβόλιο μακριά από τη βενετική διοίκηση.³⁷

Έχει υποστηριχτεί η άποψη ότι υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι του Παλατιού, οι οποίοι επηρέαζαν άμεσα τις αποφάσεις του σουλτάνου, επεδίωκαν την κατάκτηση της Κρήτης προβάλλοντας ως επιχείρημα ότι το νησί ανήκε άλλοτε στα εδάφη της

³⁰ McGowan, *όπ.π.*, σ. 19.

³¹ Greene, *όπ.π.*, σ. 58-61.

³² Γιολάντα Τριανταφυλλίδου–Baladié, *Το Εμπόριο και η Οικονομία της Κρήτης (1669-1795)*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1988, σ. 24.

³³ Γίνεται λόγος για εννέα χιλιάδες νεκρούς από την πανώλη στο Χάνδακα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο πληθυσμός του νησιού στα τέλη του 16ου αι. υπολογίζεται περίπου σε διακόσιες χιλιάδες ψυχές, συνειδητοποιεί κανείς το μέγεθος της απώλειας: Greene, *όπ.π.*, σ. 51· Αντωνία Μαρμαρέλη-Δρακάκη, «Ο Λοιμός του 1592-1595 στο Χάνδακα», *Πεπραγμένα του Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, τ. Β2, Δήμος Ρεθύμνης-Ιστορική Λαογραφική Εταιρεία Ρεθύμνης, Ρέθυμνο, 1995, σ. 549-564.

³⁴ Τριανταφυλλίδου–Baladié, *όπ.π.*, σ. 90.

³⁵ Greene, *όπ.π.*, σ. 15. Για το ενδιαφέρον των Οθωμανών για τη Μεσόγειο βλ. İnalçık, “The Heyday”, *όπ.π.*, σ. 326-329.

³⁶ Faroqhi, “Crisis and Change”, *όπ.π.*, σ. 423.

³⁷ Τριανταφυλλίδου–Baladié, *όπ.π.*, σ. 86-87.

Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και κατά συνέπεια έπρεπε να προσαρτηθεί στη διάδοχό της Οθωμανική.³⁸ Η στρατιωτική και οικονομική αξία της γεωγραφικής θέσης της Κρήτης βάρυνε, ωστόσο, περισσότερο στην οθωμανική απόφαση για την κατάκτηση. Είναι γεγονός ότι ήταν το τελευταίο προπύργιο της Βενετίας στην ανατολική Μεσόγειο.³⁹ Το βενετικό ναυτικό είχε χάσει το περασμένο μεγαλείο του, αλλά με τη συνδρομή άλλων ευρωπαϊκών δυνάμεων μπορούσε να γίνει επικίνδυνος αντίπαλος για τα οθωμανικά συμφέροντα και τις κτήσεις στη Μεσόγειο. Άλλωστε ο βενετικός στόλος αποτελούσε ανέκαθεν τη μεγαλύτερη απειλή για τις κτήσεις και το εμπόριο των Οθωμανών. Η κατάκτηση της Κρήτης θα τους έδινε τη δυνατότητα να ελέγχουν αποτελεσματικότερα τις κινήσεις των Βενετών και των άλλων ευρωπαϊκών δυνάμεων που εμπλέκονταν στο εμπόριο και τις στρατιωτικές και πολιτικές εξελίξεις της ανατολικής Μεσογείου.

Η θέση του νησιού στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων θα εξασφάλιζε στο οθωμανικό εμπόριο το μοναδικό κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου που παρέμενε σε χέρια δυτικών στο κέντρο της οθωμανικής ανατολικής Μεσογείου. Οι Οθωμανοί γνώριζαν πόσο είχε συντελέσει η οικονομία του νησιού στην τόνωση του βενετικού εμπορίου.⁴⁰ Τα εύφορα εδάφη της Κρήτης παρήγαν προϊόντα (λάδι, κρασί, σταφίδες, κερύ κ.ά.) που ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή όχι μόνο στα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά και πέρα από τα όριά της.⁴¹ Τα οικονομικά οφέλη που θα εξασφάλιζε η προσάρτηση της Κρήτης συνιστούσαν σοβαρό κίνητρο για την οθωμανική εκστρατεία στο νησί. Οι Οθωμανοί θα μπορούσαν να ελέγχουν πιο αποτελεσματικά τις θαλάσσιες εμπορικές οδούς προς την Αίγυπτο, την Τυνησία και την Αλγερία,⁴² μέσω των οποίων εφοδιαζόταν η πρωτεύουσα και οι άλλες πόλεις της Αυτοκρατορίας με τρόφιμα, είδη πολυτελείας, δούλους κ.ά. Οι οθωμανικές κτήσεις της βόρειας Αφρικής αποτελούσαν βασικούς προορισμούς και για το εξαγωγικό εμπόριο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Κρήτη μπορούσε να γίνει ένα ασφαλές διαμετακομιστικό κέντρο για το εισαγωγικό και το εξαγωγικό εμπόριο της Αυτοκρατορίας.

³⁸ Greene, *όπ. π.*, σ. 17.

³⁹ Μαλτέζου, *όπ.π.*, σ. 157.

⁴⁰ Ο Εβλιά Τσελεμπί χαρακτηρίζει την Κρήτη ως την Αίγυπτο της Ευρώπης: Τσελεμπί, *όπ.π.*, σ. 181.

⁴¹ Greene, *όπ.π.*, σ. 112-142.

⁴² Ersin Gülsoy, “Osmanlı Tahrir Geleneğinde bir Değişim Örneği: Girit Eyâleti'nin 1650 ve 1670 Tarihli Sayımları”, *Pax Ottomana. Studies in Memoriam Prof. Dr. Nejat Göyünç*, επιμ. Kemal Çiçek, Sota-Yeni Türkiye, Haarlem-Ankara, 2001, σ. 184.

3. Η οθωμανική κυριαρχία στο νησί.

Η επίθεση μαλτέζων πειρατών σε πλοίο, που είχε ξεκινήσει το φθινόπωρο του 1644 από την οθωμανική πρωτεύουσα με κατεύθυνση την Αίγυπτο και στη συνέχεια τη Μέκκα για το «χάτζ»,⁴³ έγινε η αφορμή για τον πόλεμο. Οι Οθωμανοί θεώρησαν ότι η πειρατική επίθεση, η αιχμαλωσία των μουσουλμάνων και η δολοφονία πολλών από αυτούς, ανάμεσα στους οποίους και ο *αρχιευνούχος* του Χαρεμιού Σουνμπουλού Αγά, έγινε με τη συνδρομή των Βενετών. Στις 30 Απριλίου του επόμενου έτους ο οθωμανικός στόλος ξεκίνησε από την Κωνσταντινούπολη με προορισμό δήθεν τη Μάλτα. Η πολιορκία της Κρήτης ξεκίνησε το 1645 με την κατάληψη των Χανίων. Ένα χρόνο αργότερα κατακτήθηκε και το Ρέθυμνο.⁴⁴ Την 1^η Μαΐου του 1648 άρχισε η πολιορκία του Χάνδακα.⁴⁵ Δύο δεκαετίες μετά, στις 3 Σεπτεμβρίου 1669 υπεγράφη η συνθήκη παράδοσης της πόλης.⁴⁶ Ο πορθητής του Κάστρου,⁴⁷ Φαζίλ Αχμέτ, παρέλαβε μια πόλη ολοκληρωτικά έρημη και κατεστραμμένη. Οι περιοχές που γειτνιάζαν με το Χάνδακα είχαν ισοπεδωθεί και οι αγροτικές καλλιέργειες είχαν καταστραφεί. Αρκετά χρόνια μετά την κατάκτηση η εικόνα της πόλης και της υπαίθρου της θύμιζε ακόμη τη μακρά διάρκεια της πολιορκίας και τη σφοδρότητα των τελευταίων επιθέσεων.⁴⁸

⁴³ Το προσκύνημα στη Μέκκα αποτελεί μια από τις πέντε «Στήλες του ισλάμ». Πρόκειται για τα πέντε βασικά θρησκευτικά καθήκοντα κάθε πιστού μουσουλμάνου. Τα υπόλοιπα τέσσερα είναι η νηστεία στη διάρκεια του Ραμαζανιού, η προσευχή, η φιλανθρωπία και η ομολογία της πίστης, ότι δηλαδή «Δεν υπάρχει άλλος θεός από τον Θεό και ο Μωάμεθ είναι ο Προφήτης Του»: Albert Hourani, *Ιστορία των Αραβικών Λαών*, Νέα Σύνορα–Α. Λιβάνη, Αθήνα, 1994, σ. 105-106· πιο αναλυτικά σ. 209-215. Για το ταξίδι από την πρωτεύουσα με προορισμό τη Μέκκα βλ. του ίδιου ό.π., σ. 304-305.

⁴⁴ Greene, ό.π., σ. 14.

⁴⁵ Οι καλά οχυρωμένοι κάτοικοι της πόλης κατάφεραν να αντιμετωπίσουν την επίθεση. Οι Οθωμανοί προχώρησαν στην κατάληψη του ανατολικού τμήματος του νησιού. Εκτός από το Χάνδακα, τα Σφακιά, το φρούριο του Σελίνου και τα νησιά Γραμβούσα, Σούδα και Σπιναλόγκα, όλη η υπόλοιπη Κρήτη είχε καταληφθεί από τους Οθωμανούς: Ζαμπέλιος και Κριτοβουλίδης, *Ιστορία των Επαναστάσεων της Κρήτης. Συμπληρωθείσα υπό Ιωάννου Δ. Κονδυλάκη*, επανέκδοση Αφών Βαρδινογιάννη, Αθήνα, 1971, ό.π., σ. 263.

⁴⁶ Άλλου σημειώνεται ότι η συνθήκη υπεγράφη στις 16 Σεπτεμβρίου του 1669, παρουσία του αξιωματικού Αννάντ και του Στέφανου Σκορδίλη, εκ μέρους του Γενικού Προνοητή Μοροζίνι και του δραγουμάνου της Πύλης Παναγιώτη Νικουσίου, εκ μέρους των Οθωμανών: Μαλτέζου, ό.π., σ. 158. Τους Οθωμανούς εκπροσώπησε και ο Ανκεμπούτ Αχμέτ Αγάς, ο οποίος προοριζόταν να γίνει ο πρώτος διοικητής του Χάνδακα: Greene, ό.π., σ. 179-180. Ο Εβλιά Τσελεμπί, που συμμετείχε στην πολιορκία, σημειώνει στο έργο του ότι ο Χάνδακας παραδόθηκε την πρώτη μέρα του μήνα Τζεμαζιγιουλεββέλ του έτους 1080 [27 Σεπτεμβρίου 1669]: Τσελεμπί, ό.π., σ. 167.

⁴⁷ Άλλη ονομασία της πόλης του Χάνδακα.

⁴⁸ Περιηγητές όπως ο Bernard Randolph και ο M. Pitton de Tournefort, που επισκέπτηκαν το νησί αρκετά χρόνια μετά την τελική πτώση του Χάνδακα, κάνουν λόγο για μια εικόνα ερήμωσης και καταστροφής: Greene, ό.π., σ. 45-46.

Η μετάβαση από την «καθολική τιάρα στο οθωμανικό τουρμπάνι»,⁴⁹ δεν σήμαινε την άμεση αντικατάσταση μιας αδύναμης εξουσίας από ένα ισχυρό και συγκεντρωτικό κράτος. Οι Οθωμανοί τα πρώτα χρόνια της κατάκτησης αντιμετώπισαν δυσκολίες που είχαν πριν ταλαιπωρήσει και τους Βενετούς. Ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο προσπάθησαν να τις ξεπεράσουν είχε σαν αποτέλεσμα τη βαθμιαία παγίωση της εξουσίας τους στην Κρήτη. Οι νέοι κατακτητές γνώριζαν από την εμπειρία του παρελθόντος ότι οι ραγιάδες, μουσουλμάνοι και ζιμμί,⁵⁰ αποτελούσαν τη βάση του οικονομικού συστήματος της Αυτοκρατορίας. Η συνεργασία των υπηκόων με τους φορείς της εξουσίας αποτελούσε τη βασική προϋπόθεση για την ομαλή λειτουργία του φορολογικού συστήματος, τα έσοδα του οποίου εξασφάλιζαν ισχυρό στρατό. Οι Οθωμανοί διατήρησαν την προηγούμενη διοικητική οργάνωση. Σε κάθε ένα από τα τρία διαμερίσματα του νησιού διορίστηκε ένας πασάς ως εκπρόσωπος της σουλτανικής εξουσίας. Ο Χάνδακας έγινε το διοικητικό κέντρο του νησιού. Αμέσως μετά την κατάκτηση οι Οθωμανοί προχώρησαν σε γενική απογραφή (*ταπού ταχρίρ*)⁵¹ και διανομή των εδαφών με σκοπό να υπολογίσουν τα φορολογικά έσοδα που θα απέδιδε η νέα κτήση. Ο Φαζίλ Αχμέτ Κιοπρουλί⁵² διόρισε τον Ντεφτερνταρζαντέ Μεχμέτ Εφέντι ως *εμίνη* της απογραφής όλου του νησιού, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1670.⁵³ Η έρευνα των αρχειακών πηγών φέρνει στο φως πληροφορίες για τρεις απογραφές τις οποίες πραγματοποίησαν οι Οθωμανοί στο νησί, πριν τη γενική απογραφή του 1670. Η πρώτη απογραφή, την οποία διέταξε ο πορθητής των Χανίων Γιουσούφ Πασά και ανέλαβε ο Χασάν Εφέντι, πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά την κατάληψη του φρουρίου των Χανίων (1645) και ολοκληρώθηκε δύο χρόνια μετά

⁴⁹ Παραλλαγή της φράσης που αποδίδεται στο Λουκά Νοταρά για την άλωση της Κωνσταντινούπολης: «Είναι προτιμότερο να δούμε μέσα στην πόλη φακίολι τουρκικό να βασιλεύει, παρά καλύπτρα λατινική»: Ducas, *Istoria Turco-Bizantina (1341-1462)*, επιμ. V. Grecu, Editura Academiei Republicii Populare Romine, Βουκουρέστι 1958, σ. 329, στιχ. 11-12.

⁵⁰ «Προστατευόμενοι» μη μουσουλμάνοι υπήκοοι του σουλτάνου. Ο ιερός ισλαμικός νόμος όριζε ότι οι Λαοί του Βιβλίου, Χριστιανοί, Εβραίοι και Σαβαιοί, έχουν το δικαίωμα να διατηρούν τη θρησκεία τους, τη ζωή και την περιουσία τους υπό την προστασία του μουσουλμάνου ηγεμόνα και ως αντάλλαγμα να πληρώνουν συγκεκριμένους φόρους. Βλ. σχετική *σούρα* από το Κοράνι: Peter Sugar, *Η Νοτιοανατολική Ευρώπη*, τ. Α', όπ.π., σ. 23· Claude Cahen, «*Dhimma*», *The Encyclopaedia of Islam*, τ. II, E.J. Brill, Λάιντεν, 1983, σ. 227-231. Στα ιεροδικαστικά κατάστιχα η χρήση του όρου ζιμμί χαρακτηρίζει τους ορθόδοξους χριστιανούς υπηκόους. Οι Εβραίοι σημειώνονται ως *γιαχουντί* και οι Αρμένιοι ως *ερμενί*.

⁵¹ Greene, όπ.π., σ. 23-24. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία απογραφής και διανομής της γης βλ. İnalçık, «The Ottoman State», όπ.π., σ. 134-137· İvalçık, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, όπ.π., σ. 396-409.

⁵² Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οικογένεια Κιοπρουλί: M. Tayyip Gökbilgin-R.C Repp, «*Köprülü*», *The Encyclopaedia of Islam*, τ. V, E.J. Brill, Λάιντεν, 1986, σ. 256-263· Sugar, τ. Β', όπ.π., σ. 163-172.

⁵³ Gülsoy, όπ.π., σ. 190.

(1647). Καθώς η κατάκτηση συνεχιζόταν, ο *ντεφτερντάρης* Κρήτης Μουσταφά Πασά διέταξε το 1647 νέα απογραφή, η οποία θα περιλάμβανε και τα νέα εδάφη που είχαν ωστόσο προσαρτηθεί.⁵⁴ Τα κατάστιχα των παραπάνω απογραφών δεν έχουν ακόμα βρεθεί στα αρχεία, ωστόσο οι πληροφορίες για την πραγματοποίησή τους πιθανότατα έγιναν γνωστές μέσω άλλων επίσημων εγγράφων που έφτασαν στην οθωμανική πρωτεύουσα. Τα πρώτα αναλυτικά (μουφασάλ) και συνοπτικά (ιτζμάλ) κατάστιχα που έχουν βρεθεί αφορούν την απογραφή που διέταξε και ανέλαβε ο *μπεηλέρμπεης* Χανίων Μεχμέτ Πασά το 1650.⁵⁵

Τη χρονική στιγμή κατά την οποία πραγματοποιήθηκε η εκστρατεία στην Κρήτη η Οθωμανική Αυτοκρατορία διένυε μια περίοδο κρίσης την οποία κατάφερε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά, βασιζόμενη στις ικανότητες και τις φιλοδοξίες ανθρώπων όπως ο Μεχμέτ και ο Φαζίλ Αχμέτ Κιοπρουλί. Το πρότυπο του απολυταρχικού σουλτάνου, με αυλή και στρατό ικανό και πολυάνθρωπο και ραγιάδες οι οποίοι ανήκαν σε κοινωνικές ομάδες με διακριτά και απαραβίαστα όρια είχε κλονιστεί. Πώς όμως είναι δυνατό μια «παρακμάζουσα» Αυτοκρατορία να είναι σε θέση να κατακτά νέα εδάφη ξεπερνώντας τα προβλήματα και να επιβιώνει για τρεις ακόμα αιώνες; Μήπως πρέπει να αναθεωρηθεί η άποψη ότι η έννοια του ισχυρού οικονομικά και πολιτικά κράτους ήταν ταυτόσημη με το μοντέλο του συγκεντρωτικού σουλτάνου, ενώ αντίθετα η αποκέντρωση και η παρακμή ήταν το αποτέλεσμα της πολιτικής ανεπάρκειας ενός αδύναμου ηγεμόνα; Θεωρητικά ο σουλτάνος ήταν η δύναμη και η πηγή εξουσίας του οθωμανικού κράτους. Στην πράξη όμως, ήταν ανέκαθεν περιστοιχισμένος από ισχυρούς βεζίρηδες και *ουλεμά*, φιλόδοξους στρατιωτικούς και διοικητικούς αξιωματούχους του Σαραγιού, και κάποιες φορές την ίδια τη σουλτανική οικογένεια με επικεφαλής τα γυναικεία μέλη της.⁵⁶ Στα σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν την πορεία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είναι διαχρονικά εμφανής η επιρροή των ανθρώπων της μιας ή της άλλης «ομάδας» και γενικότερα των συμβούλων του σουλτάνου.⁵⁷

⁵⁴ Gülsoy, *όπ.π.*, σ. 185.

⁵⁵ Gülsoy, *όπ.π.*, σ. 185-186.

⁵⁶ Faroqhi, "Crisis and Change", *όπ.π.*, σ. 413-415.

⁵⁷ Για παράδειγμα, η επικράτηση της φιλοπόλεμης μερίδας με επικεφαλής τον παιδαγωγό του Μεχμέτ Β΄ Ζαγανός έναντι του πιο μετριοπαθούς μεγάλου βεζίρη Χαλίλ Τσανταρλί, είχε σαν αποτέλεσμα την τελική επίθεση και κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης. Μετά την Άλωση ο Τσανταρλί δολοφονήθηκε με την κατηγορία της προδοσίας: Ιναλτζίκ, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, *όπ.π.*, σ. 52-53, 171. Υπήρξαν περιπτώσεις που οι εξεγέρσεις των γενιτσάρων οδήγησαν στην καθάρωση ή ακόμα και τη δολοφονία του ίδιου του σουλτάνου: Madeline C. Zilfi, *The Politics of Piety: The Ottoman Ulema in the Postclassical Age (1600-1800)*, Bibliotheca Islamica, Μιννεάπολις, 1988, σ. 107-108. Στα 1651 η

Ο ρόλος του μεγάλου βεζίρη για την οργάνωση και διοίκηση του *εγιαλετιού* της Κρήτης ήταν καταλυτική. Οι προσωπικοί δεσμοί και η διαπαιδαγώγηση που είχε λάβει από ηγετικά στελέχη του φονταμενταλιστικού κινήματος των Καντιζαντελί, που αναπτύχθηκε στην Κωνσταντινούπολη τον 17^ο αιώνα,⁵⁸ είχαν διαμορφώσει τον τρόπο σκέψης του και το θρησκευτικό προσανατολισμό του προς το «καθαρό ισλάμ». Η αναζωογόνηση των απόψεων του κινήματος έφερε ξανά στο προσκήνιο την απόλυτη αφοσίωση στο Σεριάτ και την απόρριψη κάθε καινοτομίας που ερχόταν σε αντίθεση με τον ιερό νόμο.⁵⁹ Παράλληλα, όμως, στα κηρύγματά τους οι επικεφαλής του κινήματος απέδιδαν την απομάκρυνση από το παραδοσιακό ισλάμ στην υπερβολική ανοχή και ελευθερία προς τους μη μουσουλμάνους.⁶⁰ Οι απόψεις του Φαζίλ Αχμέτ Κιοπρουλί δεν ταυτίζονταν απόλυτα με όσα κήρυτταν οι ηγέτες του κινήματος. Ο κατακτητής του Χάνδακα είχε ζήσει από κοντά τα τελευταία χρόνια της πολιορκίας και επιθυμούσε όσο το δυνατό αμεσότερα να αντιμετωπίσει τα προβλήματα και να αναζωογονήσει τη νέα κτήση. Η κατάκτηση του νησιού ήταν προσωπική του επιτυχία, την οποία εκμεταλλεύτηκε για να μπορέσει να αποσπάσει προνόμια για τον εαυτό του, αλλά και τους νέους υπηκόους. Ο *κανουνναμές*⁶¹ της Κρήτης, που ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκός για τους μη μουσουλμάνους του νησιού, αντανακλούσε την υποχώρηση του σουλτάνου στις πιέσεις των μελών της άρχουσας τάξης για μεγαλύτερη συμμετοχή στον έλεγχο των εισοδηματικών πηγών της Αυτοκρατορίας.⁶² Η ισχυρή επιρροή του μεγάλου βεζίρη επί του σουλτάνου λειτούργησε υπέρ των Οθωμανών που βρέθηκαν στο νησί και κατ' επέκταση υπέρ των ντόπιων κατοίκων του. Ο Φαζίλ Αχμέτ Κιοπρουλί στην προσπάθειά του να εποικίσει άμεσα το Χάνδακα επέτρεψε στους στρατιώτες του να εγκατασταθούν στα εγκαταλελειμμένα σπίτια και να καταλάβουν αστική περιουσία, την οποία κατείχαν

συμμαχία *σπαχήδων* και μαύρων αρχιευνούχων του Χαρεμιού εναντίον των γενιτσάρων είχε θύματα όχι μόνο πολλούς γενίτσαρους αλλά και τη *Βαλιντέ Σουλτάν* Κιοσέμ: Faroqhi, “Crisis and Change”, *όπ.π.*, σ. 415· Inalcıık, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, *όπ.π.*, σ. 172.

⁵⁸ Ο πατέρας του Φαζίλ Αχμέτ, Μεχμέτ Κιοπρουλί, δεν μπορούσε να ανεχτεί την επιρροή που είχαν οι φορείς του κινήματος στον απλό λαό και το γεγονός ότι με τα κηρύγματα και τη διδασκαλία τους ενθάρρυναν την πολιτική αστάθεια και αναρχία. Φρόντισε να αποδυναμώσει το κίνημα εξορίζοντας στην Κύπρο τις ηγετικές φυσιογνωμίες του: Zilfi, *όπ.π.*, σ. 89-91, 146.

⁵⁹ Zilfi, *όπ.π.*, σ. 133-137.

⁶⁰ *Οπ.π.*, σ. 152-153.

⁶¹ Η νέα νομοθεσία όριζε ότι θα εισπράττονταν μόνο οι φόροι που προέβλεπε ο ιερός νόμος. Οι μη μουσουλμάνοι του νησιού θα πλήρωναν μόνο τον κεφαλικό (*τζίζιε*) και τον έγγειο φόρο (*χαράτς*), ενώ θα απαλλάσσονταν από μια σειρά άλλων φόρων: Greene, *όπ.π.*, σ. 25· Gülsoy, *όπ.π.*, σ. 190-197, 200-203. Για την περίληψη του κειμένου του Κανουνναμέ βλ. σ. 125 της παρούσας εργασίας· για τη χρονολόγησή του: Καραντζίκου-Φωτεινού, *όπ.π.*, σ. 49-51· Gülsoy, *όπ.π.*, σ. 190-191.

⁶² Greene, *όπ.π.*, σ. 25-28, Ariel Salzmann, “An Ancien Régime Revisited: «Privatization» and Political Economy in the Eighteenth-Century Ottoman Empire”, *Politics and Society*, 21/4 (1993), σ. 399.

ως πλήρη ιδιοκτησία.⁶³ Ο ίδιος ο μεγάλος βεζίρης είχε στην κατοχή του την περιοχή που «βρισκόταν κάτω από τη βολή των κανονιών» (τοπ αλτί)⁶⁴ την οποία του είχε δωρίσει ο σουλτάνος, ως ένδειξη αναγνώρισης για την επιτυχία του. Επιπλέον, οι περιουσίες των ντόπιων που είχαν δημευτεί, πούληθηκαν στους μουσουλμάνους με τη μορφή της πλήρους ιδιοκτησίας.⁶⁵ Οι καταχωρίσεις που περιγράφουν αγοραπωλησίες τέτοιας περιουσίας είναι διάσπαρτες στους ιεροδικαστικούς κώδικες.

Το σύστημα κατοχής της γης που εφαρμόστηκε στην Κρήτη αναγνώριζε, σύμφωνα με τον κανουνναμέ, το δικαίωμα πλήρους ιδιοκτησίας (*μουλκ*)⁶⁶ σε γαίες που, σύμφωνα με το οθωμανικό καθεστώς της γης, ήταν δημόσιες (*μιρί*).⁶⁷ Η ιδιότυπη, σε σχέση με το παρελθόν, αυτή εξέλιξη⁶⁸ ίσως συνδέεται με τη γενικότερη προσπάθεια της οθωμανικής άρχουσας τάξης να επιστρέψει σε πρακτικές του παρελθόντος και να αποβάλει τα στοιχεία εκείνα που απομάκρυναν τη διοικητική πρακτική από το «καθαρό ισλάμ». ⁶⁹ Η πολιτική αναγνώριση του δικαιώματος της πλήρους ιδιοκτησίας γης δεν εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στην Κρήτη. Στον *αχνταμέ* που παραχώρησε ο Ιμπραήμ Α΄ το 1646 σε νησιά των Κυκλάδων σημειώνεται ότι οι μη μουσουλμάνοι θα πληρώνουν τον κεφαλικό φόρο και ότι απαλλάσσονται από την *σπέντζα*⁷⁰ και άλλους έκτακτους φόρους (*αβαρίζ*). Επιπλέον αναγνώριζε το δικαίωμα της «τελείας και απεριορίστου ιδιοκτησίας» ή «πλήρους κυριότητας» και απαγόρευε την καταπάτηση της περιουσίας των ντόπιων.⁷¹ Στην πραγματικότητα επρόκειτο για ανανέωση προνομίων που είχαν παραχωρηθεί στις Κυκλάδες από τον Μουράτ Γ΄ το 1580.⁷² Και τα προνόμια που είχαν παραχωρηθεί στους Χίους επίσης τον 16^ο αι. από τον Σελίμ το Β΄ αναγνώριζαν παρόμοια δικαιώματα.⁷³ Στις δύο παραπάνω περιπτώσεις τα προνόμια δεν δόθηκαν με

⁶³ Greene, όπ.π., σ. 28· I.K.H. 3:592.

⁶⁴ Καραντζίκου-Φωτεινού, όπ.π., σ. 14. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τον καθορισμό της περιοχής βλ. Σταυρινίδης, τ. Α΄, όπ.π., σ. 253-254· του ίδιου: τ. Β΄, όπ.π., σ. 143-144.

⁶⁵ I.K.H. 3:190. Για πώληση σπιτιού από το κράτος σε ιδιώτες βλ. I.K.H. 3:56.

⁶⁶ Για πληροφορίες σχετικά με το καθεστώς των γαίων πλήρους ιδιοκτησίας: Βέρα Μουταφτσίεβα, *Αγροτικές Σχέσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (15^{ος}-16^{ος})*, Πορεία, Αθήνα, 1990, σ. 109-216.

⁶⁷ Greene, όπ.π., σ. 26.

⁶⁸ Παρόμοια ιδιομορφία έχει καταγραφεί για την περιοχή της Καισάρειας στα τέλη του 17^{ου} αι.: Faroqhi, *Men of Modest Substance*, όπ.π., σ. 52, 206.

⁶⁹ Gilles Veinstein, "On the Çiftlik Debate", *Landholding and Commercial Agriculture in the Middle East*, State University of New York Press, Άλμπανι, 1991, σ. 40.

⁷⁰ Halil İnalçık, "Osmanlılar'da Raiyyet Rûsûmu", *Bellekten*, 23 (1959), σ. 603-608.

⁷¹ Ελένη Ε. Κούκκου, *Οι Κοινοτικοί Θεσμοί στις Κυκλάδες κατά την Τουρκοκρατία*, Αθήνα, 1980, σ.48-51.

⁷² Κούκκου, όπ.π., σ. 24-25. Ο Κ. Άμαντος αναφέρει το 1579 ως τη χρονολογία παραχώρησης του *αχνταμέ*: Κωνσταντίνος Άμαντος, «Οι Προνομιακοί Ορισμοί του Μουσουλμανισμού υπέρ των Χριστιανών», *Ελληνικά*, 9 (1936), σ.132.

⁷³ Άμαντος, όπ.π., σ. 127-132.

πρωτοβουλία του σουλτάνου, αλλά κατόπιν αίτησης των εκπροσώπων των νησιωτών. Οι αυθαιρεσίες και καταπιέσεις των οθωμανών αξιωματούχων σε βάρος των μη μουσουλμάνων υπηκόων ήταν το κίνητρο για να διεκδικήσουν το δικαίωμα που είχαν για «αμάν».⁷⁴ Το οθωμανικό κράτος έδειξε προθυμία να ικανοποιήσει τα αιτήματά τους προκειμένου να αποφύγει τη ρήξη με τους ραγιάδες. Η ειρηνική συμβίωση των φορολογούμενων υπηκόων εξασφάλιζε την ομαλή είσπραξη των φόρων και κατά συνέπεια τη σωστή λειτουργία του κρατικού μηχανισμού.

Στην περίπτωση της Κρήτης ένα ακόμη πρόβλημα που είχαν να αντιμετωπίσουν οι Οθωμανοί ήταν η βενετική απειλή. Ο βενετικός στρατός έπληττε οθωμανικές κτήσεις στη Ρούμελη και τα νησιά του Αιγαίου ήδη από τα πρώτα χρόνια του πολέμου στην Κρήτη. Με τον τρόπο αυτό οι Βενετοί προσπαθούσαν να απασχολούν τους Οθωμανούς σε περισσότερα από ένα μέτωπα και να διασπούν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις.⁷⁵ Ακόμα και μετά την πτώση του Χάνδακα οι Βενετοί δεν έπαψαν να επαγρυπνούν περιμένοντας τη στιγμή που οι συνθήκες θα γίνονταν ευνοϊκές για την ανακατάκτηση του νησιού.

---

⁷⁴ Αμαντος, όπ.π., σ. 103-117.

⁷⁵ Με φερμάνι που εξέδωσε η Υψηλή Πύλη το έτος 1055/1645 διατάζει τους καδήδες Θεσσαλονίκης και άλλων *καζάδων* να οργανώσουν αποσπάσματα από ντόπιους μουσουλμάνους για να προστατεύσουν τα παράλια από βενετικές επιδρομές. Λόγω γενικής επιστράτευσης για τον Κρητικό Πόλεμο τα παράλια είχαν μείνει αφύλαχτα. Παρόμοιοι περιεχομένου διαταγές εκδόθηκαν και το επόμενο έτος: Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης, *Ιστορικά Αρχεία Μακεδονίας, Β' Αρχεῖον Βεροίας-Ναούσης, 1598-1886*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 1954, σ. 23-24, 29-30.

4. Η επαρχία Μαλεβιζίου στα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κατάκτησης.

α. Ο ναχιγιές Μαλεβιζίου.

Η επαρχία Μαλεβιζίου εκτείνεται στο βορειοδυτικό τμήμα του σημερινού Νομού Ηρακλείου.⁷⁶ Επί βενετικής κυριαρχίας πήρε το όνομα Μαλεβίτσι από το Καστέλι Μαλβεζίν ή Μαλβιτσίνου που βρισκόταν πάνω από το χωριό Κεραμούτσι.⁷⁷ Έχει υποστηριχτεί ότι πήρε την παραπάνω ονομασία από τις πολιορκητικές μηχανές⁷⁸ «μαλβεϊζίν» ή «μαλβεζίν», τις οποίες είχαν τοποθετήσει εκεί οι Βενετοί. Η μικρή απόσταση της επαρχίας από το Χάνδακα την έκανε προπύργιο για την άμυνα της πόλης. Η γειτνίασή της, από τα δυτικά, με την επαρχία Μυλοποτάμου⁷⁹ έκανε απαραίτητη την ισχυρή οχύρωση. Η Καστελανία Μαλεβιζίου διατήρησε την έκτασή της και μετά την οθωμανική κατάκτηση. Στις καταχωρίσεις των οθωμανικών καταστίχων σημειώνεται ως ναχιγιές Μαλεβιζίου. Μαζί με τις επαρχίες Μεραμπέλλου, Λασιθίου, Ρίζου, Πεδιάδας, Μονοφατσίου, Καινούργιου, Πυργιώτισσας, Τεμένους και Μυλοποτάμου συνιστούσε τη διοικητική περιφέρεια του Χάνδακα.⁸⁰ Το Κρητικό πέλαγος ορίζει το βόρειο σύνορο της επαρχίας, στα δυτικά βρίσκεται η επαρχία Μυλοποτάμου, νότια συνορεύει με τις επαρχίες Καινούργιου και Μονοφατσίου και στα ανατολικά με την επαρχία Τεμένους. Σήμερα, μετά το Σχέδιο Καποδίστριας, τα χωριά που περιλαμβάνει ανήκουν στους Δήμους Αγίου Μύρωνα, Γαζίου, Γοργολαϊνίου, Ηρακλείου, Κρουσώνα, Παλιανής και Τυλίσου του Νομού Ηρακλείου.

Στην πρώτη οθωμανική απογραφή αμέσως μετά την κατάκτηση, στην επαρχία καταγράφηκαν 29 χωριά. Πρόκειται για τα χωριά: Αυγενική, Κεράσα, Τύλισος, Γωνιές, Σίβα, Μονή, Καμάρι, Άγιος Μύρων, Βούτες, Πενταμόδι, Πετροκέφαλο,

⁷⁶ Βλ. χάρτες στις σελ. 170-171 στο τέλος της εργασίας.

⁷⁷ Η θέση του συγκεκριμένου χωριού επιτρέπει τον έλεγχο μιας μεγάλης γεωγραφικά περιοχής και την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση πιθανών επιθέσεων.

⁷⁸ Οι πολεμικές αυτές μηχανές ήταν «μάλι βιτσίνι» (mali vicini), δηλαδή «κακοί γείτονες» για όσους επιχειρούσαν να καταλάβουν το καστέλι: Μαρία Γ. Πατραμάνη, «Το Μαλεβίτσι στη Βενετοκρατία: Ο Χώρος και οι Άνθρωποι», *Το Μαλεβίτσι*, ό.π., σ. 258.

⁷⁹ Από την επαρχία Μυλοποτάμου είχαν ξεκινήσει πολλές από τις επαναστάσεις που είχαν να αντιμετωπίσουν οι Βενετοί. Το αντιστασιακό πνεύμα των Κρητικών είχε βρει τον πιο δυνατό εκφραστή του στο πρόσωπο του Αλεξίου Καλλέργη, ο οποίος καταγόταν από την επαρχία αυτή: Κατερίνα Μυλοποταμιτάκη, «Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μνημεία της Επαρχίας Μαλεβιζίου», *Το Μαλεβίτσι*, ό.π., σ. 115. Από τις πιο σημαντικές επαναστάσεις Καλλέργη ήταν εκείνη που ξεκίνησε το 1283 και διήρκεσε δέκα χρόνια. Κατέληξε σε συνθήκη και στην απόσπαση προνομίων που έφεραν τους ισχυρούς τοπικούς άρχοντες σε ίση μοίρα με τους Βενετούς. Για τους όρους της συνθήκης και τα προνόμια βλ. Ζαμπέλιος και Κριτοβουλίδης, ό.π., σ. 73-77.

⁸⁰ Ι.Κ.Η. 5:23. Για τα χωριά που περιλάμβανε κάθε επαρχία βλ. Σταυρινίδης, τ. Β', ό.π., σ. 114-138.

Πυργού, Σάρχος, Σταυράκια, Αχλάδα, Ρογδιά, Κορφές, Κεραμούτσι, Επάνω και Κάτω Καλέσα, Λουτράκι, Κρουσώνας, Κιθαρίδα, Επάνω και Κάτω Ασίτες, Γιοφυράκια,⁸¹ Νίση, Καβροχώρι και Γάζι.⁸² Σήμερα τα χωριά Νίση και Γιοφυράκια δεν κατοικούνται.

Η επαρχία Μαλεβιζίου είναι πλούσια σε καλλιεργήσιμες γαίες. Το γόνιμο έδαφος ευνοεί την καλλιέργεια των σιτηρών⁸³ και κυρίως του αμπελιού και της ελιάς. Οι εξαγωγές των κρασιών ανώτερης ποιότητας που παράγονταν στην περιοχή, έφταναν ως την Ισπανία και τη Φλάνδρα.⁸⁴ Οι χωρικοί διατηρούσαν κήπους με λαχανικά και δέντρα «καρποφόρα και μη» (*eşcar-i müsmire ve gayri müsmire*).⁸⁵ Οι δύο παραπόταμοι του Γαζανού ποταμού⁸⁶ παρείχαν νερό για την άρδευση των καλλιεργειών. Οι γεωφυσικοί παράγοντες είχαν διαμορφώσει ένα περιβάλλον πρόσφορο για την ανάπτυξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, που συνιστούσαν τις κύριες ασχολίες των κατοίκων της υπαίθρου.

⁸¹ Σώζεται ένα ιδιωτικό μετόχι το οποίο είναι γνωστό με το όνομα Μετόχι Γιοφυράκια ή Καλοκαρινού: Σταυρινίδης, τ. Β', ό.π., σ. 72.

⁸² Σταυρινίδης, τ. Β', ό.π., σ. 126-127. Στις καταχωρίσεις Ι.Κ.Η. 3:190, 372, 440 και 723 αντίστοιχα σημειώνεται ότι και τα χωριά Σκιλλοχώρι, Τραπεζάκι, Κόλαινα και Λαράνι βρίσκονται στην επαρχία Μαλεβιζίου. Το χωριό Σκιλλοχώρι δεν σημειώνεται στην απογραφή ανάμεσα στα χωριά της επαρχίας. Ίσως να είχε καταγραφεί με κάποια άλλη ονομασία, ή να μην επρόκειτο καν για χωριό, αλλά για προσωρινή εγκατάσταση αγροτών (μετόχι) για τις ανάγκες της αγροτικής καλλιέργειας. Το χωριό Τραπεζάκι βρίσκεται στην επαρχία Πεδιάδας (Ι.Κ.Η. 3:162, 371, 374, 534). Πιθανότατα ο οθωμανός γραμματέας να μην άκουσε καλά ή να μπερδεύτηκε. Η διαδικασία εκδίκασης μιας υπόθεσης ήταν άμεση και ο καδής μπορούσε να ασχοληθεί με πολλές υποθέσεις την ίδια ημέρα. Η πνευματική κόπωση και η δυσκολία μεταγραφής ξένων, για το γραμματέα, όρων και ονομάτων ίσως δικαιολογεί τέτοια λάθη που συναντώνται στα κατάστιχα. Αναφέρονται τρία χωριά με το όνομα Κόλαινα (το ένα από αυτά βρίσκεται στο Μαλεβίζι) και δύο χωριά με το όνομα Λαράνι (το ένα εκ των οποίων στην επαρχία που εξετάζουμε): Ι.Κ.Η. 3: 7, 194, 440, 524.

⁸³ Έχει υποστηριχτεί ότι τα σιτηρά της Κρήτης ήταν κατώτερης ποιότητας: Μ. Πατραμάνη, «Το Μαλεβίζι», ό.π., σ. 273. Η παραγωγή του νησιού σε σιτηρά ήταν ανέκαθεν φτωχή. Οι Βενετοί αναγκάζονταν να κάνουν εισαγωγές, κυρίως από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Επί Οθωμανών η παραγωγή αυξήθηκε. Στα τέλη του 17^{ου} και στις αρχές του 18^{ου} γίνονταν και εξαγωγές από την Κρήτη. Στις καταχωρίσεις του Ι.Κ.Η. 3 σημειώνεται έγγραφο για την ανέγερση αγοράς σιτηρών στο Χάνδακα: Ι.Κ.Η. 3:65.

⁸⁴ Για το γνωστό κρασί «Μαλβαζία» βλ. Στυλιανός Αλεξίου, «Μαλβαζία, το Μαλεβιζιώτικο Κρασί», *Το Μαλεβίζι*, ό.π., σ. 289-292.

⁸⁵ Τυποποιημένη έκφραση που σημειώνεται σε έγγραφα που αφορούν τις αγοραπωλησίες χωραφιών, αμπελιών, κήπων και σπιτιών που στις αυλές τους έχουν τέτοια δέντρα. Βλ. ενδεικτικά καταχωρίσεις Ι.Κ.Η. 5:18, 35 κ.ά.

⁸⁶ Οι Οθωμανοί ονόμασαν το Γαζανό ποταμό *Söğüt Deresi*= ποταμός των ιτέων, γιατί στις όχθες του υπήρχαν πολλές ιτιές: Σταυρινίδης, τ. Α', ό.π., σ. 291, υποσ. 1.

β. Οι εκκλησίες και τα μοναστήρια της επαρχίας Μαλεβιζίου.

Οι καταχωρίσεις που αφορούν τις εκκλησιαστικές και μοναστηριακές υποθέσεις μας πληροφορούν για τις ενδοχριστιανικές σχέσεις, αλλά και την αντιμετώπιση που είχαν οι χριστιανοί στο δικαστήριο του καδή. Η συνοπτική καταγραφή τους στα σιτζίλ περιορίζει τη δυνατότητα για πλήρη γνώση των γεγονότων, χωρίς αυτό να μειώνει την αξία τους ως μοναδική πηγή πληροφοριών για τις σχέσεις των ραγιάδων και την αντιμετώπιση των μη μουσουλμάνων από την κυρίαρχη κοινότητα.

Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού εκκλησιών και μοναστηριών στα χωριά της επαρχίας⁸⁷ φανερώνει τα έντονα θρησκευτικά αισθήματα των κατοίκων. Υπήρχαν και εκκλησίες χτισμένες σε ιδιωτικές περιουσίες, οι οποίες πωλούνταν μαζί με το χωράφι ή το αμπέλι.⁸⁸ Εξαιτίας των βενετικών περιορισμών και απαγορεύσεων που υπέστη η ορθόδοξη ιεραρχία, πολλές από τις εκκλησίες της περιοχής ήταν ερειπωμένες. Προς τα τέλη της βενετικής κυριαρχίας, οι υποχωρήσεις των Βενετών ως προς την ορθοδοξία για να κερδίσουν την υποστήριξη των υπηκόων τους, είχε σαν αποτέλεσμα την οικονομική άνθιση πολλών μοναστηριών του νησιού.⁸⁹ Με την έλευση των νέων κατακτητών πολλές από τις περιουσίες μονών και εκκλησιών δημεύτηκαν. Το ίδιο συνέβη και με την περιουσία όσων εγκατέλειψαν τη γη τους στη διάρκεια του πολέμου και προσπάθησαν να σώσουν τη ζωή τους. Η γη αυτή πέρασε στα χέρια των Οθωμανών, οι οποίοι την πουλούσαν ως ιδιωτική ακόμα και πριν από την κατάληψη του Χάνδακα.⁹⁰ Όταν επέστρεψαν κάποιοι από τους προηγούμενους ιδιοκτήτες, διεκδίκησαν τη γη που είχαν άλλοτε στην κατοχή τους. Το γεγονός ότι είχαν διαφύγει με πλοία των Βενετών θεωρήθηκε από τους Οθωμανούς ως πράξη εχθρική. Χρησιμοποιώντας ως δικαιολογία ότι οι χριστιανοί αυτοί είχαν πολεμήσει κατά του ισλάμ αρνούσαν να τους αναγνωρίσουν τα προηγούμενα ιδιοκτησιακά τους δικαιώματα.⁹¹

⁸⁷ Ψιλάκης, «Τα Μοναστήρια », *Το Μαλεβίζι*, όπ.π., σ. 145-256 και του ίδιου: *Μοναστήρια και Ερημητήρια της Κρήτης*, τ. Α', [χ.ε.], Ηράκλειο, 1992.

⁸⁸ I.K.H. 5:21. Τέτοιες εκκλησίες είτε χτίζονταν από τον ιδιοκτήτη της περιουσίας, είτε χτίζονταν στο χώρο που εκείνος είχε δωρίσει στην ενορία. Πρόκειται για μια πρακτική που φτάνει ως τις μέρες μας. Υπήρχαν και ιδιόκτητα μοναστήρια τα οποία κληροδοτούνταν με την υπόλοιπη περιουσία: I.K.H. 3:12.

⁸⁹ Η απουσία Μητροπολίτη και Επισκόπων είχε ευνοήσει την ανάδειξη πολλών μοναστηριών στην πρωτοκαθεδρία της ορθόδοξης ιεραρχίας: Greene, όπ.π., σ. 188-189.

⁹⁰ I.K.H. 3:190.

⁹¹ I.K.H. 3:328 και I.K.H. 5:30· Schacht, όπ.π., σ. 130-131.

Παρουσιάζει ενδιαφέρον μια υπόθεση, την εξέλιξη της οποίας μπορούμε να παρακολουθήσουμε μέσα από τους δύο Κώδικες στους οποίους στηρίζεται αυτή η εργασία. Η πρώτη καταχώριση (I.K.H. 3:328) έχει ημερομηνία 10 Σεβάλ 1082 [9/2/1672] και η δεύτερη (I.K.H. 5:30) χρονολογείται στο δεύτερο δεκαήμερο Τζεμαζί I 1100 [3/3–12/3/1689]. Πληροφορούμαστε ότι η υπόθεση αφορά την καταπάτηση δημευμένης περιουσίας των μοναστηριών της Αγίας Τριάδας, του Αγίου Σάββα και της Αγίας Μαρίνας στο χωριό Ρογδιά της επαρχίας, την οποία είχε αγοράσει ένας μουσουλμάνος (Ταρχάν Μπέι) ως μουλκ από το κράτος και με τη σειρά του την είχε πουλήσει σε άλλο μουσουλμάνο (σεγίτ Ισά Εφέντι). Ο τελευταίος ενάγει κάποιους χριστιανούς με την κατηγορία ότι καταπατούν τη γη του. Εκείνοι με τη σειρά τους υποστηρίζουν ότι η γη ήταν δική τους και την εγκατέλειψαν όταν κατέφυγαν στο Χάνδακα, όπου αιχμαλωτίστηκαν και εστάλησαν στην Κωνσταντινούπολη⁹² και την Αλγερία.⁹³ Όταν επέστρεψαν, διεκδίκησαν τη γη τους. Ο καδής απορρίπτει το επιχείρημα της προηγούμενης κατοχής που προβάλλουν, με την πρόφαση ότι πολέμησαν εναντίον του ισλάμ. Αρκετά χρόνια μετά (1689) ο Ισά Εφέντι πουλά την περιουσία που «ανήκε άλλοτε στις ερειπωμένες εκκλησίες της Αγίας Τριάδας, του Αγίου Σάββα και της Αγίας Μαρίνας». Τα σύνορα που ορίζουν την παραπάνω περιουσία είναι τα ίδια και στις δύο καταχωρίσεις.⁹⁴ Η μεγάλη έκταση που καταλαμβάνει είναι χαρακτηριστική της οικονομικής κατάστασης των μοναστηριών, καθώς και της θέσης του αγοραστή ανάμεσα στα μέλη της οθωμανικής ελίτ του Χάνδακα. Πριν δημεύσει το κράτος τη γη, την καλλιεργούσαν πάνω από τέσσερις χριστιανοί. Στο δεύτερο έγγραφο σημειώνεται ότι ο Ισά Εφέντι είναι πρώην Γραμματέας των ντόπιων Γενιτσάρων στο Χάνδακα.⁹⁵ Άλλωστε και από τους τίτλους

⁹² Ανάμεσα στους αιχμαλώτους βρίσκονταν και καλόγεροι από τα μοναστήρια της περιοχής, οι οποίοι πολέμησαν εναντίον των Οθωμανών. Στη συνθήκη παράδοσης του Χάνδακα υπήρχε όρος που εξασφάλιζε την επιστροφή των αιχμαλώτων. Σύμφωνα με την παράδοση, σώθηκε μόνο ο καλόγερος Ναθαναήλ από το μοναστήρι των Σαββατιανών, ο οποίος επέστρεψε και ασχολήθηκε με την ανασύσταση της μονής. Λίγα χρόνια μετά, το 1695, ένας καλόγερος της μονής αναφέρεται σε υπόθεση που φτάνει στον καδή. Ν. Ψιλάκης, «Τα Μοναστήρια», ό.π., σ. 209.

⁹³ Δεν είναι σίγουρο ότι έχει διαβαστεί ορθά η λέξη. Στην περίληψη σημειώνεται με ερωτηματικό.

⁹⁴ Η όμοια διατύπωση των ορίων της εκκλησιαστικής περιουσίας, είναι χαρακτηριστική της χρήσης των σιτζίλ. Ο καδής που συνέταξε τη δεύτερη καταχώριση ανέτρεξε στις σελίδες του παλαιότερου καταστίχου, βρήκε τη σχετική καταγραφή -μετά από την παρουσίαση του τίτλου πλήρους ιδιοκτησίας με τη σφραγίδα του ντεφτερντάρη, και του πιστοποιητικού (*χοτζέτι*), που είχε εξασφαλίσει ο Ισά Εφέντι από τον πρώτο καδή- και σημείωσε τα στοιχεία που χρειάζονταν. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύει το γεγονός ότι στη δεύτερη καταχώριση δεν σημειώνονται ονόματα μαρτύρων της κατάστασης (βλ. παρακάτω σελ. 28, υποσ. 125). Ίσως ο καδής να μη θεώρησε απαραίτητη την παρουσία τους, γιατί ο Ισά Εφέντι είχε αποδείξει στο παρελθόν τη νομιμότητα της αγοράς του.

⁹⁵ Στην καταχώριση I.K.H. 3:521 σημειώνεται ότι ο *Αγάς των γενιτσάρων* σεγίτ Ισά Εφέντι αγοράζει περιουσία από τον ντεφτερντάρη Κρήτης. Η ημερομηνία της καταχώρισης είναι 27/6-26/7/1672. Ίσως,

που συνοδεύουν το όνομά του φαίνεται ότι ανήκε στα ανώτερα στρώματα των μουσουλμάνων⁹⁶ που εγκαταστάθηκαν στην πόλη.

Από τα πρώτα μέτρα που επέβαλαν οι Οθωμανοί για την αναζωογόνηση της νέας κτήσης ήταν η αποκατάσταση της ορθοδοξίας. Σημαντικός ήταν ο ρόλος του Παναγιώτη Νικουσίου,⁹⁷ του μεγάλου δραγουμάνου του Αυτοκρατορικού Συμβουλίου. Η σχέση του με τον Φαζίλ Αχμέτ Κιοπρουλί ήταν πολύ στενή και η επιρροή του στις αποφάσεις του μεγάλου βεζίρη εμφανής, ως προς την αντιμετώπιση των μη μουσουλμάνων ραγιαδών. Ο Νικούσιος ήταν υπέρμαχος της ορθόδοξης πίστης έναντι της παπικής κυριαρχίας. Γνώριζε ότι η θρησκεία μπορούσε να γίνει το κίνητρο που θα έκανε τους κατοίκους του νησιού να παραμείνουν στον τόπο τους ή να επιστρέψουν από τα μέρη όπου είχαν καταφύγει για να προστατευτούν. Έχει υποστηριχτεί η άποψη ότι με δική του πρωτοβουλία χειροτονήθηκε το 1647, ως πρώτος μητροπολίτης στο νησί μετά από τέσσερις αιώνες, ο Νεόφυτος Πατελλάρος.⁹⁸ Κατά άλλους, ο ίδιος ο Πατελλάρος προσέγγισε τους Οθωμανούς και ζήτησε την αποκατάσταση της Ορθόδοξης εκκλησίας.⁹⁹ Ο Μητροπολίτης Κρήτης φαίνεται ότι είχε επαφές με την οθωμανική διοίκηση γιατί, όπως σημειώνεται σε καταχώριση με χρονολογία 8/10/1657, είχε ενοικιάσει από τον προύχοντα του Ρεθύμνου *Χατζί* Ιμπραήμ Αγά τη δημευμένη περιουσία χριστιανών που είχαν πολεμήσει με τους

μερικά χρόνια μετά πουλά την περιουσία του, γιατί δεν είναι πια σε θέση να την ελέγχει. Στο δικαστήριο εκπροσωπείται από τον αδελφό του, ενώ 17 χρόνια πριν είχε παρουσιαστεί ο ίδιος.

⁹⁶ Το επίθετο σεγίτ δηλώνει σχέση με την οικογένεια του Προφήτη, ενώ ο τίτλος Εφέντι συνόδευε ανθρώπους με υψηλό μορφωτικό επίπεδο: Hourani, *όπ.π.*, σ. 307. Η ανάμιξη των γενιτσάρων και των ουλεμά στις συντεχνίες και το εμπόριο κάνει δύσκολη τη διάκριση, όσων έφεραν τον τίτλο αυτό, σε *ασκερί* και ραγιαδες: Suraiya Faroqhi, *Towns and Townsmen of Ottoman Anatolia. Trade, Crafts and Food Production in an Urban Setting, 1520-1650*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1984, σ. 250.

⁹⁷ Επαμεινώνδας Ι. Σταματιάδης, *Βιογραφία των Μεγάλων Διερχόμενων του Οθωμανικού Κράτους*, εκδ. Κ. Τεφαρική, Αθήνα, 1865, σ. 18-23 και 29-60. Τον είχε διορίσει στο αξίωμα αυτό ο Μεγάλος Βεζίρης Μεχμέτ Κιοπρουλί, ο πατέρας του κατακτητή της Κρήτης. Ο Νικούσιος εγκαινίασε την παράδοση των ελλήνων Δραγουμάνων της Πύλης, η οποία έφτασε ως την Ελληνική Επανάσταση: Greene, *όπ.π.*, σ. 178.

⁹⁸ Πριν χειροτονηθεί μητροπολίτης ήταν μοναχός στη Μονή Αρκαδίου. Ήταν συγγενής του Οικουμενικού Πατριάρχη Αθανάσιου Γ' Πατελλάρου: Θεοχάρης Δετοράκης, «Η Εκκλησία της Κρήτης κατά την Τουρκοκρατία (1645-1898)», *Κρήτη Ιστορία και Πολιτισμός*, τ. Β', επιμ. Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης, εκδ. Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1988, σ. 439.

⁹⁹ Ο Βενετός Αντρέα Βαλιέρο στην ιστορία του για τον Κρητικό πόλεμο σημειώνει ότι το έτος 1653 ο Πατελλάρος συνάντησε τον στρατιωτικό διοικητή της Κρήτης Χουσεΐν Πασά και του πρότεινε την επανίδρυση της Αρχιεπισκοπής Κρήτης, η οποία θα συνέβαλλε στη στήριξη των Κρητικών και την αποβολή του βενετικού παρελθόντος από τη μνήμη τους. Η ελκυστική αυτή πρόταση δεν έμεινε ανεκμετάλλευτη από τον Χουσεΐν Πασά και την Υψηλή Πύλη και είχε ως αποτέλεσμα την επανίδρυση της Μητρόπολης με επικεφαλής το Νεόφυτο Πατελλάρο και επτά ακόμη Επισκοπών υπό τη δικαιοδοσία του: Greene, *όπ.π.*, σ. 178 (υποσ. 14). Ο Δετοράκης υποστηρίζει ότι ο διορισμένος από το 1647 μητροπολίτης πλησίασε το Χουσεΐν Πασά και του πρότεινε την επανίδρυση των Επισκοπών. Επί οθωμανικής κυριαρχίας η αρχαιότερη αναφορά σε έγγραφο για τις επισκοπές χρονολογείται στα 1659: Δετοράκης, «Η εκκλησία της Κρήτης», *όπ.π.*, σ. 439.

Βενετούς εναντίον των Οθωμανών.¹⁰⁰ Από τη μελέτη των ιεροδικαστικών κωδίκων πληροφορούμαστε ότι η θέση του εξασφάλιζε στον πρώτο Μητροπολίτη Κρήτης την οικονομική δυνατότητα και το κύρος για να πραγματοποιεί αγοραπωλησίες¹⁰¹ αλλά και να απευθύνεται στις οθωμανικές αρχές για την προάσπιση των δικαιωμάτων των χριστιανών. Σε καταχωρίσεις του Ι.Κ.Η. 3 ο Μητροπολίτης Κρήτης με αίτησή του προς το σουλτάνο ζητά και επιτυγχάνει την έκδοση φερμανιού το οποίο να προστατεύει τους ζιμμί από την αυθαίρετη συμπεριφορά των οθωμανών επαρχιακών διοικητών, οι οποίοι ενοχλούν και παρεμποδίζουν την τέλεση των χριστιανικών τελετών.¹⁰² Συμπεραίνουμε από καταχωρίσεις όπως αυτές ότι η πίεση και οι παρανομίες των Οθωμανών σε βάρος των χριστιανών δεν είχαν αποκλειστικά σκοπό το οικονομικό όφελος, αλλά ενίοτε και την υπονόμηση της χριστιανικής θρησκείας. Από τη δική του θέση ο μητροπολίτης εκμεταλλεύτηκε τη σχετική αυτονομία που του παραχωρήθηκε, την οποία ενίσχυε η απόσταση από τον έλεγχο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Οι καταχωρίσεις των δύο κωδίκων που αφορούν τις εκκλησιαστικές υποθέσεις δεν είναι σημαντικές ως προς τον αριθμό τους, αλλά είναι χαρακτηριστικές του τρόπου με τον οποίο οι Οθωμανοί αντιμετώπισαν την Ορθοδοξία και τους χριστιανούς του νησιού. Η πολιτική παράδοση που ακολούθησαν οι Οθωμανοί χρονολογείται από την εποχή του Μεχμέτ του Πορθητή.¹⁰³

Από τις καταχωρίσεις των δύο Κωδίκων πληροφορούμαστε ότι ο νέος μητροπολίτης, μέσω του πληρεξουσίου του παπα-Μαντέλου Οικονόμου, παραχωρεί σε χριστιανούς το «δικαίωμα νομής» μοναστηριών στα χωριά Σίβα και Δαφνές των επαρχιών Μαλεβιζίου και Τεμένους αντίστοιχα.¹⁰⁴ Κληροδοτήματα τέτοιου είδους

¹⁰⁰ Σταυρινίδης, τ. Α', ό.π., σ. 12, 15-17.

¹⁰¹ Ι.Κ.Η. 3: 35, 475.

¹⁰² Ι.Κ.Η. 3: 684, 685, 686. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και μια καταχώριση που αφορά την απαγόρευση τέλεσης λειτουργίας σε μια εκκλησία που βρίσκεται ανάμεσα σε 25 μουσουλμανικά σπίτια σε χωριό της Ιεράπετρας. Κατόπιν αίτησης των μουσουλμάνων και επιτόπιας έρευνας του *ναϊπη* της επαρχίας αποφασίζεται οι χριστιανοί να λειτουργούν στις δύο άλλες εκκλησίες του χωριού για να μην προκαλούν τα θρησκευτικά αισθήματα των μουσουλμάνων: Ι.Κ.Η. 3:370.

¹⁰³ Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα μπορεί να θεωρηθεί η ανασύσταση του Οικουμενικού Πατριαρχείου αμέσως μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης. Στην απόφαση αυτή οδήγησε η ανάγκη για τον άμεσο εποικισμό της πόλης με ανθρώπους που είχαν πείρα από αστική ζωή και που θα μπορούσαν να μεταμορφώσουν την έρημη πόλη στη λαμπρή πρωτεύουσα που ονειρευόταν ο σουλτάνος. Η παρουσία του Πατριάρχη θα παρείχε στους χριστιανούς προστασία και σιγουριά για τη μόνιμη εγκατάστασή τους στην Κωνσταντινούπολη: Halil Inalcik, "Istanbul", *The Encyclopaedia of Islam*, τ. IV, E. J. Brill, Λάιντεν, 1978, 224-248.

¹⁰⁴ Ι.Κ.Η. 3:170, 173. Από την πρώτη καταχώριση συμπεραίνουμε ότι πιθανότατα πρόκειται για κληρονομικό δικαίωμα. Σημειώνεται ότι τα ανήλικα παιδιά του νεκρού ιερέα κληρονομούν τα δικαιώματα που είχε ο πατέρας τους επί 16 χρόνια (από το 1655), ο οποίος πιθανότατα τα είχε κληρονομήσει από το δικό του πατέρα, που ήταν επίσης ιερέας. Ο πληρεξούσιος των παιδιών δηλώνει

συνοδεύονταν από το δικαίωμα διορισμού ιερέων σε αυτά τα μοναστήρια και τις εκκλησίες.¹⁰⁵ Οι ιερείς διέθεταν τα μέσα για να αποσπάσουν προνόμια από τον μητροπολίτη, αλλά και από την οθωμανική εξουσία.¹⁰⁶ Μετά την κατάκτηση της Κρήτης οι κληρικοί του νησιού κατάφεραν να εξασφαλίσουν την έκδοση επίσημων σουλτανικών εγγράφων (*μπεράτια*) τα οποία όριζαν ότι όφειλαν να πληρώνουν το 1/10 από την παραγωγή των περιουσιών που ανήκαν στις μονές και τις εκκλησίες,¹⁰⁷ δηλαδή, ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο της δεκάτης που πλήρωναν οι ζιμμί. Οι ιερείς προσπάθησαν να ενταχθούν στη λειτουργία της επαρχιακής διοίκησης συγκεντρώνοντας χρήματα που θα τους παρείχαν τα μέσα για την απόκτηση οικονομικής δύναμης και κοινωνικού κύρους που θα τους εξασφάλιζαν μια καλύτερη ζωή. Στους κώδικες συναντάμε υποθέσεις όπου ιερείς της επαρχίας Μαλεβιζίου αγοράζουν περιουσίες από χριστιανούς αλλά και από μουσουλμάνους.¹⁰⁸ Άλλοτε παρουσιάζονται ως εναγόμενοι στο ιεροδικείο για καταπάτηση περιουσίας άλλων χριστιανών, εκμεταλλευόμενοι τη θέση τους σε σχέση με τους υπόλοιπους ζιμμί. Οι υποθέσεις αυτές καταλήγουν άλλοτε σε δικαίωση του ενός ή του άλλου διαδίκου και άλλοτε σε συμβιβασμό. Σύμφωνα με στοιχεία από τους δύο Κώδικες στους οποίους βασίζεται η εργασία, η ακίνητη περιουσία την οποία κατηγορούνται ότι κατέχουν παράνομα, ανήκει σε γυναίκες, χριστιανές ή εξισλαμισμένες. Πιθανώς θεωρούσαν ότι οι γυναίκες θα δίσταζαν να διεκδικήσουν νομικά την περιουσία τους ή ότι δεν θα ήταν σε θέση να παρουσιάσουν αποδείξεις για τη νόμιμη κυριότητα της γης.¹⁰⁹ Σε καταχώριση του Ι.Κ.Η. 3 συναντάμε τον ίδιο το Μητροπολίτη Κρήτης Νεόφυτο ως κατηγορούμενο για καταπάτηση περιουσίας εξισλαμισμένης σε χωριό της επαρχίας

ότι παρέδωσε στο μητροπολίτη το ποσό των 35 γροσιών για να λάβει το αποδεικτικό έγγραφο που θα του εξασφάλιζε το δικαίωμα στα μοναστήρια. Λίγα χρόνια μετά, στις 8/3/1686, οι γιοι του νεκρού ιερέα εμφανίζονται πάλι στο δικαστήριο του καδή και διεκδικούν την επιστροφή των μοναστηριών, τα οποία διαχειριζόταν ως την ενηλικίωσή τους ο παπα-Νικολός: Σταυρινίδης, τ. Β', όπ.π., σ. 249. Για ανάλογες παραχωρήσεις μοναστηριών από τον Μητροπολίτη Κρήτης Νεόφυτο βλ. Νικόλαος Β. Τωμαδάκης, *Ιστορία της Εκκλησίας Κρήτης επί Τουρκοκρατίας (1645-1898)*, τ. Α', Μυρτίδης, Αθήνα, 1974, σ. 477.

¹⁰⁵ Ι.Κ.Η. 3:12. Σε καταχώριση του ίδιου κώδικα ο ηγούμενος της μονής Σαντριβανλή (Βροντισίου), ο οποίος έχει στην κατοχή του την εκκλησία του Αγίου Αντωνίου στο χωριό Βρέλι του ναχιγιέ Καινούργιου, έχει στα χέρια του έγγραφο από το μεγάλο βεζίρη στο οποίο ορίζεται ότι ούτε ο μητροπολίτης δεν έχει δικαίωμα να επέμβει στη διαχείριση της εκκλησίας: Ι.Κ.Η. 3:203.

¹⁰⁶ Ι.Κ.Η. 3: 67, 290, όπου ιερείς άλλων επαρχιών εκπροσωπούν τους κατοίκους ενός χωριού στο ιεροδικείο για φορολογικές υποθέσεις.

¹⁰⁷ Σταυρινίδης, τ. Β', όπ.π., σ. 249-250.

¹⁰⁸ Σταυρινίδης, τ. Α', όπ.π., σ. 202.

¹⁰⁹ Μια χριστιανή και ο ανήλικος γιος της ενάγουν τον πατέρα Νεόφυτο, της Μονής της Κεράς Ελεούσας στο χωριό Σάρχος Μαλεβιζίου, με την κατηγορία ότι καταπατεί ένα αμπέλι. Το δικαστήριο του καδή ορίζει ο πατέρας Νεόφυτος να επιστρέψει το αμπέλι: Σταυρινίδης, τ. Β', όπ.π., σ. 93-94. Για ανάλογες υποθέσεις: Ι.Κ.Η. 3: 8, 106, 163.

Πεδιάδας.¹¹⁰ Η ενάγουσα προσάγει μάρτυρες και καταφέρνει να δικαιωθεί, ενώ ο ιεροδίκης αποφασίζει να παραιτηθεί ο μητροπολίτης από κάθε διεκδίκηση. Στην περίπτωση αυτή το οθωμανικό δικαστήριο φαίνεται ότι λειτουργεί αμερόληπτα, υπηρετώντας τη δικαιοσύνη και προστατεύοντας τα δικαιώματα της γυναίκας. Βέβαια δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ποια θα ήταν η απόφαση στην περίπτωση που η ενάγουσα δεν είχε εξισλαμιστεί.

Η οικονομική άνθιση των μεγαλύτερων μοναστηριών της επαρχίας επιτρέπει στους μοναχούς να αγοράζουν περιουσία με χρήματα των μονών,¹¹¹ να εμπλέκονται στο οθωμανικό φορολογικό σύστημα και να μισθώνουν φορολογικά έσοδα. Ο Ηγούμενος της Μονής Ιερουσαλήμ, στο χωριό Λουτράκι¹¹² μίσθωσε ακίνητη περιουσία (το έτος 1080 [1/6/1669-20/5/1670]) από τον τιμαριούχο Μουσταφά Αγά πληρώνοντας κατ' αποκοπή το ποσό των 4.000 *άσπρων*.¹¹³ Αξίζει να αναφερθεί και μια άλλη υπόθεση, η οποία είναι αρκετά μεταγενέστερη της πρώτης, αλλά ενισχύει την άποψη για την ελαστικότητα και την ανοχή που επέδειξαν οι Οθωμανοί ως προς την ομαλή λειτουργία της ορθόδοξης εκκλησίας. Πρόκειται για την πώληση σημαντικής ακίνητης περιουσίας, που είχε κληρονομήσει μια μουσουλμάνα από το σύζυγό της, προς τους καλόγερους του παραπάνω μοναστηριού.¹¹⁴ Ως πληρεξούσιος των μοναχών εμφανίζεται στον καδή ο τότε Μητροπολίτης Κρήτης Αθανάσιος.¹¹⁵ Η συγκεκριμένη υπόθεση παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί οι χριστιανοί αγοραστής εκπροσωπούνται από τον επικεφαλής της Εκκλησίας της Κρήτης. Η παρουσία του μητροπολίτη δίνει ιδιαίτερο βάρος στην υπόθεση. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων αγοραπωλησίας ακίνητης περιουσίας η οικονομική δυσχέρεια των χριστιανών τους ανάγκαζε να πουλούν και όχι να αγοράζουν. Στην προκειμένη περίπτωση χριστιανοί αγοράζουν περιουσία από μουσουλμάνα. Ίσως οι αγοραστής επεδίωκαν με την παρουσία του μητροπολίτη να ενισχύσουν τη νομιμότητα της αγοράς τους. Δυστυχώς η συνοπτική καταγραφή τέτοιων υποθέσεων δε βοηθά στο να

¹¹⁰ I.K.H. 3:445.

¹¹¹ Ο Ακάκιος, ηγούμενος της μονής της Αγίας Ειρήνης στο χωριό Κρουσώνας του ναχιγιέ Μαλεβιζίου αγοράζει περιουσία στην ευρύτερη περιοχή του χωριού. Από τον προσδιορισμό των συνόρων που οριοθετούν τη γη που πωλείται φαίνεται ότι η μονή διαθέτει αρκετά μεγάλη έγγεια περιουσία, καθώς επίσης και τα οικονομικά μέσα για να την κάνει μεγαλύτερη: I.K.H. 3:178, 617· Σταυρινίδης, τ. Α', όπ.π., σ. 264-265. Για αγορά περιουσίας με χρήματα της εκκλησίας βλ. και I.K.H. 5:26.

¹¹² Η συγκεκριμένη μονή ανήκει στα σταυροπηγιακά μοναστήρια που παραχώρησε (το έτος 1654) ο Μητροπολίτης Νεόφυτος στον Πατριάρχη προκειμένου να εξασφαλίσει την προστασία του Οικουμενικού θρόνου: Ψιλάκης, *Μοναστήρια και Ερημητήρια*, όπ.π., σ. 117.

¹¹³ I.K.H. 3:585.

¹¹⁴ I.K.H. 5:26. Στην καταχώριση δεν σημειώνεται το όνομα της Μονής, το συμπεραίνουμε από το χωριό στο οποίο βρίσκεται.

¹¹⁵ Για το φερμάνι διορισμού του Μητροπολίτη Αθανασίου: Σταυρινίδης, τ. Β', όπ.π., σ. 312-314.

κατανοήσουμε πλήρως τέτοιου είδους αγοραπωλησίες. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι ο θανών είχε δανειστεί χρήματα από τους μοναχούς και η σύζυγός του εξοφλεί το χρέος του μετά το θάνατό του. Προς την εξήγηση αυτή μας οδηγεί η χαμηλή τιμή μιας τόσο μεγάλης περιουσίας. Η απόκτηση ακινήτων και γης μέσω της πώλησης πιθανότατα γινόταν για την κάλυψη τέτοιου είδους χρεωπιστωτικών συναλλαγών της εκκλησίας με χριστιανούς και μουσουλμάνους. Διαδικασίες όπως η παραπάνω επιτρέπουν, ίσως, την υπόθεση για οργανωμένη προσπάθεια συσσώρευσης πλούτου από τα μοναστήρια και την εκκλησία γενικότερα. Η οικονομική αυτή στρατηγική ξεκινούσε από την κορυφή της εκκλησιαστικής ιεραρχίας και έφτανε ως τα κατώτερα κλιμάκια.

Η αποκατάσταση και ενίσχυση της Ορθοδοξίας ήταν απόρροια της ανάγκης που είχε το κράτος να εξασφαλίσει όσο το δυνατό καλύτερες συνθήκες για την ήρεμη διαβίωση των υπηκόων του, και κατά συνέπεια τη συγκέντρωση ρευστού από την ανεμπόδιστη λειτουργία του φορολογικού συστήματος. Η πολιτική αυτή κρατούσε σε απόσταση τους Βενετούς και μείωνε την πιθανότητα να βρουν υποστηρικτές ανάμεσα στους οθωμανούς υπήκοους.¹¹⁶ Η βενετική παρουσία δεν έπαψε για μεγάλο διάστημα να αποτελεί απειλή για την παγίωση της οθωμανικής εξουσίας. Οι νέοι κατακτητές έπρεπε διαρκώς να μεριμνούν για τη διατήρηση ασφαλούς απόστασης ανάμεσα στους ραγιάδες τους και τους Βενετούς.

---

¹¹⁶ Στην περίπτωση της Κρήτης η κατάργηση των ορθόδοξων επισκοπών, η απαγόρευση της χειροτονίας ιερέων, η δήμευση της εκκλησιαστικής και μοναστηριακής περιουσίας και ο αυστηρός έλεγχος του κατώτερου κλήρου έκανε ακόμη πιο έντονη την εχθρότητα ανάμεσα στους ορθόδοξους χριστιανούς και τους Βενετούς του νησιού: Μαλτέζου, όπ.π., σ. 131.

5. Η παρουσία μη μουσουλμάνων ραγιαδών στο δικαστήριο του καδή.

α. Τα κίνητρα επιλογής ή προτίμησης του Σεριάτ.

Οι υποθέσεις των μη μουσουλμάνων που έφταναν στον καδή σχετίζονταν με ποικίλες δραστηριότητες της καθημερινής τους ζωής και δεν διέφεραν από τις αντίστοιχες των μουσουλμάνων. Αγοραπωλησίες, διανομή κληρονομικών μεριδίων, διενέξεις, υποθέσεις οικογενειακού δικαίου (γάμοι, διαζύγια, υιοθεσίες, διορισμός κηδεμόνα ανηλίκων κ.ά.) είναι μερικές από τις πιο συχνές υποθέσεις που συναντάμε στα σιτζίλ.¹¹⁷ Η συχνότητα παρουσίας των χριστιανών στο οθωμανικό δικαστήριο είναι ενδεικτική της προσπάθειάς τους να εξασφαλίσουν την πιο συμφέρουσα λύση για τα προβλήματα που τους απασχολούσαν.

Δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε αν οι χριστιανοί προτιμούσαν να απευθύνονται στην εκκλησιαστική δικαιοσύνη ή στον καδή. Οι αναφορές στο ρόλο της εκκλησίας, όσον αφορά τις δικαστικές αρμοδιότητές της, είναι σποραδικές και δεν βοηθούν στη δημιουργία ξεκάθαρης εικόνας για τη λειτουργία της.¹¹⁸ Στην οθωμανική δικαιοσύνη ο δικαστής δεν είχε το δικαίωμα να δρα αυτεπάγγελα, ούτε να δικάζει ερήμην.¹¹⁹ Επιπροσθέτως, οι υπήκοοι δεν ήταν νομικά υποχρεωμένοι να προσφεύγουν στον ιεροδίκη για την επίλυση των υποθέσεών τους. Ένα μεγάλο ποσοστό συναλλαγών (σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο) και συμβιβασμών πραγματοποιούνταν εκτός δικαστηρίου. Ακόμα και γάμοι μπορούσαν να πραγματοποιηθούν μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον χωρίς να είναι απαραίτητη η παρουσία κάποιου κρατικού υπαλλήλου. Η διανομή των κληρονομικών μεριδίων μπορούσε, επίσης, να γίνει ανεπίσημα μεταξύ των κληρονόμων. Οι διενέξεις για κληρονομικά ζητήματα προέκυπταν, συνήθως, όταν άρρενες συγγενείς προσπαθούσαν να αποκλείσουν ή να αποσπάσουν από τις γυναίκες¹²⁰ τα κληρονομικά μερίδια που δικαιούνταν βάσει του ιερού νόμου ή όταν ανάμεσα στους κληρονόμους βρίσκονταν και ανήλικα παιδιά ή

¹¹⁷ Çiçek, όπ.π., σ. 41-44.

¹¹⁸ Najwa Al-Qattan, "Dhimmīs in the Muslim Court: Legal Autonomy and Religious Discrimination", *International Journal of Middle East Studies*, 31/3 (1999), σ. 431-433.

¹¹⁹ Schacht, όπ.π., σ. 188-189.

¹²⁰ I.K.H. 3:461. Οι γυναίκες ασκούσαν τα δικαιώματα που τους αναγνώριζε το Σεριάτ. Και οι χριστιανές επέλεγαν το δικαστήριο του καδή για να διεκδικήσουν περιουσία από κληρονομιά. Μάλιστα το έπρατταν και σε περιπτώσεις που διεκδικούσαν παράνομα κάποια περιουσία, την οποία δεν δικαιούνταν. Ίσως ήλπιζαν ότι οι υπόλοιποι συμβαλλόμενοι δεν θα μπορούσαν να αποδείξουν την κατηγορία της παράνομης κατοχής και ότι ο καδής δεν θα έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να ερευνήσει ένα ζήτημα που αφορούσε τους χριστιανούς. I.K.H. 3:263.

απόντες συγγενείς. Η επέμβαση του καδή ήταν απαραίτητη σε αυτές τις περιπτώσεις.¹²¹ Πάντως το κληρονομικό μερίδιο των γυναικών ήταν πολύ μικρότερο από των αντρών συγγενών.¹²² Τέλος, και η καταγραφή των χρεωπιστωτικών υποθέσεων δεν κρινόταν αναγκαία, εκτός αν προέκυπτε πρόβλημα λόγω αδυναμίας του ενός συμβαλλομένου για την αποπληρωμή του χρέους ή λόγω αντιρρήσεων των κληρονόμων για την εξόφληση του χρέους από την περιουσία του θανόντος.¹²³

Στην περίπτωση της Κρήτης τα κίνητρα που οδηγούσαν τους χριστιανούς στον καδή προέκυπταν από ποικίλους παράγοντες. Η προσφυγή στον ιεροδίκη για υποθέσεις ενδοκοινοτικές αλλά και διακοινοτικές έδινε τη δυνατότητα και τη δύναμη στους ζιμμί να ενταχθούν στο διοικητικό μηχανισμό των κατακτητών και να τον χρησιμοποιήσουν προς όφελός τους αντλώντας από το κύρος του.

Πιο συγκεκριμένα, ο διορισμός καδή και η πολύχρονη παρουσία των Οθωμανών στα χωριά της επαρχίας Μαλεβιζίου, έφερε από πολύ νωρίς τους χριστιανούς σε επαφή με την ισλαμική νομοθεσία και δικαιοσύνη, διευκολύνοντας έτσι την εξοικείωσή τους με τη λειτουργία του δικαστηρίου του καδή. Η ορολογία που χρησιμοποιείται στις ενδοχριστιανικές υποθέσεις, ο τρόπος παρουσίασης των διαδίκων, η χρήση μαρτύρων και πληρεξουσίων (*βεκίλ*),¹²⁴ η παρουσία «μαρτύρων της κατάστασης» (*σουχούντ ουλ-χαλ*)¹²⁵ και γενικότερα η διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης ακολουθούν τα ίδια πρότυπα με τις υποθέσεις των μουσουλμάνων. Οι

¹²¹ Faroqhi, *Towns and Townsmen*, όπ.π., σ. 246.

¹²² Η σύζυγος λάμβανε το 1/8 της κληρονομιάς του νεκρού συζύγου της, στην περίπτωση που ο νεκρός ή ένας από τους γιους του είχε παιδιά. Αν δεν υπήρχαν άμεσοι απόγονοι, της αναλογούσε το 1/4 της περιουσίας: Schacht, όπ.π., σ. 171. Βλ. και I.K.H. 3:276.

¹²³ Ronald C. Jennings, "Loans and Credit in Early 17th Century Ottoman Judicial Records. The Sharia Court of Anatolian Kayseri", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 16/2-3 (1973), σ. 174.

¹²⁴ Για τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες του πληρεξουσίου στο ισλαμικό νομικό σύστημα βλ. Ronald C. Jennings, "The Office of Vekil (Wakil) in the 17th Century Ottoman Sharia Courts", *Studia Islamica*, 42 (1975), σ. 147-169.

¹²⁵ Η παρουσία των μαρτύρων της κατάστασης ήταν απαραίτητη για τη νόμιμη εκδίκαση μιας υπόθεσης. Επικύρωναν τη νομιμότητα της δικαστικής διαδικασίας και την ενίσχυναν με το κύρος της θέσης και του ονόματός τους. Ο ρόλος τους ήταν επικουρικός της λειτουργίας του καδή. Προέρχονταν από τον ντόπιο πληθυσμό και ήταν άνθρωποι που γνώριζαν καλύτερα από τον καδή το εθμικό δίκαιο του τόπου: Mustafa Akdağ, *İktisadî ve İctimaî Tarihi, 1453-1559*, τ. II, *Türk Tarih Kurumu*, Άγκυρα, 1971, σ. 81. Μεταξύ των μαρτύρων της κατάστασης δεν υπάρχουν γυναίκες. Θεωρητικά δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν ούτε οι ζιμμί, αλλά ο κανόνας αυτός δεν τηρείται με αυστηρότητα σε υποθέσεις όπου εμπλέκεται τουλάχιστον ένας ζιμμί: I.K.H. 3:108, 457, 617. Σε σημαντικές υποθέσεις συναντάμε ανθρώπους από τα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα και αξιώματα. Η κοινωνική ιεραρχία που ίσχυε στην οθωμανική κοινωνία είναι εμφανής ακόμα και στην καταγραφή των σουχούντ, όπου πρώτα σημειώνονται οι άνθρωποι των ανώτερων (διοικητικά, θρησκευτικά και κοινωνικά) στρωμάτων και έπειτα οι υπόλοιποι. Τα ονόματα των ζιμμί σημειώνονται τελευταία. Βλ. ενδεικτικά I.K.H. 3: 12, 31, 50, 107, 108, 157, 178, 230, 340 κ.ά. Οι καταχωρίσεις αυτές αφορούν και σε άλλες επαρχίες του Χάνδακα. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την επιλογή και τη λειτουργία των σουχούντ ουλ-χαλ, βλ. Jennings, "Kadi, Court and Legal Procedure", όπ.π., σ. 142-146.

χριστιανοί επέλεξαν το οθωμανικό δικαστήριο γνωρίζοντας ότι οι υποθέσεις τους θα εκδικάζονταν βάσει του Σεριάτ. Το προτιμούσαν συνειδητά, έχοντας στο μυαλό τους τον τρόπο λειτουργίας του ιεροδικείου, καθώς και τα δικαιώματα που αναγνώριζε στους μη μουσουλμάνους ο ιερός νόμος.

Η νομική κατωτερότητα των μη μουσουλμάνων τους απαγόρευε να καταθέσουν εναντίον μουσουλμάνων. Για το λόγο αυτό οι πρώτοι επεδίωκαν να κατοχυρώσουν τα ιδιοκτησιακά ή κληρονομικά τους δικαιώματα με την έκδοση ιεροδικαστικού εγγράφου, με το οποίο μπορούσαν να αντιπαρέλθουν τη θεσμική κατωτερότητά τους σε μελλοντικές διενέξεις με μουσουλμάνους.¹²⁶ Ο φόβος οθωμανικής επέμβασης παρέμενε καθημερινή απειλή για τους ζιμμί, οι οποίοι θεωρούσαν ότι η προσφυγή στον καδή τους εξασφάλιζε την πιο συμφέρουσα δικαστική κρίση, καθώς η νομιμότητα της τελικής απόφασης ήταν μεγαλύτερη από οποιοδήποτε άλλου δικαστηρίου. Παρόλο που το ιεροδικείο λειτουργούσε ως ανώτερο δικαστήριο, του οποίου οι τελεσίδικες αποφάσεις είχαν καθολική ισχύ,¹²⁷ ωστόσο, οι ραγιάδες είχαν το δικαίωμα να προσφύγουν και σε άλλη δικαστική αρχή. Από τις καταχωρίσεις πληροφορούμαστε ότι υπάρχουν υποθέσεις τις οποίες εκδικάζει το *Ντιβάνι* στο Χάνδακα, δηλαδή η συνέλευση του Συμβουλίου του διοικητή της πόλης.¹²⁸ Το *Ντιβάνι* λειτουργούσε ως ανώτατο δικαστήριο στο οποίο είχαν δικαίωμα να προσφύγουν οι ραγιάδες που ένιωθαν να αδικούνται από την απόφαση του ντόπιου καδή ή όταν προέκυπτε μία σημαντική υπόθεση εξαιρετικής κρισιμότητας.¹²⁹ Είχε δηλαδή τις αρμοδιότητες ενός σύγχρονου Εφετείου. Το δικαίωμα αυτό ασκούσαν και οι χριστιανοί ραγιάδες. Σε καταχώριση του Κώδικα 5 παρουσιάζεται ένας χριστιανός από χωριό της επαρχίας Μαλεβιζίου, ο οποίος αποσύρει την αγωγή για καταπάτηση περιουσίας κατά της εξισλαμισμένης κόρης του, λέγοντας ότι επανειλημμένως είχε παρουσιαστεί στο βεζίρη Μουσταφά Πασά χωρίς να καταφέρει να αποδείξει την

¹²⁶ Faroqhi, “Sidjill”, όπ.π., σ. 539.

¹²⁷ Adıyeke, όπ.π., σ. 79.

¹²⁸ I.K.H. 5:5, 13. Οι δύο καταχωρίσεις αναφέρονται σε υποθέσεις που αφορούν πρόσωπα της ίδιας οικογένειας. Πληροφορούμαστε ότι η δεύτερη καταχώριση αναφέρεται σε δωρεά περιουσίας, η οποία πραγματοποιείται ενώπιον του απεσταλμένου του ιεροδικείου στη συνέλευση που έγινε στο σπίτι του κετχουντά των τσαούσηδων Μουσταφά Αγά.

¹²⁹ Στις υποθέσεις που εκδικάζει το Συμβούλιο του διοικητή του Χάνδακα και οι μάρτυρες της κατάστασης είναι πρόσωπα που ανήκουν στη διοικητική και στρατιωτική ελίτ. Τέτοιου είδους καταχωρίσεις είναι πολύτιμες γιατί παρέχουν στοιχεία για τη σύνθεση του *Ντιβανιού*, αφού οι μάρτυρες πιθανότατα προέρχονταν από τα μέλη του συμβουλίου, αλλά και την κοινωνική ιεραρχία βάσει της οποίας λειτουργούσε ο κρατικός μηχανισμός. Βλ. τους σουχούντ της υπόθεσης που εκδικάζει το *Ντιβάνι* στο Χάνδακα: I.K.H. 5:5.

κατηγορία.¹³⁰ Πιθανότατα ο πατέρας να έκανε τόσο επίμονες προσπάθειες έχοντας ως δικαιολογία τον εξισλαμισμό της κόρης του. Είτε προσπαθούσε να την «τιμωρήσει» για την απόφασή της να απαρνηθεί το χριστιανισμό, είτε είχε σκοπό να διεκδικήσει τη γη που της ανήκε πριν εξισλαμιστεί.

Μια άλλη υπόθεση σχετικά με τα κίνητρα που οδηγούσαν τους ζιμμί στο ιεροδικείο σχετίζεται με την πληρωμή χαμηλότερων δικαστικών τελών που έπρεπε να πληρώνουν στον καδή σε σχέση με άλλα δικαστήρια.¹³¹ Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι συχνά η Πύλη δεχόταν έγγραφα με παράπονα των υπηκόων για πληρωμή υψηλών δικαστικών τελών και αυθαιρεσίες σε βάρος τους από τους καδήδες και τους ναΐπες που περιόδευαν στις επαρχίες της Αυτοκρατορίας και αποσπούσαν μεγάλα ποσά από τον πληθυσμό.¹³² Λόγω έλλειψης αναφορών σε τέτοια ποσά στα οθωμανικά κατάστιχα που εξετάζουμε, αλλά και της απουσίας των εκκλησιαστικών αρχειακών πηγών δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε αν πράγματι ίσχυε το ίδιο για τους κατοίκους της επαρχίας Μαλεβιζίου. Ωστόσο, μια διαταγή προς τους ναΐπες των επαρχιών του Χάνδακα ορίζει να παραμένει ο καθένας στην έδρα του και να μην περιφέρεται σε άλλα χωριά και να αυθαιρετεί σε βάρος των ραγιάδων.¹³³ Σε αυτή τη διαταγή δεν γίνεται διάκριση ανάμεσα σε μουσουλμάνους και χριστιανούς ραγιάδες. Ενδεχομένως για τους οθωμανούς αξιωματούχους και υπαλλήλους εκείνο που είχε περισσότερη σημασία να μην ήταν η θρησκευτική ταυτότητα των υπηκόων, αλλά η πρόσκτηση όσο το δυνατό μεγαλύτερων οικονομικών οφελών. Η διαταγή συντάχτηκε μόλις λίγα χρόνια μετά την πτώση του Χάνδακα (1674). Θα περίμενε κανείς ότι σε μια επαρχία που βρίσκεται τόσο κοντά στο Χάνδακα η επιβολή της οθωμανικής εξουσίας θα ήταν πιο αυστηρή. Πρέπει να λάβουμε ωστόσο υπόψη ότι τη χρονολογία σύνταξης της διαταγής η παρουσία των Οθωμανών στην επαρχία είχε συμπληρώσει σχεδόν τρεις δεκαετίες. Οι κρατικοί αξιωματούχοι και υπάλληλοι είχαν εξοικειωθεί με το χώρο και τους ανθρώπους. Θεωρούσαν ότι οι ενέργειές τους για εύκολο πλουτισμό δεν έθεταν σε κίνδυνο την οθωμανική κυριαρχία. Η αυθαίρετη συμπεριφορά τους δεν είχε στόχο να πλήξει τα θρησκευτικά αισθήματα των ζιμμί. Αποσκοπούσε στη συσσώρευση χρημάτων που θα τους εξασφάλιζαν μεγαλύτερη δύναμη και, πιθανότατα, μια ανώτερη θέση στη διοικητική ιεραρχία. Ο

¹³⁰ I.K.H. 5:24.

¹³¹ Ivanova, “Muslim and Christian Women before the Kadi”, όπ.π., σ. 172.

¹³² Uriel Heyd, *Studies in Old Ottoman Criminal Law*, επιμ. V. L. Ménage, Clarendon Press, Οξφόρδη, 1973, σ. 212-214.

¹³³ I.K.H. 5:23

συγκεντρωτικός έλεγχος που προσπαθούσε ανέκαθεν να επιβάλει το οθωμανικό κράτος στην επαρχιακή του διοίκηση δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Οι ασκερί και οι ουλεμά έβρισκαν τρόπους να παρακάμπτουν το σύστημα και να δρουν ανεξάρτητα από τους κανόνες και το νόμο σε βάρος των ραγιάδων, χριστιανών και μουσουλμάνων.

β. Τα είδη των υποθέσεων της χριστιανικής κοινότητας που εκδίκασε ο οθωμανός καδής.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, στην επαρχία Μαλεβιζίου οι λόγοι προσφυγής στο οθωμανικό δικαστήριο ήταν κοινοί για μουσουλμάνους και μη. Σε υποθέσεις οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου ο ιερός νόμος αντιμετώπιζε τους διαδίκους με μεγαλύτερη ελαστικότητα και ισότητα σε σύγκριση με την εκκλησιαστική δικαιοσύνη. Η αυστηρότητα των κανόνων της Ορθόδοξης Εκκλησίας σχετικά με το γάμο και ιδιαίτερα το διαζύγιο λειτουργούσαν αποτρεπτικά για την επιλογή του εκκλησιαστικού δικαστηρίου αντί του μουσουλμανικού.¹³⁴ Επιπλέον, τα δικαστικά τέλη που έπρεπε να πληρώσουν στο μουσουλμανικό δικαστήριο για τη σύναψη ή τη διάλυση ενός γάμου ήταν χαμηλότερα σε σχέση με το εκκλησιαστικό.¹³⁵ Για τον οθωμανό καδή ο γάμος και το διαζύγιο ήταν ακόμη μια τυπική ιεροδικαστική διαδικασία διοικητικού χαρακτήρα και όχι ένα ιερό μυστήριο. Ως εκ τούτου δεν εμπόδιζε τη σύναψη δεύτερου ή και τρίτου γάμου, ούτε έδινε ιδιαίτερη βαρύτητα στο λόγο του διαζυγίου. Η σύζυγος μπορούσε με μεγαλύτερη ευκολία, σε σχέση με το εκκλησιαστικό δίκαιο, να έχει την πρωτοβουλία ενός διαζυγίου. Αν η σύζυγος το επιθυμούσε, μπορούσε να ζητήσει τη διάλυση του γάμου, αν και γνώριζε ότι με το διαζύγιο αυτού του είδους έχανε το δικαίωμα της επιστροφής της γαμήλιας μη προκαταβαλλόμενης δωρεάς (*μεχρ-ι μουετζέλ*), καθώς και άλλων επιδομάτων που ο σύζυγος ήταν υποχρεωμένος να καταβάλει σε περίπτωση που εκείνος είχε την πρωτοβουλία του διαζυγίου.¹³⁶ Παρόλο που ένα τέτοιο διαζύγιο

¹³⁴ Ivanova, "Muslim and Christian Women before the Kadi", όπ.π., σ. 171-172.

¹³⁵ Adiyekke, όπ.π., σ. 80.

¹³⁶ Η σύζυγος παραιτούνταν επίσης από τα έξοδα διατροφής και στέγασης που όφειλε να πληρώνει ο τέως σύζυγος, και δεν ήταν υποχρεωμένη να τηρήσει το διάστημα αγαμίας, κατά το οποίο θα φαινόταν ενδεχόμενη εγκυμοσύνη: I.K.H. 3:25, 297, 744. Colin Imber, "Women, Marriage and Property: *Mahr*

συνεπαγόταν οικονομικές απώλειες για τη σύζυγο, ωστόσο της εξασφάλιζε το δικαίωμα να αποδεσμευτεί από έναν ανεπιθύμητο γάμο.

Η σύναψη και η λύση ενός γαμήλιου συμβολαίου¹³⁷ μεταξύ χριστιανών ενώπιον του καδή αποσκοπούσε σε προσωπικά και οικονομικά οφέλη των συμβαλλόμενων μερών. Ο εξισλαμισμός του ενός μόνο συζύγου και η άρνηση του άλλου να τον ακολουθήσει μπορούσε να αποτελέσει αιτία για ένα διαζύγιο.¹³⁸ Για να είναι νόμιμος ένας γάμος το Σεριάτ υποχρέωνε το σύζυγο να πληρώσει στη μέλλουσα σύζυγό του τη λεγόμενη γαμήλια προκαταβαλλόμενη δωρεά (*μεχρ-ι μουατζέλ*),¹³⁹ η οποία πληρωνόταν άμεσα, την ώρα του γάμου. Σε περίπτωση θανάτου του συζύγου ή διαζυγίου, η σύζυγος λάμβανε τη γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά (*μεχρ-ι μουετζέλ*), η οποία είχε οριστεί κατά τη σύναψη του γάμου¹⁴⁰ και ήταν ελεύθερη να τη διαθέσει σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις ανάγκες της.¹⁴¹ Επιπλέον ο σύζυγος όφειλε να πληρώνει διατροφή (*ναφακά*) και σε περίπτωση που υπήρχαν παιδιά να πληρώνει ένα επίδομα για την ανατροφή τους.¹⁴²

Το ισλαμικό δίκαιο τοποθετούσε τη γυναίκα σε υποδεέστερη θέση σε σχέση με τον άντρα, αλλά παράλληλα της αναγνώριζε δικαιώματα και τη δύναμη να τα ασκεί. Για το λόγο αυτό σε περίπτωση που ο σύζυγος δεν ανταποκρινόταν στις οικονομικές υποχρεώσεις του ως προς την πρόην σύζυγο και τα παιδιά του ή εγκατέλειπε τη σύζυγό του χωρίς να μεριμνήσει για τη διατροφή της, εκείνη είχε το δικαίωμα να απευθυνθεί στον καδή ο οποίος όριζε ένα ημερήσιο ποσό για τις ανάγκες της ίδιας και των παιδιών της.¹⁴³

Από τις καταχωρίσεις του ιεροδικείου στο Χάνδακα φαίνεται ότι στην επαρχία Μαλεβιζίου ο αριθμός των γάμων που συνάπτονται μεταξύ χριστιανών βάσει του ισλαμικού νόμου, είναι πολύ μικρός. Ίσως το γεγονός αυτό να εξηγείται από την

---

in the *Behcetü'l-fetāvā* of Yenişehirli Abdullah”, *Women in the Ottoman Empire. Middle Eastern Women in the Early Modern Era*, επιμ. Madeline C. Zilfi, Brill, Λάιντεν, 1997, σ. 83-84.

¹³⁷ Στις περιλήψεις των καταχωρίσεων ο γάμος χαρακτηρίζεται ως συμβόλαιο γιατί η ορολογία που χρησιμοποιείται ανταποκρίνεται σε όρους αγοράς: Schacht, *όπ.π.*, σ. 161.

¹³⁸ Τέτοια είναι η περίπτωση μιας εξισλαμισμένης που κατοικούσε στο χωριό Ασίτες της επαρχίας Μαλεβιζίου, ο σύζυγος της οποίας αρνήθηκε να εξισλαμιστεί. Εκείνη ζήτησε διαζύγιο ενώπιον του καδή και παντρεύτηκε έναν εξισλαμισμένο, ο οποίος πιθανότατα είχε διαζευχθεί ακολουθώντας την ίδια διαδικασία: Σταυρινίδης, τ. Α', *όπ.π.*, σ. 139.

¹³⁹ Το ποσό της προκαταβαλλόμενης δωρεάς δε σημειώνεται κατά τη σύναψη του γαμήλιου συμβολαίου. Η μέλλουσα σύζυγος λάμβανε το ποσό άμεσα και δεν υπήρχε ανάγκη κατοχύρωσής του, προκειμένου να προληφθεί μελλοντική αμφισβήτησή του από το σύζυγο.

¹⁴⁰ Imber, “Women, Marriage and Property”, *όπ.π.*, σ. 87-99.

¹⁴¹ Al-Qattan, *όπ.π.*, σ. 433-435.

¹⁴² Madeline C. Zilfi, “«We Don't Get Along»: Women and *Hul* Divorce in the Eighteenth Century”, *Women in the Ottoman Empire. Middle Eastern Women in the Early Modern Era*, *όπ.π.*, σ. 270-273.

¹⁴³ I.K.H. 3:95 (για την επαρχία Μαλεβιζίου), 122, 742.

ύπαρξη χωριστών καταστίχων για την καταγραφή των γάμων και των διαζυγίων.¹⁴⁴ Οι υποψήφιοι σύζυγοι εκπροσωπούνται στο δικαστήριο από τους πληρεξουσικούς τους, το διορισμό των οποίων επικυρώνουν με την κατάθεσή τους δύο μάρτυρες. Από τον τρόπο σύνταξης των καταχωρίσεων φαίνεται ότι την πρωτοβουλία για το γάμο παίρνει η μέλλουσα σύζυγος. Όπως προκύπτει από όσα εκτέθηκαν παραπάνω, ο ιερός νόμος αναγνωρίζει στη γυναίκα δικαιώματα που την τοποθετούν σε καλύτερη κοινωνικά και οικονομικά, θέση σε σύγκριση με τις γυναίκες του χριστιανικού κόσμου. Η προστασία των δικαιωμάτων που αναγνώριζε το Σεριάτ στις γυναίκες ήταν ένα από τα καθήκοντα που είχε αναλάβει ο καδής.¹⁴⁵

Στην καταγραφή του συμβολαίου, η οποία είναι συνοπτική, σημειώνεται το όνομα, η ηλικία,¹⁴⁶ το πατρώνυμο, ο τόπος κατοικίας των μελλονύμφων και το ποσό της γαμήλιας μη προκαταβαλλόμενης δωρεάς το οποίο υπολογίζεται σε άσπρα. Ακολουθούν τα ονόματα των μαρτύρων της κατάστασης. Αξίζει, όμως, να σημειωθεί ότι ενώ γενικότερα, οι μη μουσουλμάνοι επεδίωκαν να χρησιμοποιήσουν στο δικαστήριο μάρτυρες μουσουλμάνους, για να εξασφαλίσουν την αξιοπιστία της κατάθεσής τους, στις συγκεκριμένες περιπτώσεις οι μάρτυρες που επιβεβαιώνουν το διορισμό των πληρεξουσίων είναι επίσης χριστιανοί. Περισσότερο ενδιαφέρουσα είναι η παρουσία ενός ιερέα στη θέση αυτή.¹⁴⁷ Η προσφυγή του ορθόδοξου κλήρου στον καδή είναι ενδεικτική της χαλάρωσης των θρησκευτικών κανόνων και της κοινωνικής ρευστότητας που είχε προκαλέσει ο μακροχρόνιος πόλεμος. Συμπεραίνουμε ότι ο δικαστής, κατά περίπτωση, αντιμετώπιζε τη μαρτυρία των χριστιανών ως ίση με τη μαρτυρία των μουσουλμάνων.¹⁴⁸ Οι χριστιανοί είχαν εξοικειωθεί με τον τρόπο λειτουργίας της οθωμανικής δικαιοσύνης και εκμεταλλεύονταν την ανοχή των οθωμανικών αρχών που τους εξασφάλιζε το καθεστώς του προστατευόμενου υπήκουου. Οι άνθρωποι της επαρχίας είχαν ζήσει από κοντά όλα τα χρόνια της πολιορκίας του Χάνδακα. Η συμβίωση με τους στρατιώτες σταδιακά έγινε μια καθημερινότητα αποδεκτή από χριστιανούς και μουσουλμάνους.

¹⁴⁴ Κατάστιχα τέτοιου περιεχομένου φαίνεται ότι τηρούσε ο καδής στο Ρέθυμνο. Τα κατάστιχα έφεραν τον τίτλο “Enkiha Defterleri”, δηλαδή ‘Κατάστιχα Γάμων»: Adıyeke, όπ.π., σ. 80, 83.

¹⁴⁵ Ronald C. Jennings, “Women in Early 17th Century Ottoman Judicial Records—The Sharia Court of Anatolian Kayseri”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 18/1 (1975), σ. 61-62.

¹⁴⁶ Δεν σημειώνεται η ακριβής ηλικία της μέλλουσας συζύγου αλλά μόνο αν είναι ενήλικη ή ανήλικη. Επίσης σημειώνεται η παρθενία της: Leslie P. Pierce, “Seniority, Sexuality, and Social Order: The Vocabulary of Gender in Early Modern Ottoman Society”, *Women in the Ottoman Empire. Middle Eastern Women in the Early Modern Era*, όπ.π., σ. 169-196.

¹⁴⁷ I.K.H. 3:403 και 644.

¹⁴⁸ Για παράδειγμα, σε καταχώριση, που αφορά το ναχιγιέ Μυλοποτάμου, σημειώνονται ως σουχούντ δύο μουσουλμάνοι και δύο χριστιανοί: I.K.H: 3:64.

Όπως όλοι οι ζιμμί, έτσι και οι ιερείς τους φρόντιζαν περισσότερο για την εξασφάλιση όσο το δυνατό καλύτερων συνθηκών ζωής, παρά για την αυστηρή προσήλωση στα θρησκευτικά τους καθήκοντα ή την αποφυγή εμπλοκής τους σε ισλαμικούς θεσμούς.

Οι αγοραπωλησίες κινητής και ακίνητης περιουσίας μεταξύ χριστιανών πραγματοποιούνται κατά τα μουσουλμανικά πρότυπα. Καταγράφεται το όνομα, το πατρώνυμο και ο τόπος κατοικίας του αγοραστή και του πωλητή, το είδος, η έκταση, τα σύνορα και η τιμή της πωλούμενης περιουσίας και στο τέλος τα ονόματα των μαρτύρων. Η πωλούμενη περιουσία αποτελείται από χωράφια και αμπέλια, κήπους και σπίτια τα οποία θεωρούνταν πλήρης ιδιοκτησία. Η έκταση των χωραφιών υπολογίζεται σε μουζούρια, των αμπελιών σε «ντονούμ» (στρέμμα)¹⁴⁹ και σε «ιργκατλίκ» (εργάτες), των κήπων σε «πρατικάλίκ» (πρατικά).¹⁵⁰ Στα σπίτια αναφέρεται ο αριθμός των ανώγειων, ισόγειων και κατώγειων δωματίων, η ύπαρξη αυλής, πηγαδιού ή άλλων αποθηκευτικών χώρων καθώς και η κατάσταση στην οποία βρίσκονται.¹⁵¹ Η πληρωμή γίνεται συνήθως σε *ασλάνια* ή *ρεάλια* γρόσια¹⁵² και σε άσπρα.¹⁵³ Η περιουσία που συνορεύει με την πωλούμενη ανήκει άλλοτε μόνο σε χριστιανούς και άλλοτε σε χριστιανούς και μουσουλμάνους.¹⁵⁴ Το γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη για τη συμβίωση υπηκόων διαφόρων θρησκειών στον ίδιο τόπο. Οι περιουσίες των χριστιανών δεν ήταν απομονωμένες από εκείνες των μουσουλμάνων. Το ίδιο συνέβαινε και με τα σπίτια τα οποία αγόραζαν οι μουσουλμάνοι στα χωριά της επαρχίας. Από τις καταχωρίσεις διαπιστώνουμε ότι τα γειτονικά σπίτια ανήκαν σε χριστιανούς.¹⁵⁵ Οι Οθωμανοί είχαν εγκατασταθεί σε χωριά της επαρχίας ήδη από το 1647, σε μια προσπάθεια να αποκλείσουν το Χάνδακα από την ύπαιθρο που του παρείχε τρόφιμα και εφόδια. Η καθημερινή επαφή των ραγιάδων ήταν μια πραγματικότητα που εμπειρείχε προβλήματα και αυθαιρεσίες, αλλά και ειρηνική συνύπαρξη στα χωριά και τις αγροτικές περιουσίες.

¹⁴⁹ Στο εξής όπου σημειώνεται η έκταση της γης σε ντονούμ θα αναφέρεται σε στρέμματα ώστε να μπορεί ο αναγνώστης να αντιληφθεί καλύτερα την έκταση της έγγειας περιουσίας. Τον 17^ο αι. ένα ντονούμ ισοδυναμούσε με ένα *τζερίπ* και αντιστοιχούσε σε 958 τετραγωνικά μέτρα: Gülsoy, όπ.π., σ. 193 (υποσ. 25).

¹⁵⁰ Καραντζίκου-Φωτεινού, όπ.π., σ. 28. Βλ. I.K.H. 5:16 και 8 για τον υπολογισμό της έκτασης σε μουζούρια και ντονούμ, καθώς επίσης και I.K.H. 3:617 και 461 για τη χρήση των όρων ιργκατλίκ και πρατικάλίκ.

¹⁵¹ Βλ. ενδεικτικά I.K.H. 3:305, 621 και I.K.H. 5:4, 7, 18, 32.

¹⁵² Καραντζίκου-Φωτεινού, όπ.π., σ. 26.

¹⁵³ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα νομίσματα, τα μέτρα και τα σταθμά που ίσχυαν στο νησί βλ. Καραντζίκου-Φωτεινού, όπ.π., σ. 25-28.

¹⁵⁴ I.K.H. 3:108 και I.K.H. 5:16 αντίστοιχα.

¹⁵⁵ I.K.H. 3:305 και I.K.H. 5:4, 33.

Στα τέλη του 16^{ου} και κυρίως στις αρχές του 17^{ου} αιώνα η ανικανότητα των *σπαχήδων* να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα του πολέμου και η αδυναμία και αδιαφορία του κράτους να συντηρήσει τη λειτουργία του τιμαριωτικού συστήματος οδήγησε στην αναζήτηση νέων εισοδηματικών πηγών που θα του εξασφάλιζαν τη συντήρηση στρατιωτικών δυνάμεων με ικανότητα στη χρήση των πυροβόλων όπλων. Για τη συγκέντρωση αυτού του στρατού ήταν απαραίτητη η συσσώρευση ρευστού στο θησαυροφυλάκιο, αφού επρόκειτο για στρατιώτες που αμείβονταν με χρήμα και όχι με *τιμάρια*.¹⁵⁶ Η πρώτη ενέργεια του κράτους για την ενδυνάμωση του οθωμανικού στρατού ήταν η αύξηση του αριθμού των γενιτσάρων.¹⁵⁷ Το αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης ήταν να επιβαρυνθεί ακόμα περισσότερο το κεντρικό θησαυροφυλάκιο λόγω των αυξημένων αναγκών μισθοδοσίας και, κυρίως, να αυξηθεί η δύναμη και η επιρροή του σώματος των γενιτσάρων.¹⁵⁸ Η αύξηση του αριθμού τους και η ανάμιξη με τις συντεχνίες και το εμπόριο (επαρχιακό και εξωτερικό)¹⁵⁹ τους εξασφάλιζε τη δύναμη να διεκδικούν με κάθε τρόπο ενεργότερη συμμετοχή στις φορολογικές και διοικητικές δραστηριότητες του κράτους. Απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορέσει κάποιος να εγγραφεί στους γενιτσαρικούς καταλόγους ήταν ο εξισλαμισμός του, ενώπιον του οθωμανού ιεροδίκη. Ο μεγάλος αριθμός των εξισλαμισμών στο νησί αποτελεί ένδειξη της έλλειψης πειθαρχίας και κοινωνικής συνοχής που είχε προκαλέσει ο πόλεμος και, κυρίως, της προσπάθειας των ντόπιων να ενσωματωθούν στο διοικητικό μηχανισμό και να εξασφαλίσουν όσο το δυνατό μεγαλύτερα προσωπικά οφέλη.

Τα κίνητρα για τον εξισλαμισμό ποικίλλουν. Σημαντικό ρόλο για μια τέτοια απόφαση έπαιζε το πέρασμα από την ομάδα των φορολογούμενων ραγιαδών σε εκείνη των αφορολόγητων ασκερί.¹⁶⁰ Παράλληλα, μπορούσαν να εξασφαλίσουν την

¹⁵⁶ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. ενδεικτικά: İnalçık, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, ό.π., σ. 183-207· του ίδιου “Timār”, *The Encyclopaedia of Islam*, τ. X, Brill, Λάιντεν, 2000, σ. 502-507· Metin Kunt, *The Sultan's Servants. The Transformation of Ottoman Provincial Government, 1550-1650*, Columbia University Press, Νέα Υόρκη, 1983, σ. 9-29· Μουταφτσίεβα, *Αγροτικές Σχέσεις*, ό.π., σ. 17-107.

¹⁵⁷ İnalçık, “Military and Fiscal”, ό.π., σ. 289-291, 311.

¹⁵⁸ Για μια γενική εικόνα της οργάνωσης και της ζωής των γενιτσάρων στην Κωνσταντινούπολη βλ. ενδεικτικά: Philip Mansel, *Κωνσταντινούπολη. Η Περιπόθητη Πόλη. 1453-1924*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, 1999, σ. 343-370.

¹⁵⁹ Greene, ό.π., σ. 89-93.

¹⁶⁰ Οι κάτωιοι μιας περιοχής στο Χάνδακα αρνούνται να πληρώσουν φόρους με τη δικαιολογία ότι είναι «νεομουσουλμάνοι»: Θεοχάρης Δετοράκης, «Η Τουρκοκρατία στην Κρήτη (1669-1898)», *Κρήτη Ιστορία και Πολιτισμός*, ό.π., σ. 346. Σε καταχώριση που αφορά ένα χωριό του Ρεθύμνου (1659), εξισλαμισμένοι αρνούνται να καταβάλουν στο σπαχή τους φόρους που τους αναλογούν με τη δικαιολογία ότι είναι μουσουλμάνοι και δικαιούνται να πληρώνουν τη δεκάτη σε αναλογία 1/10 και όχι

είσοδο στην υπηρεσία και τις επαγγελματικές δραστηριότητες ανώτερων διοικητικών υπαλλήλων. Οι προοπτικές για επαγγελματική αποκατάσταση και μια καλύτερη ζωή κοντά στους ανθρώπους που όριζαν το μέλλον των ραγιάδων συνέβαλλαν ουσιαστικά στην απόφαση για αλλαγή θρησκείας.¹⁶¹ Στην περίπτωση της Κρήτης¹⁶² οι οικονομικές ελαφρύνσεις έπαιξαν ρόλο στην απόφαση των προσηλύτων. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι πολλοί προσήλυτοι απέφευγαν να κάνουν περιτομή, όπως όριζε ο νόμος για τους μουσουλμάνους. Δέχονταν προφορικά την ισλαμική θρησκεία ενώπιον του καδή θεωρώντας ότι έτσι αποκτούσαν και τα δικαιώματα που όριζε το Σεριάτ.¹⁶³ Ο πιο σημαντικός παράγοντας στη συνείδηση των ραγιάδων ήταν η δυνατότητα ενσωμάτωσης στην οθωμανική διοίκηση. Οι Οθωμανοί προσπάθησαν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη και τη συνεργασία των Κρητικών επιτρέποντάς τους την είσοδο στα στρατιωτικά σώματα, εφόσον εξισλαμίζονταν. Οι νεομουσουλμάνοι, ωστόσο, δεν είχαν προοπτικές για άνοδο στα υψηλότερα στρατιωτικά και διοικητικά αξιώματα. Συνήθως παρέμεναν στα βοηθητικά σώματα των *γιαμάκ* και *μπεσέ*.¹⁶⁴ Η ενσωμάτωσή τους στο σύστημα διακυβέρνησης είχε όρια, τα οποία διαφυλάσσονταν αυστηρά από τους ανώτερους αξιωματούχους και υπαλλήλους του κράτους. Το γεγονός αυτό, ωστόσο, δεν εμπόδιζε την είσοδο ραγιάδων στην αφορολόγητη ελίτ, η οποία τους εξασφάλιζε ένα σταθερό μισθό και τη δυνατότητα συμμετοχής στη διαχείριση της εξουσίας των κατακτητών.¹⁶⁵

Τα ιεροδικαστικά κατάστιχα αποτελούν μια από τις πιο πλούσιες πηγές για τη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με τους εξισλαμισμούς. Το έγγραφο που εξέδιδε ο καδής πιστοποιούσε όχι μόνο την αλλαγή της θρησκείας αλλά και της κοινωνικής θέσης των νεοφώτιστων και ήταν ο μόνος τρόπος για να αποδείξουν ότι ουσιαστικά απαλλάσσονταν από τον κεφαλικό φόρο και τις υπόλοιπες τακτικές και έκτακτες εισφορές που πλήρωναν οι ραγιάδες.¹⁶⁶ Τα στοιχεία καταγράφονται με δύο τρόπους,

---

1/7, καθώς επίσης και την απαλλαγή από την πληρωμή άλλων φόρων. Το δικαστήριο δεν αποδέχεται το επιχείρημα: Σταυρινίδης, τ. Α', όπ.π., σ. 107.

¹⁶¹ Greene, όπ.π., σ. 43-44.

¹⁶² Στις καταχωρίσεις σημειώνονται οι αυτοκρατορικοί ή της σουλτανικής αυλής και οι ντόπιοι γενίτσαροι: I.K.H. 3:147, 225.

¹⁶³ Σταυρινίδης, τ. Α', όπ.π., σ. 65.

¹⁶⁴ Greene, όπ.π., σ. 42.

¹⁶⁵ Στην Κρήτη η μισθοδοσία των γενιτάρων καταβαλλόταν από τα φορολογικά έσοδα των *μουκατάδων* και του κεφαλικού φόρου: I.K.H. 3:591.

¹⁶⁶ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την καταγραφή και τη διαδικασία των εξισλαμισμών βλ. Eyal Ginio, "Childhood, Mental Capacity and Conversion to Islam in the Ottoman State", *Byzantine and Modern Greek Studies*, 25 (2001), σ. 90-119.

άμεσα και έμμεσα. Στην πρώτη περίπτωση σημειώνεται συνοπτικά το χριστιανικό όνομα, το πατρώνυμο και ο τόπος κατοικίας του νεοφώτιστου, έπειτα η δήλωση ότι δέχεται την «τιμημένη» θρησκεία του ισλάμ και το νέο του μουσουλμανικό όνομα.¹⁶⁷ Στη δεύτερη περίπτωση αντλούμε τις πληροφορίες μέσα από διενέξεις οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου και άλλες υποθέσεις που εκδικάζονται στο ιεροδικείο. Ο ισλαμικός νόμος απαγόρευε στους μουσουλμάνους να κληροδοτούν περιουσία σε μη μουσουλμάνους ή να κληρονομήσουν από αυτούς.¹⁶⁸ Οι χριστιανοί συγγενείς ενός εξισλαμισμένου προσπαθούσαν να τον αποκλείσουν από το κληρονομικό του μερίδιο με τον ισχυρισμό ότι πλέον δεν ήταν χριστιανός και δεν είχε κανένα δικαίωμα στην περιουσία του νεκρού. Για το λόγο αυτό ήταν απαραίτητη η προσφυγή στον καδή για την καταγραφή ενός εξισλαμισμού. Ιδιαίτερα σε περιπτώσεις κληρονομικών διενέξεων η χρονική στιγμή κατά την οποία πραγματοποιήθηκε ο εξισλαμισμός είχε μεγάλη σημασία.¹⁶⁹ Η χρήση του πατρώνυμου «Αμπντουλλάχ», που στην κυριολεξία σημαίνει «δούλος του Θεού», συνήθως χαρακτηρίζει εξισλαμισμένο πρώτης γενιάς. Ο νεομουσουλμάνος έπρεπε να αποβάλει οτιδήποτε θύμιζε το χριστιανικό παρελθόν του και κατά συνέπεια έπρεπε να αποκτήσει και πατρώνυμο μουσουλμανικό.¹⁷⁰ Το γεγονός αυτό δε σημαίνει όμως, ότι το όνομα Αμπντουλλάχ χρησιμοποιείται αποκλειστικά ως πατρώνυμο των εξισλαμισμένων· παραμένει ένα κοινό μουσουλμανικό όνομα, το οποίο δηλώνει άμεση σχέση με το Θεό.¹⁷¹

Οι χριστιανοί φαίνεται ότι γνώριζαν και τους κανόνες της οθωμανικής ποινικής δικαιοσύνης. Ήταν, έτσι κι αλλιώς, αναγκασμένοι να το κάνουν γιατί δεν μπορούσαν να απευθυνθούν σε άλλη αρχή για τη διευθέτηση υποθέσεων ποινικής φύσης.¹⁷² Σε περίπτωση φόνου οι κάτοικοι μιας συνοικίας ή ένος χωριού ήταν συλλογικά υπεύθυνοι για την ανεύρεση του δολοφόνου. Αν δεν μπορούσαν να τον βρουν και να τον παραδώσουν στον καδή, τότε έπρεπε να πληρώσουν εκείνοι τα

¹⁶⁷ I.K.H. 3:722, 723 και I.K.H. 5:1. Στη συγκεκριμένη καταχώριση σημειώνονται και τα ονόματα των συγχόντ ουλ-χαλ.

¹⁶⁸ I.K.H. 3:16, 244.

¹⁶⁹ I.K.H. 3: 16, 26 κ. ά.

¹⁷⁰ Ömer Lütfi Barkan, «Edirne Askeri Kassamı'na Ait Tereke Defterleri (1545-1659)», *Belgeler*, 3/5-6 (1966), σ. 11.

¹⁷¹ I.K.H. 5:11, όπου σημειώνεται ότι ο Αμπντουλλάχ Μπέι γιος Οσμάν αγοράζει περιουσία από άλλο μουσουλμάνο.

¹⁷² Οι κανόνες του οθωμανικού ποινικού νόμου κωδικοποιήθηκαν στον κανονισμό του Μεχμέτ του Πορθητή και ήταν κοινοί για τους μουσουλμάνους και τους χριστιανούς: Inalcik, "Raiyyet Rüsûmu", όπ.π., σ. 576. Για την αμφισβήτηση της έκδοσης του κανονισμού από τον Πορθητή βλ. Heyd, όπ.π., σ. 7-11. Για τη συμπλήρωση του ποινικού νόμου με τον κανονισμό του Σουλεϊμάν του Νομοθέτη βλ. του ίδιου, όπ.π., σ. 27 κ.ε.

χρήματα για το φόρο αίματος (ντιγέτ),¹⁷³ δηλαδή τη χρηματική αποζημίωση που καταβαλλόταν στους συγγενείς του θύματος. Ο καδής δεν μπορούσε να επέμβει αυτεπάγγελτα ούτε και στις περιπτώσεις δολοφονίας ή τραυματισμού. Έπρεπε το θύμα ή οι συγγενείς του να απαιτήσουν από τον θύτη αποζημίωση ή αντεκδίκηση.¹⁷⁴ Στις καταχωρίσεις που αφορούν την επαρχία Μαλεβιζίου σημειώνονται δύο περιπτώσεις ανεύρεσης δολοφονημένων ανήλικων αγοριών, οι γονείς των οποίων δηλώνουν ενώπιον του καδή ότι ο θάνατος των γιων τους προκλήθηκε από ατύχημα και ότι δεν έχουν καμία απαίτηση για την πληρωμή του φόρου αίματος από τους συγχωριανούς τους.¹⁷⁵ Τα δύο παιδιά βρέθηκαν στο ίδιο σημείο, «έξω από το χωριό Λουτράκι, κοντά στη Μονή Ιερουσαλήμ», με λίγες μέρες διαφορά το ένα από το άλλο. Η περιληπτική καταγραφή των γεγονότων στερεί τη δυνατότητα αναφοράς λεπτομερειών που είναι απαραίτητες για την πλήρη κατανόηση τέτοιων υποθέσεων.

Στις καταχωρίσεις που σχετίζονται με την επαρχία Μαλεβιζίου έχουν καταγραφεί και υποθέσεις δωρεάς περιουσιακών στοιχείων μεταξύ συγγενών χριστιανών. Η δωρεά περιουσίας γινόταν για να εξασφαλιστεί οικονομικά ο δωροεδόχος ή να διασφαλιστεί η μελλοντική φροντίδα του δωροεδότη. Έχουν καταγραφεί υποθέσεις όπου η χριστιανή μητέρα δωρίζει στην κόρη της κινητή και ακίνητη περιουσία, πιθανότατα ελπίζοντας ότι θα την περιθάψει και θα την φροντίσει στα γεράματα.¹⁷⁶ Η δωρεά περιουσίας ανάμεσα σε συζύγους ήταν από τις πιο συνήθεις περιπτώσεις. Η διαδικασία αυτή είχε στόχο πιθανώς να εξασφαλίσει τη σύζυγο σε περίπτωση απουσίας ή αδυναμίας του συζύγου να της παρέχει τα αναγκαία για να ζήσει.¹⁷⁷

Η προσφυγή των χριστιανών στο δικαστήριο του καδή αποσκοπούσε περισσότερο στην εξυπηρέτηση προσωπικών συμφερόντων και λιγότερο στην προτίμηση της ισλαμικής δικαιοσύνης έναντι της χριστιανικής. Ο καδής ήταν υποχρεωμένος να προστατεύει τους φορολογούμενους υπήκοους από κάθε αυθαιρεσία και καταπίεση. Στην πράξη οι περιορισμοί που όριζε τόσο το

¹⁷³ E. Tyan, "Diya", *The Encyclopaedia of Islam*, τ. II, E.J. Brill, Λάιντεν, 1983, σ. 340-343.

¹⁷⁴ Για την περιγραφή μιας υπόθεσης απαίτησης φόρου αίματος μεταξύ μη μουσουλμάνων και της διαδικασίας που ακολουθούσαν βλ. Suraiya Faroqhi, "Crime, Women and the Wealth in the Eighteenth-Century Anatolian Countryside", *Women in the Ottoman Empire. Middle Eastern Women in the Early Modern Era*, όπ.π., σ. 19-25.

¹⁷⁵ I.K.H. 3:443, 444.

¹⁷⁶ I.K.H. 5:13. Η δωρεά γίνεται με όρους πώλησης. Η μητέρα φαίνεται ότι πουλά την περιουσία στην κόρη της και στο τέλος δηλώνει ότι της κάνει δώρο την τιμή. Για τέτοιου είδους δωρεές περιουσίας: Faroqhi, *Men of Modest Substance*, όπ.π., σ. 18.

¹⁷⁷ I.K.H. 5:29.

μουσουλμανικό όσο και το εκκλησιαστικό δίκαιο δεν εφαρμόζονταν. Μη μουσουλμάνοι γίνονταν δεκτοί ως μάρτυρες της κατάστασης. Οι ζιμμί των χωριών της επαρχίας Μαλεβιζίου δικαιώνονταν σε αγωγές που έκαναν εναντίον τους μουσουλμάνοι, αν κατάφερναν να εξασφαλίσουν την κατάθεση δύο μουσουλμάνων μαρτύρων.¹⁷⁸ Σε μια διένεξη για καταπάτηση περιουσίας σε χωριό της επαρχίας Ρίζου που σημειώνεται σε καταχώριση του Ι.Κ.Η. 3, μια χριστιανή ενάγει ένα μουσουλμάνο, ο οποίος προσάγει ως μάρτυρες ένα χριστιανό και ένα μουσουλμάνο και δικαιώνεται στο δικαστήριο.¹⁷⁹ Σε άλλη καταχώριση που αφορά ένα χωριό της επαρχίας Μαλεβιζίου η εναγόμενη προσάγει ως μάρτυρες δύο μουσουλμάνους και δύο χριστιανούς και κερδίζει την υπόθεση.¹⁸⁰ Ασφαλώς δεν μπορούμε να καταλήξουμε σε καθολικά συμπεράσματα για ίση αντιμετώπιση των ραγιάδων στο ιεροδικείο, αλλά ούτε και να αγνοήσουμε το γεγονός ότι, κατά περίπτωση, ο ιεροδίκης έκανε εξίσου δεκτή τη μαρτυρία χριστιανών και μουσουλμάνων.

---

¹⁷⁸ Ι.Κ.Η. 3:96, 225, 458, 459, 585.

¹⁷⁹ Ι.Κ.Η. 3:189.

¹⁸⁰ Ι.Κ.Η. 3:461.

6. Οι σχέσεις χριστιανών και μουσουλμάνων στα χωριά της επαρχίας Μαλεβιζίου.

Παρόλο που ο αριθμός των καταχωρίσεων που αναφέρονται σε χωριά της επαρχίας Μαλεβιζίου είναι περιορισμένος, συγκεντρώνουμε ωστόσο πολύτιμες πληροφορίες για την καθημερινότητα και τη συνύπαρξη των χριστιανών και μουσουλμάνων υπηκόων. Ο όγκος των πληροφοριών από τις καταχωρίσεις των Ιεροδικαστικών Κωδίκων Ηρακλείου είναι αντιστρόφως ανάλογος με τον αριθμό τους. Στο σημείο αυτό εντοπίζεται μια ιδιαιτερότητα που παρουσιάζει η μελέτη των σιτζίλ. Ο ερευνητής έχει στη διάθεσή του στοιχεία που του επιτρέπουν να προσαρμόσει τα συμπεράσματά του στις προκαθορισμένες απόψεις και προκαταλήψεις του.¹⁸¹ Στις καταχωρίσεις των κωδίκων του ιεροδικείου στο Χάνδακα σημειώνονται περιπτώσεις καταπίεσης και κατάχρησης της εξουσίας από οθωμανούς αξιωματούχους, αλλά και από χριστιανούς που ανήκουν στην τοπική άρχουσα τάξη. Ταυτόχρονα καταγράφονται μικτοί γάμοι, αγοραπωλησίες, συνεταιρισμοί και ποικίλες άλλες δραστηριότητες που πραγματοποιούνται με ειρηνικό τρόπο, χωρίς να αποτελεί εμπόδιο η διαφορετική θρησκευτική ή εθνική ταυτότητα.¹⁸² Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την πραγματική διάσταση των γεγονότων πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τις ιστορικές συνθήκες, στο πλαίσιο των οποίων πραγματοποιούνταν οι εξελίξεις. Το γεγονός ότι τη χρονική περίοδο που εξετάζουμε η επαρχία Μαλεβιζίου βρισκόταν περισσότερο από δύο δεκαετίες υπό οθωμανική κυριαρχία, επηρεάζει την κατεύθυνση της έρευνας και την εξαγωγή των συμπερασμάτων. Η οθωμανική εξουσία είχε εδραιωθεί και οι ντόπιοι είχαν μάθει να ζουν με τους κατακτητές, να συνεργάζονται, να τελούν γάμους και να αλληλοκατηγορούνται για υποθέσεις οικονομικού, κληρονομικού και οικογενειακού δικαίου.

Από τις 41 καταχωρίσεις που αναφέρονται σε ενδοκοινοτικές υποθέσεις οι 24 αφορούν τους μουσουλμάνους και οι 17 τους χριστιανούς. Στις υπόλοιπες 45 εμπλέκονται μέλη και των δύο θρησκειών.

¹⁸¹ Αντώνης Αναστασόπουλος, «Οι Χριστιανοί στην Τουρκοκρατία και οι Οθωμανικές Πηγές: Η Περίπτωση της Βέροιας, π. 1760-1770», Αριάδνη, 9 (2003), σ. 76-77.

¹⁸² Η έννοια της «εθνικής ταυτότητας» για τους ανθρώπους του 17^{ου} αι. δεν πρέπει να συγγέεται ή να ταυτίζεται με τις απόψεις και τις επαναστατικές ενέργειες των επόμενων αιώνων, όταν οι υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας διεκδίκησαν δυναμικά την αναγνώριση της εθνικής τους ύπαρξης.

α. Ο γάμος και το διαζύγιο.

Ο ιερός νόμος επέτρεπε τη σύναψη γάμου ανάμεσα σε ένα μουσουλμάνο και μια μη μουσουλμάνο, αλλά απαγόρευε αυστηρά το αντίστροφο. Σύμφωνα με την αρχή της ισότητας (*καφαά*) μια μουσουλμάνο δεν μπορεί να παντρευτεί έναν άντρα που είναι κατώτερός της κοινωνικά. Μια τέτοια ενέργεια θεωρείται προσβολή για την τιμή του πατέρα της. Οι μη μουσουλμάνοι βρίσκονταν σε κατώτερη κοινωνικά θέση σε σχέση με τους μουσουλμάνους, γι' αυτό και απαγορευόταν η σύναψη τέτοιων γάμων.¹⁸³

Στην πλειονότητά των μικτών γάμων οι πληρεξούσιοι της μέλλουσας συζύγου είναι χριστιανοί, το διορισμό των οποίων επικυρώνουν μάρτυρες μουσουλμάνοι ή ένας μουσουλμάνος και ένας χριστιανός και σε μια περίπτωση μόνο αποκλειστικά χριστιανοί.¹⁸⁴ Τα παιδιά που θα γεννηθούν από ένα τέτοιο γαμό λαμβάνουν τη θρησκεία του μουσουλμάνου πατέρα τους.¹⁸⁵ Το ποσό της μη προκαταβαλλόμενης δωρεάς κυμαίνεται από 500 μέχρι 2.000 άσπρα, ενώ σε περίπτωση γάμου μεταξύ μουσουλμάνων η δωρεά φτάνει και τα 5.000 άσπρα.¹⁸⁶ Όταν ο σύζυγος ανήκει σε κάποιο στρατιωτικό σώμα, συνήθως ο πληρεξούσιος της νύφης και οι μάρτυρες είναι από ανάλογα σώματα.¹⁸⁷ Αξιοσημείωτη είναι η περίπτωση μιας χριστιανής που εκπροσωπείται στο δικαστήριο από τον εξισλαμισμένο αδελφό της, με βάση τη μαρτυρία δύο μουσουλμάνων.¹⁸⁸ Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι ο εξισλαμισμός ενός ατόμου δεν συνεπαγόταν την απομάκρυνση από τη χριστιανική οικογένεια ή τον αναγκαστικό εξισλαμισμό και των υπολοίπων μελών της. Πολλοί προσήλυτοι δεν απαρνήθηκαν την προηγούμενη ζωή τους. Η γλώσσα που μιλούσαν και τα έθιμα που τηρούσαν παρέμειναν, τουλάχιστον εν μέρει, χριστιανικά.

Στις καταχωρίσεις των δύο κωδίκων σημειώνεται μια περίπτωση παρενόχλησης χριστιανής από τον μουσουλμάνο πρώην σύζυγό της. Ο σύζυγος είχε συμφωνήσει να παραχωρήσει το διαζύγιο και ως αντάλλαγμα να λάβει από την τέως

¹⁸³ Imber, *όπ.π.*, σ. 87. Ο συγγραφέας αναφέρει ότι ένας γάμος που έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της ισότητας μπορεί να γίνει μόνο αν το επιτρέψει ο κηδεμόνας της γυναίκας.

¹⁸⁴ I.K.H. 5:2, I.K.H. 3:101, 651 και I.K.H. 5:22. Στην τελευταία καταχώριση, όπου ο καδής δέχεται τη μαρτυρία δύο χριστιανών, φαίνεται ότι ο σύζυγος είναι προσήλυτος.

¹⁸⁵ I.K.H. 3:351 και I.K.H. 5:13.

¹⁸⁶ I.K.H. 3:49, 220. Πιθανότατα πρόκειται για προσήλυτους.

¹⁸⁷ I.K.H. 3:349, 513. Στο γάμο που σημειώνεται στην πρώτη καταχώριση ο σύζυγος, που ανήκει στο 1^ο σώμα των γενιτσάρων, πληρώνει το ποσό των 2.000 άσπρων για τη μη προκαταβαλλόμενη δωρεά. Η ανάμιξη των γενιτσάρων με εμπορικές επιχειρήσεις τους εξασφάλιζε μεγαλύτερη οικονομική άνεση.

¹⁸⁸ I.K.H. 5:14.

σύζυγό του μια δούλα.¹⁸⁹ Ενώπιον του δικαστή αρνήθηκε ότι είχε συμφωνήσει να παραχωρήσει το διαζύγιο και η χριστιανή σύζυγός του επικαλέστηκε τη μαρτυρία δύο μουσουλμάνων, πιθανότατα εξισλαμισμένων, και κατάφερε να κερδίσει την υπόθεση.¹⁹⁰ Η απόφαση για το γάμο μιας ανήλικης ήταν ευθύνη του πατέρα της ή του πιο κοντινού άρρενα συγγενή, αν απουσίαζε ο πατέρας.¹⁹¹ Όταν η σύζυγος ενηλικιώνόταν είχε δικαίωμα να ζητήσει διαζύγιο¹⁹² και να παντρευτεί κάποιον άλλο. Το δικαίωμα αυτό που αναγνώριζε το Σεριάτ στις γυναίκες, προκαλούσε διενέξεις και προβλήματα ανάμεσα στις οικογένειες που είχαν συμφωνήσει το γάμο. Τους έπληττε οικονομικά, γιατί υποχρέωνε τον τέως σύζυγο να εκπληρώσει τις χρηματικές υποχρεώσεις του απέναντι στη σύζυγό του, και παράλληλα ηθικά, γιατί προσέβαλε το κύρος και την τιμή της οικογένειας του συζύγου.

Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω δεν υπήρχε νομική υποχρέωση για την προσφυγή των ραγιάδων στον καδή.¹⁹³ Η ελαστικότητα του ιερού νόμου ίσχυε και στις περιπτώσεις σύναψης ή διάλυσης ενός γαμήλιου συμβολαίου. Οι ζιμμί επεδίωκαν την καταγραφή ενός μικτού γάμου στα κατάστιχα για να είναι καλυμμένοι σε περίπτωση που κάποιος αμφισβητήσει το γάμο και κατ' επέκταση τα κληρονομικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που αποκτούσαν οι σύζυγοι.¹⁹⁴ Από την άλλη, θα υπήρχαν περιπτώσεις που η σύναψη ή η λύση ενός γάμου πραγματοποιούνταν μακριά από το ιεροδικείο, χωρίς την παρουσία καδή και μαρτύρων.¹⁹⁵ Με τον τρόπο αυτό οι ραγιάδες δεν άφηναν κάποιο ξένο να αναμιχθεί σε ενδοοικογενειακές υποθέσεις και παράλληλα απέφευγαν την πληρωμή των τελών καταγραφής στα σιτζίλ για την έκδοση ιεροδικαστικού εγγράφου.

β. Οι αγοραπωλησίες κινητής και ακίνητης περιουσίας.

Οι περισσότερες πωλήσεις σπιτιών που καταγράφονται στα σιτζίλ και αφορούν την επαρχία Μαλεβιζίου, γίνονται από τους χριστιανούς προς

¹⁸⁹ Για τα είδη του διαζυγίου βλ. Schacht, όπ.π., σ. 163-166· Imber, όπ.π., σ. 84-86.

¹⁹⁰ I.K.H. 3:169.

¹⁹¹ Imber, όπ.π., σ. 86.

¹⁹² I.K.H. 3:211, όπου μια μουσουλμάννα από ένα χωριό της επαρχίας Καινούργιου ενάγει το σύζυγό της με την κατηγορία ότι αρνείται να της δώσει διαζύγιο το οποίο η ίδια ζητά μετά την ενηλικίωσή της· Jennings, "Women", όπ.π., σ. 78-79.

¹⁹³ Faroqhi, *Men of Modest Substance*, όπ.π., σ. 9-10.

¹⁹⁴ Παρόλο που ο νόμος απαγόρευε σε μουσουλμάνους να κληροδοτήσουν την περιουσία τους σε μη μουσουλμάνους στην πράξη αυτό συνέβαινε. Βλ. I.K.H. 5:27, όπου χριστιανή κληρονομεί κινητή και ακίνητη περιουσία του νεκρού μουσουλμάνου συζύγου της.

¹⁹⁵ Imber, όπ.π., σ.84.

μουσουλμάνους. Το γεγονός αυτό ίσως είναι ενδεικτικό της ανάγκης των χριστιανών για εξασφάλιση χρημάτων, προκειμένου να ανταποκριθούν στις φορολογικές και στις άλλες οικονομικές τους υποχρεώσεις. Είναι πιθανό οι πιέσεις που δέχονταν οι ζιμμί από τους εισπράκτορες των φόρων ή από τους δανειοδότες τους να μην τους άφηναν άλλη επιλογή παρά την πώληση της περιουσίας που είχαν στη διάθεσή τους. Επιπλέον, η αγορά σπιτιών δηλώνει την προσπάθεια των μουσουλμάνων για εγκατάσταση στα χωριά της επαρχίας ή για απόκτηση ακίνητης περιουσίας, που θα τους εξασφάλιζε μεγαλύτερη συμμετοχή στη ζωή της υπαίθρου. Η δομή των καταχωρίσεων τέτοιων πωλήσεων ακολουθεί μια τυποποιημένη μορφή, που παραμένει ίδια για τους μουσουλμάνους και τους χριστιανούς.

Με βάση τις καταγραφές των κωδίκων, τα σπίτια στην επαρχία Μαλεβιζίου ήταν μικρού μεγέθους. Αποτελούνταν από ένα ή δύο ισόγεια δωμάτια και αυλή «με όλα τα εξαρτήματα».¹⁹⁶ Οι περιουσίες των γειτόνων που οριοθετούν το πωλούμενο σπίτι ανήκουν σε χριστιανούς και μουσουλμάνους. Μετά από τρεις δεκαετίες συνύπαρξης δεν αντιμετώπιζαν ιδιαίτερα προβλήματα ως προς τη γειτνίαση ή την εγκατάσταση στην ίδια συνοικία. Η τιμή των σπιτιών κυμαίνεται από 10 έως 40 γρόσια. Το μέγεθος και η τιμή πώλησης των σπιτιών στο Χάνδακα διέφερε πολύ σε σχέση με την επαρχία. Στα κατάστιχα σημειώνονται πωλήσεις σπιτιών στην πόλη που η τιμή τους έφτανε τα 850 ασλάνια γρόσια.¹⁹⁷ Παρατηρούμε εξάλλου ότι σε περιπτώσεις μεγάλων σπιτιών με πολυάριθμα δωμάτια και χώρους που εξασφάλιζαν μια άνετη ζωή (χαμάμ, αυλές, κήπους, αίθουσες υποδοχής, πηγάδι κ.ά.) τόσο ο πωλητής όσο και ο αγοραστής ανήκουν στα στρατιωτικά σώματα.¹⁹⁸ Η θέση τους και η ανάμιξή τους στην εμπορική ζωή του Χάνδακα τους παρείχε τα οικονομικά μέσα για την αγορά ενός πολυτελούς σπιτιού. Τα σπίτια της επαρχίας διέθεταν κήπο,¹⁹⁹ όπου καλλιεργούσαν τα λαχανικά που προορίζονταν για ιδιοκατανάλωση, αλλά και για την αγορά. Και στην πόλη όμως η ύπαρξη κήπου δεν ήταν σπάνια.²⁰⁰

Όπως αναφέραμε και παραπάνω οι λόγοι που ανάγκαζαν τους χωρικούς να πουλήσουν τα σπίτια τους ήταν, κυρίως, οικονομικοί. Όπως σημειώνεται σε μια καταχώριση, ένας χριστιανός πουλά υποθηκευμένη ακίνητη περιουσία,

¹⁹⁶ I.K.H. 3:305, 621 και I.K.H. 5:4, 7.

¹⁹⁷ I.K.H. 3:148. Ασφαλώς σημειώνονται και πωλήσεις σπιτιών που η τιμή τους δεν ξεπερνά τα 40 ασλάνια γρόσια: I.K.H. 3: 4, 275 κ.ά.

¹⁹⁸ Βλ. Ενδεικτικά: I.K.H. 3:61, 150, 234 κ.ά.

¹⁹⁹ I.K.H. 3:96, 574 και I.K.H. 5:13.

²⁰⁰ I.K.H. 3: 19, 27, 61, 133, 144, 147, 148 κ.ά.

συμπεριλαμβανομένου και ενός σπιτιού λόγω αδυναμίας αποπληρωμής χρέους του.²⁰¹ Η πίεση των δανειστών για την επιστροφή των δανείων δεν άφηγε πολλά περιθώρια επιλογής στους ραγιάδες. Ο Μουσταφά Τσαούς γιος Αμπντουλλάχ αγοράζει με ένα πολύ μικρό αντίτιμο περιουσία μεγάλης έκτασης από χριστιανούς και μουσουλμάνο στο χωριό Άγιος Μύρων της επαρχίας. Πουθενά στην καταχώριση δεν σημειώνεται ότι οι πωλητές είχαν δανειστεί από τον Μουσταφά.²⁰² Καταλήγουμε όμως στο συμπέρασμα ότι υπήρξε δανεισμός, αφενός γιατί η τιμή πώλησης είναι πολύ χαμηλή και αφετέρου διότι σπάνια πουλούσαν μαζί περιουσία μεγάλης έκτασης. Το έκαναν σε περίπτωση υποθήκης, όπως είδαμε προηγουμένως, για να κατοχυρώσει ο πιστωτής την επιστροφή των χρημάτων του.

Ίσως πάλι κάποιοι αποφάσιζαν να εγκαταλείψουν το χωριό τους και να εγκατασταθούν στην πόλη ή σε άλλο χωριό, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής. Η αδυναμία αντίδρασης στις αυθαιρεσίες και τις φιλοδοξίες των κρατικών υπαλλήλων και των μισθωτών φόρων για εύκολο πλουτισμό καθιστούσε τη φυγή τη μόνη λύση.

Είναι ενδιαφέρον ότι στην επαρχία Μαλεβιζίου καταγράφονται πωλήσεις αμπελιών από χριστιανούς προς μουσουλμάνους. Στη μεγάλη πλειονότητά τους πρόκειται για προσήλυτους οι οποίοι δεν αποκόπηκαν από τις γεωργικές ασχολίες και το χριστιανικό παρελθόν τους. Άλλωστε δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η καλλιέργεια αμπελιών δεν αρμόζει σε μουσουλμάνους λόγω της απαγόρευσης κατανάλωσης κρασιού από τον ιερό νόμο. Όπως αναφέραμε ήδη, η έκταση των αμπελιών υπολογίζεται σε ντονούμ και εργάτες.²⁰³ Συνήθως πρόκειται για μικρής έκτασης αγροτικές καλλιέργειες που καταλαμβάνουν έκταση από 1 έως 4 στρέμματα.²⁰⁴ Η τιμή τους υπολογίζεται σε ασλάνια γρόσια και κυμαίνεται από 14 έως 60.

Χωράφια πουλούσαν, ως επί το πλείστον, χριστιανοί σε μουσουλμάνους, παρόλο που έχουν καταγραφεί και πωλήσεις με την αντίθετη κατεύθυνση. Από τα πιο σημαντικά κριτήρια για τον καθορισμό της τιμής είναι η περιοχή στην οποία βρίσκεται η γη, η ευκολία πρόσβασης, η δυνατότητα άρδευσης, η ύπαρξη άλλων καλλιεργειών ή κτηρίων.²⁰⁵ Στις καταχωρίσεις που εξετάζουμε η έκτασή τους

²⁰¹ I.K.H. 5:7.

²⁰² I.K.H. 5:18, 19.

²⁰³ I.K.H. 3:617 (αμπέλι 70 εργατών), I.K.H. 5:21 (αμπέλι 20 εργατών).

²⁰⁴ Βλ. Ενδεικτικά: I.K.H. 3: 430, I.K.H. 5:3, 8.

²⁰⁵ I.K.H. 5:21, όπου ιερέας πουλά στο *μουτεβελέ* του τζαμιού της Βαλιντέ Σουλτάν στο Χάνδακα, αμπέλι το οποίο περιλαμβάνει μια ερειπωμένη εκκλησία και σπήλαιο. Το αμπέλι έχει έκταση είκοσι

υπολογίζεται σε στρέμματα (από 3 έως 150). Σημειώνονται και εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες η συνολική έκταση της γης φτάνει τα 614 ή τα 2.000 στρέμματα.²⁰⁶ Επίσης η γη υπολογίζεται σε μουζούρια²⁰⁷ (από 1 έως 100). Η τιμή της γης που πωλείται λογαριάζεται σε γρόσια (από μισό έως 170). Καταγράφονται και δύο περιπτώσεις όπου η εξαιρετικά υψηλή τιμή της γης είναι ανάλογη με τη μεγάλη έκτασή της.²⁰⁸ Στην πλειονότητα των καταχωρίσεων η τιμή υπολογίζεται σε ασλάνια γρόσια. Σε μια περίπτωση η αγοραπωλησία της γης γίνεται σε ρεάλια γρόσια.²⁰⁹ Η συστηματική μελέτη και αξιολόγηση των πληροφοριών μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα για την τιμή των καλλιεργούμενων γαιών ανά χωριό ή περιφέρεια, τον προσδιορισμό των συνόρων και την τοποθέτησή τους στο χώρο. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση τριών υποθέσεων αγοραπωλησίας χωραφιού στο χωριό Γάζι.²¹⁰ Στις δύο πρώτες ο πωλητής είναι ο ίδιος. Η τιμή ορίζεται σε ένα ασλάνιο γρόσι το στρέμμα. Οι δύο μουσουλμάνοι αγοραστές της πρώτης καταχώρισης σημειώνονται ως μάρτυρες της κατάστασης στη δεύτερη.²¹¹ Στην τρίτη καταχώριση δεν σημειώνεται το όνομα του χωριού αλλά μπορούμε να υποθέσουμε ότι πρόκειται για το ίδιο, καθώς στα σύνορα των χωραφιών σημειώνεται χωράφι του Οσμάν Μπεσέ, που αναφέρεται και στις τρεις καταχωρίσεις. Ακόμα ένα στοιχείο που βοηθάει στην ταύτιση της τοποθεσίας είναι ο προσδιορισμός ενός άλλου συνόρου ως «δρόμος που οδηγεί στο Ρέθυμνο», ο οποίος ακόμα και σήμερα περνάει από το χωριό Γάζι. Επιπλέον η αναφορά του Ουσκουνταρλί Μουσταφά Μπεσέ ως μάρτυρα της κατάστασης στη μια περίπτωση και ως κατόχου περιουσίας που συνορεύει με την

περίπου εργατών και συνορεύει με ρυάκι. Βλ. επίσης I.K.H. 5:31, όπου το χωράφι που πωλείται περιλαμβάνει σπήλαιο, αγγουριές, καλαμιές και συνορεύει με ρυάκι.

²⁰⁶ I.K.H. 3:453, 328.

²⁰⁷ Καραντζίκου-Φωτεινού, *όπ.π.*, σ. 28.

²⁰⁸ Πρόκειται για τις δύο προηγούμενες περιπτώσεις πώλησης γης συνολικής έκτασης 614 και 2.000 στρεμμάτων που πουλήθηκε για 614 και 2.000 γρόσια αντίστοιχα: I.K.H. 3:453, 328 και I.K.H. 5:30.

²⁰⁹ I.K.H. 3:617. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Καραντζίκου-Φωτεινού, *όπ.π.*, σ. 25-26.

²¹⁰ I.K.H. 5:10, 11, 17.

²¹¹ Οι υπόλοιποι μάρτυρες της κατάστασης είναι οι ίδιοι. Αυτό συμβαίνει γιατί οι πωλήσεις καταγράφονται την ίδια μέρα, αλλά και διότι η επιλογή των «σουχούντ» δεν ήταν τυχαία. Μια προσεκτική ματιά στα ονόματα των μαρτύρων της κατάστασης δείχνει ότι για υποθέσεις που σχετίζονταν μεταξύ τους οι μάρτυρες είναι, ως επί το πλείστον, τα ίδια πρόσωπα. Πιθανότατα οι διάδικοι τους προτιμούσαν γιατί είχαν γνώση της υπόθεσης ή γιατί με το όνομα και τη θέση τους πρόσδιδαν κύρος στη μαρτυρία τους. Βλ. I.K.H. 5:33, 34 κ.ά. Βέβαια υπήρχαν και άνθρωποι που πιθανότατα βρίσκονταν κοντά στο ιεροδικείο και επεδίωκαν συστηματικά την παρουσία τους ως μάρτυρες σε δίκες διαφορετικών διαδίκων και υποθέσεων: I.K.H. 5:26, 27, 35, 36, 38. Παρόλο που στις καταχωρίσεις δεν σημειώνονται περισσότερα στοιχεία για τους μάρτυρες, παρά μόνο το πατρώνυμο και το επάγγελμα ή η καταγωγή τους, ωστόσο, είναι λογικό να υποθέσουμε ότι αποσκοπούσαν στη λήψη κάποιου χρηματικού ποσού για να προσφέρουν τις «υπηρεσίες» τους. Βλ. και Καραντζίκου-Φωτεινού, *όπ.π.*, σ. 18.

πωλούμενη στην άλλη, βοηθά στην οριοθέτηση της πωλούμενης περιουσίας.²¹² Στην τρίτη καταχώριση σημειώνεται ότι η περιουσία πωλείται για την εξόφληση χρέους. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι κάτι ανάλογο ίσως συμβαίνει και στις δύο άλλες υποθέσεις. Η δύσκολη οικονομική κατάσταση του πωλητή ίσως τον ανάγκασε να πουλήσει δύο χωράφια του την ίδια μέρα.

Οι αγοραπωλησίες γαιών στα εδάφη της επαρχίας καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος των καταχωρίσεων των δύο κωδίκων. Κατά την περίοδο που εξετάζουμε, η καλλιέργεια της γης είχε σχεδόν πλήρως αποκατασταθεί. Μετά το μακροχρόνιο και καταστρεπτικό πόλεμο οι άνθρωποι είχαν επιστρέψει στα χωράφια τους και στις εργασίες με τις οποίες ασχολούνταν πριν την οθωμανική κατάκτηση. Στα εδάφη της επαρχίας βρίσκονταν πολλές από τις τιμαριωτικές γαίες και τα μεγάλα τσιφλίκια που δόθηκαν σε σημαντικούς Οθωμανούς που διακρίθηκαν στη μάχη. Τα εύφορα εδάφη, που προσφέρονταν για καλλιέργεια, σε συνδυασμό με τη γειτνίαση της επαρχίας με το Χάνδακα ήταν οι παράγοντες που οδήγησαν στη δημιουργία περιουσιών και μεγάλων τσιφλικιών. Από τα πιο σημαντικά ήταν το τσιφλίκι του Κατιρτζιόγλου στο χωριό Καβροχώρι,²¹³ αλλά και τσιφλίκια σε περιοχές που βρίσκονταν πολύ κοντά στο Χάνδακα.²¹⁴ Ο Κατιρτζιόγλου πέτυχε μεγάλες διακρίσεις στις μάχες για την κατάληψη του Χάνδακα, σε μια εκ των οποίων έχασε τη ζωή του, ένα χρόνο πριν από την τελική παράδοση της πόλης.²¹⁵ Μετά το θάνατό του οι κληρονόμοι του ανέλαβαν τη διαχείριση της μεγάλης κτηματικής του περιουσίας. Η παρουσία τους στο δικαστήριο του καδή για την πώληση και τη διευθέτηση κληρονομικών διενέξεων αποτελεί ένδειξη της σπουδαιότητας και του μεγέθους της περιουσίας του Κατιρτζιόγλου Μεχμέτ Πασά.²¹⁶ Στην επαρχία Μαλεβιζίου βρίσκονταν περιουσίες, αλλά και ολόκληρα χωριά τα οποία είχαν αφιερωθεί σε *βακουφικά* ιδρύματα και οι

²¹² Ο Μουσταφά Μπεσέ δεν καταγόταν από την Κρήτη και γι' αυτό ο γραμματέας σημείωσε προσεκτικά το όνομα και την καταγωγή του. Δεν συνέβη το ίδιο με έναν άλλο μουσουλμάνο ο οποίος παρουσιάζεται και στις δύο υποθέσεις. Στη μια καταγράφεται ως Μπιγκλί Χουσεϊν Μπεσέ (I.K.H. 5:10) και στην άλλη ως Μπιγκλί Χασάν Μπεσέ (I.K.H. 5:17). Τα δύο αυτά ονόματα είναι από τα πιο κοινά και επειδή διαφέρουν ελάχιστα στον τρόπο γραφής συγχέονται πολύ συχνά, ιδιαίτερα, μάλιστα, όταν ο γραμματέας που τα καταγράφει τα ακούει πολλές φορές καθημερινά.

²¹³ I.K.H. 3:453· Τσελεμπί, ό.π., σ. 120. Βλ. επίσης I.K.H. 3: 619 όπου σημειώνεται η πώληση περιουσίας που βρίσκεται ανατολικά από το τσιφλίκι του Κατιρτζιόγλου, έξω από το Χάνδακα.

²¹⁴ Σταυρινίδης, τ. Α', ό.π., σ. 127-128.

²¹⁵ Cengiz Orhonlu, "Kâtürdjî-oghli Mehmed Pasha", *The Encyclopaedia of Islam*, τ. V, E.J.Brill, Λάιντεν, 1986, σ. 766.

²¹⁶ Σταυρινίδης, τ. Α', ό.π., σ. 130-131. Σύμφωνα με το Σταυρινίδη το τσιφλίκι του έμεινε γνωστό ως Κατιρτζιόγλου Μετόχι. Βρίσκεται στην περιοχή του Αλμυρού ποταμού έξω από το Ηράκλειο και ονομάζεται στις μέρες μας Σκαφιδάρá: Σταυρινίδης, τ. Α', ό.π., σ. 169-170.

κάτοικοί τους αντιμετωπίζονταν ευνοϊκότερα και είχαν κάποια προνόμια.²¹⁷ Πιθανότατα και το χωριό Καβροχώρι να απολάμβανε τέτοιο καθεστώς. Ανήκε στο Βελί Πασά, ο οποίος είχε στην κατοχή του τσιφλίκια στην ευρύτερη περιοχή του χωριού Καβροχώρι της επαρχίας.²¹⁸ Από τις καταχωρίσεις φαίνεται ότι είχε μετατρέψει μεγάλο μέρος της περιουσίας του, στα σύνορα της επαρχίας Μυλοποτάμου με την επαρχία Μαλεβιζίου, σε βακουφική.²¹⁹ Οι κάτοικοι του Καβροχωρίου φαίνεται ότι εκμεταλλεύτηκαν την ασφάλεια που τους παρείχε το βακουφικό καθεστώς για να ενισχύσουν την οικονομική τους θέση. Σε καταχωρίσεις βρίσκουμε χριστιανούς κατοίκους του χωριού να αγοράζουν ακίνητη περιουσία από μουσουλμάνους²²⁰ και χριστιανή να παντρεύεται μουσουλμάνο με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 2.000 άσπρων.²²¹

Συμπεραίνουμε συνεπώς από όσα αναλύθηκαν σε αυτό το υποκεφάλαιο ότι οι συναλλαγές μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων ήταν ένα φαινόμενο καθημερινό. Είχαν μάθει να ζουν μαζί και να συνδιαλλάσσονται.²²² Η κινητικότητα των περιουσιών είναι χαρακτηριστική της ρευστότητας που επικρατούσε στην ύπαιθρο, την οποία είχε ενισχύσει η μακρά διάρκεια του πολέμου. Σταδιακά η καθημερινή συμβίωση μουσουλμάνων και χριστιανών δημιούργησε ενιαίες κοινωνικές πραγματικότητες. Το πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιούνταν οι μεταξύ τους συναλλαγές αποτελούσε το συνδετικό κρίκο για τους ραγιάδες. Οι διαφορές στον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς, που ορίζονταν από τη χριστιανική και τη μουσουλμανική θρησκεία, εξαλείφονταν όταν έπρεπε να αντιμετωπίσουν τις αυθαιρεσίες και τις καταπιέσεις των εκπροσώπων της οθωμανικής εξουσίας, άλλα και όσων διέθεταν τα μέσα για να τους αποσπάσουν χρήματα και να τους καταδυναστεύσουν με κάθε δυνατό τρόπο.

²¹⁷ Το χωριό Κρουσώνας ήταν βακουφικό: Κωστής Σπ. Μαστρογιαννάκης, «Το Μαλεβίζι κατά την Περίοδο της Τουρκοκρατίας. 1669-1898», *Το Μαλεβίζι από τα Προϊστορικά Χρόνια μέχρι Σήμερα*, όπ.π., σ. 295. Βλ. και: Ι.Κ.Η. 3:574.

²¹⁸ Ι.Κ.Η. 3:250 και Ι.Κ.Η. 5:6

²¹⁹ Ι.Κ.Η. 3:182. Βλ. επίσης Ι.Κ.Η. 3: 212, 250 (Μαλεβίζι) που αναφέρονται στην περιουσία του Βελί Πασά.

²²⁰ Ι.Κ.Η. 3:621 και Ι.Κ.Η. 5:37, 38.

²²¹ Ι.Κ.Η. 3:349.

²²² Ι.Κ.Η. 3:574 και Ι.Κ.Η. 5:19.

γ. Οι διενέξεις ανάμεσα σε χριστιανούς και μουσουλμάνους ραγιάδες.

Το μεγαλύτερο μέρος των διενέξεων στηρίζεται σε κατηγορίες για καταπατήσεις ιδιωτικής και δημόσιας²²³ περιουσίας από τους ραγιάδες.

Στις υποθέσεις καταπατήσεων που καταγράφονται στους κώδικες και στις οποίες εμπλέκονται χριστιανοί και μουσουλμάνοι, τις περισσότερες φορές το δικαστήριο αποφασίζει υπέρ των χριστιανών. Αυτό συμβαίνει γιατί οι μουσουλμάνοι ενάγοντες αδυνατούν να παρουσιάσουν μάρτυρες για να επιβεβαιώσουν την κατάθεσή τους, ενώ οι χριστιανοί εναγόμενοι έχουν μεριμνήσει για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους.²²⁴ Στις περισσότερες περιπτώσεις οι ζιμμί φρόντιζαν να εξασφαλίσουν τη μαρτυρία δύο μουσουλμάνων για να κερδίσουν τις υποθέσεις τους.²²⁵ Από τις καταχωρίσεις φαίνεται ότι οι μουσουλμάνοι δέχονταν να παραστούν στο δικαστήριο σε υποθέσεις χριστιανών. Η συνεργασία και η συμβίωση των ραγιάδων είχε δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος για τέτοιου είδους συμπεριφορές.

Το συμπέρασμα για τη δικαίωση των ζιμμί στο ιεροδικείο μπορεί ωστόσο να είναι πολύ παραπλανητικό, αν λησμονήσουμε ότι δεν βρισκόμαστε ενώπιον συστηματικής καταγραφής όλων των υποθέσεων που αφορούν τους χριστιανούς και μουσουλμάνους της επαρχίας, αλλά αποσπασματικής και ελλιπούς εκπροσώπησης μικρής μερίδας των ραγιάδων. Άλλωστε πρέπει να θυμόμαστε ότι εξαιτίας της απουσίας των καταστίχων του καδή Μαλεβιζίου δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τη συχνότητα και το ποσοστό των ραγιάδων που παρουσιάζονταν στον ιεροδίκη για τη διευθέτηση των υποθέσεών τους.

Ένας από τους λόγους που οι χριστιανοί επεδίωκαν να εξασφαλίσουν έγγραφο που θα επικύρωνε τα ιδιοκτησιακά τους δικαιώματα ήταν για να το χρησιμοποιήσουν ως απόδειξη σε μελλοντικές υποθέσεις καταπατήσεων. Η καταγραφή και μόνο τέτοιων

²²³ I.K.H. 5:6, όπου ο ντεφτερντάρης Κρήτης ενάγει ένα μουσουλμάνο με την κατηγορία ότι καταπατεί περιουσία του Βελί Πασά στο χωριό Καβροχώρι, την οποία έχει δημεύσει το κράτος για την εξόφληση των χρεών του Πασά. Ο εναγόμενος παρουσιάζει έγγραφο με την υπογραφή και τη σφραγίδα του Βελί Πασά και μάρτυρες που επιβεβαιώνουν ότι αγόρασε την περιουσία νόμιμα. Η αγωγή του ντεφτερντάρη απορρίπτεται. Για την απόφαση δήμευσης της περιουσίας του Πασά βλ. I.K.H. 3:250.

²²⁴ I.K.H. 3:96, 225. Στη δεύτερη καταχώριση ένας μουσουλμάνος ενάγει δύο χριστιανούς με την κατηγορία ότι καταπατούν ένα χωράφι του. Οι εναγόμενοι, που φαίνεται ότι γνωρίζουν τον ισλαμικό νόμο, δηλώνουν ότι το χωράφι το κληρονόμησαν από το θείο τους, ο οποίος το κατείχε για 20 χρόνια. Ο ενάγων το γνώριζε και δεν είχε προβάλει καμία διεκδίκηση στο παρελθόν. Δύο προσήλυτοι μουσουλμάνοι που ανήκουν στο σώμα των ντόπιων γενιτσάρων επιβεβαιώνουν την κατάθεσή τους και η αγωγή απορρίπτεται επειδή έχουν παρέλθει δέκα χρόνια: I.K.H. 3:225. Για παρόμοια υπόθεση ανάμεσα σε χριστιανούς οι οποίοι προσάγουν και μάρτυρες χριστιανούς βλ. I.K.H. 3:263.

²²⁵ Jennings, "Zimmis", όπ.π., σ. 256-257

υποθέσεων δηλώνει ότι το πιστοποιητικό δεν τους κατοχύρωνε πλήρως από μόνο του και ότι συχνά απαιτούνταν προσφυγή στη δικαιοσύνη.

Προβλήματα δημιουργούνταν επίσης από συνεταιρισμούς μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων για την καλλιέργεια της γης. Στις περιπτώσεις αυτές το ένα μέρος παρείχε το κεφάλαιο, δηλαδή τη γη, και το άλλο αναλάμβανε την καλλιέργεια και την απόδοση συγκεκριμένης ποσότητας της παραγωγής στον κεφαλαιούχο.²²⁶ Η γη μπορούσε να ανήκει σε ένα μόνο κάτοχο, ενώ η υποχρέωση για την καλλιέργεια απαιτούσε τη συνεργασία περισσότερων ατόμων. Οι διενέξεις που προέκυπταν από τέτοιου είδους συνεργασίες προέρχονταν από αδυναμία των συμβαλλομένων να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους.²²⁷

Στις καταχωρίσεις των δύο κωδίκων σημειώνονται και διενέξεις που προέκυπταν από κλοπές ζώων και τη μεταπώλησή τους. Αυτού του είδους οι κλοπές φαίνεται ότι γίνονταν οργανωμένα από συγκεκριμένα άτομα που φρόντιζαν να μεταπωλούν τα ζώα σε χωριά άλλων επαρχιών.²²⁸ Οι δύσκολες συνθήκες ζωής στην ύπαιθρο ανάγκαζαν τους χωρικούς να προσπαθούν με κάθε τρόπο να εξασφαλίσουν χρήματα για να ανταποκριθούν στις οικογενειακές και τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Οι κλοπές, ιδίως των ζώων, ήταν ένας σχετικά εύκολος τρόπος ανεύρεσης χρημάτων, εφόσον ο δράστης κατάφερνε να πουλήσει άμεσα τα ζώα σε ανθρώπους των γειτονικών χωριών. Στις υποθέσεις ζωοκλοπών των δύο Κωδίκων οι αγοραστές αποδίδουν το μεγαλύτερο μέρος της τιμής σε είδος. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη της δύσκολης οικονομικής κατάστασης στην οποία βρίσκονταν οι αγρότες της επαρχίας.

²²⁶ I.K.H. 5:15.

²²⁷ I.K.H. 3:190, όπου μουσουλμάνος ενάγει χριστιανούς γιατί αρνούνται να του αποδώσουν το 1/7 της συγκομιδής, το οποίο είχε συμφωνηθεί να του πληρώνουν ως αντάλλαγμα για τη γη πλήρους ιδιοκτησίας που τους είχε παραχωρήσει για καλλιέργεια. Μια παρόμοια υπόθεση ενοικίασης της γης από χριστιανό σε άλλο χριστιανό με τον όρο ο ενοικιαστής να δίνει τη δεκάτη στο σπαχή και στον ιδιοκτήτη της γης το 1/7 της σοδειάς συναντάμε και στα σιτζίλ του Ρεθύμνου: Adiyeke, όπ.π., σ. 87 [Resmo Şer'iyye Sicili No: 60, Zilhicce 1063 (23/10-21/11/1653), σ. 154].

²²⁸ I.K.H. 3:43, 458 και 459. Στην πρώτη καταχώριση η κατηγορία για ζωοκλοπή αποδεικνύεται ψευδής. Από τις δύο επόμενες καταλήγουμε στο συμπέρασμα για τη συστηματική κλοπή ζώων. Δύο χριστιανοί ενάγουν τον ίδιο μουσουλμάνο με την κατηγορία ότι έχει στην κατοχή του το γάιδαρό τους και δεν τους τον επιστρέφει. Εκείνος με τη σειρά του ισχυρίζεται ότι τον αγόρασε στο ίδιο χωριό από ένα χριστιανό (είναι ο ίδιος και στις δύο περιπτώσεις) πληρώνοντας την ίδια τιμή, σε είδος και σε χρήμα. Οι ενάγοντες προσάγουν μάρτυρες δύο μουσουλμάνους και δικαιώνονται. Ο ένας μάρτυρας παρουσιάζεται και στις δύο υποθέσεις.

δ. Η φορολογική οργάνωση της επαρχίας Μαλεβιζίου.

Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω ο νέος κανονισμός Κρήτης όριζε τους φόρους που έπρεπε να πληρώνουν οι ραγιάδες, καθώς και εκείνους από τους οποίους απαλλάσσονταν. Ουσιαστικά όριζε την εισπραξη του κεφαλικού φόρου (τζίζιε), που η αξία του κλιμακωνόταν ανάλογα με την οικονομική δυνατότητα των χριστιανών ραγιάδων²²⁹ και το φόρο γης. Ο δεύτερος χωριζόταν σε δύο μέρη, το φόρο για τις καλλιεργήσιμες γαίες (*χαράτς-ι μουκασεμέ*), που ορίστηκε στο 1/5 της παραγωγής²³⁰ και το φόρο για τα αμπέλια, τους κήπους (*χαράτς-ι μουκατά*), δηλαδή 10 ντιρχέμ²³¹ για κάθε αμπέλι ή κήπο.²³² Σύμφωνα με το νέο κανονισμός Κρήτης πολλοί από τους φόρους που εισπράττονταν ως τότε, βάσει του προηγούμενου κανονισμού του 1650,²³³ καταργήθηκαν με την αιτιολογία ότι έρχονται σε αντίθεση με τον ιερό νόμο και τις αξίες του. Οι φόροι από τους οποίους απαλλάχθηκαν οι ραγιάδες θεωρήθηκαν καινοτομίες που δεν μπορούσαν να ενσωματωθούν στο παραδοσιακό ισλάμ.²³⁴

Η οριστική ερμηνεία για τη φορολογία της γης αποδίδεται στο *σεϊχουλισλάμη* Εμπουσουλντ Εφέντι, ο οποίος προσπάθησε να εναρμονίσει τον σουλτανικό νόμο με το Σεριάτ στα μέσα του 16^{ου} αι. Ο Εμπουσουλντ χαρακτήρισε όλες τις γαίες που κατακτήθηκαν με τα όπλα ως «χαρατζί»,²³⁵ οι οποίες με την πληρωμή του ανάλογου φόρου μπορούσαν να παραμείνουν στα χέρια αυτών που τις καλλιεργούσαν και πριν την κατάκτηση.²³⁶ Όπως στην Κύπρο και τη Γεωργία, έτσι και στην Κρήτη οι ραγιάδες πλήρωναν για το φόρο της δεκάτης το 1/5 της παραγωγής.²³⁷ Την εισπραξη της δεκάτης μίσθωναν ιδιώτες έναντι ενός κατ' αποκοπή ποσού που πλήρωναν. Σύμφωνα με καταχώριση του Ι.Κ.Η. 3 η μισή ποσότητα από τη δεκάτη της παραγωγής που συγκέντρωνε ο εισπράκτορας προοριζόταν για το κρατικό ταμείο, εκ μέρους του οποίου τη συγκέντρωνε ο ντεφτερντάρης Κρήτης.²³⁸

²²⁹ Σύμφωνα με τον κανονισμό οι πλούσιοι έπρεπε να πληρώνουν 672, εκείνοι που ανήκαν στη μεσαία κατηγορία 336 και οι φτωχοί 168 άσπρα για τον κεφαλικό φόρο: Gülsoy, όπ.π., σ. 193.

²³⁰ Gülsoy, όπ.π., σ. 191.

²³¹ Ένα ντιρχέμ αντιστοιχούσε σε 14 άσπρα: Gülsoy, όπ.π., σ. 193.

²³² Gülsoy, όπ.π., σ. 191-193. Βλ. την περίληψη του κανονισμού στη σ. 125 της παρούσας εργασίας.

²³³ Gülsoy, όπ.π., σ. 188.

²³⁴ Gülsoy, όπ.π., σ. 193.

²³⁵ Μουταφτσίεβα, όπ.π., σ. 21-22.

²³⁶ İnalçık, "The Ottoman State", όπ.π., σ. 113.

²³⁷ Halil İnalçık, "Ottoman Policy and Administration in Cyprus after the Conquest", *The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy*, Variorum Reprints, Λονδίνο, 1978, σ. 14 (υποσημ. 41 και 42).

²³⁸ Ι.Κ.Η. 3:182.

Από τις καταχωρίσεις των κωδικών πληροφορούμαστε για τον τρόπο είσπραξης και τη λειτουργία του συστήματος εκμίσθωσης των φόρων (*ιλτιζάμ*).²³⁹ Η παρακμή του τιμαριωτικού συστήματος, ήδη από τα τέλη του 16^{ου} αιώνα, ανάγκασε το οθωμανικό κράτος να καταφύγει σε νέες μεθόδους είσπραξης των φορολογικών εσόδων, προκειμένου να εξασφαλίσει ικανοποιητικό απόθεμα στο θησαυροφυλάκιο για να συντηρήσει πολυάνθρωπο στρατό για τις εκστρατείες που πραγματοποιούνταν πολύ μακριά από την πρωτεύουσα του κράτους. Ο τρόπος λειτουργίας του *ιλτιζάμ* παρείχε τη δυνατότητα για άμεση συγκέντρωση ρευστού, το οποίο έπρεπε να καταβάλει ο εκάστοτε *μουλτεζίμης* στο κράτος, ως προϋπόθεση για να μπορέσει να μισθώσει την είσπραξη καθορισμένων φορολογικών εσόδων. Παρόλο που, σύμφωνα με το νέο κανονισμό του νησιού, πολλοί ήταν οι φόροι που καταργήθηκαν, ωστόσο φαίνεται από υπάρχουσες καταχωρίσεις ότι κάποιοι τιμαριωτικοί φόροι²⁴⁰ εξακολουθούσαν να εκμισθώνονται.²⁴¹ Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό της ελαστικότητας με την οποία αντιμετωπίστηκε και εφαρμόστηκε στην πράξη η νέα νομοθεσία.

Όπως επισημάναμε και παραπάνω, στα μέσα του 17^{ου} αι., όταν πραγματοποιήθηκε η κατάκτηση του νησιού, το τιμαριωτικό σύστημα φαίνεται ότι είχε πάψει να αποτελεί τη βάση του φορολογικού συστήματος και οι σπαχίδες τη ραχοκοκαλιά του οθωμανικού στρατού. Από τη μελέτη των αρχειακών πηγών φαίνεται ότι στο νησί, τουλάχιστο ως τις πρώτες δεκαετίες μετά την τελική παράδοση του Χάνδακα, εφαρμόστηκε το σύστημα διανομής τιμαριών που αποτελούσαν τις εισοδηματικές πηγές των σπαχίδων. Η εφαρμογή του τιμαριωτικού συστήματος πραγματοποιήθηκε πιθανότατα στο πλαίσιο της επιστροφής στις παραδοσιακές αξίες του οθωμανικού παρελθόντος. Στο αναλυτικό κατάστιχο της γενικής απογραφής του 1650 μετά τον κανονισμό, ο οποίος παρατίθεται στις πρώτες σελίδες, ακολουθεί η

²³⁹ Το κράτος εκμίσθωνε μια πηγή εσόδων μέσω δημοπρασίας. Επρόκειτο για διαδικασία στην οποία εμπλεκόταν το κράτος ως εκμισθωτής και ένας ιδιώτης ως μισθωτής. Στο «συμβόλαιο» που παραχωρούσε το κράτος οριζόταν η διάρκεια της εκμίσθωσης και το συνολικό ποσό του φόρου που έπρεπε να αποδώσει ο *μουλτεζίμης*. Στην Κρήτη, για παράδειγμα, οι ντεφτερντάρηδες του νησιού εκμίσθωναν τα έσοδα των μουκατάδων και του κεφαλικού φόρου, που προορίζονταν για τους μισθούς των γενιτσάρων σε ευκατάστατα άτομα: I.K.H. 3:591. Για γενικές πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία του *ιλτιζάμ* βλ. Bistra Cvetkova, “Recherches sur le système d’ affermage (Itizam) dans l’ Empire Ottoman au cours du XVIe-XVIIIe siècles par rapport aux contrées bulgares”, *Rocznik Orientalistyczny*, 27 (1964), σ. 111-132· Darling, *Revenue-Raising*, όπ.π., σ. 119-160· İnalçık, “Centralization and Decentralization in Ottoman Administration”, *Studies in Eighteenth Century Islamic History*, επιμ. Thomas Naff και Roger Owen, Southern Illinois University Press, Κάρμποντέιλ, 1977, σ. 27-52· του ίδιου, “The Ottoman State”, όπ.π., σ. 65-66.

²⁴⁰ Πρόκειται για τους φόρους *μπαντ-ι χαβά* (bad-i hava). Για περισσότερες λεπτομέρειες: Μουταφτσίεβα, όπ.π., σ. 273-279.

²⁴¹ I.K.H. 3:676.

καταγραφή των τιμαριών και των *ζιαμετιών* του νησιού.²⁴² Έχει υποστηριχτεί ότι, σύμφωνα με την απογραφή που πραγματοποιήθηκε μετά την τελική κατάκτηση του νησιού, το τιμαριωτικό σύστημα έπαψε να ισχύει και ότι τα τιμάρια και τα ζιαμέτια μοιράστηκαν σε διοικητές και στρατιώτες διαφόρων σωμάτων που υπηρετούσαν στα φρούρια των μεγάλων πόλεων του νησιού.²⁴³ Ωστόσο, στις καταχωρίσεις των δύο Κωδίκων υπάρχουν αναφορές που επιβεβαιώνουν την ύπαρξη τιμαριούχων σπαχήδων στις πρώτες δεκαετίες της οθωμανικής κυριαρχίας στο νησί.²⁴⁴ Από τις επαρχίες του Χάνδακα η επαρχία Μαλεβιζίου ήταν η πρώτη που κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς. Η εφαρμογή του τιμαριωτικού συστήματος βοήθησε στην καλύτερη οργάνωσή της. Η οθωμανική εξουσία έπρεπε να δώσει κίνητρα στους στρατιώτες να παραμείνουν στο νησί και να υπερασπιστούν τις εισοδηματικές πηγές τους.

Οι σπαχήδες της Κρήτης ήταν εγκατεστημένοι στις τιμαριωτικές γαίες που τους είχαν παραχωρηθεί, το μέγεθος των οποίων, πιθανώς, δεν ξεπερνούσε το μέγεθος του χωριού,²⁴⁵ ενώ υπήρχαν και περιπτώσεις όπου ένα χωριό ανήκε σε περισσότερους από ένα τιμαριούχο.²⁴⁶ Οι τιμαριούχοι προσπαθούσαν να αποκτήσουν τον έλεγχο μεγαλύτερων εκτάσεων γης και έτσι να αυξήσουν τα φορολογικά έσοδα του τιμαριού τους. Στους κώδικες σημειώνονται διενέξεις για καταπατήσεις τιμαριωτικών γαιών από σπαχήδες.²⁴⁷ Για να επιτύχουν το σκοπό τους επιδίδονταν σε αυθαιρεσίες και καταπιέσεις σε βάρος των χριστιανών και των μουσουλμάνων.²⁴⁸ Στα χωριά της επαρχίας η παράνομη απόσπαση χρημάτων και η παραβίαση των κανόνων για την προστασία των ζιμμί συνέβαινε και πριν την τελική παράδοση του Χάνδακα,²⁴⁹ λόγω της πολύχρονης εγκατάστασης του οθωμανικού στρατού στο Μαλεβίσι και της παγίωσης της οθωμανικής κυριαρχίας. Σε κάποιες περιπτώσεις οι

²⁴² Gülsoy, όπ.π., σ. 186-188.

²⁴³ Gülsoy, όπ.π., σ. 197.

²⁴⁴ I.K.H. 3:231, 430, 585, 676 και I.K.H. 5:6, 9, 21, 28.

²⁴⁵ I.K.H. 3:231 (για το Μαλεβίσι), 251, 287. Σε καταχώριση που αφορά ένα χωριό της επαρχίας Μαλεβιζίου σημειώνεται τιμάρια αξίας 4.000 άσπρων: I.K.H. 5:9.

²⁴⁶ I.K.H. 3:482 (αφορά το χωριό Στέρνες του ναχιγιέ Ρίζου), 585 (για την επαρχία Μαλεβιζίου).

²⁴⁷ I.K.H. 3:231.

²⁴⁸ I.K.H. 3:585.

²⁴⁹ Σε καταχώριση ιεροδικαστικού κώδικα σημειώνεται ότι ο *σούμπασης* του χωριού Καβροχώρι της επαρχίας Μαλεβιζίου έλαβε «πιεστικώς» ένα χρηματικό ποσό από δύο χριστιανούς, οι οποίοι παρουσιάστηκαν στον καδή ζητώντας την επιστροφή των χρημάτων τους. Πιθανότατα να απέσπασε το ποσό στη διαδικασία είσπραξης κάποιου φόρου. Οι λακωνικές πληροφορίες που παρέχει η καταχώριση δεν μας επιτρέπουν να καταλήξουμε σε πιο σαφή και λεπτομερή συμπεράσματα. Η διένεξη καταλήγει σε συμβιβασμό. Οι χριστιανοί έλαβαν ένα μέρος του ποσού και παραιτήθηκαν από οποιαδήποτε άλλη απαίτηση: Σταυρινίδης, τ. Α', όπ.π., σ. 128. Η υπόθεση αυτή είναι χαρακτηριστική αφενός της χρήσης του δικαίωματος για την προσφυγή στην οθωμανική δικαιοσύνη και αφετέρου της αντιμετώπισης των ζιμμί από τον καδή. Πιθανότατα οι δύο χριστιανοί να γνώριζαν ότι δεν επρόκειτο να λάβουν πίσω το σύνολο του ποσού και δέχτηκαν όσα τους προσέφερε ο σούμπασης.

ίδιοι λόγοι συνετέλεσαν στην εξοικείωση των ντόπιων με τους κατακτητές και στις σχέσεις εμπιστοσύνης που αναπτύχθηκαν και κατέληξαν σε συνεργασία για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Παρουσιάζει ενδιαφέρον η περίπτωση ενός τιμαριούχου ο οποίος είχε ορίσει ως αντιπρόσωπό του για την είσπραξη της δεκάτης έναν χριστιανό από το χωριό Σίβα της επαρχίας Μαλεβιζίου.²⁵⁰ Ο τιμαριούχος παρουσιάζεται ενώπιον του καδή γαι να δηλώσει ότι έλαβε τη δεκάτη που του αναλογούσε και δεν έχει καμία άλλη απαίτηση από τον Γιώργη γιο Φραγκιά, που είχε αναλάβει την είσπραξη του φόρου.²⁵¹

Η βεβαρυμένη, οικονομικά, θέση των ραγιάδων γινόταν ακόμη πιο δυσάρεστη διότι είχαν να αντιμετωπίσουν τις προσπάθειες και άλλων κρατικών αξιωματούχων και υπαλλήλων για εύκολο πλουτισμό. Η κατάχρηση εξουσίας και η παράνομη συμπεριφορά των οθωμανών στρατιωτικών και διοικητικών υπαλλήλων σε βάρος των ραγιάδων δεν είχε στόχο να πλήξει τη θρησκευτική τους ταυτότητα αλλά την οικονομική τους δυνατότητα. Τα οικονομικά οφέλη που επεδίωκαν να συγκεντρώσουν από τον πληθυσμό της υπαίθρου θα διευκόλυναν τα φιλόδοξα σχέδια των κρατικών αξιωματούχων για επαγγελματική πρόοδο και κοινωνική ανέλιξη. Οι ραγιάδες βίωναν δύσκολες καταστάσεις ιδίως κατά την είσπραξη των φορολογικών εσόδων. Η εφαρμογή του συστήματος του ιλτιζάμ αποσκοπούσε κατά κύριο λόγο στη συσσώρευση χρημάτων για το κρατικό ταμείο. Επιπροσθέτως, διευκόλυνε αφενός τον κάτοχο της γης στη συγκέντρωση των φόρων σε είδος και σε χρήμα και αφετέρου δημιουργούσε ευνοϊκότερους όρους για την καλύτερη συνεργασία του εισπράκτορα και του φορολογούμενου. Συνήθως οι μισθωτές ήταν άτομα από τον ντόπιο πληθυσμό που γνώριζαν τους ανθρώπους και τις συνήθειες του τόπου. Στην πράξη οι μισθωτές αυτοί συχνά εκμεταλλεύονταν την οικειότητα που είχαν και απαιτούσαν μεγαλύτερα ποσά για να ωφεληθούν προσωπικά.²⁵²

Ήδη από τη δεκαετία του 1680 οι αυθαιρεσίες των οθωμανών διοικητών προκαλούν ομαδικές διαμαρτυρίες χριστιανών προς την Υψηλή Πύλη. Ο Αχμέτ Πασά, που είχε διοριστεί στη θέση του Διοικητή του Χάνδακα και του εγιαλετίου της Κρήτης το 1683, κατατομήθηκε μετά από κατηγορίες για αυθαιρεσίες και

²⁵⁰ Σταυρινίδης, τ. Α', όπ.π., σ. 255-256.

²⁵¹ Πιθανότατα στην προκειμένη περίπτωση ο «αντιπρόσωπος» να είναι εκείνος που μίσθωσε την είσπραξη του φόρου από το συγκεκριμένο σπαχή. Μάλλον πρόκειται για «ιδιωτικό» ιλτιζάμ, όπου ο τιμαριούχος εκμισθώνει τα έσοδα μιας φορολογικής μονάδας σε άλλο ιδιώτη.

²⁵² Σταυρινίδης, όπ.π., σ. 47, όπου ένας σπαχής στο χωριό Γεράνι στο Ρέθυμνο δηλώνει ότι δεν θα συνεχίσει να εκμισθώνει τους φόρους σε τρίτους γιατί καταπιέζουν τους χωρικούς. Αναλαμβάνει προσωπικά την είσπραξή τους. (αρ. μετάφρ. 68).

καταπιεστική συμπεριφορά σε ζητήματα όπως η είσπραξη των φόρων κ.ά.²⁵³ Στο Χάνδακα και σε άλλα μέρη της Αυτοκρατορίας ισχυροί άνθρωποι σε σημαντικές θέσεις εκμεταλλεύτηκαν τη δύναμή τους και την απουσία αυστηρού ελέγχου εκ μέρους της κεντρικής διοίκησης. Η τελευταία είχε στρέψει το ενδιαφέρον της στα ηπειρωτικά ευρωπαϊκά σύνορά της κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 17^{ου} αι., λόγω του πολέμου με την Ιερή Συμμαχία. Η απειλή για την απώλεια εδαφών στην Ευρώπη ανάγκασε το οθωμανικό κράτος να προσανατολιστεί προς τα εκεί για να μπορέσει να υπερασπίσει τα κεκτημένα του. Άνθρωποι όπως ο Αχμέτ Πασά εκμεταλλεύτηκαν τις συγκυρίες για να μπορέσουν να δράσουν ανεξέλεγκτα εξυπηρετώντας προσωπικά τους οφέλη. Σε μια επαρχία, όπως η Κρήτη, που βρισκόταν ήδη σε μεγάλη απόσταση από την πρωτεύουσα και τον αυστηρό έλεγχο του κράτους, οι παράνομες ενέργειες και η δεσποτική διοίκηση τέτοιων ανθρώπων έβρισκε μεγαλύτερα περιθώρια επιβολής.

Οι χριστιανοί ραγιάδες δεν καταπιέζονταν μόνο από μουσουλμάνους αλλά και από χριστιανούς. Οι χριστιανοί υπάλληλοι που απασχολούνταν στην υπηρεσία του *Γραμματικού της Πόρτας*²⁵⁴ και είχαν αναλάβει τη συγκέντρωση της δεκάτης και την έκδοση αποδείξεων παραλαβής, αυθαιρετούσαν σε βάρος των χριστιανών με σκοπό τον εύκολο και γρήγορο πλουτισμό. Η αυταρχική συμπεριφορά των Γραμματικών και των υπαλλήλων τους προκαλούσε την αντίδραση των χριστιανών και την προσφυγή τους στη δικαιοσύνη. Οι κατηγορίες για κατάχρηση εξουσίας και συμμετοχή σε συνωμοτικές ενέργειες κόστιζαν ακόμα και τη ζωή των Γραμματικών.²⁵⁵ Ο Σταυρινίδης σημειώνει: «Αν εξαιρέσουμε δύο ή τρεις ευσυνείδητους Γραμματικούς, που ο ένας από αυτούς αυτοκτόνησε και τον άλλον τον δολοφόνησαν άγνωστοι, όλοι οι άλλοι στάθηκαν ασυνείδητοι και αλύπητα κατεβασάνισαν τους ομοεθνείς των».²⁵⁶ Ωστόσο χρειάζεται να έχουμε στο μυαλό μας και το γεγονός ότι οι χριστιανοί και οι μουσουλμάνοι που εμπλέκονταν στην είσπραξη των φόρων αντιμετώπιζαν συχνά την άρνηση των ραγιάδων για την πληρωμή τους. Ίσως για τους μουσουλμάνους φοροεισπράκτορες η εκτέλεση των καθηκόντων τους να ήταν ευκολότερη γιατί οι

²⁵³ Νικόλαος Σταυρινίδης, «Ανέκδοτα Έγγραφα της Τουρκοκρατίας εν Κρήτη, των Ετών 1684-1686», *Κρητικά Χρονικά*, 2 (1948), σ. 320-323.

²⁵⁴ Για πληροφορίες σχετικά με το θεσμό των χριστιανών διερμηνέων βλ. Νικόλαος Σταυρινίδης, «Ο Θεσμός των Γραμματικών της Πόρτας στην Κρήτη», *Πεπραγμένα του Δ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, τ. Γ', Πανεπιστήμιο Κρήτης, Αθήνα 1981, σ. 397-401 και του ίδιου «Ανδρέας Μηλιώτης. Πρώτος «Γραμματικός της Πόρτας» εν Κρήτη», *Κρητικά Χρονικά*, 2 (1948), σ. 546-568.

²⁵⁵ Σταυρινίδης, «Ο Θεσμός των Γραμματικών της Πόρτας», όπ.π., σ. 399-401.

²⁵⁶ Σταυρινίδης, όπ.π., σ. 401.

ραγιάδες γνώριζαν ότι εκπροσωπούσαν την κυρίαρχη εξουσία. Τα πράγματα για τους χριστιανούς εισπράκτορες φόρων ήταν περισσότερο πολύπλοκα, διότι έπρεπε να βρουν τρόπους να επιβληθούν στους συγχωριανούς τους και να τους πείσουν ότι όφειλαν να ανταποκριθούν στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Η αδυναμία πληρωμής λόγω κακής εσοδείας ή έλλειψης χρημάτων, αποτελούσε ένα λόγο για την αρνητική στάση των ζιμμί. Επιπλέον, όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι οι χριστιανοί ραγιάδες μπορούσαν με μεγαλύτερη ευκολία να αρνηθούν να πληρώσουν τους φόρους σε ένα ομόθρησκό τους, παρά σε ένα μουσουλμάνο. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο χριστιανός εισπράκτορας απευθυνόταν στον καδή για να πείσει τους χριστιανούς να πληρώσουν και κατά συνέπεια να μπορέσει ο ίδιος να εκπληρώσει το καθήκον που ανέλαβε απέναντι στο κράτος.²⁵⁷ Η άρνηση των ραγιάδων να πληρώσουν τους φόρους αντανακλάται και στις καταχωρίσεις των κωδίκων, στους οποίους συναντάμε συχνά αναφορές για φόρους που δεν έχουν εισπραχθεί την καθορισμένη περίοδο. Έτσι, βρίσκουμε διαταγές που απευθύνονται στους ανώτερους κρατικούς υπαλλήλους του νησιού και ορίζουν να εισπραχθούν οι καθυστερούμενοι φόροι.²⁵⁸ Πληροφορούμαστε ότι το κράτος αποστέλλει και ιδιαίτερο κατάστιχο, το οποίο έχει συνταχθεί για τέτοιους φόρους, βάσει του οποίου πρέπει να γίνει η είσπραξή τους.

Εκτός από τους φόρους στο οθωμανικό κράτος οι χριστιανοί ραγιάδες έπρεπε να καταβάλουν εισφορές και στην εκκλησία. Η έλλειψη χρημάτων και η αδυναμία πληρωμής τέτοιων φόρων οδήγησε το Μητροπολίτη Κρήτης να υποβάλει αίτηση στις οθωμανικές αρχές για έκδοση διαταγής την οποία θα χρησιμοποιούσε για να υποχρεώσει τους ιερείς και το ποίμνιό τους να πληρώσουν. Από καταχωρίσεις πληροφορούμαστε ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1680 οι ιερείς όφειλαν συνολικά δύο χρυσά νομίσματα και κάθε χριστιανική οικογένεια 24 άσπρα για πατριαρχικά και μητροπολιτικά δικαιώματα.²⁵⁹

²⁵⁷ Σταυρινίδης, τ. Β', ό.π., σ. 290-291.

²⁵⁸ Ι.Κ.Η. 3:539: αφορά χωριά όλων των επαρχιών του Χάνδακα, τα ονόματα των οποίων δεν σημειώνονται. Επίσης, για είσπραξη καθυστερούμενων φόρων, που αφορούν σε όλο το νησί βλ. Ι.Κ.Η. 3:589, 590, 591.

²⁵⁹ Σταυρινίδης, τ. Β', ό.π., σ.185-186, 191.

7. Ενδείξεις για την κοινοτική οργάνωση στα χωριά της επαρχίας Μαλεβιζίου.

Για την οθωμανική διοίκηση της Κρήτης ο βενετικός κίνδυνος δεν έπαψε να είναι υπαρκτός τις πρώτες δεκαετίες της οθωμανικής κυριαρχίας στο νησί. Οι Βενετοί δεν είχαν εγκαταλείψει τις προσπάθειες για ανακατάληψη της προηγούμενης κτήσης τους. Συμμετείχαν σε πειρατικές επιθέσεις από τα νησιά Γραμβούσα, Σούδα και Σπιναλόγκα που έμειναν βενετικές κτήσεις ως τις αρχές του 18^{ου} αι.²⁶⁰ Τις επιθέσεις των κουρσάρων υπέθαλπαν και χριστιανοί, τους οποίους είχαν τοποθετήσει οι μουσουλμάνοι σε καίρια σημεία για να ενημερώνουν τις αρχές για τέτοιες ενέργειες.²⁶¹ Για την επαρχία Μαλεβιζίου οι πληροφορίες από τις καταχωρίσεις είναι σημαντικές για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισαν οι ντόπιοι τις πειρατικές επιθέσεις, αλλά και για την ύπαρξη κοινοτικής οργάνωσης στα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας στην Κρήτη. Η συνδρομή που, όπως φαίνεται από μια καταχώριση, παρείχαν οι χριστιανοί στους κουρσάρους και τους *χαϊνηδες* μπορεί να θεωρηθεί ένδειξη μιας μορφής αντίστασης του γηγενούς πληθυσμού εναντίον των κατακτητών. Ίσως, όμως, οι χριστιανοί της επαρχίας να μην είχαν την ελεύθερη επιλογή να δεχτούν ή να αρνηθούν να συνεργαστούν με τους ένοπλους πειρατές, οι οποίοι δεν θα τους άφηναν περιθώρια εναλλακτικής αντιμετώπισης.

Το συμπέρασμα για την ύπαρξη έστω και υποτυπώδους μορφής κοινοτικής οργάνωσης ενισχύεται από το γεγονός ότι για ένα τόσο σοβαρό θέμα ο καδής της επαρχίας Μαλεβιζίου καλεί στο δικαστήριο τους *κετχουντάδες* των καστελιών, τους ιερείς και τους προκρίτους της επαρχίας. Σύμφωνα με το *μπουγιουρντί* που έλαβε ο ιεροδίκης, ενημερώνει την τοπική «ελίτ» σχετικά με το ζήτημα της προστασίας και της βοήθειας που παρέχουν οι χωρικοί στους κουρσάρους και τους αναθέτει να πράξουν τα δέοντα για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Χωρίς, ουσιαστικά, να τους αφήνει πολλά περιθώρια επιλογής, οι τοπικοί άρχοντες δηλώνουν ότι θα εφαρμόσουν όσα ορίζει η διαταγή. Συμπεραίνει κανείς ότι η θέση των χριστιανών ραγιαδών σε καταστάσεις όπως η παραπάνω ήταν ιδιαίτερα δύσκολη και το πεδίο των κινήσεών τους πολύ περιορισμένο. Ωστόσο, πρέπει να επισημάνουμε το γεγονός ότι η οθωμανική εξουσία αναγνώριζε την ύπαρξη χριστιανών προκρίτων και απευθυνόταν σε αυτούς για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούσαν τα χωριά της

²⁶⁰ Greene, όπ.π., σ. 55-56.

²⁶¹ I.K.H. 5:39.

επαρχίας, χωρίς να τους επιτρέπει να δρουν ανεξάρτητα, μακριά από τον έλεγχο της οθωμανικής διοίκησης και, κυρίως, χωρίς να αναγνωρίζει επίσημα την ισχύ τους.

Η ύπαρξη τοπικής αυτοοργάνωσης στην επαρχία Μαλεβιζίου επιβεβαιώνεται και σε δύο υποθέσεις ανεύρεσης δύο δολοφονημένων παιδιών στο χωριό Λουτράκι. Οι γονείς τους δηλώνουν ενώπιον του ιερέα και κάποιων κατοίκων του χωριού, που αναφέρονται ονομαστικά, ότι ο θάνατος των παιδιών τους οφείλεται σε ατύχημα και ότι δεν έχουν καμία απαίτηση από τους συγχωριανούς τους.²⁶² Είναι λογικό να υποθέσει κάποιος ότι για μια τέτοια υπόθεση απευθύνθηκαν πρώτα στις χριστιανικές τοπικές αρχές και έπειτα, για να κατοχυρώσουν τη θέση τους, παρουσιάστηκαν στον καδή και εξασφάλισαν έγγραφο που βεβαίωνε όσα είχαν δηλώσει. Πιθανότατα οι κάτοικοι που αναφέρονται στην καταχώριση να αποτελούν τους προύχοντες του χωριού.

Στους ιεροδικαστικούς κώδικες συναντάμε χριστιανούς κετχουντάδες ή *κεχαγιάδες* ήδη από τα πρώτα χρόνια της κατάκτησης του Χάνδακα. Οι πληροφορίες που αποκαλύπτουν οι ιεροδικαστικοί κώδικες είναι περιορισμένες και δυσκολεύουν τη συγκρότηση μιας, όσο το δυνατό αξιόπιστης, εικόνας της κατάστασης που επικρατούσε. Φαίνεται ότι στα χωριά οι χριστιανοί *κεχαγιάδες* εκπροσωπούσαν τους συγχωριανούς τους σε διάφορες υποθέσεις που προέκυπταν. Στην πλειονότητά τους οι υποθέσεις αυτές αφορούσαν τις φορολογικές υποχρεώσεις των *ραγιάδων* προς το κράτος.²⁶³ Σε καταχώριση με χρονολογία 27/10/1670 ο *κεχαγιάς* Μαλεβιζίου Αθανάσιος γιος Νικολάου σημειώνεται ως μάρτυρας σε κληρονομική διένεξη χριστιανών για την κυριότητα ακίνητης περιουσίας.²⁶⁴ Σε έγγραφο πώλησης ακίνητης περιουσίας συναντάμε ανάμεσα στα χωράφια που συνορεύουν με την πωλούμενη περιουσία και ιδιοκτησία που ανήκει στον *κεχαγιά* της Σητείας Θωδωρή.²⁶⁵ Σε άλλη καταχώριση που αφορά την επαρχία Λασιθίου και συντάσσεται δύο χρόνια μετά την κατάκτηση του Χάνδακα (1671), χριστιανοί *κετχουντάδες* δανείζονται χρήματα από τον Ντεφτερντάρη Κρήτης για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις φορολογικές

²⁶² I.K.H. 3:443, 444.

²⁶³ I.K.H. 3:192, 204, 205, 469, 474, 481, 483, 487, 489, 492, όπου σημειώνονται ονομαστικά μερικοί από τους κατοίκους χωριών σε διάφορες επαρχίες, οι οποίοι κατηγορούνται για καθυστέρηση στην πληρωμή των φόρων τους. Πιθανότατα να πρόκειται για τους πρόκριτους των χωριών αυτών. Από τη μελέτη των καταχωρίσεων προκύπτει ότι κατηγορήθηκαν από συγκεκριμένο υπάλληλο της οθωμανικής οικονομικής υπηρεσίας. Ο καδής αφού εξέτασε τα αποδεικτικά έγγραφα που είχαν στα χέρια τους οι εναγόμενοι, απέρριψε την αγωγή.

²⁶⁴ Σταυρινίδης, τ. Α', όπ.π., σ. 184.

²⁶⁵ I.K.H. 3:352.

τους υποχρεώσεις.²⁶⁶ Ανάμεσα στα σαράντα περίπου ονόματα των κεχαγιάδων σημειώνονται και εννέα ιερείς. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η ανάμιξη των ιερέων σε φορολογικές και ενδοκοινοτικές δραστηριότητες δεν αποτελούσε την εξαίρεση στον κανόνα, αλλά ήταν μια συνήθης διαδικασία που τους εξασφάλιζε τα μέσα για κοινωνική και οικονομική άνοδο. Παρόλο που τέτοιου είδους δραστηριότητες έρχονταν σε αντίθεση με τους κανόνες του χριστιανικού ιερατείου οι ιερείς έδιναν μεγαλύτερο βάρος στην προσπάθειά τους να μη βιώσουν ξανά τον κοινωνικό αποκλεισμό που είχαν ζήσει επί Βενετών. Η συμμετοχή τους σε τέτοιου είδους διαδικασίες, ως εκπροσώποι της κοινότητας, τους έφερνε σε άμεση επαφή με την οθωμανική εξουσία. Άλλωστε, η θρησκευτική νομιμοποίηση που τους παρείχε το λειτούργημά τους δημιουργούσε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη συμμετοχή τους στην τοπική χριστιανική ελίτ. Το κύρος και η περιορισμένη εξουσία που τους αναγνωριζόταν, ενίσχυε την απόφασή τους να ασχοληθούν με διαδικασίες οι οποίες, παρόλο που έρχονταν σε αντίθεση με τους κανόνες της εκκλησίας, βρίσκονταν σε πλήρη ταύτιση και αρμονία με την προσπάθειά τους για καλύτερη ζωή.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι στις καταχωρίσεις συναντάμε και πολλούς μουσουλμάνους πρόκριτους. Πρόκειται για τους *αγιάνηδες*, ο ρόλος των οποίων ήταν κυρίαρχος στις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις του 18^{ου} αι.²⁶⁷ Στην επαρχία Μαλεβιζίου η παρουσία τους είναι αρκετά δυναμική. Τους συναντάμε σε υποθέσεις ως διαδίκους αλλά και ως μάρτυρες.²⁶⁸

Ίσως η μελέτη του αρχαιακού υλικού να φέρει στο φως νέα στοιχεία για τη θέση και τα καθήκοντα των χριστιανών προυχόντων. Για ακόμη μια φορά οι σποραδικές πληροφορίες που αντλούμε από τα κατάστιχα αν και πολύτιμες είναι πολύ περιορισμένες, χρονολογικά και τοπικά, για να μπορούμε να μιλήσουμε για την κοινοτική οργάνωση στην Κρήτη και ιδιαίτερα στην επαρχία Μαλεβιζίου κατά την οθωμανική περίοδο.

²⁶⁶ I.K.H. 3:581.

²⁶⁷ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ρόλο των αγιάν βλ. İnalçık, “Centralization and Decentralization”, όπ.π., σ. 27-52· Vera Mutafçıava, “L’ intitution de l’ ayanlık pendant les dernières décennies de XVIIIe siècle”, *Études Balkaniques*, 2-3 (1965), σ. 233-247· Deena Sadat, “Rumeli Ayanlari: The Eighteenth Century”, *Journal of Modern History*, 44 (1972), σ. 346-363· της ίδιας: “Âyân and Ağa: The Transformation of the Bektashi Corps in the 18th Century”, *Muslim World*, 62 (1973), σ. 206-219 κ. ά.

²⁶⁸ Βλ. I.K.H. 5:5, 13, 21 κ.ά.· βλ. και Σταυρινίδης, τ. Α΄, όπ.π., σ. 12, 15-17, για τον προύχοντα του Ρεθύμνου Χατζί Ιμπραήμ Αγά.

8. Συμπεράσματα.

Η παρούσα εργασία έχει στόχο να αναδείξει, μέσα από τη μελέτη των Ιεροδικαστικών Κωδίκων Ηρακλείου, τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που διαμόρφωσαν τη ζωή των χριστιανών και των μουσουλμάνων ραγιάδων της επαρχίας Μαλεβιζίου, καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις και καθημερινές επαφές κατά την περίοδο 1669-1689. Η γνωριμία των κατοίκων της επαρχίας με τον οθωμανικό τρόπο ζωής και διοίκησης πραγματοποιήθηκε πολλά χρόνια πριν από την τελική κατάκτηση του νησιού. Τα χωριά του Μαλεβιζίου ήταν τα πρώτα που συνάντησε και κατέκτησε ο μουσουλμανικός στρατός κινούμενος από την πόλη του Ρεθύμνου προς τον Χάνδακα. Στο πλαίσιο της οργάνωσης της επαρχίας υπό οθωμανική εξουσία διορίστηκε καδής και διανεμήθηκαν τιμάρια. Έτσι σταδιακά οι ντόπιοι εξοικειώθηκαν με τον τρόπο λειτουργίας της οθωμανικής διοίκησης και δικαιοσύνης.

Ο κανουνναμές του σουλτάνου, που ήταν αποτέλεσμα της μεγάλης επιρροής του Φαζίλ Αχμέτ Κιοπρουλί, εξασφάλιζε προνομιακή μεταχείριση για τους ραγιάδες του νησιού. Είχε στόχο να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για την ομαλή παγίωση της οθωμανικής κυριαρχίας. Η απαλλαγή από την πληρωμή κάποιων φόρων είχε σκοπό τη δημιουργία των προϋποθέσεων που θα παρείχαν την ασφάλεια που απαιτούνταν για την ομαλή επιστροφή στην κανονικότητα που βίωναν οι ντόπιοι πριν από τον πόλεμο. Η αρμονική συμβίωση των υπηκόων αποτελούσε το βασικό παράγοντα για την ομαλή είσπραξη των φορολογικών εσόδων. Για να μπορέσουν να ξεπεράσουν τις αντιξοότητες μιας τόσο πολύχρονης πολιορκίας και να ανταποκριθούν στις οικονομικές, κοινωνικές και οικογενειακές τους υποχρεώσεις, οι ραγιάδες έπρεπε να μπορούν να ζουν ειρηνικά και με χρηστή διοίκηση. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας για διασφάλιση της εμπιστοσύνης του γηγενούς πληθυσμού, οι νέοι κατακτητές επέτρεψαν την ανασύσταση της Ορθόδοξης Εκκλησίας και της αναγνώρισαν αρμοδιότητες για θέματα εκκλησιαστικού, οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου. Από την άλλη η ευθύνη για την εκδίκαση των ποινικών αδικημάτων ανήκε αποκλειστικά στον καδή. Η αναδιοργάνωση της εκκλησίας συνετέλεσε στην οικονομική άνθιση πολλών μοναστηριών και την ενασχόληση πολλών ιερέων με οικονομικές και φορολογικές δραστηριότητες. Άλλωστε η θέση των ιερέων μέσα στη χριστιανική κοινότητα ήταν ανέκαθεν εξέχουσα. Προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον η παρουσία ιερέων στο ιεροδικείο του καδή για θέματα ενδοκοινοτικά. Η απομόνωση που είχαν αντιμετωπίσει οι κληρικοί και το ποιμνιό

τους επί Βενετών, σε συνδυασμό με την κοινωνική ρευστότητα που δημιούργησε η μεγάλη διάρκεια του πολέμου, είχαν δημιουργήσει αναρχία και χαλάρωση της αυστηρότητας και των ηθικών φραγμών που έθετε η χριστιανική θρησκεία. Με τον τρόπο αυτό οι ζιμμί κατάφεραν να ενσωματωθούν στον οθωμανικό τρόπο ζωής. Η παρουσία των Οθωμανών στα χωριά της επαρχίας πολλά χρόνια πριν από την πτώση του Χάνδακα έκανε βαθμιαία τη συμβίωση με τους χριστιανούς μια καθημερινότητα που εμπεριείχε καταστάσεις αρμονικής συνύπαρξης, αλλά και αυθαίρετης συμπεριφοράς σε βάρος των υπηκόων. Άλλωστε, δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι πολλοί από τους μουσουλμάνους που συναντά κάποιος στις καταχωρίσεις είναι χριστιανοί που, ο καθένας για τους προσωπικούς του λόγους, ασπάστηκαν το ισλάμ.

Στις καταχωρίσεις που μελετήθηκαν είναι εμφανής η κατώτερη θέση των χριστιανών έναντι των μουσουλμάνων. Οι όροι που χρησιμοποιούνται στις καταχωρίσεις για να προσδιορίσουν το καθεστώς των ραγιάδων, σε γενικές γραμμές, διαφοροποιούνται ανάλογα με το αν είναι μουσουλμάνοι ή χριστιανοί. Για παράδειγμα, όταν σε μια καταχώριση σημειώνεται το σύνολο του μουσουλμανικού και χριστιανικού πληθυσμού χρησιμοποιούν τη λέξη «μουσλιμίν» για τους μουσουλμάνους και «αχαλί» (πληθυσμός) για τους χριστιανούς.²⁶⁹ Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου χρησιμοποιείται ο όρος «ραγιάδες» για όλους τους υπηκόους.²⁷⁰ Στις καταχωρίσεις τα ονόματα των χριστιανών συνοδεύονται πάντα από τη λέξη «ζιμμί» για τους άνδρες και «ζιμμιγιέ» ή «νασρανίγιε» (χριστιανή) για τις γυναίκες, ενώ τα μουσουλμανικά ονόματα ακολουθεί η λέξη «κιμεσνέ» (κάποιος) για τους άνδρες και «χατούν» (γυναίκα) για τις γυναίκες. Για τους μουσουλμάνους η λέξη «μπιν» ή «ίμπν» δηλώνει το γιο, ενώ για τους χριστιανούς χρησιμοποιούν συνήθως τη λέξη «βελέντ».²⁷¹ Για τις γυναίκες δεν ισχύει ο παραπάνω διαχωρισμός. Σημειώνεται η λέξη «μπιντ» ή «ιμπνέ» (κόρη) τόσο για τις μουσουλμάνες όσο και για τις χριστιανές.²⁷² Αυτό συνέβαινε πιθανότατα, γιατί θεωρούσαν ότι η «εξίσωση» αυτή δεν έθετε σε κίνδυνο το κύρος και την πρωτοκαθεδρία που παρείχε το ισλάμ στους μουσουλμάνους. Οι γυναίκες βρίσκονταν ούτως ή άλλως σε κατώτερη θέση, ωστόσο, οι ιεροδικαστικοί κώδικες είναι ίσως η μοναδική πηγή για πληροφορίες σχετικά με τη θέση και την αντιμετώπιση των γυναικών, μουσουλμάνων και χριστιανών, σε μια

²⁶⁹ I.K.H. 5:25.

²⁷⁰ I.K.H. 5:23.

²⁷¹ Σε μια καταχώριση χρησιμοποιείται η λέξη «μπιν» και για χριστιανούς: I.K.H. 5:28.

²⁷² I.K.H. 5:2, 13· Çiçek, όπ.π., σ. 59.

ανδροκρατούμενη κοινωνία. Οι ενδείξεις από τις καταχωρίσεις για το Μαλεβίζι μας επιτρέπουν να επιχειρηματολογήσουμε υπέρ της αναγνώρισης και υπεράσπισης περιορισμένων, αλλά σημαντικών, δικαιωμάτων για τις γυναίκες.²⁷³ Παράλληλα, σε πολλές καταχωρίσεις σημειώνονται οι χριστιανοί με τα επίθετά τους,²⁷⁴ γεγονός που δείχνει ότι οι Οθωμανοί αποδέχονταν τη χριστιανική παράδοση ονοματοδοσίας. Οι αρμονικές σχέσεις των υπηκόων είχαν δημιουργήσει μια καθημερινότητα με στοιχεία που προέρχονταν τόσο από τη χριστιανική όσο και από τη μουσουλμανική πραγματικότητα. Η βαθμιαία ενσωμάτωση της κουλτούρας των κατακτητών στη ζωή των ντόπιων είχε σαν αποτέλεσμα τη γνωριμία των τελευταίων με τον τρόπο λειτουργίας του οθωμανικού συστήματος διοίκησης. Οι μη μουσουλμάνοι συνειδητοποίησαν ότι η ελαστικότητα του παραπάνω συστήματος τους επέτρεπε να διεκδικήσουν συμμετοχή στη διαχείριση της εξουσίας. Ο εξισλαμισμός ήταν η βασική προϋπόθεση για την επίτευξη αυτού του στόχου. Στις καταχωρίσεις που αφορούν την επαρχία Μαλεβιζίου συναντάμε πολλές περιπτώσεις εξισλαμισμών που έγιναν για να εξυπηρετήσουν ποικίλους σκοπούς. Παράλληλα, οι ίδιες καταχωρίσεις μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι όσοι επέλεξαν να αποκηρύξουν τη χριστιανική θρησκεία δεν έπαψαν να έχουν δεσμούς και επαφές με την οικογένεια και το χριστιανικό παρελθόν τους.

Οι παράνομες ενέργειες και οι καταπιέσεις σε βάρος των χριστιανών στην πλειονότητά τους στόχευαν στην απόσπαση χρημάτων και όχι στον προσηλυτισμό στο ισλάμ ή την προσβολή της χριστιανικής θρησκείας. Οι ραγιάδες βρίσκονταν στο επίκεντρο του οικονομικού ενδιαφέροντος όσων διέθεταν τα μέσα και τη δύναμη για να διεκδικήσουν από αυτούς χρήματα. Η θρησκευτική ταυτότητα των ραγιάδων ήταν σημαντικός παράγοντας για τον προσδιορισμό της θέσης κάποιου στην οθωμανική κοινωνία, αλλά δεν ήταν ο σημαντικότερος. Η παραμονή των υπηκόων στην κοινωνική θέση και ομάδα που έχει προκαθοριστεί γι' αυτούς θα εξασφάλιζε στον πολύπλοκο μηχανισμό της οθωμανικής διοίκησης την ισορροπία που είχε ανάγκη για να λειτουργήσει ομαλά. Όπως συμπεραίνουμε από τη μελέτη των καταχωρίσεων για την επαρχία Μαλεβιζίου, τα προβλήματα που προέκυπταν στις σχέσεις των υπηκόων προέρχονταν, κυρίως, από τη σύγκρουση ανάμεσα σε ασκερί και ραγιάδες και όχι από τις αντιθέσεις ανάμεσα σε μουσουλμάνους και χριστιανούς.

²⁷³ I.K.H. 5:16, όπου στα σύνορα της πωλούμενης περιουσίας σημειώνεται μια γυναίκα ως κάτοχος ενός χωραφιού· I.K.H. 5:17, όπου παρουσιάζεται η μητέρα ενός ανήλικου παιδιού ως κηδεμόνας του στο δικαστήριο.

²⁷⁴ I.K.H. 3:190 και I.K.H. 5:16, 19, 20 κ.ά.

Η θέση των χριστιανών ήταν ακόμη πιο δύσκολη γιατί είχαν να αντιμετωπίσουν και τις αυθαιρεσίες από τους χριστιανούς που εμπλέκονταν στο διοικητικό και φορολογικό σύστημα των Οθωμανών. Οι λόγοι που ωθούσαν τους χριστιανούς στην κατάχρηση της υποτιπώδους εξουσίας που τους αναγνώριζαν οι κατακτητές δεν διέφεραν από εκείνους των μουσουλμάνων. Ο εύκολος και γρήγορος πλουτισμός και η συμμετοχή στη λειτουργία της επαρχιακής διοίκησης ήταν τα κίνητρα που οδηγούσαν, ακόμα και ιερείς, σε παράνομες ενέργειες σε βάρος των ομοθρήσκων τους. Ακόμη και ο ίδιος ο Μητροπολίτης Κρήτης εκμεταλλεύτηκε την ανοχή των Οθωμανών και την εξουσία που του είχε αναγνωριστεί, γεγονός που τον έφερε κατηγορούμενο ενώπιον του καδή για καταπάτηση έγγειας περιουσίας. Οι χριστιανοί και οι μουσουλμάνοι κάτοικοι της επαρχίας εμφανίζονταν στο οθωμανικό δικαστήριο για τη σύναψη ή τη λύση ενός γάμου, για την επίλυση οικογενειακών, κληρονομικών, επαγγελματικών, φορολογικών κ.ά. προβλημάτων. Τα σπίτια και η γη τους δεν καταλάμβαναν χωριστές περιοχές. Ζούσαν μαζί, παντρεύονταν, χώριζαν, συνεργάζονταν, διεκδικούσαν καλύτερες συνθήκες ζωής. Οι ραγιάδες της επαρχίας Μαλεβιζίου συγκροτούν ένα ενιαίο σύνολο,²⁷⁵ μια κοινωνία ανθρώπων με καθημερινές επαφές στον οικονομικό, κοινωνικό και οικογενειακό τομέα της ζωής τους.

Τα κατάστιχα που τηρούσε ο καδής αποτελούν πολύτιμη πηγή για τη μελέτη και την ερμηνεία των παραπάνω δραστηριοτήτων και των σχέσεων ανάμεσα στους ραγιάδες. Ο πλούτος των πληροφοριών που παρέχουν τα σιτζίλ πρέπει να προσεγγίζεται με ιδιαίτερη προσοχή. Δεν πρέπει να ξεχνάμε τις συνθήκες κάτω από τις οποίες τηρούσε το αρχείο του ο καδής και τους παράγοντες που υποχρέωναν τους ραγιάδες να ζητήσουν τη βοήθειά του. Η μελέτη τους χρειάζεται μεγάλη προσοχή γιατί παρέχουν τη δυνατότητα στον ερευνητή να επιχειρηματολογήσει για την ευνοϊκή ή την καταπιεστική συμπεριφορά της οθωμανικής εξουσίας σε βάρος των υπηκόων της και ιδιαίτερα των ζιμμί. Λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου υλικού των δύο Κωδίκων, όπως το χρονολογικό κενό ανάμεσα στις καταχωρίσεις ή την απουσία των εκκλησιαστικών αρχείων -σε περίπτωση που τηρούνταν- πρέπει να είμαστε προσεκτικοί στην έρευνα και κυρίως στα συμπεράσματα για τη ζωή των ραγιάδων και την επιβολή της οθωμανικής εξουσίας στο Μαλεβίτσι. Οι ιεροδικαστικοί κώδικες του Χάνδακα παρέχουν πληροφορίες για τις

²⁷⁵ Σύγκρισε Çiçek, όπ.π., σ. 58.

αγοραπωλησίες, τους γάμους και τα διαζύγια, τις κληρονομικές διενέξεις και τους συμβιβασμούς, τις δωρεές, την ποινική δικαιοσύνη, τη λειτουργία του φορολογικού συστήματος που εφαρμόστηκε στο νησί, καθώς επίσης και τις αυθαιρεσίες σε βάρος των χριστιανών και μουσουλμάνων ραγιάδων. Η ανίσχυρη οικονομική και κοινωνική θέση των μουσουλμάνων και των χριστιανών της επαρχίας Μαλεβιζίου δημιουργούσαν κοινά αισθήματα απέναντι στις παρανομίες των εκπροσώπων της κρατικής εξουσίας. Η προσφυγή στον καδή για την κατοχύρωση των ιδιοκτησιακών και κληρονομικών δικαιωμάτων τους αποτελούσε ένα μέσο για την εξασφάλιση των κεκτημένων τους. Το ιεροδικείο εκπροσωπούσε την εξουσία του κράτους, το οποίο με τη σειρά του αντιπροσώπευε τα ιδανικά της τάξης και της αρμονίας στη ζωή των υπηκόων του. Ωστόσο υπήρχαν περιπτώσεις παραβίασης των αποφάσεων του ιεροδίκη. Κατά συνέπεια η δικαστική νομιμοποίηση του καδή δεν ήταν αρκετή για να ελέγξει ή να αποτρέψει αυθαιρεσίες όσων παρέβαιναν τις δικαστικές εντολές προκειμένου να ικανοποιήσουν τα προσωπικά και οικονομικά τους συμφέροντα. Για την επαρχία Μαλεβιζίου ο περιορισμένος αριθμός των καταχωρίσεων και η σποραδική χρονολογικά καταγραφή τους δεν επιτρέπει τη διατύπωση καθολικών συμπερασμάτων και γενικών τάσεων για τη θέση των ραγιάδων. Ένας από τους βασικότερους λόγους για το μικρό ποσοστό των κατοίκων της επαρχίας που παρουσιάζονται στον καδή του Χάνδακα, είναι η ύπαρξη ιεροδίκη στο χωριό Άγιος Μύρων του ναχιγιέ Μαλεβιζίου. Δυστυχώς δεν σώζονται τα κατάστιχα που τηρούσε και δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τον αριθμό των χριστιανών και των μουσουλμάνων που απευθύνονταν σε αυτόν. Είναι εύλογο να θεωρήσουμε ότι οι υποθέσεις που τελικά παρουσιάζονταν στον καδή του Χάνδακα θα ήταν εκείνες των οποίων οι ενάγοντες δεν ικανοποιούνταν από την απόφαση του επαρχιακού καδή. Επιπλέον, ίσως ένιωθαν ότι για μια υπόθεση βαρύνουσας σημασίας η απόφαση ενός ανώτερου ιεροδίκη ή του Ντιβανιού του Χάνδακα θα είχε μεγαλύτερη εγκυρότητα σε σχέση με την απόφαση του ναίπη ή του καδή ενός ναχιγιέ. Η απόσταση από το Χάνδακα και τα έξοδα που χρειάζονταν για το ταξίδι και την προσφυγή στο ιεροδικείο αποτελούσαν παράγοντες που δεν επέτρεπαν σε μεγάλο αριθμό χωρικών να απομακρυνθούν από το χωριό τους και να παρακάμψουν τον τοπικό καδή. Επιπλέον μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι αρμονικές, ως επί το πλείστον, σχέσεις ανάμεσα στους ραγιάδες και η ευάλωτη οικονομική τους θέση, ενίσχυαν την απόφαση διευθέτησης πολλών υποθέσεων εκτός δικαστηρίου.

Εν κατακλείδι, η περαιτέρω μελέτη του αρχαιακού υλικού που φυλάσσεται στη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου θα φέρει στο φως πληροφορίες για τη διαμόρφωση της εικόνας του παρελθόντος. Η χωριστή ενασχόληση και η συγκριτική μελέτη για κάθε μια από τις επαρχίες του Χάνδακα και των άλλων μεγάλων πόλεων του νησιού, θα βοηθήσει στην πληρέστερη και πιο αξιόπιστη ερμηνεία των οικονομικών και κοινωνικών πραγματικοτήτων της εποχής. Η αξία των σιτζιλ στην παραπάνω προσπάθεια είναι ανεκτίμητη. Οι πληροφορίες που έρχονται στο φως, σε συνδυασμό με τη μελέτη και άλλων πηγών μπορούν να οδηγήσουν στη δημιουργία μιας αντίληψης για τη ζωή των ραγιάδων σε διάφορες περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στο πλαίσιο αυτό η περίπτωση της Κρήτης παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον λόγω της ύπαρξης αρχαιακού υλικού, το οποίο καλύπτει όλη την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας στο νησί.

**ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΤΑΧΩΡΙΣΕΩΝ 3^{ου} ΙΕΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ²⁷⁶**

32

**ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ
ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ**

Σελ. 15 του Κώδικα

27 Ρεμπή I 1082 [3/8/1671]

Η Φατιμέ Χατούν κόρη Αμπντουλλάχ, κάτοικος του χωριού Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με πληρεξούσιο τον Αλή Μπεσέ για Αμπντουλλάχ –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Μουσταφά Μπεσέ γιου Αμπντουλλάχ και του Γιουσουφ Μπεσέ γιου Αμπντουλλάχ– παντρεύεται τον Αχμέτ Μπεσέ για Αμπντουλλάχ με πληρεξούσιο το Μουσταφά Μπεσέ για Αμπντουλλάχ –σύμφωνα με τη μαρτυρία των ίδιων μαρτύρων– με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 500 άσπρων.

Μάρτυρες: Μουσταφά Μπεσέ γιος Μεχμέτ, Μεχμέτ γιος Αλή, *τσοχαντάρης* Μεχμέτ Μπεσέ γιος Βελή.

43

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΓΙΑ ΖΩΟΚΛΟΠΗ ΚΑΙ ΑΓΡΟΖΗΜΙΑ

Σελ.19 του Κώδικα

30 Ρεμπή I 1082 [6/8/1671]

Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 445, σ. 355.

Ο Αχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, κάτοικος του χωριού Βαρβάρω [Αρχάγγελος] του ναχιγιέ Πεδιάδας, ενάγει το Μεχμέτ Μπέη για Ιμπραήμ, κάτοικο του χωριού Κεράσα του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με την κατηγορία ότι πριν από ένα μήνα του έκλεψε 10 πρόβατά του.

Ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι ο ενάγων μετά από συμβιβασμό του έδωσε τα πρόβατα προς εξόφληση της καταστροφής των προϊόντων του αμπελιού του, που είχαν προκαλέσει τα πρόβατά του. Προσάγει ως μάρτυρες το Χουσεϊν Μπεσέ για Αμπντουλλάχ και κάποιον άλλο Χουσεϊν Μπεσέ για Αμπντουλλάχ, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του. Η αγωγή απορρίπτεται.

Μάρτυρες: Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, Αλή *Τσελεμπής* γιος Αμπντουλλάχ, *τσοχαντάρης* Μεχμέτ Μπεσέ γιος Βελή, Χουσεϊν Μπέης γιος Μουσταφά.

49

**ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ
ΠΕΝΤΑΜΟΔΙ**

²⁷⁶ Οι περιλήψεις παρατίθενται όπως ακριβώς έχουν δημοσιευτεί στο: Ελένη Καραντζίκου–Πηνελόπη Φωτεινού, *Ιεροδικείο Ηρακλείου. Τρίτος Κώδικας (1669/73-1750/67)*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2003.

Σελ. 21 του Κώδικα

7 Ρεμπή II 1082 [13/8/1671]

Η παρθένα Ραμπιά κόρη Αμπντουλλάχ Μπεσέ, κάτοικος του χωριού Πενταμόδι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με πληρεξούσιο το Χουσεϊν Μπέη γιο Αμπντουλλάχ – σύμφωνα με τη μαρτυρία του Οσμάν Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ και του Χασάν Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ– παντρεύεται τον Αχμέτ Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 3.000 άσπρων.

Μάρτυρες: Μουσταφά Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μουσταφά Εφέντης γιος Αμπντουλλάχ, Αχμέτ Μπεσέ γιος Οσμάν, Αλή Μπέης γιος Αμπντουλλάχ, τσοχαντάρης Μεχμέτ Μπεσέ γιος Βελή.

95

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΜΕΝΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΑΣ
ΣΥΖΥΓΟΥ

Σελ. 37 του Κώδικα

1 Ρεμπή II 1082 [7/8/1671]

Εγγραφο στην αραβική γλώσσα

Η Φατιμέ κόρη Αλή από το χωριό Φοινικά [;] του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, δηλώνει ότι ο σύζυγός της Μουσταφά Μπεσέ γιος [ ], ενώ ήταν ακόμα παντρεμένοι, εξαφανίστηκε χωρίς να έχει ορίσει διατροφή. Καθορίζεται διατροφή 10 ντιρχέμ ημερησίως.

Μάρτυρες: Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, τσοχαντάρης Μεχμέτ Μπεσέ γιος Βελή, Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ.

96

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΑΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΓΙΑ ΑΚΙΝΗΤΑ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΓΙΟΦΥΡΑΚΙ

Σελ. 37 του Κώδικα

τρίτο δεκαήμερο Ρεμπή II 1082 [26/8–4/9/1671]

Η Αϊσέ κόρη Αμπντουλλάχ, κάτοικος του χωριού Γιοφυράκι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενάγει το Γιάννη γιο Γιώργη με την κατηγορία ότι καταπατεί την παρακάτω κινητή και ακίνητη περιουσία της στο ίδιο χωριό:

σπίτι πλήρους ιδιοκτησίας, τεσσάρων ισογείων δωματίων, με γνωστά στους κατοίκους σύνορα, και μικρό κήπο·

αμπέλι, ενός στρέμματος, με γνωστά στους κατοίκους σύνορα·

χωράφι, 27 ½ μουζουριών, με γνωστά στους κατοίκους σύνορα·

γάιδαρο, αγελάδα και ένα ζευγάρι βόδια·

ξύλινη πόρτα, τρία πιθάρια, καλάθι, δοκάρι και αχυρώνα.

Ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι είχε αγοράσει την παραπάνω περιουσία από την ενάγουσα για 62 ασλάνια γρόσια. Προσάγει ως μάρτυρες το Σιγιαβούς Μπέη γιο Αμπντουλλάχ και το Μουσταφά Μπεσέ γιο Μεχμέτ, κατοίκους του ίδιου χωριού, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του. Η αγωγή απορρίπτεται.

Μάρτυρες: τσοχαντάρης Μεχμέτ Μπεσέ, Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ γιος Αλή.

101

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΑΥΓΕΝΙΚΗ

Σελ. 40 του Κώδικα

τρίτο δεκαήμερο Ρεμπή II 1082 [26/8-4/91671]

Η Εργίνα κόρη Γιώργη, κάτοικος του χωριού Αυγενική του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με πληρεξούσιο το Μανιό γιο Γιάννη –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Μεχμέτ Μπέη γιο Μουσταφά και του Μιχάλη γιο Μανιού– παντρεύεται τον Οσμάν Μπέη γιο Αμπντουλλάχ με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 1.000 άσπρων.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπεσέ γιος Σουλεϊμάν, *μουχζίρης* Χουσεΐν Μπέης, τσοχαντάρης Μεχμέτ Μπεσέ.

108

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΥΛΙΣΟΣ

Σελ. 42 του Κώδικα

9 Τζεμαζή I 1082 [13/9/1671]

Ο Νικολός γιος Γιώργη, κάτοικος του χωριού Τύλισος του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πουλά στον Ανδρουλή γιο Γιώργη χωράφι πλήρους ιδιοκτησίας στην τοποθεσία Άσπρα [;] στο ίδιο χωριό για έξι ασλάνια γρόσια. Το χωράφι, ενός μουζουριού, συνορεύει με χωράφι του Νικολού, με χωράφι του Τζανή, με χωράφι του Μιχάλη και με δημόσιο δρόμο.

Μάρτυρες: αγάς της αριστερής πτέρυγας Ηλιάς Αγάς γιος Μουσταφά, *μπουλούκμπασης* [δυσανάγνωστο] Γιουσούφ Αγάς γιος Αμπντουλλάχ, διερμηνέας Χουσεΐν Μπέης, Γιώργης γιος Μιχάλη.

169

ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ

Σελ. 71²⁷⁷ του Κώδικα

11 Τζεμαζή II 1082 [15/10/1671]

Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 487, σ. 389-390.

Η Μαριέττα κόρη Δαμιανού, κάτοικος του χωριού Βούτες του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενάγει τον πρώην σύζυγό της Τζαφέρ Μπέη γιο Μεχμέτ με την κατηγορία ότι την παρενοχλεί, ενώ έχουν χωρίσει πριν από δύο χρόνια. Ο εναγόμενος, όταν πριν από δύο χρόνια είχε αρρωστήσει, ζήτησε και έλαβε από την ενάγουσα μια δούλα αξίας 150 ασλανίων γροσίων και ως αντάλλαγμα αυτής της δωρεάς τη χώρισε.

Μετά την άρνηση του εναγομένου ότι έχουν χωρίσει, η ενάγουσα προσάγει ως μάρτυρες το Χατζή Αλή γιο Αμπντουλλάχ, που κατοικεί κοντά στο τζαμί του Μπαλτά Αχμέτ Αγά στο Χάνδακα, και το Μαχμούτ Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ, κάτοικο του ίδιου χωριού, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή της. Απαγορεύεται στον εναγόμενο να παρενοχλεί την ενάγουσα.

²⁷⁷ Ο Σταυρινίδης σημειώνει τη σελίδα 72 του κώδικα.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ,²⁷⁸ τσοχαντάρης Μεχμέτ Μπεσέ γιος Βελή, Γιουσούφ γιος Αμπντουλλάχ.

170

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΠΑΡΑΧΩΡΕΙ ΣΕ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΤΙΤΛΟ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΣΙΒΑ ΚΑΙ ΔΑΦΝΕΣ

Σελ. 71-72 του Κώδικα

1 Τζεμαζή II 1082 [5/10-2/11/1671]

Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 488, σ. 391-392.

Ο Τζώρτζης γιος Φραντζά, κηδεμόνας του Τζώρτζη, του Κωνσταντίνου, του Γιάννη και του Μιχελή, ανήλικων γιων του θανόντος παπα–Νικολού γιου παπα–Κωνσταντίνου, κατοίκου του χωριού Σίβα του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενώπιον του παπα–Μαντέλου Οικονόμου, πληρεξούσιου του Μητροπολίτη Κρήτης Νεόφυτου, δηλώνει ότι πριν από δύο χρόνια έλαβε από το θανόντα 35 γρόσια, τα οποία παρέδωσε στο Μητροπολίτη, για να διατηρήσουν οι κηδεμονευόμενοι του το δικαίωμα νομής του μοναστηριού του Αγίου Γεωργίου Μακιαβενάκη στο χωριό Σίβα και των μοναστηριών του χωριού Δαφνές του ναχιγιέ Τεμένους, τα οποία νεμόταν ο πατέρας τους επί 16 χρόνια και στα οποία λειτουργούσε. Ο Μητροπολίτης έλαβε το ποσό χορηγώντας αποδεικτικό έγγραφο.

Μετά την επιβεβαίωση της δήλωσης του κηδεμόνα από τον πληρεξούσιο του Μητροπολίτη, απαγορεύεται η επέμβαση οποιουδήποτε στα ίδια μοναστήρια, τα οποία ανήκουν στους ανήλικους και στα οποία έχουν δικαίωμα να διορίζουν ιερείς.

Μάρτυρες: Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, τσοχαντάρης Μεχμέτ Μπεσέ.

Βλ. και έγγρ. 173.

173

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΠΑΡΑΧΩΡΕΙ ΣΕ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΣΙΒΑ

Σελ. 73 του Κώδικα

16 Τζεμαζή II 1082 [20/10/1671]

Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 491, σ. 393-394.

Ο Γιώργης Αράμος γιος Φραντζά, Γεωργήλας Καλόπουλος γιος Αντρέα, Κωνσταντίνος Κάρπολος γιος Κοκόλη και Κωνσταντίνος γιος Μανιού, κάτοικοι του χωριού Σίβα του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενώπιον του παπα–Μαντέλου Οικονόμου, πληρεξούσιου του Μητροπολίτη Κρήτης Νεόφυτου, δηλώνουν ότι πριν από τέσσερις μέρες ο Μητροπολίτης τους παραχώρησε την εκκλησία της Παναγίας στο ίδιο χωριό για 7 ½ γρόσια και τους χορήγησε αποδεικτικό έγγραφο.

Ο πληρεξούσιος του Μητροπολίτη επιβεβαιώνει τη δήλωση. Απαγορεύεται η επέμβαση οποιουδήποτε στην εκκλησία, η οποία ανήκει στους δηλούντες και στην οποία έχουν δικαίωμα να διορίζουν ιερείς.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ Μπεσέ γιος Βελή, Ρετζέπ Μπέης.

²⁷⁸ Ο Σταυρινίδης σημειώνει Μουσταφά.

Βλ. και έγγρ. 170.

178

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΙΘΑΡΙΔΑ

Σελ. 75 του Κώδικα

24 Μουχαρέμ 1083 [22/5/1672]

Σταυρινίδης, τ. Β', αρ. 569, σ. 28.

Ο Πανάς γιος Μιχάλη, κάτοικος του χωριού Γκαγκάλες του ναχιγιέ Μονοφατσίου, πουλά στον ηγούμενο Ακάκιο γιο Γιάννη χωράφι στο χωριό Κιθαρίδα για 40 ασλάνια γρόσια. Το χωράφι, τριών στρεμμάτων, συνορεύει από τις τρεις πλευρές με χωράφια του μοναστηριού της Αγίας Ειρήνης και με κοιλάδα· περιλαμβάνει όλα τα εξαρτήματά του.

Μάρτυρες: Μεχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Αχμέτ Μπέης γιος Χασάν, Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Κλήμης γιος Μανιού, Μπελαντώνης [;]²⁷⁹ γιος Γιάννη.

182

ΕΙΣΠΡΑΞΗ ΦΟΡΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ

Σελ. 77-78 του Κώδικα

πρώτο δεκαήμερο Τζεμαζή II 1082 [5/10-14/10/1671]

Ο Αχμέτ Μπέης γιος Αμπντουλλάχ, που κατοικεί κοντά στο τζαμί του *Σερασκέρη* Αχμέτ Πασά στο Χάνδακα, δηλώνει ότι ο Βελή Πασάς, του ανέθεσε έναντι 30.000 άσπρων την είσπραξη του 1/5 της συγκομιδής του χωριού Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου για το έτος 1080 [1/6/1669-20/5/1670]. Ο Εμπού Μπεκίρ Εφέντης όμως, τότε ντεφτερντάρης Κρήτης, του ζήτησε περισσότερα από το μισό του φόρου, το οποίο ανήκει στο κράτος. Σύμφωνα με μπουγιουρντί που έχει στα χέρια του, το οποίο έλαβε ύστερα από αίτησή του στην Υψηλή Πύλη, ζητά να γίνει επιτόπια εξέταση στο χωριό και να καταγραφεί η είσπραξη του πέμπτου επί των προϊόντων συγκομιδής του έτους εκείνου.

Το ιεροδικείο απέστειλε το *μεβλανά* Μεχμέτ Εφέντη μαζί με άλλους εμπειρογνώμονες Μουσουλμάνους, που καταγράφονται παρακάτω, ο οποίος, αφού εξέτασε τους κατοίκους του χωριού που υπόκεινται στην καταβολή του φόρου, κατέγραψε ότι ο Αχμέτ Μπέης εισέπραξε συνολικά 767 μουζούρια σιτάρι,²⁸⁰ 582 μουζούρια κριθάρι και 116 μουζούρια βρώμη.

Ακολουθεί ονομαστικός κατάλογος 33 ατόμων, Χριστιανών και Μουσουλμάνων καθώς και το ποσό του φόρου που κατέβαλαν σε σιτηρά.

Μάρτυρες: Εμπού Μπεκίρ γιος Μεχμέτ, Χουσεΐν Μπέης γιος Μεχμέτ, Κενάν Μπέης γιος Αμπντουλλάχ, Ντιλαβέρ Μπέης γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Ομέρ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Αχμέτ γιος Αλή, Χουσεΐν γιος Μουσταφά.

²⁷⁹ Ο Σταυρινίδης σημειώνει Παπά Αντώνιος.

²⁸⁰ Υπάρχει ασυμφωνία στο ποσό αυτό και στο ποσό του αθροίσματος των μουζουριών. Προφανώς πρόκειται για λάθος του οθωμανού γραμματικού.

190

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΓΙΑ
ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ ΧΩΡΑΦΙΟΥ

Σελ.81 του Κώδικα

26 Μουχαρέμ 1083 [24/5/1672]

Σταυρινίδης, τ. Β', αρ. 571, σ. 29-30.

Ο Οσμάν Αγάς γιος *Αλάη Μπέη* Ομέρ, κάτοικος της συνοικίας του τζαμιού της Βαλιντέ Σουλτάν στο Χάνδακα, ενάγει το Μανιό Κοτσινάκη γιο Γιώργη και το Δράκο γιο Γιώργη, κατοίκους του χωριού Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με την κατηγορία ότι εδώ και τρία χρόνια –από τότε που πέθανε ο πατέρας του– δεν του αποδίδουν το μερίδιό του από τα προϊόντα χωραφιού πλήρους ιδιοκτησίας του θανόντος πατέρα του. Το χωράφι, γνωστής έκτασης, βρίσκεται στο χωριό Σκιλλοχώρι του ίδιου ναχιγιέ και συνορεύει με την αγροτική περιφέρεια Σιροκαμάρας, με την αγροτική περιφέρεια Σερβαϊλή, με την αγροτική περιφέρεια Σκιλλοχωριού και με κοιλάδα. Ο πατέρας του ενάγοντος είχε αγοράσει το χωράφι το 1063 [2/12/1652 – 31/11/1653] από τον εντεταλμένο υπάλληλο του Σοφού Μεχμέτ Πασά, ο οποίος το είχε δημεύσει για λογαριασμό του κράτους από το Σταύρο [;] Μπεναδόπουλο [;],²⁸¹ επειδή αυτός κατέφυγε στον εχθρό κατά τη διάρκεια του πολέμου. Ως πλήρη ιδιοκτησία του το παραχώρησε στους εναγομένους για καλλιέργεια με τον όρο να του αποδίδουν το 1/7 των προϊόντων, μετά την καταβολή του χαρατσιού.

Οι εναγόμενοι αρνούνται την κατηγορία ισχυριζόμενοι ότι το χωράφι είναι πλήρης ιδιοκτησία τους. Ο ενάγων προσάγει ως μάρτυρες το Μουσταφά Μπεσέ γιο Αλή και το Μουρτζαζά Μπεσέ γιο Χαϊντάρ, κάτοικο της συνοικίας του τζαμιού του βεζίρη Αχμέτ Πασά στο Χάνδακα, και το Γιουσούφ Μπέη γιο Αμπντουλλάχ, κάτοικο του χωριού Ρεμουντοχώρι του ναχιγιέ Τεμένους, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του. Αποφασίζεται οι εναγόμενοι να παραιτηθούν από κάθε διεκδίκηση.

Μάρτυρες: Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ.

220

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΡΟΓΔΙΑ

Σελ. 91 του Κώδικα

10 Σαφέρ 1083 [7/6/1672]

Ο Χασάν γιος Αμπντουλλάχ, κάτοικος του χωριού Ρογδιά του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, παντρεύει την ανήλικη κόρη του Ραμπιά με το Σαμπάν Μπέη γιο Αμπντουλλάχ με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 5.000 άσπρων.

Μάρτυρες: Ιμπραήμ Μπέης γιος Αμπντουλλάχ, Χασάν Μπέης γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Μεχμέτ γιος Αλή, Γιουσούφ γιος Αμπντουλλάχ.

225

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΓΙΑ
ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΥΛΙΣΟΣ

²⁸¹ Ο Σταυρινίδης σημειώνει Σταύρο Παπαδόπουλο.

Σελ.93 του Κώδικα

10 Σαφέρ 1083 [7/6/1672]

Ο Χιζίρ Μπέης γιος Μεχμέτ, κάτοικος του χωριού Γωνιές [;] του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενάγει το Γιώργη και Κωνσταντίνο γιους Μιχάλη με την κατηγορία ότι καταπατούν χωράφι πλήρους ιδιοκτησίας του, που είχε αγοράσει από το κράτος, στην περιοχή Ντερέ Μετόχι στο ίδιο χωριό. Το χωράφι, τριών στρεμμάτων, συνορεύει με άλλο χωράφι του ενάγοντος, από τις δύο πλευρές με χωράφια των εναγομένων και με ρυάκι.

Οι εναγόμενοι ισχυρίζονται ότι το χωράφι ήταν για 20 χρόνια στην κατοχή του θείου τους Νικολού, μετά το θάνατο του οποίου το κληρονόμησαν. Ο ενάγων, ενώ γνώριζε ότι το κατέχουν εδώ και χρόνια, δεν το διεκδικούσε. Προσάγουν ως μάρτυρες το Μεχμέτ Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ, ντόπιο γενίτσαρο του 11^{ου} σώματος, και το στρατιώτη της *Ακ Τάπιας* Χασάν Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή τους. Η αγωγή απορρίπτεται, επειδή έχουν παρέλθει 10 χρόνια χωρίς να διεκδικηθεί το χωράφι.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ, Μεχμέτ γιος Αλή, Μεχμέτ γιος Σουλεϊμάν.

231

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΓΙΑ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ ΓΑΙΩΝ ΣΤΑ ΣΤΑΥΡΑΚΙΑ

Σελ. 95 του Κώδικα

11 Σαφέρ 1083 [8/6/1672]

Ο κεχαγιάς των εθελοντών της δεξιάς πτέρυγας αγιάνης Μουσταφά Αγάς γιος Ιμπραήμ ενάγει το Μεχμέτ Μπέη γιο Χιζίρ και το Χουσεΐν Μπέη γιο Αμπντουλλάχ με την κατηγορία ότι καταπατούν γαίες του τιμαρίου του. Ο ενάγων έχει ως τιμάριο το χωριό Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβυζίου και οι εναγόμενοι το χωριό Βούτες του ίδιου ναχιγιέ. Το σύνορο μεταξύ των τιμαρίων αυτών είναι από παλιά ένα μεγάλο ρυάκι, το οποίο όμως δεν έχει καταχωρηθεί ακόμα στο καινούργιο κατάστιχο, με αποτέλεσμα οι εναγόμενοι να καταπατούν αμπέλια και χωράφια που βρίσκονται απέναντι από το ρυάκι, στην πλευρά του χωριού Σταυράκια.

Οι εναγόμενοι αρνούνται την κατηγορία. Ο ενάγων προσάγει ως μάρτυρες το γενίτσαρο του 1^{ου} σώματος στο Χάνδακα Χατζή Αλή Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ και τον *κουμπαρατζήμπαση* Οσμάν Μπέη γιο Ορούτς, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του. Αποφασίζεται οι εναγόμενοι να παραιτηθούν από κάθε διεκδίκηση.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν γιος [ ], Μεχμέτ γιος Αλή.

238

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΠΑΡΕΝΟΧΛΟΥΝ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΑΥΓΕΝΙΚΗ

Σελ. 98 του Κώδικα

15 Σαφέρ 1083 [12/6/1672]

Ο Γιάννης γιος Μιχάλη, Μιχάλης γιος Γιάννη, παπα–Νικολός γιος Μάρκου, Γιωργηλάς γιος Γιάννη, μαστρο–Μανόλης γιος Γιώργη, Μιχάλης γιος Μανόλη, Αντώνης γιος Μιχάλη, Νικολός γιος Μανιού και άλλοι, κάτοικοι του χωριού

Αυγενική του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενάγουν το χρυσοχόο Ρίζο γιο Δημήτρη και τον Κωνσταντίνο γιο Γιάννη με την κατηγορία ότι, εκτός από το γεγονός ότι ήρθαν στο χωριό τους και προξενούν συνεχείς ενοχλήσεις στο σύνολο των κατοίκων του χωριού, ο Ρίζος, πριν από 13 μέρες, προμελετημένα παρενόχλησε τη Μαρία ενώπιον του συζύγου της Γιάννη, και εγκατέλειψε το χωριό.

Προσάγουν ως μάρτυρες τον αγά των στρατιωτών Ισμαήλ Μπέη γιο Μπαηράμ και τον Κωνσταντίνο γιο παπα-Γιάννη, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή τους. Απαγορεύεται η είσοδος των εναγομένων στο χωριό.

Μάρτυρες: Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ, Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ γιος Αλή.

250

ΦΙΡΜΑΝΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΙΗΣΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΘΑΝΟΝΤΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ

Σελ. 104 του Κώδικα

8 Ζιλχιτζέ 1082 [6/4/1672]

Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 399, σ. 314-315.

Ο Βελή Πασάς, κεχαγιάς του Χουσεΐν Πασά, πέθανε χρεωμένος στο κράτος. Διατάσσεται ο ντεφερντάρης Κρήτης να προβεί στην πώληση για λογαριασμό του κράτους των ακινήτων πλήρους ιδιοκτησίας του θανόντος, να παραδώσει το ποσό από τις πωλήσεις στο ταμείο του Χάνδακα και να το καταγράψει στο ημερολόγιο των ημερησίων προσόδων και εξόδων. Τα ακίνητα του θανόντος συνίστανται σε σπίτι και άλλα ακίνητα στο Ρέθυμνο, χωράφια και τσιφλίκια στο χωριό Καβροχώρι.

Συντάχθηκε στην Αδριανούπολη.

263

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Σελ. 107-108 του Κώδικα

δεύτερο δεκαήμερο Σαμπάν 1082 [12/12-22/12/1671]

Ο Γιώργης γιος Μανιού, κάτοικος του χωριού Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πέθανε αφήνοντας κληρονόμους τη σύζυγό του Καλή και τα ενήλικα παιδιά τους Μανιό, Κατερίνα, Ελιά και Μαρίνα.

Η Κατερίνα ενάγει τον αδελφό της Μανιό με την κατηγορία ότι κατέχει εξ ολοκλήρου δύο αμπέλια και δύο χωράφια, με γνωστά σύνορα, στο ίδιο χωριό, τα οποία αποτελούν πατρική κληρονομιά, και δεν της αποδίδει το μερίδιό της.

Ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι τα κατέχει επί 24 χρόνια, χωρίς να τα διεκδικεί η ενάγουσα. Προσάγει ως μάρτυρες τον Τζώρτζη γιο Φίλιππου και τον Τζοβάνη γιο Γιώργη, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του. Η αγωγή απορρίπτεται.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ.

276

ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΝΕΞΗ ΣΤΑ ΣΤΑΥΡΑΚΙΑ

Σελ. 114 του Κώδικα

τρίτο δεκαήμερο Σαμπάν 1082 [22/12-31/12/1671]

Ο Μιχελής γιος Σταυράκη, κάτοικος του χωριού Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πέθανε αφήνοντας κληρονόμους τη σύζυγό του Ζαμπία [;] κόρη [ ] και τον Μιχελή γιο Τζανή, γιο του θείου της.

Ο Μιχελής είχε εναγάγει τη Ζαμπία με την κατηγορία ότι είχε στην κατοχή της ολόκληρη την περιουσία του θανόντος, ενώ ο ίδιος δικαιούνταν τα $\frac{3}{4}$ αυτής. Η περιουσία βρίσκεται στο ίδιο χωριό και αποτελείται από τρία αμπέλια, 20 εργατών, που συνορεύουν και από τις τέσσερις πλευρές με δημόσιο δρόμο· χωράφι, 1 $\frac{1}{2}$ μουζουριού, με γνωστά σύνορα· χωράφι, ενός εργάτη, με γνωστά σύνορα· βόδι και γάιδαρο.

Μετά τη μεσολάβηση τρίτων ήλθαν σε συμβιβασμό και ο Μιχελής έλαβε το ποσό των 10 γροσιών αντί του κληρονομικού μεριδίου.

Μάρτυρες: Αχμέτ Μπεσέ γιος Σεηφουλλάχ, Χασάν Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, Οσμάν Μπέης γιος Αμπντουλλάχ, Μουσταφά Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ.

305

ΠΩΛΗΣΗ ΣΠΙΤΙΟΥ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΠΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΥΛΙΣΟΣ

Σελ. 123 του Κώδικα

26 Ραμαζάν 1082 [26/1/1672]

Ο Κωνσταντίνος γιος Μανόλη, κάτοικος του χωριού Τύλισος του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πουλά στο Χασάν Μπεσέ γιο Μουσαλά σπίτι πλήρους ιδιοκτησίας στο ίδιο χωριό για 15 ασλάνια γρόσια. Το σπίτι συνορεύει με κτήμα πλήρους ιδιοκτησίας του Μουσταφά Μπεσέ, με κτήμα πλήρους ιδιοκτησίας του Αντώνη, με χωράφι του Λαρέντζου και με δημόσιο δρόμο. Περιλαμβάνει ισόγειο δωμάτιο και αυλή και όλα τα εξαρτήματά του.

Μάρτυρες: Μουσταφά Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ Μπεσέ γιος Ιμπραήμ, ένας άλλος Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, ένας άλλος Μουσταφά Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ.

307

ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΒΟΥΤΕΣ

Σελ. 124 του Κώδικα

14 Ραμαζάν 1082 [14/1/1672]

Ο Μεχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, που κατοικεί κοντά στο χαμάμ του Ντεφτερντάρη Αχμέτ Πασά, ενάγει το Μιχελή γιο Γιάννη, κάτοικο του χωριού Βούτες του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με την κατηγορία ότι καταπατεί το δρόμο πλήρους ιδιοκτησίας του σπιτιού του.

Ο εναγόμενος αρνείται την κατηγορία. Ο ενάγων αδυνατεί να προσαγάγει μάρτυρες και αρνείται να ορκιστεί. Η αγωγή απορρίπτεται.

Μάρτυρες: Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεϊν Μπέης γιος Μουσταφά, Μεχμέτ γιος Αλή.

328

ΔΗΜΕΥΣΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΩΝ ΦΥΓΑΔΩΝ ΚΑΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ

Σελ. 131 του Κώδικα

10 Σεβάλ 1082 [9/2/1672]

Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 507, σ. 408-410.

Ο σεγίτ Ισά Εφέντης γιος σεγίτ Αμπντουλφετάχ ενάγει το Νικόλα για Αυγουστή, Κωνσταντίνο για Γιώργη, Γιάννη για Γιώργη, Κωνσταντίνο και Γιάννη γιους Μιχάλη και άλλους με την κατηγορία ότι καταπατούν μέρος από τις γαίες του, έκτασης περίπου 2.000 στρεμμάτων, στο χωριό Ρογδιά του ναχιγιέ Μαλεβυζίου. Στις γαίες αυτές υπάρχουν τα κατεστραμμένα μοναστήρια της Αγίας Τριάδας, του Αγίου Σάββα και της Αγία Μαρίνας. Συνορεύουν με το Ατζή Σου και τα όρια του [χωριού] Καβροχώρι, με πατητήρι πλήρους ιδιοκτησίας του Αρμούδη μέχρι το Σουλού Ντερέ, με δημόσιο δρόμο που οδηγεί στη Ρογδιά και τον Μπουγιούκ Καγιά, με τις πηγές και το μοναστήρι Σπήλοβιτς μέχρι το κάστρο Γκιουβερτζιλίκ και την παραλία. Ο ενάγων αγόρασε τις γαίες από τον Ταρχάν Μπέη, ο οποίος τις είχε αγοράσει από το ντεφτερντάρη [Σοφού] Μεχμέτ Πασά, εντεταλμένο για την πώληση γαιών φυγάδων. Προσκομίζει τίτλο πλήρους ιδιοκτησίας σφραγισμένο από το ντεφτερντάρη και χοτζέτι.

Οι εναγόμενοι ισχυρίζονται ότι κατέχουν τις γαίες με κληρονομικό δικαίωμα από τους πατέρες τους. Πριν την άλωση, άλλοι κατέφυγαν στο κάστρο του Χάνδακα και άλλοι αιχμαλωτίστηκαν και στάλθηκαν στην Κωνσταντινούπολη και την Αλγερία [;]. Όταν επέστρεψαν, πήραν και πάλι τις γαίες στην κατοχή τους. Επιβάλλεται στους εναγομένους να παραιτηθούν από κάθε διεκδίκηση, επειδή παραδέχτηκαν ότι αιχμαλωτίστηκαν πολεμώντας κατά του στρατού του Ισλάμ.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν γιος [ ], Μεχμέτ γιος Ιμπραήμ,²⁸² Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, Μεχμέτ γιος Αλή, Αχμέτ γιος [ ].

349

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ

Σελ. 137 του Κώδικα

24 Σεβάλ 1082 [23/2/1672]

Η Σοφία κόρη Αντώνη, κάτοικος του χωριού Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με πληρεξούσιο το Μεχμέτ Μπεσέ για Αλή, γενίτσαρο του 12^{ου} σώματος –σύμφωνα με τη μαρτυρία του εθελοντή της αριστερής πτέρυγας Σουλεϊμάν Μπέη γιου Αμπντουλλάχ και του Μεχμέτ Μπέη γιου Αμπντουλλάχ– παντρεύεται τον Αμπντουλκερίμ Μπεσέ για Ρετζέπ, γενίτσαρο του 1^{ου} σώματος, με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 2.000 άσπρων.

Μάρτυρες: Μουσταφά Εφέντης γιος Αμπντουλκασίμ, Χασάν Εφέντης γιος Χαλίλ, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ.

²⁸² Ο Σταυρινίδης σημειώνει Ιμπραήμ γιος Μεχμέτ.

351

ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ ΚΗΔΕΜΟΝΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ

Σελ. 137-138 του Κώδικα

12 Σεβάλ 1082 [11/2/1672]

Ο Μουσταφά Μπεσέ, κάτοικος του χωριού Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πέθανε αφήνοντας κληρονόμους τα ανήλικα παιδιά του Μεχμέτ, Χασάν, Χουσεΐν, Ραζιγιέ και Εμινέ.

Η σύζυγος του θανόντος Σοφία κόρη Γιάννη, κάτοικος του χωριού Καμαριώτης του ναχιγιέ Μυλοποτάμου, είχε εναγάγει το Γιουσουφ Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ, κηδεμόνα των ανήλικων παιδιών της, με την εξής κατηγορία: η ίδια είχε κληρονομήσει δύο ισόγεια δωμάτια και μια αυλή από τον πατέρα της και ένα ισόγειο δωμάτιο από το θείο της Μανόλη σε σπίτι στο χωριό Καμαριώτης. Το σπίτι συνορεύει με σπίτι του Κώστα, από τις δύο πλευρές με σπίτια των παιδιών της και με δημόσιο δρόμο. Ο εναγόμενος όμως ισχυριζόταν ότι οι παραπάνω χώροι είχαν μεταβιβαστεί στα ανήλικα παιδιά από το θανόντα πατέρα τους.

Μετά τη μεσολάβηση τρίτων, ήλθαν σε συμβιβασμό, η Σοφία διατήρησε την κυριότητα των δύοωματιών και της αυλής και παραιτήθηκε από κάθε άλλη διεκδίκηση.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Αλή Τσελεμπίς γιος Αμπντουλλάχ, τσοχαντάρης Γιουσουφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ γιος Αλή, Χουσεΐν γιος [ ].

372

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΣΤΑΥΡΑΚΙΑ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΑΚΙ

Σελ. 146 του Κώδικα

16 Ζιλκαντέ 1082 [15/3/1672]

Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 517, σ. 420-421.

Η Φατιμέ κόρη Αμπντουλλάχ, κάτοικος του χωριού Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πουλά στον κουμπαρατζή Οσμάν Μπέη γιο Ορούτς τα παρακάτω ακίνητα πλήρους ιδιοκτησίας στον ίδιο ναχιγιέ για 2.730 άσπρα:

σπίτι στο χωριό Σταυράκια, που συνορεύει με σπίτι του μαστρο-Μιχελή, με σπίτι του Νικολού Καλογριά [:], και με δύο δημόσιους δρόμους· περιλαμβάνει δύο ισόγεια δωμάτια και αυλή·

χωράφι, τεσσάρων μουζουριών, στο ίδιο χωριό, που συνορεύει με κοιλάδα, από τις δύο πλευρές με χωράφια του μοναστηριού του Γεωργίου Ναγίμη [:] και με δημόσιο δρόμο·

χωράφι, δύο μουζουριών, στο ίδιο χωριό, που συνορεύει από τις δύο πλευρές με χωράφια του ίδιου μοναστηριού, με χωράφι του Μεχμέτ Μπεσέ και με δημόσιο δρόμο·

χωράφι, τεσσάρων μουζουριών, στο ίδιο χωριό, που συνορεύει με χωράφι του Τζώρτζη Ορφανουδάκη, από τις δύο πλευρές με χωράφι του Μανιού Μαργκαναπάρη [:] και με δημόσιο δρόμο·

χωράφι, τριών μουζουριών, στο χωριό Τραπεζάκι του ίδιου ναχιγιέ, που συνορεύει με χωράφι του Γιώργη Χαλίκη, με χωράφι του Μιχελή Κοτσινάκη, με κοιλάδα και με δημόσιο δρόμο·

χωράφι, τριών μουζουριών, στο ίδιο χωριό, που συνορεύει με χωράφι του Καρλάργου [;], με χωράφι του Κιόρ²⁸³ Δημήτρη, με κοιλάδα και με δημόσιο δρόμο.

Μάρτυρες: Τζαφέρ Αγάς γιος Χαλίλ Αγά, Χιζίρ Μπέης γιος Αχμέτ, Αλή Μπεσέ γιος Χουσεΐν, Σινάν Μπέης γιος Χασάν, Μεχμέτ Μπέης γιος Χουσεΐν.

403

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΣΙΒΑ

Σελ. 155-156 του Κώδικα

11 Ζιλχιτζέ 1082 [9/4/1672]

Η Μαρίνα κόρη Φραγκιά, κάτοικος του χωριού Σίβα του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με πληρεξούσιο τον Τζώρτζη γιο Φραγκιά –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Τζώρτζη γιου Μάρκου και του Γιώργη γιου Μάρκου– παντρεύεται τον Κωνσταντίνο γιο Τζώρτζη με πληρεξούσιο τον παπα–Αγγελή –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Κωνσταντίνου γιου παπα–Γιάννη και του Γιάννη γιου Μανιού– με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 1.000 άσπρων.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Εφέντης γιος Χασάν, Χαλίλ Εφέντης γιος Μεχμέτ, μουχζίρης Χουσεΐν γιος Μουσταφά.

430

ΠΩΛΗΣΗ ΑΜΠΕΛΙΟΥ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΠΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΕΤΡΟΚΕΦΑΛΟ

Σελ. 163 του Κώδικα

23 Ζιλχιτζέ 1082 [21/4/1672]

Ο παπα–Μιχελής γιος Αρκουλιού, κάτοικος του χωριού Πετροκέφαλο του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πουλά στο σπαχή Αλή γιο Αμπντουλλάχ αμπέλι στο ίδιο χωριό για 18 ασλάνια γρόσια. Το αμπέλι, 1 ½ στρέμματος, συνορεύει με αμπέλι του Μελέτη [;], με αμπέλι του αγοραστή, με αμπέλι του Τσάμη [;] και με αμπέλι του Μαρή.

Μάρτυρες: Σεφέρ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Αλή Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Χασάν Σπαχής, μουχζίρης Χουσεΐν γιος Αμπντουλλάχ.

440

ΧΡΙΣΤΙΑΝΗ ΕΝΑΓΕΙ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΤΗΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΚΡΑΤΗΣΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΗΣ

Σελ. 166 του Κώδικα

τρίτο δεκαήμερο Ζιλχιτζέ 1082 [18/4-28/4/1672]

Η Μαρίνα κόρη Κωνσταντίνου, κάτοικος του χωριού Κόλαινα του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενάγει τους αδελφούς της Γιώργη και Δημήτρη με την κατηγορία ότι, όταν ο στρατός του Ισλάμ κατέλαβε την ενδοχώρα της Κρήτης, αυτή και τα αδέρφια της κατέφυγαν στο Χάνδακα, που ήταν ακόμη στα χέρια των Χριστιανών. Όταν επέστρεψαν στην ύπαιθρο, έδωσε ως παρακαταθήκη στους αδελφούς της ένα στρώμα, οκτώ μαξιλάρια πολυθρόνας, ένα ζευγάρι σεντόνια, μικρό καλάθι, τηγάνι,

²⁸³ Kōr σημαίνει τυφλός.

πέντε πήχεις λινή κλωστή, 10 οκάδες λινάρι και 10 γρόσια· επιπλέον στον χαρμπή Τζανή, σεντούκι με 30 γρόσια, τρέχουσας νομισματικής αξίας, επτά πουκάμισα, επτά φορέματα, 16 πήχεις ύφασμα, χρυσό ποτήρι, χρυσό δακτυλίδι και ένα ζευγάρι κούπες, τα οποία έλαβαν οι αδελφοί της από τον Τζανή και κατακρατούν.

Οι εναγόμενοι αρνούνται την κατηγορία. Η ενάγουσα αδυνατεί να προσαγάγει μάρτυρες και επιβάλλεται στους εναγομένους να ορκιστούν. Η αγωγή απορρίπτεται.

Μάρτυρες: Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, Χουσεΐν γιος Μουσταφά, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ, Μεχμέτ γιος Αλή.

443

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΕ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΛΟΥΤΡΑΚΙ ΔΕΝ ΖΗΤΟΥΝ ΤΟ ΦΟΡΟ ΑΙΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Σελ. 167 του Κώδικα

25 Ζιλχιτζέ 1082 [23/4/1672]

Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 531, σ. 430-431.

Ο Μανιός Κότσινος γιος Γιάννη και η σύζυγός του Ανέζα κόρη Γιάννη, κάτοικοι του χωριού Λουτράκι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενώπιον του παπα-Ιερεμία γιου Γιώργη, Μανόλη γιου Μουρούζη, Μανόλη Σιμάνου γιου Γιώργη, Μανιού γιου Μιχελή και άλλων κατοίκων του ίδιου χωριού, δηλώνουν ότι, πριν από επτά ημέρες ο ανήλικος γιος του Πέτρος βρέθηκε νεκρός κοντά στη μονή Ιερουσαλήμ, έξω από το χωριό. Ο θάνατός του οφείλεται σε ατύχημα και συνεπώς δεν έχουν καμία απαίτηση από τους κατοίκους του χωριού για την πληρωμή του φόρου αίματος.

Μάρτυρες: Χουσεΐν γιος Μουσταφά, Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Ρετζέπ Τσελεμπής γιος Αλή, Αλής γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν γιος [ ].

Βλ. και έγγρ. αρ. 444.

444

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΕ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΛΟΥΤΡΑΚΙ ΔΕΝ ΖΗΤΟΥΝ ΦΟΡΟ ΑΙΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Σελ. 167 του Κώδικα

287 Ζιλχιτζέ 1082 [26/4/1672]

Ο Μετζρής [;] γιος Νικολού και η σύζυγός του Καλή κόρη Δημήτρη, κάτοικοι του χωριού Λουτράκι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενώπιον των παπα-Ιερεμία γιου Γιώργη, Μανόλη γιου Μουρούζη, Μανόλη Σιμάνου γιου Γιώργη, Μανιού γιου Μιχελή και άλλων κατοίκων του ίδιου χωριού, δηλώνουν ότι, πριν από επτά ημέρες ο ανήλικος γιος τους Κωνσταντίνος βρέθηκε νεκρός κοντά στη μονή Ιερουσαλήμ, έξω από το χωριό. Ο θάνατός του οφείλεται σε ατύχημα και συνεπώς δεν έχουν καμία απαίτηση από τους κατοίκους του χωριού για την πληρωμή του φόρου αίματος.

Μάρτυρες: Χουσεΐν γιος Μουσταφά, Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Ρετζέπ Τσελεμπής γιος Αλή, Αλής γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν γιος [ ].

Βλ. και έγγρ. αρ. 443.

453

ΚΤΗΜΑΤΙΚΗ ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

Σελ. 170-171 του Κώδικα

3 Μουχαρέμ 1083 [1/5/1672]

Ο *χαζινεντάρης* του Βελή Πασά Αχμέτ Αγάς γιος Αμπντουλλάχ, κάτοικος της συνοικίας του τζαμιού του Αχμέτ Πασά στο Χάνδακα, ενάγει τον πρώην αγά των ντόπιων γενιτσάρων Αλή Αγά, με πληρεξούσιο το γιο του, Χασάν Αγά, με την κατηγορία ότι καταπατά χωράφι του κοντά στο τσιφλίκι του Κατιρτζήογλου, στο χωριό Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου.

Το χωράφι, 614 στρεμμάτων, που συνορεύει με γέφυρα του ποταμού, με το δρόμο που οδηγεί στο χωριό Αγία Κυριακή, με χωράφι του σαγματοποιού Μεχμέτογλου και με το δημόσιο δρόμο που περνά μπροστά από το τσιφλίκι του Κατιρτζήογλου, το αγόρασε ο ενάγων το 1079 [11/6/1668-1/5/1669] από το Βελή Πασά, κάτοχο πλήρους ιδιοκτησίας του προαναφερόμενου χωριού, για 614 γρόσια.

Ο εναγόμενος παραδέχεται ότι καταπατά το χωράφι, αλλά αρνείται ότι ο ενάγων το αγόρασε από το Βελή Πασά. Ο ενάγων προσάγει ως μάρτυρες το Ζητλή Μπέη γιο Μεχμέτ και το γενίτσαρο του 45^{ου} σώματος Αχμέτ Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ, κατοίκους του προαναφερόμενου χωριού, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του. Αποφασίζεται ο εναγόμενος να μην καταπατά το χωράφι.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Αμπντουλτζελίλ Εφέντης, Αχμέτ Αγάς γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν γιος Αμπντουλλάχ, Ρετζέπ Τσελεμπής γιος Αλη.

Βλ. και έγγρ. αρ. 619.

455

ΥΙΟΘΕΣΙΑ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Σελ. 171 του Κώδικα

4 Μουχαρέμ 1082 [13/5/1671]

Έγγραφο σε αραβική γλώσσα.

Η Ραμπιά κόρη Αλή από το χωριό Κεράσα παραδίδει για υιοθεσία τον ανήλικο γιο της, Οσμάν γιο Αλή στον Αλή γιο Αμπντουλλάχ, κάτοικο Χάνδακα, ο οποίος αναλαμβάνει να τον αναθρέψει. Καθορίζεται διατροφή πέντε ντιρχέμ ημερησίως.

Μάρτυρες: Αλή Μπεσέ γιος Χαζιρέν [;], Μουσταφά Μπεσέ γιος Μεχμέτ, Τσινάρ [;], Μουσταφά, Μεχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ.

Βλ. και έγγρ. αρ. 423, 600, 639.

457

ΠΩΛΗΣΗ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΠΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ

Σελ. 172 του Κώδικα

6 Μουχαρέμ 1083 [4/5/1672]

Ο Τζώρτζης γιος Φραντζά, κάτοικος του χωριού Αυγενική του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πουλά στον Ιβάζ Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ, χωράφι πλήρους ιδιοκτησίας στο Νεφς Καινούργιο για 16 ½ ασλάνια γρόσια. Το χωράφι, πέντε στρεμμάτων, συνορεύει με χωράφι του Μαχμούτ Μπεσέ, με χωράφι του Αυγέρη, με κοιλάδα και με βοσκοτόπι· περιλαμβάνει τρία ελαιόδεντρα, δύο χαρουπόδεντρα και όλα τα εξαρτήματά του.

Μάρτυρες: Μεχμέτ γιος Αμπντουλλάχ, Αχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Αλή Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μουσαλά Μπεσέ γιος [ ], Σουλεϊμάν Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Νικολός Κογιάρης [;], Γερόνης [;] γιος Τζώρτζη.

458

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ ΓΙΑ ΕΝΑ ΓΑΪΔΑΡΟ

Σελ. 172 του Κώδικα

4 Μουχαρέμ 1083 [2/5/1672]

Ο Κωνσταντίνος γιος Μανιού, κάτοικος του χωριού Κρουσώνας του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενάγει το Χασάν Μπέη γιο Οσμάν με την κατηγορία ότι βρήκε και δεν του παραδίδει υπόλευκο γάιδαρο, τον οποίο είχε χάσει πριν από επτά μήνες.

Ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι, πριν από πέντε μήνες, αγόρασε ένα γάιδαρο από το Μανιό, κάτοικο του χωριού Μουρτζανά του ναχιγιέ Μυλοποτάμου για έξι μουζούρια σιτάρι, δύο μουζούρια κριθάρι και μισό γρόσι, αλλά δεν γνωρίζει αν ανήκει στον ενάγοντα. Ο ενάγων προσάγει ως μάρτυρες το Ραμαζάν Μπέη γιο Ρετζέπ και τον Ισμαήλ Μπεσέ γιο Ρετζέπ, κατοίκους του προαναφερόμενου χωριού, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του.

Αποφασίζεται, μετά τον όρκο του ενάγοντος ότι δεν έλαβε πίσω το χαμένο γάιδαρο, ο εναγόμενος να επιστρέψει το ζώο.

Μάρτυρες: Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεϊν γιος Μουσταφά, Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, Μεχμέτ γιος Αλή.

Βλ. και έγγρ. αρ. 459.

459

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ ΓΙΑ ΕΝΑ ΓΑΪΔΑΡΟ

Σελ. 172 του Κώδικα

4 Μουχαρέμ 1083 [2/5/1672]

Ο Μανόλης γιος Γιάννη, κάτοικος του χωριού Κρουσώνας του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, ενάγει το Χασάν Μπέη γιο Οσμάν με την κατηγορία ότι βρήκε και δεν του παραδίδει μαύρο γάιδαρο, τον οποίο έχασε πριν από επτά μήνες.

Ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι, πριν από πέντε μήνες, αγόρασε ένα γάιδαρο από το Μανιό, κάτοικο του χωριού Μουρτζανά του ναχιγιέ Μυλοποτάμου, για έξι μουζούρια σιτάρι, δύο μουζούρια κριθάρι και μισό γρόσι, αλλά δεν γνωρίζει αν ανήκει στον ενάγοντα. Ο ενάγων προσάγει ως μάρτυρες το Μαχμούτ Μπεσέ γιο Αχμέτ και το Ραμαζάν Μπέη γιο Ρετζέπ, κατοίκους του προαναφερόμενου χωριού, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του.

Αποφασίζεται, μετά τον όρκο του ενάγοντος ότι δεν έλαβε πίσω το χαμένο γάιδαρο, ο εναγόμενος να επιστρέψει το ζώο.

Μάρτυρες: Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεϊν γιος Μουσταφά, Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, Μεχμέτ γιος Αλή.

Βλ. και έγγρ. αρ. 458.

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Σελ. 173 του Κώδικα

5 Μουχαρέμ 1083 [3/5/1672]

Ο Μανόλης γιος [ ], κάτοικος του χωριού Κρουσώνας του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πέθανε αφήνοντας κληρονόμους τη σύζυγό του Εργίνα και τα ενήλικα παιδιά του Νικολό, Κωνσταντίνο, Αλεξανδρίνα, Ανδριάνα και Παλασό [;].

Ο Νικολός ενάγει την αδελφή του Παλασό [;] με την κατηγορία ότι, αν και εξόφλησε το χρέος του προς αυτήν, εξακολουθεί να έχει στην κατοχή της κήπο, ενός πρατικού, τον οποίο είχε κληρονομήσει από τον πατέρα τους και τον οποίο της είχε ενεχυριάσει αντί 1.000 άσπρων. Ο κήπος βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με χωράφι του Ρετζέπ Αγά, με κήπο του Γιώργη, με κήπο του Κωνσταντίνου και με κοιλάδα· περιλαμβάνει 10 ροδιές, τέσσερις χαρουπιές και κληματαριά.

Η εναγόμενη ισχυρίζεται ότι αγόρασε τον κήπο από τον ενάγοντα για 1.000 άσπρα πριν από 22 χρόνια. Προσάγει ως μάρτυρες το Μαχμούτ Μπεσέ γιο Χασάν, Γιουσούφ Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ, Γιάννη γιο Μάρκου και το Μιχάλη γιο Νικολού, κατοίκους του ίδιου, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή της. Η αγωγή απορρίπτεται.

Μάρτυρες: Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, Χουσεϊν γιος Μουσταφά, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ γιος Αλή.

513

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΑΜΑΡΙ

Σελ. 193 του Κώδικα

[...] Ρεμπή I 1083 [27/6-26/7/1672]

Η Ανέζα κόρη Μιχελή, κάτοικος του χωριού Καμάρι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με πληρεξούσιο το Μεχμέτ Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ –σύμφωνα με τη μαρτυρία του ντόπιου γενίτσαρου του 21^{ου} σώματος Αχμέτ Μπεσέ γιου Αμπντουλλάχ και του ντόπιου γενίτσαρου του 7^{ου} σώματος Μουσταφά Μπεσέ γιου Αμπντουλλάχ– παντρεύεται το Ρετζέπ Μπεσέ με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 1.000 άσπρων.

Μάρτυρες: Ρετζέπ Μπέης γιος Αλή, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ.

521

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ
ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ

Σελ 196 του Κώδικα

[...] Ρεμπή I 1083 [27/6-26/7/1672]

Ο ντεφτερντάρης Κρήτης Μεχμέτ Εφέντης πουλά στον αγά των γενιτσάρων σεγίτ Ισά Εφέντη γιο σεγίτ Αμπντουλφετάχ χωράφι, 150 στρεμμάτων, χωράφι, 12 στρεμμάτων, και μύλο στο χωριό Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου για [...] ασλάνια γρόσια. Τα χωράφια συνορεύουν με ρυάκι, [...] και με δημόσιο δρόμο και η αξία τους είναι 18 ασλάνια γρόσια.

Μάρτυρες: [...]

539

ΦΙΡΜΑΝΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΟΥΜΕΝΟΥΣ ΦΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1080
[1/6/1669-20/5/1670] ΑΠΟ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΩΝ ΝΑΧΙΓΠΕΔΩΝ ΠΕΔΙΑΔΑΣ,
ΜΟΝΟΦΑΤΣΙΟΥ, ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ, ΜΑΛΕΒΥΖΙΟΥ, ΠΥΡΓΙΩΤΙΣΣΑΣ ΚΑΙ
ΤΕΜΕΝΟΥΣ

Σελ. 201 του Κώδικα
Σταυρινίδης, τ. Β', αρ. 544, σ. 10.

7 Μουχαρέμ 1082 [16/5/1671]

Γνωστοποιείται στο διοικητή Κρήτης, τον καδή και το νεφερνετάρη Χάνδακα ότι, όταν ήταν νεφερνετάρης ο Εμπού Μπεκίρ, η εισπραξη των φόρων του έτους 1080 [1/6/1669-20/5/1670], από μερικά χωριά των ναχιγιέδων Πεδιάδας, Μονοφατσίου, Καινουργίου, Μαλεβυζίου, Πυργιώτισσας και Τεμένους είχε καθυστερήσει. Διατάσσεται να εισπραχθούν οι φόροι σύμφωνα με το κατάστιχο των καθυστερούμενων εισπράξεων που αποστέλλεται και να κατατεθούν στο ταμείο του Χάνδακα.

Συντάχθηκε στην Αδριανούπολη.

574

ΠΩΛΗΣΗ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΑΠΟ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΠΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΚΑΙ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΡΟΥΣΩΝΑΣ

Σελ. 214-215 του Κώδικα

17 Τζεμαζή II 1082 [21/10/1671]

Ο Οσμάν Αγάς γιος Ομέρ Αλάη Μπέη, κάτοικος του χωριού Βενεράτο του ναχιγιέ Μαλεβυζίου,²⁸⁴ πουλά στο Ρετζέπ Μπεσέ γιο Μεχμέτ και στο Γιώργη γιο Γιάννη τα παρακάτω ακίνητα στο χωριό Κρουσώνας του ίδιου ναχιγιέ, τα οποία ανήκουν στα βακούφια του τζαμιού του Σουλτάν Ιμπραήμ Χαν, για 170 ασλάνια γρόσια:

χωράφι, τεσσάρων στρεμμάτων, που συνορεύει με σπίτια των κατοίκων του χωριού, με [...] του Γιώργη, με χωράφι του Νικολού και με δημόσιο δρόμο·

κήπο, [...] ½ στρεμμάτων· περιλαμβάνει δέντρα, οικόπεδο κατεστραμμένου σπιτιού και [...]

Μάρτυρες: Χατζή Μεχμέτ γιος Μεχμέτ, Χουσεΐν Μπεσέ γιος Μεχμέτ, Ραμαζάν Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Χασάν Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Αλή Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ.

Βλ. και έγγρ. αρ. 620.

585

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ
ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΠΑΧΗΔΩΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΛΟΥΤΡΑΚΙ

Σελ. 217-218 του Κώδικα

18 Ρετζέπ 1082 [20/11/1671]

²⁸⁴ Μάλλον πρόκειται για λάθος του γράφοντος. Το χωριό Βενεράτο ανήκει στην επαρχία Τεμένους. Βλ. έγγρ. Ι.Κ.Η. 3:408, 561, 620, 709, 710 και Ι.Κ.Η. 5:28. Βρίσκεται στα σύνορα των επαρχιών Μαλεβυζίου και Τεμένους. Ίσως ο γραμματέας να μπερδεύτηκε επειδή ο πωλητής κατοικεί στο χωριό Κρουσώνας της επαρχίας Μαλεβυζίου.

Σταυρινίδης, τ. Β', αρ. 550, σ. 14.

Ο ηγούμενος του μοναστηριού Ιερουσαλήμ στο χωριό Λουτράκι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, μοναχός Ιωσήφ γιος Σταμάτη, ενάγει τους σπαχήδες του ίδιου χωριού Αμπντουλμπακή γιο Χασάν και Χασάν γιο Μεχμέτ με την κατηγορία ότι του ζητούν να καταβάλει παράνομα τη συγκομιδή του έτους 1080 [1/6/1669-20/5/1670] από αμπέλι και χωράφι, με γνωστά στους κατοίκους σύνορα, στο ίδιο χωριό.

Τα ακίνητα είχαν εκχωρηθεί ως πλήρης ιδιοκτησία με ειδικό έγγραφο στο Μουσταφά Αγά, ο οποίος τώρα υπηρετεί στη φρουρά της Βαγδάτης. Ο ηγούμενος τα μίσθωσε από το Μουσταφά Αγά και πλήρωσε κατ' αποκοπή στον πληρεξούσιό του, Ισλάμ Αγά, το ποσό των 4.000 άσπρων για το έτος 1080. Το έτος 1081 [21/5/1670-9/5/1671] καταργήθηκε η πλήρης ιδιοκτησία επί των ακινήτων και προστέθηκαν στο χωριό.

Οι εναγόμενοι παραδέχονται την κατάθεση του ενάγοντος και αποφασίζεται να μην παρενοχλούν τον ενάγοντα.

Μάρτυρες: *μουμπασίρης Χασάν Αγάς γιος Ντερβίς, σπαχής Χουσεΐν Τσαούς γιος [ ], μουχζίρης Χουσεΐν γιος Μουσταφά.*

617

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΑΜΠΕΛΙΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΡΟΥΣΩΝΑΣ

Σελ. 228 του Κώδικα

7 Σαμπάν 1082 [9/12/1671]

Σταυρινίδης, τ. Β', αρ. 558, σ. 21.

Ο Ανδρουλής γιος Βασίλη, κάτοικος του χωριού Κρουσώνας του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, πουλά στον Ακάκιο, πρωτοπαπά του μοναστηριού της Αγίας Ειρήνης στο ίδιο χωριό, αμπέλι πλήρους ιδιοκτησίας για δύο ρεάλια γρόσια. Το αμπέλι, 70 εργατών, βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με ρυάκι, από τις δύο πλευρές με αμπέλια του μοναστηριού και με δημόσιο δρόμο. Ο αγοραστής δηλώνει ότι αγόρασε το αμπέλι με χρήματα του μοναστηριού.

Μάρτυρες: *Αχμέτ Μπεσέ γιος Μουσταφά, Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, Κωνσταντίνος γιος Γιώργη, Νικολός γιος Γιάννη, κάποιος άλλος Νικολός γιος Γιάννη.*

621

ΠΩΛΗΣΗ ΣΠΙΤΙΟΥ ΑΠΟ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ

Σελ. 229 του Κώδικα

5 Σαμπάν 1082 [7/12/1671]

Ο Ρετζέπ Αγάς, πρώην *βεκίλη χάρτζ* του μεγάλου βεζίρη Αχμέτ Πασά, με πληρεξούσιο τον αγά των εθελοντών της αριστερής πτέρυγας Ηλιάς Αγά γιο Μουσταφά, πουλά στο Νικολό γιο Μανιού σπίτι πλήρους ιδιοκτησίας στο χωριό Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου για 40 ασλάνια γρόσια. Το σπίτι συνορεύει με τέσσερις δημόσιους δρόμους· περιλαμβάνει ισόγειο δωμάτιο και αυλή.

Μάρτυρες: Αλή Μπέης γιος Αμπντουλλάχ, *κουμπαρατζής* Οσμάν Μπέης γιος [ ], Κασίμ Μπέης γιος Αλή, Μουσταφά γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά.

644

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΥΡΓΟΥ

Σελ. 237 του Κώδικα

20 Σαμπάν 1082 [22/12/1671]

Σταυρινίδης, τ. Β', αρ. 564, σ. 25.

Η ενήλικη παρθένα Μαριέττα κόρη Γιάννη, κάτοικος του χωριού Πυργού του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με πληρεξούσιο το γραμματικό Νικολό γιο Τζανάκη –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Μιχελή γιου Τζώρτζη, κατοίκου του χωριού Ασίτες του ίδιου ναχιγιέ, και του Μανιού γιου Κωνσταντίνου, κατοίκου του χωριού Νίση του ίδιου ναχιγιέ– παντρεύεται τον Κωνσταντίνο γιο Γιάννη, κάτοικο του χωριού Ασίτες, με πληρεξούσιο το Μιχελή γιο Βασίλη –σύμφωνα με τη μαρτυρία των ίδιων μαρτύρων– με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 1.000 άσπρων.

Μάρτυρες: Αλή Τσελεμπής γιος Αμπντουλλάχ, μουχζίρης Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, τσοχαντάρης Μεχμέτ Μπεσέ, Γιουσούφ γιος Αμπντουλλάχ.

651

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΓΙΟΦΥΡΑΚΙ

Σελ. 239 του Κώδικα

23 Σαμπάν 1082 [25/12/1671]

Η Ανεζίνα κόρη [ ], κάτοικος του χωριού Γιοφυράκι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, με πληρεξούσιο τον Ανδρουλή γιο Κώστα –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Αχμέτ Μπεσέ γιου Αμπντουλλάχ και του Σαχίν γιου Αμπντουλλάχ– παντρεύεται τον Τουράκ Μπέη γιο Χουσεΐν με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 1.500 άσπρων.

Μάρτυρες: Μουσταφά Εφέντης γιος Μεχμέτ, Χουσεΐν Μπέης γιος Μουσταφά, Ρετζέπ Μπέης.

676

ΜΠΟΥΓΙΟΥΡΝΤΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΦΟΡΟΥΣ ΠΟΥ ΠΑΡΑΧΩΡΗΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΣΠΑΧΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΑΥΓΕΝΙΚΗ

Σελ. 247 του Κώδικα

δεύτερο δεκαήμερο Σεβάλ 1079 [14-23/3/1669]²⁸⁵

Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 400, σ. 315-316.

Ο τιμαριούχος σπαχής του χωριού Αυγενική του ναχιγιέ Μαλεβυζίου Ηλιάς υπέβαλε αίτηση στο σουλτανικό στρατό ότι, ενώ του έχει παραχωρηθεί, σύμφωνα με μεράτι που κατέχει, η είσπραξη του φόρου αδικημάτων και εγκλημάτων (cürüm ve cinayet), καθώς και άλλων τιμαριωτικών φόρων του χωριού (bad-i hava) και δεν

²⁸⁵ Ο Σταυρινίδης σημειώνει την ημερομηνία 15 Σεβάλ 1079 (17/3/1669).

επιτρέπεται η ανάμειξη των *μιρμιράν, μιρλιβά, σούμπαση* και άλλων *εχλ-ι ορφ*, αυτοί επεμβαίνουν παράνομα σε αυτά.

Ο καδής του ναχιγιέ διατάσσεται να ζητήσει λεπτομερές αντίγραφο του νέου κτηματολογίου και να το ελέγξει. Εάν δεν έχει καταγραφεί ότι το μισό του φόρου αδικημάτων και εγκλημάτων και άλλων τιμαριωτικών φόρων του χωριού ανήκει στο *μιρλιβά*, αλλά ανήκει εξ ολοκλήρου στο *σπαχή*, να μην επιτραπεί σε κανέναν να επεμβαίνει.

Μπουγιουρντί από το φρούριο του Χάνδακα.

722
ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

Σελ. 256 του Κώδικα
Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 420, σ. 336.

24 Σεβάλ 1082 [23/2/1672]

Η Ανεζίνα, κάτοικος του χωριού Γιοφυράκια του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, εξισλαμίζεται και παίρνει το όνομα Φατιμέ.

723
ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

Σελ. 256 του Κώδικα
Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 420, σ. 336.

14 Ζιλκαντέ 1082 [13/3/1672]

Η Ανέζα, κάτοικος του χωριού Λαράνι του ναχιγιέ Μαλεβυζίου, εξισλαμίζεται και παίρνει το όνομα Φατιμέ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΜΕΤΑΓΡΑΦΗΣ²⁸⁶

ا او ای	<u>ā</u> , <u>i</u> , <u>é</u> , <u>ı̇</u> , <u>u</u> , <u>ü</u> , <u>o</u> , <u>ö</u> <u>i</u> , <u>e</u>
ب	b
پ	p
ت	t
ث	<u>s</u>
ج	c
چ	ç
ح	h
خ	<u>h</u>
د	d
ذ	<u>z</u>
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	ş
ض	ž
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	c
غ	ğ
ف	f
ق	q
ك	k, g, ğ, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, <u>ō</u> , <u>ū</u> , <u>ô</u> , <u>ü</u>
ه	'h, <u>î</u>
ی	<u>ī</u> , <u>ı̇</u> , <u>a</u> , <u>è</u>

²⁸⁶ Για την ορθογραφία των λέξεων χρησιμοποιήθηκαν τα λεξικά: Redhouse, *Türkçe-İngilizce Sözlük*, Sev Matbaacılık ve Yayıncılık A. Ş. İstanbul, 1997· Λεωνίδας Καρατζάς, *Τουρκο-ελληνικό Λεξικό. Türkçe-Yunanca Sözlük*, Κέντρο Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμού, Αθήνα, 2000.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΓΡΑΦΕΣ²⁸⁷ ΚΑΤΑΧΩΡΙΣΕΩΝ 5^{ου}
ΙΕΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1

ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

σ. 2²⁸⁸

20 Τζεμαζί ΙΙ 1085 [21/9/1674]

Ο Μανιός γιος Παντελή (;), κάτοικος του χωριού Σίβα του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, εξισλαμίζεται και παίρνει το όνομα Ιμπραΐμ.

Μάρτυρες: [;] Αλί Μπεσέ [;], Χουσεΐν Μπέι, Αχμέτ Μπεσέ [;] [;].

1/ Māleviz nāhiye'sinde' Sīva' nām karye'den Mānīō veled Pāndōlō nām zimmi' şeref-i islām ile' müşerref olüb 2/ İbrahīm nāmına' isim tesmiye' olundī fī 20 min Cemāzīyü'l-āhīr sene' '85.

Sühūdü'l-hāl: [?] 'Alī Beşe' [?], Hüseyin Beğ, Aḥmed Beşe' [?] [?].

2

**ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΓΑΖΙ**

σ. 4α

15 Ρεμπί ΙΙ 1084 [30/7/1673]

Η Τζοβάνα κόρη [ ], κάτοικος του χωριού Γάζι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, με πληρεξούσιο το Λάμπρο- σύμφωνα με τη μαρτυρία του Μπαϊράμ Μπέι γιου Αμπντουλλάχ, από τους *γκαρίπηδες* της αριστερής πτέρυγας και του Χουσεΐν Μπεσέ γιου Ρετζέπ, από τους *γιολντάσηδες* των γενιτσάρων της Υψηλής Πύλης- παντρεύεται τον Αλί Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ με πληρεξούσιο το Χουσεΐν Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ- σύμφωνα με τη μαρτυρία των ίδιων μαρτύρων- με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 1.000 άσπρων.

Μάρτυρες: Χουσεΐν Μπέι γιος Μουσταφά, Ιβάζ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ, Ιμπραΐμ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ.

1/ Medīne'-i Kandiye' muzāfātından Malāviz nāhiye'sine' tābi' Gāzī nām karye'de' sākinē' Covāna' bint [ ] nām naşrāniye' tarafından 2/ huşūş-ı ātī' el beyāna' vekīl olüb şol kōl ġariblerinden Bayrām Beğ ibn 'Abdullah ve dergāh-ı

²⁸⁷ Επεξήγηση μεταγραφικών συμβόλων: [;]: δυσκολία ανάγνωσης λόγω φθοράς κειμένου ή δυσανάγνωστης λέξης/λέξεων· [x]: συμπλήρωση γραμμάτων που λείπουν· (;): αμφιβολία ανάγνωσης, απόδοσης· [ ]: κενό στο πρωτότυπο έγγραφο· { } : αφαίρεση γράμματος-ή λέξης· (sic): ακριβής μεταγραφή λανθασμένης γραφής λέξης.

²⁸⁸ Ο αριθμός της σελίδας αντιστοιχεί στην αραβική αρίθμηση του κατάστιχου και το γράμμα στη σειρά της καταχώρισης στη σελίδα.

‘ālī yeñiçerīleri yöldāşlarından 3/ Hüseyn Beşe’ ibn Receb nām kimesne’ler şehadetleri ile’ şer‘ān vekāleti şābite’ olān Lābrī nām zimmī meclis-i şer‘de’ karye’-i mezbūre’de’ 4/ bā‘iṣ el kitāb ‘Alī Beşe’ ibn ‘Abdullah tarafından kezālīk vekīl olūb mezbūrān Bayrām Beğ ve Hüseyn Beşe’ şehadetleri ile’ 5/ şer‘ān vekāleti şābite’ olān Hüseyn Beşe’ ibn ‘Abdullah maḥzarında’ ikrār ve takrīr-i kelām edūb müvekkile’m mezbūre’ Covānā’yī zeyl-i raķimde’ 6/ müharrer el ‘esāmī olān müslimīn ḥuzūrunda’ biñ āķçe’ mehr-i müeccel ile’ müvekkil-i mezbūr ‘Alī Beşe’ye’ vekāletim ḥasebīyle’ tezvīc ve inkāḥ ēyledim 7/ dīdikde’ merķūm Hüseyn Beşe’ daḥī mehr-i müeccel-i mezbūr ile’ mezbūre’ Covānā’yī’ vekāleten müvekkilim mezbūr ‘Alī Beşe’ içün tezevvūc ve qabūl ēyledim 8/ dīmeğın mā vaķa‘ bi’t-ṭaleb ketb olundī taḥrīren fī’l-yevm el ḥāmis ‘aşr min Rebi‘yü’l-āḥir lisene’ ‘erba‘ ve şemānīn ve elf. Şühūdül-ḥāl: Hüseyn Beğ ibn Muştafa, ‘Ivaż Beğ ibn ‘Abdullah, Yūsuf Beşe’ çūķa’dār, İbrahīm Beğ ibn ‘Abdullah ve ğayrihim.

3

ΠΩΛΗΣΗ ΑΜΠΕΛΙΟΥ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΠΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΣΤΟ
ΧΩΡΙΟ ΣΤΑΥΡΑΚΙΑ

σ. 9α

26 Ρεμπτί ΙΙ 1084 [10/8/1673]

Ο Μανιός και ο Γιώργης γιος Μιχάλη, που κατοικούν στο χωριό Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβιζίου πουλούν στο Σαχίν Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ αμπέλι, εκτάσεως τεσσάρων στρεμμάτων, για 25 ασλάνια γρόσια.

Το αμπέλι, που βρίσκεται στο ίδιο χωριό, συνορεύει με αμπέλι του αγοραστή, με αμπέλι του Γιώργη, με αμπέλι του παπα-Γιώργη και με αμπέλι του Μανιού.

Μάρτυρες: Κιουτσούκ Μεχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μουσταφά Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Αχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν Μπέι γιος Μουσταφά, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ.

1/ Medīne’-i Qandiye’ muzāfātından Malāvīz nāḥiye’sine’ tābi‘ İstavrākī nām karye’de’ sākin Mānīō ve Yōrgī veled 2/ Mīḥalī nām zimmīler meclis-i şer‘-i şerīfde’ bā‘iṣ el kitāb Şāḥīn Beşe’ ibn ‘Abdullah maḥzarında’ her birī ikrār ve takrīr-i 3/ kelām edūb bey‘-i ātī şudūruna’ [d]eğın silk-i mülkümüzde’ olūb karye’-i mezbūre’ sīnōrında’ vāķi‘ bir ṭarafdan mezbūr Şāḥīn Beşe’ 4/ bāğī ve bir ṭarafdan Yōrgī nām zimmī bāğī ve bir ṭarafdan pāpā Yōrgī nām zimmī bāğī ve bir ṭarafdan Mānīō nām zimmī bāğī ile’ maḥdūd 5/ dört dōnüm bāğīmızı ṭarafeynden icāb ve qabūlī ḥāvī bey‘-i bāt-i şaḥīḥ-i şer‘īyle’ mezbūr Şāḥīn Beşe’ye’ yiğirmī beş 6/ ‘esedī ğurūşa’ bey‘ ve teslīm edūb oldaḥī iştirā ve tesellüm ēyledikden şoñra’ şemenī olān meblağ-ı mezbūr yiğirmī beş 7/ ‘esedī ğurūş mezbūr Şāḥīn Beşe’ yedinden bi’t-tamām ve’l kemāl āḥz ve qabz ēyledik ba‘d el yevm mārrı-z-zıkr bāğ mezbūr 8/ Şāḥīn Beşe’niñ mülk-i müşterāsīdır keyfemā yeşā ve yaḥtār mutaşarrıf olsūn dīdiklerinde’ ğıbb ut-tasdıķ 9/ eş-şer‘ī mā vaķa‘ bi’t-ṭaleb ketb olundī taḥrīren fī’l-yevm ‘es-sādis ve’l ‘işrīn min şehr-i Rebi‘yü’l-āḥir lisene’ ‘erba‘ ve şemānīn ve elf.

Şühüdü'l-hāl: Kūçük Meḥmed Beşe' ibn ʿAbdullah, Muştafa Beğ ibn ʿAbdullah, Āḥmed Beşe' ibn ʿAbdullah, Hüseyn Beğ ibn Muştafa, Yūsuf Beşe' çūka'dār.

4

ΠΩΛΗΣΗ ΣΠΙΤΙΟΥ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΠΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΣΤΑΥΡΑΚΙΑ

σ. 17β

12 Τζεμαζί I 1084 [25/8/1673]

Ο Κωνσταντίνος γιος Γιακουμή, κάτοικος του χωριού Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πουλά στο Χατζί Αλί Μπεσέ γιο Αμπντουλλάχ σπίτι πλήρους ιδιοκτησίας, το οποίο βρίσκεται στο ίδιο χωριό, για 10 ασλάνια γρόσια.

Το σπίτι περιλαμβάνει δύο ισόγεια δωμάτια και 100 ποταμίσιες πέτρες (;), αυλή και όλα τα εξαρτήματα και τα παραπλήσια μέρη· συνορεύει με χωράφι του Δημήτρη, με σπίτι του Γιώργη και από τις δύο πλευρές με δημόσιο δρόμο.

Μάρτυρες: Χασάν Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ Τσελεμπί γιος Αμπντουλλάχ, Καρά Μεχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν Μπέι γιος Μουσταφά, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ.

1/ Medīne'-i Qandıye' muzāfātından Malāviz nāhiye'sine' tābi' İstavrākī nām karye'de' sākin Koştanṭın veled Yākūmī 2/ nām zimmī meclis-i şer'-i şerifde' bā'is̄ el kitāb el-hāc ʿAlī Beşe' ibn [ʿAbdu]llah maḥzarında' ikrār ve taḫrīr-i kelām edūb 3/ bey'-i ātī şudūruna' değın silk-i mülkümde' olūb karye'-i mezbūre' sinōrında' vāki' bir taraftan Dīmītrī nām zimmī 4/ tārlāsī ve bir taraftan Yōrgī nām zimmī menzilī ve ikī taraftan ṭarīk-i ʿām ile' maḥdūd ikī bāb tahtānī oṭa' ve yūz 5/ ʿaded pōtime' tās (?) ve ḥavlūyī müştemel menzilī bi cümle'tü'l-tevābi' ve'l levāḥik̄ ṭarafeynden icāb ve ḳabūlī ḥāvī 6/ bey'-i bāt-i şaḥīḥ-i şer'-i ile' mezbūr el-hāc ʿAlī Beşe'ye' on ʿesedī ğurūşa' bey' ve teslīm edūb 7/ oldaḥī iştirā ve tesellüm ʿyledikten soñra' şemenī olān meblağ-ı mezbūr on ʿesedī ğurūş mezbūr el-hāc ʿAlī Beşe' 8/ yedinden bi't-tamām ve'l kemāl āḥz ve ḳabz ʿyledim ba'd el yevm mārrı-z-zikr menzil mezbūr el-hāc ʿAlī Beşe'niñ 9/ mülk-i müşterāsīdir keyfemā yeşā ve yaḥtār mutaşarrıf olsūn dīdikde' ğıbb ut-tasdik̄ eş-şer'-i 10/ mā vaḳa' bi't-ṭaleb ketb olundī fī'l-yevm ʿs-sānī ʿaşr min Cemāzīye'l-ʿevvelī lisene' ʿrba' ve şemānīn ve ʿelf.

Şühüdü'l-hāl: Ḥasan Beşe' ibn ʿAbdullah, Meḥmed Çelebī ibn ʿAbdullah, Qara' Meḥmed Beşe' ibn ʿAbdullah, Hüseyn Beğ Muştafa, Yūsuf Beşe' çūka'dār.

5

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΜΟ ΑΝΗΛΙΚΗΣ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΑΣ

σ. 29γ

5 Τζεμαζί II 1084 [17/9/1673]

Ο κουμπαρατζής Οσμάν Μπέι γιος Ορούτς, που κατοικεί κοντά στο μεστζίτ του Ρετζέπ Αγά στο Χάνδακα, ενάγει στη συνέλευση του Ντιβανιού στο Χάνδακα τον Οσμάν Τσελεμπί γιο Σαράτς Μεχμέτ, σύζυγο της Φατιμέ, ανήλικης κόρης του Κουρτ Μπέι, με την κατηγορία ότι ενώ έξι χρόνια πριν την ημερομηνία του εγγράφου ο Κουρτ Μπέι, που τώρα είναι νεκρός, κάτοικος του χωριού Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πάντρεψε την ανήλικη κόρη του Φατιμέ με τον ανήλικο γιο του ενάγοντα, Ομέρ, με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 10.000 άσπρων· ένα μήνα πριν την ημερομηνία του εγγράφου ο Κουρτ Μπέι πάντρεψε την κόρη του με τον Οσμάν Τσελεμπί.

Ο εναγόμενος δηλώνει ότι ένα χρόνο πριν την ημερομηνία του εγγράφου ο Οσμάν Μπέι συμφώνησε με τον Κουρτ Μπέι, ενώπιον μουσουλμάνων, το γάμο του γιου του Ομέρ με την κόρη του Κουρτ Μπέι, Φατιμέ. Ο Οσμάν Μπέι, όμως, αρνήθηκε την πραγματοποίηση του γάμου. Ο εναγόμενος φέρνει στο δικαστήριο ως μάρτυρες τον κετχουντά των ιπέων Μουσταφά Αγά γιο Ιμπραϊμ και από τους μπολουκμπασήδες τον σεγίτ Μεχμέτ Μπέι γιο Ρετζέπ, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του.

Το δικαστήριο αποφασίζει ο Οσμάν Μπέι να παραιτηθεί από κάθε απαίτηση.

Μάρτυρες: Χασάν Πασά, Αχμέτ Πασά, αγιάνης Μουσλί Αγά αγάς των ιπέων της δεξιάς πτέρυγας, αγιάνης Μεχμέτ Αγά αγάς των γκαρίπηδων της δεξιάς πτέρυγας, Σαχίν Αγά, αγάς της Ακ Τάπιας, [;] [;] γιος Αμπνουλλάχ, Σουλεϊμάν Αγά ντόπιος τσερίμπασης, Χουσεϊν Τσαούς, Μεχμέτ Τσαούς γιος [ ].

Βλ. και έγγρ. 13.

1/ Medīne'-i Qandiye' Receb Āgā mescid-i şerīfī kurbünde' sākin kūmbāra'cī
 °Osmān Beğ ibn Oruç nām kimesne' dīvān-ı 2/ Qandiye'de' °ağd olunān
 meclis-i şer' de' işbū Fātime' bint Kūrd Beğ nām şağire'niñ zevcī bā'ış el kitāb
 3/ °Osmān Çelebī ibn Sarāc Meħmed nām kimesne' maħzarında' da'vā ve
 taķrīr-i kelām edūb medīne'-i mezbūre' muzāfātından 4/ Malāviz nāhiye'sine'
 tābi' İstavrākī nām karye'de' sākin olūb hālā vefāt eden mezbūr Kūrd Beğ
 tāriħ-i 5/ kitābdan ālti sene' muqaddem şağire'-i mezbūre'yī on biñ ākçe' mehr-
 i müeccel tesmīyesiyle' şağir oğlum °Ömere' velāyeten tezvīc 6/ ve inkāh edūb
 ben dāhī oğlum mezbūr °Ömer için velāyeten tezevvüc etmişken mezbūr Qurd
 Beğ tāriħ-i kitābdan 7/ bir āy muqaddem şağire'-i mezbūre'yī mezbūr °Osmān
 Çelebiye' tezvīc ve inkāh etmişdir sūāl olunūb ihkāk-ı 8/ haķ olunmaķ
 maflūbumdur didikde' ğıbb us-sūāl mezbūr °Osmān Çelebī cevābında' tāriħ-i
 kitābdan bir sene' muqaddem karye'-i 9/ mezbūre'de' huzūr-i müsliminde'
 müdde'ī mezbūr °Osmān Beğ şağire'-i mezbūre' Fātime'yī oğlī mezbūr °Ömer
 için merķūm {merķūm} 10/ Kūrd Beğ'den tezevvüc murād edūb istinkāh
 èyledikde' oldahī imtina' etmişidī hālā ālti sene' muqaddem 11/ °ağd-ı nikāh
 da'vāsī tenākuż olmuşdur deyū da'vāyī def' edūb ğıbb el istintāk mezbūr
 °Osmān Beğ 12/ bir sene' muqaddem istinkāh èylediğini inkār etmeğın mezbūr
 °Osmān Çelebī'den şıdk maķālne' beyyine' taleb olunduķda' 13/ °udul-ı
 ricāldan fārisān kethūdāsī fahrū'l-eshbāh Muştafa Āgā ibn İbrahīm ve
 bölūkbāşilarından es-seyyid Meħmed Beğ 14/ ibn Receb nām kimesne'ler li-
 èclü'l-şehādet meclis-i şer' de' hāzırān olūb istişhād olduklarında' fi'l haķīķa' 15/
 müdde'ī merķūm °Osmān Beğ tāriħ-i kitābdan bir sene' muqaddem şağire'-i

mezbūre' Fāṭime'yī mezbūr Kūrd Beğ'den bizim ḥuzūrumuzda' 16/ nikāhla' oğlī-ı şağīr-i mezbūr 'Ömer için taleb edüb merķūm Kūrd²⁸⁹ Beğ dahī inkāh'dan imtina' etmişidī biz bū 17/ ḥuṣūşa' bū vech üzere' şahidleriz şehadet dahī ederiz deyū her birī edā-ı şehadet-i şer'īye' eylediklerinde' 18/ ğıbb ut-ta'dīl ve't-tezkiye' şehadetlerī maḳbūle' olüb tāriḥ-i kitābdan bir sene' muḳaddem şağīre'-i mezbūre'yī istinkāḥ 19/ etmişikēn ālti sene' muḳaddem 'aḳd-ı nikāḥ olmuşidī deyū da'vāsī tenākuḫ olüb meşrūḥa' olmāmağın merķūm 20/ 'Osmān Beğ da'vā-ī mezkūre'den men' olunüb mā vaḳa' bi't-taleb ketb olundī ḥurrira' fī'l ḥāms min Cemāzīyū'l-āḥir 21/ lisene' érba' ve şemānīn ve elf.

Şühūdū'l-ḥāl: emirū'l-ümerā el kirām 'izzetlū Ḥasan Pāşā, emirū'l-ümerā el kirām 'izzetlū Aḥmed Pāşā, fahrū'l-ā'yān Muşlī Āgā āgā-ı fārisān-i yemīn, fahrū'l-ā'yān Meḥmed Āgā şāğ kōl ğaribler āgāsī, fahrū'l-ēşbāḥ Şāḥīn Āgā āḳ tābya' āgāsī, [?] [?] ibn 'Abdullah, fahrū'l-āḥbār Süleymān Āgā yerlū cebe'cībāşī, Hüseyin Çāvuş, Meḥmed Çāvuş ibn [ ] ve ğayrihim.

6

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΝΤΕΦΤΕΡΝΤΑΡΗ ΚΡΗΤΗΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ ΓΙΑ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΓΗΣ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ

σ. 30γ

πρώτο δεκαήμερο Τζεμαζί ΙΙ 1084 [13–22/9/1673]

Ο Ντεφτερντάρης Κρήτης Αχμέτ Εφέντι, με πληρεξούσιο το *μουκαμπελετζή* Αλί Εφέντι γιο Αμπντουλλάχ, ενάγει το Μουσταφά Μπέι γιο Αμπντουλλάχ με την κατηγορία ότι καταπατεί τα παρακάτω χωράφια πλήρους ιδιοκτησίας του θανόντα Βελί Πασά στο χωριό Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, ενώ σύμφωνα με φερμάνι, τα κτήματα πλήρους ιδιοκτησίας στο νησί θα πουληθούν για την εξόφληση χρεών του προς το κράτος:

χωράφι, 100 μουζουριών που συνορεύει με χωράφι του Ιλιάς Αγά, με χωράφι των Ομέρ και Οσμάν, με χωράφι του σπαχή Αλί με το δρόμο που οδηγεί στα Καλέσα και με τον δρόμο Τοπ (;).

χωράφι, 50 μουζουριών που συνορεύει με χωράφι του Χουσεϊν, με τον δρόμο που οδηγεί στα Καλέσα και τον δρόμο που οδηγεί στον Άγιο [Μύρωνα] (;).

Ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι αγόρασε τα παραπάνω κτήματα από τον Βελί Πασά ενώπιον μουσουλμάνων κατά το έτος 1088²⁹⁰ για 150 γρόσια και έχει στην κατοχή του αποδεικτικό έγγραφο υπογεγραμμένο και σφραγισμένο από τον Βελί Πασά. Προσάγει ως μάρτυρες τον πρώην χαζινεντάρη του Βελί Πασά, Αχμέτ Αγά γιο Αμπντουλλάχ, και τους εθελοντές της δεξιάς πτέρυγας Αχμέτ Μπέι γιο Αμπντουλλάχ και Ομέρ Μπέι γιο Αλί οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του. Η αγωγή απορρίπτεται.

Μάρτυρες: Τουράκ Μπέι γιος Μουσά, Χουσεϊν Μπέι γιος Μουσταφά, Γιουσούφ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Ιβάζ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ.

²⁸⁹ Μάλλον έγραψε κατά λάθος Κουρτ αντί για Οσμάν Μπέι.

²⁹⁰ Μάλλον πρόκειται για λάθος του γραφέα, το έγγραφο συντάσσεται το έτος 1084 (1673).

1/ Cezîre'-i Girîd defterdârî fahr-ı erbâb el ikbâl Âhmed Êfendî tarafından huşûş-ı âtî el beyâna' sâbit el vekâlet vekîl olân 2/ fahr-ı erbâb el kalem mukâbele'cî 'Alî Êfendî ibn 'Abdullah meclis-i şer'ide' bâ'is el kitâb Muştafa Beğ ibn 'Abdullah mağzarında' 3/ da'va ve taqrîr-i kelâm edûb merhûm Velî Pâşâ'nın miriye' düyûn müşbite'sî olmağla' deyn için cezîre'-i mezbûre'de' 4/ olân emlakî bey' olunmâk bâbında' taraf-ı saltânat-ı 'âliye'den fermân-ı 'alî vârid olmağın müteveffâ-i mezbûrûn 5/ şihhatinde' mülkî olub medîne'î mezbûre' muzâfâtından Malâvîz nâhiye'sine' tâbi' Kavlâhôr nâm karye'de' vâki' bir tarafî 6/ İlyâs Âgâ târlâsî ve bir tarafî 'Ömer ve 'Osmân nâm kimesne'ler târlâsî ve bir tarafdan ba'zên 'Alî sipâhînî târlâsî 7/ ve ba'zên Kalesa'ya' giden tarîk ve bir tarafdan Töb yölî ile' mağdûd yüz müzurluk târlâ ve yine' êtraf-ı 8/ erba'sî Hüseyin nâm kimesne' târlâsî ve Kalesa'ya' giden tarîk ve Âyö [Miro]ya' (?) giden tarîk ile' mağdûd êllî müzurluk 9/ târlâsî {müzur} mezbûr Muştafa Beğ zabt eder sûâl olunub fermân-ı 'alî mûcibince' kaşr-ı yed eyleme'sî maṭlûbumdur didikde' 10/ gibb es-sûâl mezbûr Muştafa Beğ cevâbında' müteveffâ-i mezbûr Velî Pâşâ mârrî-z-zîkr târlâlarî bin seksen (?) sekiz 11/ sene'sinde' yüz êllî gürûşa' muslimîn huzûrunda' bey'-i kaṭ'î ile' bâna (sic) bey' ve teslim ve kabz semen edûb 12/ zabt ve taşarruf etmek için yedime' haṭ ve haḳînî (sic) hâvî temessük vîrmişidî mârrî-z-zîkr târlâlar benim mülk-i müşterâmdır 13/ didikde' mezbûr Muştafa Beğ'den şıḳ maḳallarına' beyyine' taleb olunduğda' udûl-ı ricâlan mezbûr Velî Pâşânın 14/ şâbîkâ hazîne'dârî olân Âhmed Âgâ ibn 'Abdullah ve şâg kôl gônüllülerinden diğêr Âhmed Beğ ibn 'Abdullah ve 'Ömer Beğ 15/ ibn 'Alî nâm kimesne'ler li-êclü'l-şehâdet meclis-i şer'ie' hâzîrûn olub istişhâd olunduğlarında' fî'l-haḳîka' müteveffâ-i 16/ mezbûr Velî Pâşâ sene'-i mezbûre'de' şihhatında' mârrî-z-zîkr târlâlarî bizim huûrumuzda' yüz êllî gürûşa' 17/ bey'-i kaṭ'î ile' mezbûr Muştafa Beğ'e' bey' ve teslim mezbûr Muştafa Beğ dahî iştirâ ve tesellüm etdikden sonra' semenî olân 18/ meblağ-ı mezbûr yüz êllî gürûş merḳûm Muştafa Beğ yedinden tamâmên âhḫ ve kabz eyledî mârrî-z-zîkr târlâlar mezbûr Muştafa 19/ Beğ'in mülk-i müşterâsıdır biz bû huşûşa' bû vech üzere' şahidleriz şehâdet dahî eder[iz] deyû her birî edâ-i şehâdet-i 20/ şer'ie' eylediklerinde' gibb ut-ta'dîl ve't-tezkiye' şehâdetlerî maḳbûle' olmağın mûcib ile' ba'd el hükm mâ vaḳa' bi't-taleb 21/ ketb olundî hurrîra' fî évâil Cemâziyü'l-âhîr lisene' erba' ve semânin ve êlf.

Şühüdü'l-hâl: Tûrâk Beğ ibn Musa, Hüseyin Beğ ibn Muştafa, Yûsuf Beğ ibn 'Abdullah, 'Ivâz Beğ ibn 'Abdullah ve gayrihim.

7

ΠΩΛΗΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΠΡΟΣ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥΣ ΓΙΑ ΕΞΟΦΛΗΣΗ ΧΡΕΟΥΣ

σ. 43β

τελευταία μέρα Τζεμαζί ΙΙ 1084 [11/10/1673]

Ο Γιάννης γιος Λουκά, κάτοικος του χωριού Πετροκέφαλο του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πουλά στο Μεχμέτ Μπεσέ γιο Ιμπραήμ και σε άλλο Μεχμέτ Μπεσέ γιο

Χουσεϊν την παρακάτω ακίνητη περιουσία, την οποία είχε βάλει υποθήκη για το δάνειο 60 ασλανίων γροσίων, που είχε πάρει από τους προαναφερόμενους:

σπίτι, δύο ισόγειων δωματίων με αυλή και δέντρα καρποφόρα και μη, το οποίο βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με σπίτι του Αλί Μπέι, με χωράφι του παπα-Νικόλα, με χωράφι του Μιχάλη και με σπίτι του Κωνσταντίνου·

αμπέλι, εκτάσεως 2 ½ στρεμμάτων και χωράφι, εκτάσεως πέντε μουζουριών, που βρίσκονται στο ίδιο χωριό στην τοποθεσία Σερμίνα (;) και συνορεύουν με χωράφι του Νικόλα, με χωράφι του Γιαλίνα/ Μπαλίνα (;), με χωράφι άλλου Νικόλα και με δημόσιο δρόμο·

χωράφι, εκτάσεως 6 μουζουριών, που βρίσκεται στο χωριό Ποταμοριό (;), το οποίο συνορεύει με χωράφι του Αγκράβου (;), με χωράφι άλλου Μιχάλη, με χωράφι του Γιακουμή και με δημόσιο δρόμο·

Η αξία της παραπάνω ακίνητης περιουσίας είναι 64 ασλάνια γρόσια. Ο πωλητής εξοφλεί το χρέος των 60 ασλανίων γροσίων και λαμβάνει από τους αγοραστές τα υπόλοιπα τέσσερα γρόσια.

Μάρτυρες: Χουσεϊν Μπέι γιος Μουσταφά, τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Ιβάζ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Ιμπραϊμ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Σουλεϊμάν γιος Αμπντουλλάχ.

1/ Medīne'-i Qandiye' muzāfātından Māleviz nāhiye'sine' tābi^c Petrōkefālī nām karye' sākinlerinden Yānī veled Lūka' nām zimmī meclis-i şer^c-i 2/ qadīm-i lāzım ut-tekrimde' bā^c-ış el kitāb Mehmed Beşe' ibn İbrahīm ve diğ̃er Mehmed Beşe' ibn Hüseyn nām kimesne'ler maḥzarlarında' bi't-tav^c 3/ eş-şāf ikrār ve i'tirāf edüb karye'-i mezbūre' sınırında' vāki^c bir tarafı 'Alī Beğ nām kimesne' menzilī ve bir tarafı pāpā Niķōla' 4/ tārlāsī ve bir tarafı Miḥālī nām zimmī tārlāsī ve taraf-i rābi^c Qostantīn nām zimmī menzilī ile' maḥdūd ikī bāb tahtānī 5/ oṭa' ve ḥavlū ve eşcār-i müsmire' ve ğayri müsmire' mebniyene'yi (?) müstemel menzilī ve yine' karye-i mezbūre' sınırında' Sermīna' (?) nām mevzi^c-de' 6/ vāki^c bir tarafı Niķōlō nām zimmī tārlāsī ve bir tarafı Balina'/ Yalina' (?) tārlāsī ve bir tarafı diğ̃er Niķōlō tārlāsī ve bir tarafı tarīk-i 'ām 7/ ile' maḥdūd ikī bucuq dōnüm bāğımı ve beş müzurluq tārlamī ve Botamōriō (?) nām karye' sınırında' vāki^c bir tarafı Āğravō (?) nām 8/ zimmī tārlāsī ve bir tarafı diğ̃er Miḥālī tārlāsī ve bir tarafı Yāqūmī nām zimmī tārlāsī ve taraf-i rab^c-ī tarīk-i 'ām ile' maḥdūd 9/ ālti müzur toḥum isti'āb eder tārlāmī bündan āqdem mezbūrān Mehmed Beşe' ve diğ̃er Mehmed Beşe' yedlerinden āltmış esedī ğurūş 10/ karz ālūb muqābele'sinde' rehin važi^c eylemişidim ḥālā mezbūrān' āltmış dört esedī ğurūşa' tarafeynden icāb 11/ ve qabūl ḥāvī bey^c-i bāt-ı şahīḥ-i şer^c-ī ile' bey^c ve teslīm ānlar dahī 'alī-l-iştirāk es-sevī iştirā ve tesellüm eyledikten şoñra' 12/ şemenī olān meblağ-ı mezbūr āltmış dört esedī ğurūşuñ āltmış ğurūşī mezbūrān' olān āltmış ğurūşuñ deynime' taqāş 13/ edüb bāki dört ğurūşī dahī mezbūrāniñ yedlerinden tamāmēn āhḫ ve qabz eyledim ba^c-d el yevm zikr olunān emlak-ı 14/ maḥdūda' mezbūrān Mehmed Beşe' ve diğ̃er Mehmed Beşe'niñ mülk-i müşterāleridir didikde' ğıbb ut-taşdīk eş-şer^c-ī mā vaqa^c bi't-taleb 15/ ketb olundī fī selḫ-i Cemāzīyü'l-āḫire' lisene' érba^c ve semānīn ve elf.

Şühüdü'l-hāl: Hüseyin Beğ ibn Muştafa, Yūsuf Beşe ibn ʿAbdullah cūka'dā[r], ʿIvaż Beğ ibn ʿAbdullah, İbrahīm Beğ bin ʿAbdullah, Süleymān bin ʿAbdullah ve ğayrihim.

8

ΠΩΛΗΣΗ ΑΜΠΕΛΙΟΥ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΠΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ
ΑΓΙΟΣ ΜΥΡΩΝ

σ. 44α

πρώτη μέρα Ρετζέπ 1084 [12/10/1673]

Ο Μανιός γιος Γιώργη κάτοικος του χωριού Άγιος Μύρων του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πουλά στο Μεχμέτ γιο Αμπντουλλάχ αμπέλι πλήρους ιδιοκτησίας, εκτάσεως 2 ½ στρεμμάτων, για 14 ασλάνια γρόσια.

Το αμπέλι, που βρίσκεται στο παραπάνω χωριό, συνορεύει με αμπέλι του Γιαννά (:), με αμπέλι του Κωνσταντίνου, με αμπέλι του Δάσκαλου Μανιού και με δημόσιο δρόμο.

Μάρτυρες: Μεχμέτ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ Μπέι γιος Αλί, τσαούσης Χουσεΐν γιος Σινάν, Μουσταφά Μπεςέ γιος Αμπντουλλάχ.

1/ Medīne'-i Qandiye' muzāfātından Malāviz nāhiye'sine' tābi'c Āyā Mīrōz nām karye'de' sākin Māniō veled Yōrgi nām zimmī 2/ meclis-i şer'c-de' Meḥmed bin ʿAbdullah nām kimesne' maḥzarında' ikrār-ı tām ve taqrir-i kelām edüb bey'c-i ātī şudūruna' 3/ deġin silk-i mülkümde' olüb karye'-i mezbūre' sınırında' vāki'c bir tarafdān Yāna' bāġi ve bir tarafdān Qostañin 4/ bāġi ve bir tarafdān Tāskālī Māniō bāġi ve taraf-ı rab'ī tarīk-i ʿām ile' maḥdūd iki bucuq dōnüm mülk 5/ bāġimī tarafeynden icāb ve kabūli ḥāvī bey'c-i bāt-i şahih-i şer'c ile' merķüm Meḥmed on dört esedi 6/ ġurūşa' bey'c ve teslīm eyledim oldāhi vech-i meşrūh üzere' iştirā ve tesellüm ve kabūl eyledikden şoñra' semenī 7/ olān meblaġ-ı mezbūr on dört esedi ġurūş tamāmen merķüm Meḥmed yedinden āhız ve kabz eyledim ba'c d el yevm 8/ mārri-z-zikr bāġ müşteri-i merķüm Meḥmed'in mülk-i müşterāsīdır keyfemā yeşā ve yahtār mutaşarrıf olsün didikde' merķüm 9/ Meḥmed dahī vicāhen taşdik ve taḥkik eylemeġin mā vaqa'c bi't-taleb ketb olundī hurrira' fī ġurre' Receb el-ferd 10/ lisene' erba'c ve semānin ve elf.

Şühüdü'l-hāl: Meḥmed Beğ bin ʿAbdullah, Meḥmed Beğ bin ʿAlī, Hüseyin Çavuş bin Sinan, Muştafa Beşe' bin ʿAbdullah ve ğayrihim.

9

ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΓΙΑ ΕΞΟΦΛΗΣΗ ΧΡΕΟΥΣ

σ. 47γ

20 Τζεμαζί ΙΙ 1084 [2/10/1673]

Ο Τουράκ Μπέι γιος Χουσεΐν, από τους εθελοντές της αριστερής πτέρυγας του Χάνδακα, είχε εναγάγει τον Χιζίρ Μπέι γιο Αχμέτ (;), του ίδιου σώματος, με την κατηγορία ότι του χρωστούσε 40 μουζούρια σιτάρι, 26 μουζούρια κριθάρι και 16 μουζούρια βρώμη, τα οποία ο εναγόμενος είχε πάρει από τη σοδειά του έτους 1084 από το τιμάρι αξίας 4.000 άσπρων του ενάγοντα στο χωριό Γιοφυράκια του ναχιγιέ Μαλεβιζίου.

Μετά τη μεσολάβηση τρίτων ήλθαν σε συμβιβασμό και ο ενάγων έλαβε 20 μουζούρια σιτάρι και πλέον δεν έχει καμια απαίτηση από τον εναγόμενο.

Μάρτυρες: Οσμάν Μπέι γιος Ορούτζ, Αλί Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Γιουσούφ Μπεσέ γιος [;], τσοχαντάρης, Χουσεΐν Μπέι γιος Μουσταφά, Ιμπραΐμ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ.

1/ Medīne'-i Qandiye'de' şöl kōl gōñüllülerinden Tūrāk Beğ ibn Hüseyn meclis-i şer' de' yine' tai'-fe'-i mezbūre'den Hızır Beğ bin Aḥmed (?) maḥzarında' 2/ ikrār ve taḳrīr-i kelām edūb Māleviz nāhiye'sine' tābi' Yōfirākī nām karye'de' dōrt biñ āqçe' tīmārım olmağın biñ seksen dōrt 3/ sene'si maḥşūlundan mezbūr Hızır Beğ kırk mūzur buğdāymī ve yiğirmī ālti mūzur şe'irimi ve on ālti mūzur 'alefimi āh̄z ve kabz 'ylemişdir 4/ deyū mezbūr Hızır Beğ'den da'va 'ylemişdim 'el-ḥālet-ü-hazih mezbūr Hızır Beğ ile yiğirmī mūzur buğdāy üzerine' şulḥ olūb oldāhi 5/ şulḥ-i mezbūri kabūl ve bedel-i şulḥ olān yiğirmī mūzur buğdāy mezbūr Hızır Beğ yedinden āh̄z ve kabz edūb ḥuşūş-ı mezbūre' 6/ müte'allik da'vadan mezbūr Hızır Beğ'in zimmetine' ibrā ve isḳāt 'yledim ba'd 'el yevm da'va dahī ederim lede-l-ḥūkkām 'el kirām maḳbūle' ve [?] 7/ olsūn didikde' ğıbb ut-taşdıḳ eş-şer'i mā vaqa' bi't-ḥāleb ketb olundī fi'l-yevm 'el 'işrin min Cemāziyü'l-āhire' lisene' 'erba' ve şemānīn ve 'elf. Şühūdü'l-ḥāl: 'Osman Beğ ibn Oruç, 'Alī bin 'Abdullah, Yūsuf Beşe' cūḳa'dār, Hüseyn Beğ bin Muşafa, İbrahim Beğ bin 'Abdullah ve ğayrihim.

10

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

σ. 48γ

5 Ρετζέπ 1084 [16/10/1673]

Ο Μεχμέτ Μπέι γιος Ιμπραΐμ, από τους υπείς της δεξιάς πτέρυγας του Χάνδακα, πουλά στον Οσμάν Μπεσέ γιο Χιμέτ και στο Χουσεΐν Μπέι γιο Αμπντουλλάχ χωράφι πλήρους ιδιοκτησίας στο χωριό Γάζι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, για 74 ½ ασλάνια γρόσια.

Το χωράφι εκτάσεως 74 ½ στρεμμάτων συνορεύει από τις δύο πλευρές με άλλο χωράφι του πωλητή, με χωράφι του Μπιγκλί Χουσεΐν Μπεσέ και με χωράφι άλλου Οσμάν Μπεσέ.

Μάρτυρες: Μπολούκμπασης Αμπντουλκαντίρ γιος Οσμάν, Αχμέτ Αγά γιος Αμπντουλλάχ, Μουσταφά Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Ουσκουνταρλί Μουσταφά Μπεσέ, Χουσεΐν Μπέι γιος Μουσταφά.

Βλ. και έγγρ. 11, 17.

1/ Medīne'-i Qandiye'de' fārisān-i yemīnden Meḥmed Beğ ibn İbrahīm meclis-i şer'ce'de' 'Osmān Beşe' ibn Himmet ve Hüseyn Beğ 2/ ibn 'Abdullah maḥzarlarında' ikrār ve taqrīr-i kelām edūb bey'-i atī şudūruna' değın silk-i mülkümde' olūb 3/ medīne'-i mezbūre' muzāfātından Malāvīz nāḥiye'sine' tābi' Gāzī nām karye' sınırında' vāki' iki tarafı benim āḥir 4/ tārlām ve bir tarafı Bıyıklı Hüseyn Beşe' tārlāsī ve bir tarafı diğeri 'Osmān Beşe' tārlāsī ile' maḥdūd 5/ yetmiş dört buçuk dōnüm tārlāmī tarafeynden icāb ve kabūlī ḥāvī bey'-i bāt-i şahīḥ-i 6/ şer'-i ile' mezbūrān 'Osmān Beşe' ve Hüseyn Beğ'e' yetmiş dört [buçuk] esedī ğurūşa' bey' ve tesellüm 7/ edūb ānlar dahī 'alī-i-ıştirāk es-sevī یشtirā ve kabūlī ve tesellüm eylediklerinden sonra' 8/ semenī olān meblağ-i mezbūr yetmiş dört buçuk esedī ğurūşī mezbūrān 'Osmān Beşe' 9/ ve Hüseyn Beğ yedlerinden tamāmen āḥz ve kabz eyledim ba'd el yevm mārrī-z-zikr tārlām mezbūrān 10/ 'Osmān Beşe' ile' Hüseyn Beğ'in mülk-i müşterālarıdır keyfemā yeşā ve yaḥtār mutaşarrıf olsūnlar 11/ didikde' mezbūrān 'Osmān Beşe' ve Hüseyn Beğ mezbūr Meḥmed Beğ'in vech-i muḥarrer üzere' cārī 12/ olān ikrārini taşdiq eylediklerinde' mā vaqa' bi't-taleb ketb olundī fi'l ḥāmis min Receb 13/ el ferd lisene' erba' ve şemānīn ve elf. Şühūdü'l-ḥāl: 'Abdulkādir Bölükbaşī ibn 'Osmān, Aḥmed Āgā ibn 'Abdullah, Muştafa Beğ ibn 'Abdullah, Üskūdārlī Muştafa Beşe', Hüseyn Beğ ibn Muştafa.

11

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

σ. 51δ

5 Ρετζέπ 1084 [16/10/1673]

Ο Μεχμέτ Μπέι γιος Ιμπραΐμ, από τους υπεείς της δεξιάς πτέρυγας του Χάνδακα, πουλά στον Αμπντουλλάχ Μπέι γιο Οσμάν και στο Μπαμπά Γιουσούφ Μπέι γιο [ ] χωράφι πλήρους ιδιοκτησίας στο χωριό Γάζι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, για 51 ασλάνια γρόσια.

Το χωράφι, εκτάσεως 51 στρεμμάτων, συνορεύει με χωράφι του Οσμάν Μπεσέ, με χωράφι του Σαντζακντάρ Εμίρ, με άλλο χωράφι του πωλητή και με δημόσιο δρόμο.

Μάρτυρες: Αχμέτ Αγά γιος Αμπντουλλάχ, Μουσταφά Μπεσέ γιος Ουσκουνταρί, Μουσταφά Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Οσμάν Μπεσέ γιος Χιμέτ, Χουσεΐν Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Χουσεΐν Μπέι γιος Μουσταφά.

Βλ. και έγγρ. 10, 17.

1/ Medīne'-i Qandiye'de' fārisān-i yemīnden Meḥmed Beğ ibn İbrahīm meclis-i şer'ce'de' 'Abdulkādir Beğ ibn 'Osmān ve Bābā Yūsuf Beğ 2/ ibn [ ] maḥzarlarında' ikrār ve taqrīr-i kelām edūb bey'-i atī şudūruna' değın silk-i mülkümde' olūb medīne'-i mezbūre' 3/ muzāfātından Malāvīz nāḥiye'sine' tābi'

Gāzī nām karye sınırında' vāki^c bir tarafından 'Osmān Beşe' 4/ tārāsī ve bir tarafından Sancākdār Ēmīr tārāsī ve bir tarafından benim āhīr tārām ve bir tarafından 5/ tariḫ-i 'ām ile' maḥdūd ėllī bir dōnüm tārāmī tarafeynden icāb ve kabūlī ḥāvī bey^c-i bāt-i 6/ ṣaḥīḥ-i ṣer^cī ile' mezbūrān 'Abdulkādir Beğ ile' Bābā Yūsuf Beğ'e' ėllī bir ėsedī ġurūṣa' 7/ bey^c ve teslīm edūb ānlar daḥī iştirā ve tesellüm ve kabūl etdiklerinden ṣoñra' ṣemenī olān meblağ-ı 8/ merḫūm ėllī bir ġurūṣī mezbūrān 'Abdulkādir Beğ ve Bābā Yūsuf Beğ yedlerinden 9/ bi't-tamām ve'l kemāl āhḫ ve kabz ėyledim ba^cd ėl yevm mārrīz-zīkr tārā mezbūrān 'Abdulkādir 10/ Beğ ile' Bābā Yūsuf Beğ'in mülk-i müṣterālarīdır keyfemā yeṣā ve yaḥtār mutaṣarrīf 11/ olsūnlar dīdikde' mezbūrān 'Abdulkādir Beğ ve Bābā Yūsuf Beğ mezbūr Meḥmed Beğ'in 12/ vech-i meṣrūḥ üzere' cārī olān ikrārini taṣdīḫ ėylediklerinde' mā vaḫa^c bi't-ṭaleb 13/ ketb olundī fī'l-yevm ėl ḥāmis min Receb ėl ferd lisene' ėrba^c ve ṣemānīn ve ėlf.

Şühūdü'l-ḥāl: Āḥmed Āgā ibn 'Abdullah, Muṣṭafa Beşe' ibn Ūskūdārī, Muṣṭafa Beğ ibn 'Abdullah, 'Osmān Beşe' ibn Himmet, Ḥüseyn Beğ ibn 'Abdullah, Ḥüseyn Beğ ibn Muṣṭafa.

12

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΕΝΤΑΜΟΔΙ

σ. 54α

20 Ρετζέπ 1084 [31/10/1673]

H Aīse kōrḥ Alī Mpesé, kátoukos tou χωριού Πενταμόδι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, με πληρεξούσιο τον πατέρα της Alī Mpesé –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Χουσεϊν Μπέι γιου Αχμέτ και του Σαḫίν Μπέι γιου Αμπντουλλάχ– παντρεύεται τον Αχμέτ Μπεσέ γιο Μεχμέτ με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 2.000 άσπρων.

Μάρτυρες: Χουσεϊν Μπέι γιος Μουσταφά, Ιβάζ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, τσοχαντάρης Γιουσουφ Μπεσέ, Ιμπραϊμ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ.

1/ Medīne-i Ḳandiye' muzāfātından Malāvīz nāḥiye'sine' tābi^c Pendamōdī nām karye'de' sākine' 'Āīşe' bint 2/ 'Alī Beşe' nām ḥātūn tarafından ḥuṣūṣ-ı ātī ėl beyāna' vekīl olūb mezbūre'yī ma^crifet-i ṣer^cīyle' 3/ 'ārifān olān Ḥüseyn Beğ ibn Āḥmed ve Ṣaḥīn Beğ ibn 'Abdullah ṣehādetleriyle' ṣer^cān vekāletī 4/ ṣābite' olān bābāsī'-ı mezbūre'niñ merḫūm 'Alī Beşe' meclis-i ṣer^cde' Āḥmed Beşe' ibn Meḥmed maḥzarında' ikrār 5/ ve taḫrīr-i kelām edūb kızım mezbūre' 'Āīşe'yī iki bīn āḫḫe' mehr-i müeccel tesmīyesiyle' zeyl-i raḫīmde' 6/ mestūr ėl ėsam[ī] müslimīn ḥuḫūrunda' vekālettim ḥasebīyle' merḫūm Āḥmed Beşe'ye' tezvīc ve inkāḥ ėyledim 7/ deyūb mezbūr Āḥmed Beşe' daḥī mezbūre' 'Āīşe'yī mehr-i merḫūm ile' tezevvūc ve kabūl ėyledim 8/ dīdikde' mā vaḫa^c bi't-ṭaleb ketb olundī fī'l-yevm ėl 'iṣrīn min Receb lisene' ėrba^c ve ṣemānīn ve ėlf.

Şühūdū'l-hāl: Hüseyin Beğ ibn Muştafa, İvaż Beğ ibn Abdullah, Yūsuf Beşe' cūka'dār, İbrahīm Beğ ibn Abdullah.

13

ΔΩΡΕΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

σ. 59α

26 Ρετζέπ 1084 [6/11/1673]

Η Μαρίτα κόρη Γιώργη, κάτοικος του χωριού Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, δηλώνει ενώπιον του μεβλανά Αμπντουλτζελίλ Εφέντι, στη συνεδρίαση του ιεροδικείου που έγινε στο σπίτι του κετχουντά των τσαούσηδων αγιάνη Μουσταφά Αγά, που κατοικεί κοντά στο τζαμί του θανόντα Ιμπραϊμ Χαν, ότι πουλά στην ανήλικη κόρη της Φατιμά, κόρη του θανόντα Κουρτ Μπέι, την οποία στο δικαστήριο εκπροσωπεί ο σύζυγός της Οσμάν Μπέι γιος Μεχμέτ,²⁹¹ την παρακάτω ακίνητη και κινητή περιουσία, που βρίσκεται στο προαναφερθέν χωριό, για 100 ασλάνια γρόσια:

σπίτι, οκτώ κατώγειων δωματίων, που περιλαμβάνει κήπο με δέντρα και αυλή και συνορεύει με σπίτι του Μανιού, με σπίτι της Μάνιας, με σπίτι του Νικολού και με δημόσιο δρόμο·

σπίτι, ενός ανώγειου και ενός κατώγειου δωματίου, το οποίο συνορεύει με σπίτι του Κωνσταντή, με σπίτι του Νικολού, με σπίτι του Φραγκιά και με σπίτι του Μανιού·

πέντε ξύλινα σεντούκια, έξι ζευγάρια σεντόνια, τέσσερα στρώματα, δύο καζάνια·

είκοσι πρόβατα.

Η Μαρίκα δηλώνει ότι δωρίζει την παραπάνω περιουσία στην κόρη της.

Μάρτυρες: εμίνης των τσαούσηδων Αλί Αγά γιος Μαχμούτ, κετχουντάς των τσαούσηδων προαναφερθείς Μουσταφά Αγά γιος Χουσεϊν, Χαλίλ Εφέντι γιος Αχμέτ Βελί γιος Σαμπάν, Χασάν γιος Αμπντουλλάχ.

Βλ. και έγγρ. 5.

1/ Taḥaḫkuḫ-ı ʿözr-i şerʿiyle' ḥuşuş-i ātī ʿel beyāniñ maḥalinde' taḥrīrī ʿet-temās olunmāğın ğıbb ut-taleb kıbel-ı şerʿden irsāl 2/ olunān mevlānā ʿAbdulcelīl ʿEfendī medīne-i Ḳandiye'de' merḥūm sultān İbrahīm Hān cāmīʿ-i şerīfī ḳurbünde' çāvuşlar 3/ kethüdāsī fahrü'l-āʿyān Muştafa Āğāniñ sākin olduğı menzile' vārūb ʿaḳd-ı meclis-i şerʿ etdikde' medīne-i mezbūre' 4/ muzāfātından Malāviz nāhiye'sine' tābiʿ İstavrākī nām ḳarye'de' sākine' Marita' bint Yörgī nām naşrāniye' meclis-i maḳūd-ı mezbūre'de' 5/ şulbiye' şağire' kızī Fāṭime' bint ʿel merḥūm Ḳürd Beğ nām şağire'niñ vaşī manşubī olān şağire'-i mezbūre'niñ zevci 6/ ʿOsmān Beğ ibn Meḥmed maḥzarında' iḳrār ve taḳrīr-i kelām ʿedūb beyʿ-i ātī şudūruna' değın silk-i mülkümde' olūb ḳarye'-i mezbūre'de' 7/ vāḳiʿ bir ḫarafī Māniō nām zimmī menzilī ve bir ḫarafī Maniā

²⁹¹ Πιθανότατα ο γραφέας σημείωσε λάθος τον τίτλο. Ο σύζυγος της Φατιμέ είναι ο Οσμάν Τσελεμπί γιος Μεχμέτ:(βλ. και έγγρ. 5).

nām naşrāniye’ menzilī ve bir tarafī Nīkōlō nām zimmi menzilī ve bir tarafī tarīk-i ‘ām 8/ ile’ maḥdūd sekiz bāb taḥtānī oṭa’ ve zāt-ı eṣcār bāğçe’ ve ḥavlūyī müştemel menzil ve yine’ bir tarafī Kōstantīn nām zimmi menzilī 9/ ve bir tarafī Nīkōlō nām zimmi menzilī ve bir tarafī Frankā nām zimmi menzilī ve bir tarafī Māniō nām zimmi menzilī ile’ maḥdūd bir bāb 10/ fevkānī oṭa’ ve bir bāb taḥtānī oṭa’yī müştemel menzilimī ve beş tahta’ şandık ve ālti çift çārşeb ve dört döşek 11/ ve iki kızgān (sic) ve yığirmi reis gānemimī bey^c-i kaṭ^c-iyle’ kızım-ı şağire’-i mezbūre’ye’ bi şafka’-ı vāhide’ yūz eşedi gurūşa’ bey^c 12/ ve teslīm edūb vaşi-i mezbūr daḥī şirā şağire’ye’ enfa^c olmağla’ veşāyeten iştirā ve tesellüm etdikden soñra’ semeni 13/ olān meblağ-ı mezbūr yūz eşedi gurūş şağire’-i mezbūre’ye’ hibe’-i şahīḥa’ ile’ hibe’ eyledim ba^cd el yevm mārrı-z-zikr menziller 14/ ve eşyā şağire-i mezbūre’niñ mülk-i müşterāsīdır didikde’ gibb ut-taşdıķ mā vaqa^c bi’ṭ-ṭaleb ketb olundı 15/ ḥurrıra’ fī’l-yevm es-sādis ve’l ‘işrin min Receb el mürecceb lisene’ erba^c ve semānīn ve elf.

Şühūdü’l-hāl: çāvuşlar emīnī ‘Alī Āgā ibn Maḥmud, çāvuşlar kethūdāsī merķūm Muştafa Āgā ibn Ḥüseyn, Ḥalīl Efendī ibn Āḥmed, Velī bin Şa^cbān, Ḥasan bin ‘Abdullah.

14

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΝΗ

σ. 63ε

29 Σαμπάν 1084 [9/12/1673]

Η ενήλικη παρθένα Καλή κόρη Γιάννη, κάτοικος του χωριού Μονή του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, με πληρεξούσιο τον αμφιθαλή αδερφό της Μεχμέτ Μπεσέ για Αμπντουλλάχ –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Μουσταφά Μπεσέ γιου Μεχμέτ και του Μπαϊράμ Μπεσέ γιου Αμπντουλλάχ– παντρεύεται τον Αμπντουλκερίμ Μπεσέ για [ ], με πληρεξούσιο το Χασάν Μπεσέ για Αμπντουλλάχ –σύμφωνα με τη μαρτυρία των ίδιων μαρτύρων– με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 1.500 άσπρων.

Μάρτυρες: τσοχαντάρης Γιουσούφ Μπεσέ, Χουσεϊν Μπέι γιος Μουσταφά, Ιβάζ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Ιμπραϊμ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ (:).

1/ Medīne’-i Kandiye’ muzāfātından Malāvīz nāḥiye’sine’ tābi^c Mōnī nām karye’de’ sākinē’ Kālī bint Yānī nām bīkr bālīga’ tarafından ḥuşuş-ı ātī el beyā[na] vekīl olūb Muştafa Beşe’ 2/ ibn Meḥmed ve Bayrām Beşe’ ibn ‘Abdullah şehādetleriyle’ vekāletī şābīte’ olān mezbūre’niñ li-ēbeveyn qarındāşī Meḥmed Beşe’ ibn ‘Abdullah meclis-i şer^c-de’ ‘Abdulkerīm Beşe’ ibn [ ] 3/ tarafından kezalık vekīl olūb mezbūruñ Muştafa Beşe’ ve Bayrām Beşe’ şehādetleriyle’ vekāletī şābīte’ olān Ḥasan Beşe’ ibn ‘Abdullah maḥzarında’ ikrār ve takrīr-i kelām 4/ edūb müvekillem-i mezbūre’ Kālī’yī bīñ beş yūz ākçe’ mehr-i müeccel tesmiye’siyle’ zeyl-i veşīka’da’ meştūr el esamī-ı müslimīn ḥuzūrunda’ vekāletim ḥasebiyle’ müvekil merķūm 5/ ‘Abdulkerīm Beşe’ye’ tezvīc ve inkāḥ eyledim deyūb mezbūr Ḥasan Beşe’ daḥī müvekillem-i mezbūre’

Ḳālīyī mehr-i merḳūm ile' müvekkile-i mezbūr ʿAbdulkerīm Beşe' iḡūn tezevvüc 6/ ve ḳabūl ʿyledim dimeḡīn mā vaḳa' bi't-ṭaleb ketb olundī fī'l tāsi' ve'l ʿiṣrīn min Ṣa' bān lisene' ʿerba' ve ḡemānīn ve ʿelf.

Ṣühūdū'l-ḡāl: Yūsuf Beşe' cūḳa'dār, Hüseyn Beḡ ibn Muṣṭafa, ʿIvaż Beḡ ibn ʿAbdullah, İbrahīm Beḡ ibn ʿAbdullah (?).

15

ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΜΠΕΛΙΟΥ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΣΕ ΧΩΡΑΦΙ ΠΟΥ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΣ

σ. 72δ

24 Σεβάλ 1084 [1/2/1674]

Σταυρινίδης, τ. Β', σ. 164, αρ. μετ. 731

Ο Κούρτ, ενήλικος γιος του θανόντα Μεχμέτ Μπέι, κατοίκου του χωριού Καλέσα του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, ανανεώνει τη σύμβαση δενδρονομίας,²⁹² που είχε συνάψει ο πατέρας του με το Μιχάλη γιο Αναστάση²⁹³ (;) και τους Νικολό και Μιχάλη γιους Μπιάζη²⁹⁴ (;), κατοίκους του ίδιου χωριού. Η σύμβαση αφορούσε ένα χωράφι, εκτάσεως 4 ½ στρεμμάτων, στο οποίο οι προαναφερόμενοι χριστιανοί είχαν αναλάβει την υποχρέωση να φυτεύσουν αμπέλι με τον όρο να δίνουν το ένα τρίτο της σοδείας στο Μεχμέτ Μπέι και να κρατούν οι ίδιοι τα δύο τρίτα.

Ο γιος του θανόντα επιβεβαιώνει και ανανεώνει τη σύμβαση δενδρονομίας.

Μάρτυρες: Μαχμούτ Μπεςέ γιος Αχμέτ, Μουσταφά Μπεςέ γιος Χασάν, Μαχμούτ Μπεςέ γιος Αμπντουρραχμάν, Αχμέτ Αγά, Χουσεϊν Μπέι γιος Μουσταφά.

1/ Medīne'-i Ḳandiye' mużāfātından Malāvīz nāḡiye'sine' tābi' Ḳalāṣa' nām ḳarye'de' sākin iken būndan āḳdem fevt olān Meḡmed Beḡ nām müteveffāniñ 2/ kebīr oḡlī Ḳūrd nām kimesne' meclis-i ṣer'de' ḳarye'-i mezbūre' āḡālīsinden Mīḡālī veled Nastāṣō (?) ve Niḳōlō ve Mīḡālī veled Biyāzī (?) nām zimmīler maḡzarlarında' iḳrār 3/ ve taḳrīr-i kelām edūb ḳarye'-i mezbūre' bir ṭarafī Muṣṭafa nām kimesne' tarlasī ve üç ṭarafī Yānī [nām zimmī] tārlāsī ile' maḡdūd dōrt buḳūḳ dōnüm 4/ tārlāyī bābām müteveffā-i mezbūr Meḡmed Beḡ ḡuyūtunda' (?) mezbūrūn zimmīlere' teslīm edūb [?] bir kerm ḡars edūb her sene' ḡāṣıl olān 5/ maḡṣūlünüñ üç sehimden birini bābāma' vīrūb ikīsini kendūler ālmaḳ üzere' ʿaḳd-ı [müsāḳāt] edūb mezbūrler daḡī kürūm ḡars 6/ edūb her sene' maḡṣūlünüñ ṣūlsünī bābāma' teslīm ederler eder (?) ʿel-ḡālet-ü-hazihi ben daḡī vech-i meṣrūḡ üzere' tecdid-i ʿaḳd-ı müsāḳāt edūb 7/ ve her sene' bāḡ-ı mezkūruñ mizāc-ı muvazzıfınıñ ṣūlsünī ben vīrūb ve ṣūlüṣān berāberler daḡī fī'l vaḳi'-i ḡāl vech-i meṣrūḡ üzere' 8/ olmuṣdır deyū mezbūr

²⁹² Συμφωνία στην οποία ο ένας παραχωρεί τα δέντρα και ο άλλος αναλαμβάνει να τα καλλιεργήσει με όρο να διανείμει τους καρπούς στον ιδιοκτήτη τους: Ιωάννης Χλωρός, *Λεξικόν Τουρκο-Ελληνικόν*, τ. Β', Εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου, Κωνσταντινούπολη, 1900, σ. 1653.

²⁹³ Ο Σταυρινίδης διάβασε το όνομα «Νετάτος».

²⁹⁴ Ο Σταυρινίδης διάβασε «Πιάζη».

Ḳūrd külliyyāt-i meşrūha'sında' taşdıḡ étmeḡin mā vaḡa^c bi't-ṭaleb ketb olundī ḡurrira fī'l-yevm ér-rāb^c ve'l ^cişrīn 9/ min Şevvāl el mūkerrem lisene' érba^c ve şemānīñ ve ʔlf.

Şühūdū'l-hāl: Maḡmūd Beşe' ibn Āḡmed, Muşṭafa Bese' ibn Ḥasan, Meḡmed Beşe' ibn ^cAbdurraḡman, Āḡmed Āḡā, Ḥüseyn Beḡ ibn Muşṭafa.

16

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΧΩΡΑΦΙΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ
ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ

σ. 76β

8 Ζιλκαντέ 1084 [14/2/1674]

Ο Γιώργης Μπιλίγιος (;) γιος Γιάννη, κάτοικος του χωριού Κρουσώνας του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πουλά στο Γιώργη γιο Γιαννά, κάτοικο του χωριού Καβροχώρι του ίδιου ναχιγιέ, χωράφια που βρίσκονται στο χωριο Καβροχώρι, για 24 ασλάνια γρόσια.

Τα δύο χωράφια, το καθένα εκτάσεως τριών μουζουριών, και ένα χωράφι, εκτάσεως 2 ½ μουζουριών, συνορεύουν με:

χωράφι του Καρά Μεχμέτ Μπεσέ, με χωράφι της Μαρίας, με αυλάκι μύλου και με κοιλάδα.

χωράφι της Μαρίας, με ενεπίγραφη κρήνη και με κοιλάδα.

χωράφι του Φραγκιά, με χωράφι του Καρά Μεχμέτ Μπεσέ και από τις δύο πλευρές με χωράφι του Ζεινέκ Μπέι.

Μάρτυρες: Αλί Μπεσέ γιος Χασάν, Γιουσουφ Μπέι γιος Μαχμούτ, Χουσεϊν Μπέι γιος Μουσταφά.

1/ Medīne'-i Ḳandiye' muzāfātından Malāvīz nāḡiye'sine' tābi^c Ḳūrşōna' nām ḡarye'de' sākin Yōrgī Biliyō (?) veled Yānī nām zimmī meclis-i şer^cde' nāḡiye'-i mezbūre'de' tābi^c 2/ Ḳavlāḡōr nām ḡarye'de' sākin Yōrgī veled Yāna' nām zimmī maḡzarında' iḡrār ve taḡrīr-i kelām edūb bey^c-i ātī şudūruna' deḡin silk-i mülkümde' olūb zikr olunān 3/ Ḳavlāḡōr sınırında' vāḡi^c bir ṭarafdan Ḳara' Meḡmed Beşe' nām kimesne' tārlāsī ve bir ṭarafdan Marīa' nām naşrāniye' tārlāsī ve bir ṭarafdan deḡirmenī ḡarḡ ve bir ṭarafdan vādī 4/ ile' maḡdūd üç mūzurluḡ tārlā ve yine' bir ṭarafdan Marīa' nām naşrāniye' tārlāsī ve bir ṭarafdan ceşme'-i muḡarrerī ve bir ṭarafdan vādī ile' maḡdūd üç mūzurluḡ 5/ tārlā ve yine' ṭarafdan Frankā nām zimmī tārlāsī ve bir ṭarafdan Ḳara' Meḡmed Beşe' nām kimesne' tārlāsī ve ikī ṭarafdan Zeynek Beḡ tārlāsī ile' maḡdūd ikī buḡuḡ mūzurluḡ 6/ tārlāmī ṭarafeynden icāb ve ḡabūlī ḡavī bey^c-i bāt-ı şaḡīḡ-i şer^c ile' bi şafḡa'-ı vāḡide' mezbūr Yōrgī'ye' yiḡirmī dōrt ʔsedī ḡurūşa' bey^c ve 7/ teslīm edūb oldāḡī iştirā ve tesellüm ʔdikden şofra' şemenī olān meblaḡ-ı mezbūr yiḡirmī dōrt ʔsedī ḡurūşī mezbūr Yōrgī yedinden 8/ bi't-tamām ve'l kemāl āḡz ve ḡabz ʔyledim ba^cd el yevm zikr olunān tārlālar mezbūr Yōrgī'niñ mülk-i müşterāsīdır keyfemā yeşā ve yaḡtār mutaşarrif 9/ olsūn didikde' ḡıbb ut-taşdıḡ mā vaḡa^c bi't-ṭaleb ketb olundī ḡurrira' fī'l-yevm ʔş-şāmin min Zīlḡa^cde' ʔş-şerīfe' lisene' 10/ érba^c ve şemānīñ ve ʔlf.

Şühūdū'l-hāl: 'Alī Beşe' ibn Ḥasan, Yūsuf Beğ ibn Maḥmūd, Ḥüseyn Beğ ibn Muştafa.

17

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΧΩΡΑΦΙΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΓΙΑ ΕΞΟΦΛΗΣΗ ΧΡΕΟΥΣ

σ. 111γ

22 Μουχαρέμ 1085 [28/4/1674]

Ο Μεχμέτ Μπέι, από τους εθελοντές της δεξιάς πτέρυγας στην υπεράσπιση του Χάνδακα, πουλά στη Χατιτζέ κόρη Αμπντουλλάχ, η οποία είναι μητέρα και κηδεμόνας του ανήλικου γιου του θανόντα σπαχή Ζουλφικά γιου Αμπντουλλάχ, Αχμέτ, τη μισή από την παρακάτω ακίνητη περιουσία, για 84 ασλάνια γρόσια, συμψηφίζοντας το χρέος του. Η περιουσία του συνίσταται στα εξής:

χωράφι πλήρους ιδιοκτησίας, εκτάσεως 46 στρεμμάτων, το οποίο βρίσκεται σε χωριό της επαρχίας Μαλεβιζίου²⁹⁵ και συνορεύει με χωράφια του αράπ τσερίμπαση, με χωράφια του κοντακτσή Οσμάν Μπεσέ, με χωράφια του Ουσκουνταρλί Μουσταφά Μπεσέ και με το δρόμο που οδηγεί στο Ρέθυμνο·

χωράφι, εκτάσεως 20 στρεμμάτων, που βρίσκεται στο ίδιο χωριό (;) και συνορεύει με χωράφι του πωλητή, με χαντάκι και από τις δύο πλευρές με δημόσιο δρόμο·

χωράφι, εκτάσεως 18 στρεμμάτων, που βρίσκεται στην ίδια τοποθεσία και συνορεύει με χωράφι του Λάβρη (;) με χωράφι του Μπιγκλί Χουσεϊν Μπεσέ και με δημόσιο δρόμο.

Μάρτυρες: από τους τσοχαντάρηδες Εμπομπέκρ Αγά, Σαχίν Τσαούς γιος Μεχμέτ, Αχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, μπουλούκμπασης Εμίρ γιος Μεχμέτ Μπέι, Μπιγκλί Χασάν Μπεσέ, κουμπαρατζής Οσμάν Μπεσέ.

Βλ. και έγγρ. 10, 11.

1/ Medīne'-i Kandıye' muḥāfaẓa'sında' şāğ kōl gōñüllerinden Meḥmed Beğ meclis-i şer'ce' bündan āḳdem vefāt eden Zūlfiḳā 2/ sipāhī ibn 'Abdullah'ın şulbī oğlī Āḥmed nām şağīriñ vaşīsī ve vālide'sī Ḥadīce' bint 'Abdullah nām ḥātūn maḥzarında' 3/ ikrār ve takrīr-i kelām edūb medīne'-i mezbūre' muẓāfātından Mālevīz nāḥiye'sinde' ḳarye' tobrāğında' vāḳi' bir ḫarafī 4/ 'arab çerībāşī tārlālarī ve bir ḫarafī ḳōndāḳcī 'Osmān Beşe' tārlālarī ve bir ḫarafī Ūskūdārli (sic) Muştafa Beşe' tārlālarī 5/ ve bir ḫarafī Resme'ye' gīden ḫarīḳ-i 'ām ile' maḥdūd kırḳ ālti dōnüm mülk tārlāmī ve yine' ḳarye'-i mezbūre' tobrāğında' bir ḫarafī yine' 6/ {yine'} benim tarlām ve bir ḫarafī ḥandaḳ ve iki ḫarafī ḫarīḳ-i 'ām ile' maḥdūd yiğirmi dōnüm tārlāmī ve yine' mevzi'-i mezbūrde' vāḳi' 7/ bir ḫarafī Lāvri (?) nām zimmī tārlāsī ve bir ḫarafī Bıyıklı Ḥüseyn Beşe' tārlāsī ve ḫaraf-ı rābi' ḫarīḳ-i 'ām ile' maḥdūd on sekiz dōnüm 8/ tārlāmīna' cem'en seksen dōrt dōnüm mülk tārlāmī ḫarafeynden icāb ve

²⁹⁵ Δε σημειώνεται το όνομα του χωριού.

ḳabūl ḥāvī bey^c-i bat-i ṣaḥīḥ-i ṣer^cī ile' nīm-i mezbūruñ 9/ vālide'sī-i merkūme'ye' seksen dōrt ēsedī ġurūṣa' ṣafḳa'-ı vāḥide' bey^c ve teslīm edūb oldāḥī nīm-i merḳūm 10/ iḥūn bi'l-veṣāyet iştirā ve ḳabz ve tesellūm ēyledikden ṣoñra' ṣemenī olān meblaġ-ı mezbūruñ seksen dōrt ġurūṣī nīm-i mezbūre' 11/ zimmetimde ve nīm olān seksen dōrt ġurūṣa' taḳāṣ ēyledim oldāḥī bi'l-veṣāyet muḳāyaza' ēyledī dīdikde' ġıbb ut-taṣdīḳ 12/ eş-ṣer^cī mā vaḳa^c bi't-taleb ketb olundī tahrīrēn fī'l-yevm eş-ṣānī ve'l 'iṣrīn min ṣehr el Muḥarrem el ḥarām lisene' ḥams ve ṣemānīn ve elf.
 Ṣühūdül-hāl: faḥrū'l-ā'yān Ēbūbekir Āġā cūḳa'dār āġāsī, Ṣāḥin Çāvuṣ ibn Meḥmed, Āḥmed Beṣe' ibn 'Abdullah, Ēmir Bōlūkbāṣī ibn Meḥmed Beġ, Bıyıklī Ḥasan Beṣe', ḳūmbārācī 'Osmān Beṣe'.

18

ΠΩΛΗΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΠΡΟΣ
 ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΑΓΙΟΣ ΜΥΡΩΝ

σ. 119α

5 Σαφέρ 1085 [11/5/1674]

Ο Μανιός Σερπετζές (;) γιος Νικολού, κάτοικος του χωριού Άγιος Μύρων του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πουλά στο Μουσταφά Τσαούς γιο Αμπντουλλάχ, από τους τσαούσηδες του Συμβουλίου την παρακάτω ακίνητη περιουσία, για 20 γρόσια:

σπίτι δύο ερειπωμένων δωματίων, το οποίο βρίσκεται στο προαναφερθέν χωριό και συνορεύει με ιδιοκτησίες του Ισμαΐλ Μπεσέ και του Χασάν Μπεσέ, με ιδιοκτησία²⁹⁶ (;) του Νικολού Γερμεράκη/Μπερμεράκη (;) και με δημόσιο δρόμο·

αμπέλι, εκτάσεως 12 εργατών, που βρίσκεται στο ίδιο χωριό και περιλαμβάνει μια οικία σε καλή κατάσταση· συνορεύει με χωράφια του Γιακουμή, του Μεστούρη/Μαστούρη (;) Γιώργη, του Κωνσταντίνου Μπαμπακά (;) και με δημόσιο δρόμο·

χωράφι συγκείμενο στο παραπάνω αμπέλι, εκτάσεως περίπου 4 ½ μουζουριών, το οποίο περιλαμβάνει δέντρα καρποφόρα και μη.

Μάρτυρες: Μεχμέτ Αλί Τσελεμπί, Μεχμέτ Μπέι γιος Χουσεΐν, Μεχμέτ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Οσμάν Μπέι γιος Ιμπραΐμ.

Βλ. και έγγρ. 19.

[?] silk-i mülk olūb.

1/ Medīne'-i Ḳandiye' muzāfātından Malāvīz nāḥiye'sine' tābi^c Āyō Mīrō nām ḳarye'de' sākin Mānīō Serbece' (?) veled Niḳōlō nām zimmi meclis-i ṣer^ci 2/ ḥaṭır-ı lāzım ut-tevḳīrde' medīne'-i mezbūre'de' dīvān-ı cāvuṣlarından Muṣṭafa Cāvuṣ ibn 'Abdullah maḥzarında' bi ṭav^ca' iḳrār ve taḳrīr-i 3/ kelām edūb [?] [?]²⁹⁷ ḳarye'-i mezbūre'de' vāḳi^c bir ṭarafī İsmā'īl Beṣe' ve bir ṭarafī Ḥasan Beṣe' nām kimesne'ler mülkleri ve bir ṭarafī Niḳōlō 4/ Yērmerākī/Bērmerākī (?)

²⁹⁶ Δε σημειώνεται τι είδους περιουσία είναι. Ίσως mülk (ιδιοκτησία), όπως και των υπολοίπων. Συνήθως οι περιουσίες των συνόρων είναι ίδιου είδους.

²⁹⁷ Δυσανάγνωστη σημείωση ανάμεσα στις πρώτες λέξεις της δεύτερης και της τρίτης σειράς της καταχώρισης.

nām zimmī ve taraf-ı rābi^c tarīḳ-i ʿām ile' maḥdūd ikī bāb ḥarāb oṭa'mī müstemel menzilimī ve yine' karye'-i mezbūre' ṭoprāğında' 5/ bir tarafı Yaḳūmī ve bir tarafı Meşṭūrī/Maşṭūrī (?) Yōrgī ve bir tarafı Ḳoṣtaṅṅin Bābaḳa' (?) nām zimmīler tārlālarī ve taraf-ı rābi^c tarīḳ-i 6/ ʿām ile' maḥdūd bir müşeyyed ḥāne'mī müstemel on ikī erguslīḳ bāğimī zikr olunān bāğa' muttaşıl olub eşcār-i müsmire' 7/ ve ğayri müsmire'yī müstemel tahmīnen dōrt bucuḳ mūzur tohum istīʿāb eder tārlāmī tarafeynden icāb ve ḳabūl ḥāvī bey^c-i bāt-i 8/ şahīḥ-i şer^c ile' mezbūr Muştafa Çāvuşa' bi şafḳa-ı vāhide' yiğirmī eşedī ğurūşa' bey^c ve teslīm ʿyledim oldāhī iştirā ve ḳabz 9/ ve tesellüm ve ḳabūl ʿyledikden soñra' semenī olān meblağ-ı mezbūr yiğirmī ğurūşī mezbūr Muştafa Çāvuş yedinden tamāmēn āḥz ve ḳabz 10/ ʿyledim ba^d ʿl yevm mārrı-z-zikr menzil ve tārlā ve bāğ müşteri-i mezbūruñ bi cümle'tü'l-tevābi^c ve'l-levāhiḳ ve kāffe'tü'l-ḥuḳḳūḳ 11/ ve'l merāfiḳ mülk-i müşterāsīdır keyfemā yeşā ve yaḥtār mutaşarrıf olsūn didikde' ğıbb ut-taşdīḳ eş-şer^cī mā vaḳa^c 12/ bi't-ṭaleb ketb olundī tahrīren fī'l-yevm ʿl ḥamis ʿaşr min şehr-i Şafer ʿl ḥayır lisene' ḥams ve şemānīn ve ʿlf. Şühūdül-ḥāl: Meḥmed ʿAlī Celebī, Meḥmed Beğ ibn Ḥüseyn, Meḥmed bin ʿAbdullah, ʿOsmān Beğ ibn İbrahīm.

19

ΠΩΛΗΣΗ ΧΩΡΑΦΙΩΝ ΑΠΟ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΣΕ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΑΓΙΟΣ ΜΥΡΩΝ

σ. 119β

16 Σαφέρ 1085 [22/5/1674]

Ο Σταμάτης γιος Γιώργου, κάτοικος του χωριού Άγιος Μύρων του ναχιγιέ Μαλεβιζίου πουλά στο Μουσταφά Τσαούς γιο Αμπντουλλάχ, από τους τσαούσηδες του Συμβουλίου, τα παρακάτω χωράφια για 2 ½ γρόσια:

χωράφι, εκτάσεως περίπου 1 ½ μουζουριών, το οποίο βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με ιδιοκτησίες του Μεχμέτ και του Χασάν, με ιδιοκτησία του Μανιού Μαριατσόλη/Μαριατσούλη (;) και με δημόσιο δρόμο·

χωράφι, εκτάσεως 2 ½ μουζουριών, που βρίσκεται στην ίδια τοποθεσία και συνορεύει με ιδιοκτησία του Χασάν, με ιδιοκτησίες του Γιώργη Ντενούρη (;), του Μάρκου και του Γιώργη Φομανά/Κομανά (;)·

χωράφι, εκτάσεως 3 μουζουριών, που βρίσκεται στην ίδια τοποθεσία και συνορεύει με ιδιοκτησίες²⁹⁸ του Γιάννη Χαρκούτση (;), του προαναφερθέντος Γιώργη Ντενούρη (;), του δάσκαλου Φραγκιά και με χαντάκι.

Μάρτυρες: Μεχμέτ Αλί Τσελεμπί, Μεχμέτ Μπέι γιος Χουσεΐν, Μεχμέτ Μπέι γιος Αμπντουλλάχ, Οσμάν Μπέι γιος Ιμπραΐμ.

Βλ. και έγγρ. 18.

²⁹⁸ Δε σημειώνεται το είδος της περιουσίας. Πιθανότατα mülk (ιδιοκτησία), γιατί αναφέρεται για δεύτερη φορά το όνομα του Γιώργη Ντινούρη, του οποίου οι ιδιοκτησίες συνορεύουν με το πωλούμενο χωράφι.

1/ Medīne'-i Qāndiye' muzāfātundan Malāvīz nāhiye'sine' tābi^c Āyō Mīrō nām karye'de' sākin İstamātī veled Yōrgō nām zimmī medīne'-i 2/ mezbūre'de' sākin dīvān-ı çāvuşlarından Muştafa Cāvuş ibn ^cAbdullah maḥzarında' ikrār ve taqrīr-i kelām edūb bey^c-i atī 3/ şudūruna' deġin silk-i mülk-i şaḥimde' münselik olūb karye'-i mezbūre' toprāġında' vāki^c bir tarafī Meḥmed ve bir tarafī Ḥasan mülkleri ve bir tarafī 4/ Mānīō Mārīa'çölī/ Mārīa'çülī (?) nām zimmī mülkī ve taraf-ı rābi^c tarīḳ-i ^cām ile' maḥdūd taḥmīnēn bir buçuḳ mūzur toḥum istī^cāb eder tārlāmī 5/ ve yine' mevzi^c-i mezkūrde' bir tarafī Ḥasan mülkī ve bir taraf[ī] Yōrgī Denūrī (?) ve bir tarafī Mārḳō ve taraf-ı rābi^c Yōrgī Fōmanā/Ḳōmanā (?) 6/ mülkleri ile' maḥdūd ikī buçuḳ mūzur toḥum istī^cāb eder tārlāmī ve yine' mevzi^c-i mezkūrde' vāki^c bir tarafī Yānī Ḥārḳūc (?) 7/ ve bir tarafī mezbūr Yōrgī Denūrī (?) ve bir tarafī tāşkalī Franka' ve taraf-ı rābi^c ḥandek ile' maḥdūd üç mūzur toḥum istī^cāb 8/ eder tārlāmī tarafeynden icāb ve ḳabūl ḥāvī bey^c-i bāt-i şaḥīḥ-i şer^c-ī ile' mezbūr Muştafa Cāvuşa' bi şafḳa'-ı vāhide' 9/ ikī buçuḳ ġurūşa' bey^c ve teslīm èyledim oldāḥī iştirā ve ḳabz ve tesellüm ve ḳabūl èyledikden şoñra' semenī olān meblaġ-ı mezbūr ikī 10/ buçuḳ ġurūşī mezbūr Muştafa Cāvuş yedinden bi't-tamām aḥz (sic) ve ḳabz èyledim ba^cd èl yevm mārrī-z-zīkr tārlālar müşteri-i mezbūruñ 11/ mülk-i müşterāsīdır keyfemā yeşā ve yaḥtār mutaşarrıf olsūn dīdikde' ġıbb ut-taşdīḳ eş-şer^c-ī mā vaḳa^c bi't-ḫaleb 12/ ketb olundī taḥrīrēn fī'l-yevm ès-sādis ^caşr min şehr-i Şāfer èl ḥayır lisene' ḥams ve semānīn ve èlf.
Şühūdül-ḥāl: Meḥmed ^cAlī Celebī, Meḥmed Beġ ibn Ḥüseyn, Meḥmed bin ^cAbdullah, ^cOşmān Beġ bin İbraḥīm.

20

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΧΩΡΑΦΙΩΝ ΜΕΤΑΕΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ
ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ

σ. 133α

23 Σεβάλ 1085 [20/1/1675]

Ο παπα-Μιχάλης, κάτοικος του χωριού Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πουλά στο Γιώργη Λαριγιάννη και τον αδελφό του Μανόλη γιους Γιώργη,²⁹⁹ κατοίκους του ίδιου χωριού, τα παρακάτω χωράφια για 31 ασλάνια γρόσια. Τα χωράφια, βρίσκονται στο ίδιο χωριό και τα είχε στην κατοχή του ο παπα-Μιχάλης με έγγραφο που είχε πάρει από τον εμίνη του Δημόσιου Ταμείου, σύμφωνα με αυτοκρατορικό έγγραφο ιδιοκτησίας. Η περιουσία συνίσταται στα εξής:

χωράφι που συνορεύει με χωράφι του παπα-Μιχάλη και με αμπέλι του [;]·

χωράφι που συνορεύει με μικρό ποτάμι, με αυλάκι, με χωράφι του [;] και με δημόσιο δρόμο·

χωράφι που συνορεύει με χωράφι του Ζεϊνέκ (;) Μπέι και με ξηρό ρυάκι·

χωράφι που συνορεύει με χωράφι του Μακρυγιώργη και με χωράφι του παπα-Συμεών (;)·

χωράφι που συνορεύει με χωράφι του [;], με δρόμο, με χωράφι του παπα-Μανόλη, με χωράφι του Συμεών (;)³⁰⁰ και με χωράφι του Φραγκιά Μαράνη (;)·

²⁹⁹ Στη 12^η σειρά, αν διαβάζω σωστά, σημειώνεται ότι ο Μανόλης είναι αδελφός του Γιώργη.

³⁰⁰ Πιθανότατα πρόκειται για τον παπα-Συμεών.

χωράφι που συνορεύει με χωράφι του Αντρουλή Μιχάλη, με χωράφι του Γιώργη Μανόλη, με χωράφι του Ζεϊνέκ (;) Μπέι και με χωράφι του Φραγκιά Μαράνη (;).

Μάρτυρες: συντάξας το έγγραφο Αλί Εφέντι γιος Μεχμέτ Εφέντι, Μεχμέτ Τσελεμπί γιος Χαλίλ, Γιουσούφ Μπολούκμπασης γιος Μεχμέτ, νυν μουχζίρης Χουσεϊν Μπέι γιος Μουσταφά, νυν εμίνης (;) του δικαστηρίου Ομέρ Μπέι.

1/ Medīne'-i Qandiye' muzāfātından Malāvīz nāḥiye'sine' tābi^c Qavloḥōr nām qarye'de' sākin pāpā Miḥālī nām zimmī meclis-i şer^c-i ḥaṭīr-ı 2/ lāzım ut-tevkīrde' yine' qarye'-i mezbūr[e'] sākinlerinden Yōrgī Lārīyānī ve Manōl veled Yōrgī nām zimmīler meclis-i şer^c-de' 3/ ikrār ve taqrīr-i kelām edüb yedimde' olān mülknāme'-i hümayūn mūcibince' vecīh el māl emīnī tarafından vīrīlən temessüğüm mūcibince' 4/ bey^c-i ātī şudūruna' değın silk-i mülkümde' münselik olüb qarye'-i mezbūre' sınırında' vāqī^c bir tarafı pāpā Miḥālī tarlāsī ve bir tarafı 5/ [?] bāğī ve yine' qarye'-i mezbūre' sınırında' vāqī^c bir tarafı çāy ve bir ḥark ve [?] tarlāsī 6/ ve bir tarafı tarīk-i ^cām ile' maḥdūd ve yine' qarye'-i mezbūre' sınırında' vāqī^c bir kıṭ^ca' tarlā daḥī kī bir tarafı 7/ Zeynek (?) Beğ tarlāsī ve bir tarafı kūrī dere' ve bir kıṭ^ca' tarlā daḥī kī bir tarafı Maqrīyōrgī tarlāsī ve bir tarafı pāpā Simī^c-ān (?) 8/ tarlāsī ve bir kıṭ^ca' tarlā daḥī kī [?] tarlāsī ve bir tarafı tarīk ve bir tarafı pāpā Manōlī tarlāsī ve bir tarafı daḥī Simī^c-an (?) 9/ tarlāsī ve bir tarafı Frānka' Mara'nī (?) tarlāsī ve bir kıṭ^ca' tarlā daḥī kī bir tarafı Āndürlī (sic) Miḥāl tarlāsī ve bir tarafı 10/ Yōrgī Mānōlī tarlāsī ve bir tarafı Zeynek Beğ tarlāsī ve bir tarafı Franka' Mara'nī (?) tarlāsī ile' maḥdūd olān 11/ tarlālarımī bi şafqa'-ı vāḥide' tarafeynden icāb ve kabūlī ḥāvī bey^c-i bāt-i şaḥīḥ-i şer^c-i ile' mezbūrān Yōrgī Lārīyānī 12/ ve qarındāşī Manōlī'ye' otüz bir esedī ğurūşī vīrüb hudūd-ı mezkūr ile' maḥdūd olān tarlāyī āḥz [ve] kabz ēylediler 13/ semenī olān meblağ-ı mezbūr otüz bir esedī ğurūşī mezbūrān yedlerinden bi't-tamām āḥz [ve] kabz ēyledim ba^cd el yevm mārrı-z-zıkr 14/ tarlālar mezbūrānıñ mülk-i müşterālarıdır keyfemā yeşā ve yaḥtār mutaşarrıf olsūnnlar dīdikde' ğıbb ut-taşdīk eş-şer^c-i ma hüv 15/ el vāqī^c bi't-ṭaleb ketb olundī fi'l-yevm eş-şālīş ve'l ^cişrīn min şehr-i Şevvāl el mükerrrem lisene' ḥams ve şemānīn ve elf Şühūdū'l-ḥāl: kātib el ḥurūf ^cAlī Ēfendī ibn Meḥmed Ēfendī, Meḥmed Celebī ibn Ḥalīl, Yūsuf Bölūkbāşī ibn Meḥmed, Ḥüseyn Beğ ibn Muştafa el muḥzır-ı ḥālā, ^cÖmer Beğ el emīn (?) el maḥkeme'-i şerīfe'-i ḥālā.

21

ΠΩΛΗΣΗ ΑΜΠΕΛΙΟΥ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΣΕ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ

σ. 157δ

9 Ρεμπί ΙΙ 1085 [13/7/1674]

Σταυρινίδης, τ. Β', σ. 179, αρ. μετ. 752

Ο παπα–Μανόλης γιος παπα–Μιχάλη, κάτοικος του χωριού Καλέσα του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πουλά στον αγιάνη Αχμέτ Αγά γιο Αμπντουλλάχ, που κατοικεί στη συνοικία του τζαμιού του Σουλτάν Ιμπραΐμ και είναι μουτεβελής του τζαμιού της Βαλιντέ Σουλτάν, αμπέλι, το οποίο βρίσκεται στο χωριό Βούτες του ίδιου ναχιγιέ, για 60 ασλάνια γρόσια. Το αμπέλι, εκτάσεως περίπου 20 εργατών, περιλαμβάνει μια ερειπωμένη εκκλησία και σπήλαιο και συνορεύει από τις δύο πλευρές με αμπέλια του Μανιουδάκη, με ρυάκι και με χωράφι του σπαχή Χιζίρ.

Μάρτυρες: καγίμης (;), Ομέρ Εφέντι, Χατζί Μεχμέτ, Χουσεΐν Μπέι γιος Μουσταφά, καγίμης (;) Ιμπραΐμ Μπεςέ, *μπας μπακήκουλης* Χουσεΐν Αγά.

1/ Medīne’-i Qandiye’ muzāfātından Malāvīz nāhiye’sine’ tābi^c Qalīşa’ nām karye’ sükkānından pāpā Manōlī veled pāpā Mihālī 2/ nām zimmī bi’l-fi^cl vālide’ sultān cāmi^c-i şerīfī mütevellisī olūb sultān İbrahīm cami^c maħalle’sinde’ sākin 3/ bā^cis̄ ēl kitāb faħrū’l-ā^cyān Āhmed Āgā ibn ^cAbdullah maħzarında’ ikrār ve takrīr-i kelām edūb bey^c-i āti şudūruna’ deġin 4/ silk-i mülkümden münselik olūb nāhiye’-i mezbūre’ye’ tābi^c Vūtez nām karye’ sınırında’ vāki^c iki tarafı 5/ Manūzākī nām zimmī bāġlarī ve bir tarafı dere’ ve bir tarafı Hızır sibāhī (sic) tārlāsī ile’ maħdūd taħmīnēn yigirmī 6/ یرġātlık bir harābe’ kenise’yī ve maġārō’yī (?) müstemel bāġımı tarafeynden icāb ve kabūlī hāvī bey^c-i bāt-i şahīh-i 7/ şer^c-ī ile’ mūmaileyh Āhmed Āgā’ya’ āltmiş kıṭ^ca’ esedī ġurūşa’ bey^c ve teslīm edūb oldāhī iştirā ve tesellüm eyledikden 8/ sonra’ şemenī olān meblaġ-ı mezbūr āltmiş kıṭ^ca’ esedī ġurūşī müşteri-i mūmaileyh yedinden tamāmēn āh^cz ve kab^cz 9/ eyledim ba^cd ēl yevm zikr olunān bāġ bi cümle’tü’l-tevābi^c mülk-i müşterāsīdır keyfemā yeşā ve yahtār mutaşarrıf olsün 10/ didikde’ ġıbb ut-taşdıġ eş-şer^c-ī mā vaqa^c bi’ṭ-ṭaleb ketb olundī fī’l-yevm et-tāsi^c min şehr-i Rebi^c’yü’l-āhīr lisene’ hams ve şemānīn ve elf. Şühūdü’l-ḥāl: ^cÖmer Ēfendī ēl kayyīm (?), ēl-ḥācī Meḥmed, Hüseyn Beġ ibn Muştafa, İbrahīm Beşe’ ēl kayyīm (?), Hüseyn Āgā bāş bākī kūlī ve ġayrīhim min ēl ḥuzzār.

22

ΓΑΜΗΛΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ

σ. 159β

13 Τζεμαζί I 1085 [15/8/1674]

Η Εργίνα κόρη Γιώργη, κάτοικος του χωριού Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, με πληρεξούσιο το Νικολό γιο Γιώργη –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Γιάννη γιου Κωνσταντή και του Φραγκή (;) γιου Γιώργη- παντρεύεται το Μεχμέτ γιο Αμπντουλλάχ, κάτοικο του χωριού Μακρυγιάννη του ναχιγιέ Μυλοποτάμου, με γαμήλια μη προκαταβαλλόμενη δωρεά 600 άσπρων.

Μάρτυρες: Μεχμέτ Μπέι, Αλί Ντεντέ γιος Μεχμέτ, μουχζίρης Χουσεΐν Μπέι, μουχζίρης Ιβάζ Μπέι.

1/ Medīne'-i Qāndiye' muzāfātından Māleviz nāhiye'sine' tābi^c Qavla'hör nām karye' sākinler[inden] 2/ Ērgina' bint Yōrgī nām zimmīye' tarafından Yānī veled Qostandī ve Frankī (?) veled Yōrgī nām zimmīler 3/ şehadetleriyle' vekāletī sābite' olān Nīkōlō veled Yōrgī nām zimmī meclis-i şer^c-i şerīfde' bā^c-ış 4/ el kitāb Mila'pōtimō nāhiye'sinden Maḳriyān nām karye'de' sākin Meḫmed ibn ^cAbdullah nām kimesne' maḫzarında' ikrār 5/ ve taḳrīr-i kelām edūb müvekkilem mezbūre' Ērgina'yī ālti yüz āḳçe' mehr-i müeccel ile' mezbūr Meḫmed'e' tezvīc ēyledīm ve merḳūm 6/ Meḫmed dāhī mezbūre' Ērgina'yī meclis-i ^caḳdde' tezevvūc ve ḳabūl ēyledī deyi vekaleten ikrār ēyledikde' mezbūr Meḫmed 7/ dāhī muḳırr-ı mezbūr Nīkōlō'yī taşdıḳ etmeḡin mā hüv el vāki^c bi't-ḫaleb ketb olundī fī'l-yevm eş-salıḡ 8/ ^caşr min şehir-i Cemāziye'l-ēvvel lisene' hams ve şemānīn ve elf. Şühūdū'l-hāl: Meḫmed Beḡ, ^cAlī Dede' ibn Meḫmed, muḫzır Hüseyin Beḡ, muḫzır ^cIvaz Beḡ ve ḡayrihim.

23

ΔΙΑΤΑΓΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΑΪΠΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΤΟΥ ΧΑΝΔΑΚΑ

σ. 183γ

26 Τζεμαζί ΙΙ 1085 [27/9/1674]

Σταυρινίδης, τ. Β', σ. 182-183, αρ. μετ. 759

Οι ναΐπες των επαρχιών του Χάνδακα παραβαίνουν την αυτοκρατορική διαταγή, που όριζε να μένουν οι ναΐπες στο χωριό που έχει καθοριστεί ως έδρα του καθενός και να μην περιφέρονται σε άλλα χωριά και να καταπιέζουν τους φτωχούς ραγιάδες.

Γίνεται γνωστό ότι τα χωριά που σημειώνονται στο τέλος του εγγράφου έχουν οριστεί ως έδρες των ναΐπηδων. Από εδώ και στο εξής ο κάθε ναΐπης πρέπει να παραμένει στην έδρα του, να μην περιφέρεται σε άλλα χωριά καταπιέζοντας τους ραγιάδες και να εκτελεί τα καθήκοντά του με νόμιμο τρόπο.

Σε περίπτωση που κάποιος παραβεί τη διαταγή θα τιμωρηθεί.

Η διαταγή απευθύνεται προς τον καδή Ηρακλείου.

[;], [;],³⁰¹ Επαρχία Μεραμπέλλου χωριό Βουλισμένη,³⁰² Επαρχία Λασιθίου χωριό Τζερμιάδω, Επαρχία Ρίζου χωριό Μουσουτά, Επαρχία Πεδιάδος χωριό Βαρβάροι, Επαρχία Μονοφατσίου χωριό Σωκαράς, Επαρχία Καινουργίου χωριό Νεφς Καστέλι, Επαρχία Πυργιωτίσσης χωριό Βόροι, Επαρχία Μαλεβιζίου χωριό Άγιος Μύρων, Επαρχία Τεμένους χωριό Καστέλι, Επαρχία Μυλοποτάμου χωριό Επισκοπή.

1/ Qāndiye' ḳazīsī efendī -zīde'faẓlühü- inhā olunūr kī Qāndiye' ḳazāsına' tābi^c nevāhīlerde' 2/ nāib eş-şer^c olān efendīler mu^ctād-ı ḳadīm üzere' ta^cyīn olunān karye'lerde' otūrüb 3/ āḫar karye'ler[de'] ḳāḷḳūb gezmeye'ler deyi būndan āḳdem emr-i şerīf-i ^cālīşān vārid olmuş 4/ iken müsāmaḫa' olunūb ḫāliyā

³⁰¹ Φαίνεται σαν να τα έχει μουτζουρώσει.

³⁰² Πρόκειται για το χωριό Βουλιαγμένη, δηλαδή την πόλη του Αγίου Νικολάου (Σταυρινίδης).

qarye' be qarye' gezūb re^cāyā fuqarāsina' küllī ta^caddī etdi- 5/ -[k]lerī muqarrer ve muhaqqıq olmağın imdī gerekdir kī zırde' meštūr olān qarye'ler mu^ctād-ı kadīmden 6/ [be]rū otūra' geldiklerī qarye'ler olmağla' ba^cd el yevm her nāhiye'niñ nāib minvāl-i meşrūh üzere' 7/ ta^cyın olunān qarye'de' otürub āhkām-ı şer^ciyetī ānda' icrā edūb āhar qarye'lere' 8/ kālķūb gezmeye'ler şöyle' bündan şoñra' mütenebbih olmayūb hilāf-ı emr-i şerif ve hilāf-ı 9/ mu^ctād-ı kadīm qarye'lerde' gezūb re^cāyā fuqarāsina' ta^caddī eyleye'ler bir vechile' ^cözlerī 10/ [?] olmayūb mu^cātib olmaları muqarrerdir āñā göre' cümle'sine' i^clām eyleye'ler. Fī 26 Cemāzīyü'l-āhir sene' '85.

[ ] [ ] nāhiye-i Merānbelō qarye' Vulīzmelō, nāhiye'-i Lāşid qarye' Cermiādō, nāhiye'-i Rīzō qarye' Meşūta, nāhiye'-i Pedye' qarye' Vārvārō, nāhiye'-i Monāfōca qarye' Sōķōra, nāhiye'-i Kenūriē' qarye' Nefs-i Qastel, nāhiye'-i Perīķōfca' qarye' Vörüz, nāhiye'-i Māleviz qarye' Āyō Mīrō, nāhiye'-i Temenos qarye' Qastel, nāhiye'-i Milāpōtime' qarye' Piskōpī.

24

ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΕΝΗ ΚΟΡΗ ΑΠΑΛΛΑΣΣΕΤΑΙ ΑΠΟ ΑΓΩΓΗ ΠΟΥ ΕΚΑΝΕ
ENANTION ΤΗΣ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ

σ. 217β

10 Σαφέρ 1097 [6/1/1686]

Ο Μιχάλης, κάτοικος του χωριού Τύλισος του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, ενάγει την εξισλαμισμένη κόρη του Αϊσέ με την κατηγορία ότι καταπατά την παρακάτω κληρονομημένη περιουσία του:

χωράφι, εκτάσεως τεσσάρων στρεμμάτων και οκτώ ρίζες ελαιόδεντρα, που βρίσκονται στο προαναφερθέν χωριό και συνορεύουν από τις δύο πλευρές με χωράφι του Γιουσούφ Μπεσέ, με χωράφι του Μεχμέτ Μπεσέ και με χωράφι του Νικολού·

κήπο, εκτάσεως μισού στρέμματος, που συνορεύει με περιουσία³⁰³ του Γιουσούφ Μπεσέ, με περιουσία του Γιαζιτζί, με ρυάκι και με κρήνη.

Ο ενάγων δηλώνει ότι επειδή έχει κάνει και άλλες φορές αγωγή στην κόρη του, παρουσία του βεζίρη Μουσταφά Πασά, αλλά δεν έχει καταφέρει να αποδείξει την κατηγορία, απαλλάσσει την κόρη του απ' αυτή.

Το προαναφερθέν χωράφι και ο κήπος ανήκουν στην κόρη του ενάγοντος και ο ίδιος στο εξής δεν θα έχει καμιά απαίτηση απ' αυτή.

Μάρτυρες: *οντάμπασης* Ομέρ παρών μουχζίρ αγά, κετχουντάς ντόπιος Χουσεϊν, Μουσταφά Τσελεμπί, μουχζίρης Αλί Μπεσέ.

1/ Qandiye'de' Māleviz nāhiye'sinde' Dilisō qarye'sinden Mīhālī nām zimmi mahfīl-i qazāda' şeref-i islāmla' 2/ müşerrefene' olān şulbiye' kızi ^cĀişe' hātūn muvāce[he']sinde' ikrār ve takrīr-i kelām edūb 3/ qarye'-i mezbūre'de' vāki^c iki

³⁰³ Δε σημειώνεται το είδος της περιουσίας.

ṭarafī Yusūf Bāṣe' (sic) tārlāsī ve bir ṭarafī Meḥmed Beṣe' tārlāsī ve bir ṭarafī 4/ Niḳōlō tārlāsī ile' maḥdūd dōrt dōnüm tārlā ve içinde' sekiz sāk eşcār-i zeytūn 5/ ve yine' bir ṭarafī Yūsuf Beṣe' ve bir ṭarafī Yāzīcī ve [bir] ṭarafī dere' ve bir ṭarafī çeṣme' ile' maḥdūd bucuḳ dōnüm 6/ bāḡce' benim mülk-i mevrūsum olūb mezbūre' kızım fuzūlī zapt eder da^cvāya' ikāmet 7/ ve ṣāhib-i devlet sa^cadetlū vezīr-i mūkerrem Muṣṭafa Pāṣā ḥuzūrlarına' birkaç def^a' murāfa^a' olūb 8/ benden beyyine' taleb olunduḡda' bir vechile' işbāta' ḳudretim olmāmaḡla' da^cvā-i mezbūre'den fāriḡ 9 olūb ba^d el yevm zīkr olunān tārlā ve bāḡce' kızım-ı mezbūr[e]niñ mülkdür benim ḳaṭ^a 'alāḳa' ve 10/ müdāhilim yōḡdur deyū cārī olān iḳrārīn mezbūre' 'Aīṣe' ḥātūn bi'l-muvāce[he'] taṣdīḳ etmeḡin 11/ zīkr olunān tārlā ve bāḡce' ba^d el yevm mezbūre'niñ mülkī olūb merḳūm Mīḥālī'niñ 12/ 'alāḳa'sī olmadīḡi zāhır olmaḡla' mā vaḳa^c olundī fī 'aṣr Şafer el ḥayır lisene' seb^c ve tis^cin ve'l elf. Şühūdū'l-ḥāl: 'Ömer oṭa'bāṣī vācib et-taḳdīm muḥzır āḡā, kethūdā yerī Ḥüseyn, Muṣṭafa Çelebī, 'Alī Beṣe' el muḥzır ve ḡayrihim.

25

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΓΙΑ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

σ. 218β

δεύτερο δεκαήμερο Σαφέρ 1100 [9/12/1688]

Ο Μανιός γιος Γιάννη, κάτοικος του χωριού Σταυράκια του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, ενάγει το Μανιό γιο Μιχάλη, κάτοικο του ίδιου χωριού, με την κατηγορία ότι τον εμποδίζει να κατέχει το χωράφι το οποίο είχε αγοράσει από τον θανόντα Γιώργη για έξι γρόσια. Το χωράφι, εκτάσεως έξι μουζουριών, βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με χωράφι του Ρετζέπ Αγά, με χωράφι του Μουσταφά Μπεσέ, με χωράφι μοναστηριού και με την παρούσα γη.

Ο ενάγων δηλώνει ότι το χωράφι το είχε αγοράσει από τον θανόντα Γιώργη ενώ ζούσε ακόμη και φέρνει ως μάρτυρες στο δικαστήριο το Μεχμέτ Μπεσέ γιο Μουσταφά και το Γιώργη γιο Νικολού, κατοίκους του ίδιου χωριού οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του.

Το δικαστήριο δικαιώνει τον ενάγοντα.

Μάρτυρες: Μουσταφά Μπεσέ γιος Χουσεϊν, Αλί Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Οσμάν Τσελεμπί γιος Μεμί, Μεχμέτ Χότζας.

1/ Medīne'-i Ḳandiye' muzāfātından Male'vīz (sic) nāḥiye'sine' tābi^c İstāvraḳī nām ḳarye'de' sākin Mānīō veled Yānī nām zimmī 2/ meclis-i ṣer^cde' ḳarye'-i mezbūre'de' sākin bā^ciṣ el ferd dīḡer Mānīō veled Mīḥālī nām zimmī muvāceche'sinde' da^cva 3/ ve taḳrīr-i kelām edūb mezbūre'de' vāḳi^c bir ṭarafī Receb Āḡā tārlāsī ve bir ṭarafī Muṣṭafa Beṣe' tārlāsī 4/ ve bir ṭarafī manāstır

tārlāsī ve bir [t]arafi ārz-ı hālī ile' maḥdūd ālti mūzūrluḡ tār-lāsī būndan āḡdem 5/ hālīk olān Yōrgī nām zimmīden ālti ḡurūṣa' bey^c-i ḡaṡī ile' bey^c-i bāt edūb mülk-i müṣṡerām olmiṣiken 6/ mezbūr zabtıma' māni^c olūr sūāl olunsūn dīdikde' ḡıbb us-sūāl ve'l inkār müdde^ci mezbūrde' da^cvāsına' 7/ yine' ṡaleb olunduḡda' udūl-ı müslimīnde' olūb ḡarye'-i mezbūre' sākinlerinden Meḡmed Beṣe' bin Muṣṡafa nām kimesne' ile' 8/ ḡarye'-i mezbūre' āhālīlerinden Yōrgī veled Niḡōlō nām zimmī li-ēclü'l-ṡehādet meclis-i ṡer^cıye' ḡāzırān olūb 9/ istiṡhād olunduḡlarında' fī'l-vāḡi^c zıkr olunān ālti mūzūrluḡ tār-lāmī hālīk-i mezbūr Yōrgī 10/ hālī-i ḡayātında' bey^c ve teslīm edūb oldāḡi iṡtirā ve teslīm ve ḡabz ve ḡabūl [ve] tesellūm ve ṡemen edūb 11/ mezbūr[ı] ḡuṣūṣa' bū vech üzere' ṡāhidleriz ṡehādet daḡi ederiz deyū her birī edā-ı ṡehādet ēylediklerī 12/ ḡıbb-ı r^cāiyetēn ṡerāit el ḡabūl ṡehādetlerī maḡbūla' olmaḡın ṡehādet-i mezbūre' mucibince' ba^cd el ḡūkm 13/ mā vaḡa^c bi't-ṡaleb ketb olundī ḡurrıra' zalike' fī ēvāsıṡ fī ṡafer el ḡayır lisene' mie' ve elf. ṡühūdül-hāl: Muṣṡafa Beṣe' bin ḡüseyn, Alī Beṣe' bin Abdullah, Meḡmed Beṣe' bin Abdullah, Oṡmān ḡelebī bin Memī, Meḡmed ḡovāca' ve ḡayrihim.

26

ΠΩΛΗΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΑΠΟ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΑ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΥΣ, ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΕΙ Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

σ. 226β

29 Ρεμπί Ι 1100 [21/1/1689]

Σταυρινίδης, τ. Β', σ. 315-316, αρ. μετ. 956

Η Χατιτζέ κόρη Ισά, σύζυγος του θανόντος *τουρνατζήμπαση* Ομέρ Αγά, η οποία εκπροσωπείται στο δικαστήριο από τον πληρεξούσιό της Χουσεϊν Τσαούς – σύμφωνα με τη μαρτυρία του Αμπντουρραḡμάν Αγά και του Σινάν Αγά– πούλά στους καλόγερους της Μονής [Ιερουσαλήμ],³⁰⁴ οι οποίοι εκπροσωπούνται στο δικαστήριο από το Μητροπολίτη Κρήτης Αθανάσιο,³⁰⁵ την παρακάτω ακίνητη περιουσία, την οποία είχε κληρονομήσει η Χατιτζέ από το θανόντα σύζυγό της. Η περιουσία βρίσκεται στο χωριό Λουτράκι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου και πωλείται για 52 ασλάνια γρόσια και συνίσταται στα εξής:

έξι οικίες·

κήπο, εκτάσεως 1 ½ στρέμματος·

120 ελαιόδενδρα·

αμπέλι, εκτάσεως 41 στρεμμάτων·

χωράφι, εκτάσεως 100 στρεμμάτων.

Υστερα απο αίτηση, το δικαστήριο δίνει στους καλόγερους της Μονής τίτλο ιδιοκτησίας.

Μάρτυρες: Μεḡμέτ Εφέντι, Γιουσούφ Εφέντι, Εμπομπεκίρ Εφέντι, Γιουσούφ Αγά, Μπολούκμπασης Χουσεϊν, μουḡζίρμπασης Μουσταφά Μπεσεέ, Οσμάν γιος Μεμί.

³⁰⁴ Στο έγγραφο δε σημειώνεται το όνομα της Μονής, αλλά το συμπεραίνουμε από το χωριό στο οποίο βρίσκονται τα πωλούμενα ακίνητα (Σταυρινίδης).

³⁰⁵ Πρόκειται για το Μητροπολίτη Αθανάσιο Καλλιπολίτη: Greene, όπ.π, σ. 182.

1/ Medīne'-i Kandiye'de' vefāt eden ṭurnācībāšī 'Ömer Āgā'nıñ zevce'-i metrūke'sī Ḥadīce' ḥātūn ibne' 'İsa tarafından 2/ bey^c-i atī el beyāna vekīl olūb zāt-ı mezbūre'yī ma^crifet-i şer^cīye' ile' 'arīfan olān 'Abdurrahman Āgā 3/ ve Sinan Āgā şehadetleriyle' şer^cān vekāletī şābite' olān Ḥüseyn Çavuş maḥfil-i kazāda' ve maḥal-i ḥükm ve imzāda' 4/ yine' medīne'-i mezbūre' [ ] manāstırī dīmekle' ma^crūf manāstırda' sākin olān rāhiblerinden 5/ tarafından bey^c-i mezkūrī taşdıka' vekīl olūb mā hüv nehc el şeh[ā]det vekāletī şābite' olān cezīre'-i Girīd metre'- 6/ -pōlīdī olān Ātanāş nām rāhib maḥzarında' bi'l-vekālet ikrār ve taḥrīr-i kelām edūb müvekkile' mezbūre' 7/ Ḥadīce' ḥātūna' zevcī müteveffā-i merḳūm 'Ömer Āgā'dan irş-i şer^cīyle' intikāl eden yine' medīne'-i mezbūre' muzāfātından 8/ Mālevīz nāhiye'sine' tābi^c Lūtrākī [nām] ḳarye'sinde' vāḳi^c beyn el āhālī ma^clūm el ḥudūd āltī bāb beytī ve bir bucuḳ 9/ dōnüm bāgce' ve yūz yiğirmī sāk eşcār-i zeytūn ve kırk bir dōnüm bāg ve yūz dōnüm 10/ tārlāsī sālifū'z-zīkr manāstır rāhiblerine' vekālet el maḥkeyem (?) ḥasebiyle' ellī ikī ḳıṭ^ca' [ēsedī] ḡurūşa' 11/ ṭarafeynden icāb ve ḳabūlī ḥāvī bey^c-i bāt-i şāḥīḥ-i şer^cī ile' bey^c ve teslīm ānlar dāḥī min[vāl] (?) [?] [?] 12/ iştirā ve ḳabūl ve teslīm ēylediklerinden soñra' muḳābele'-i bey^c-de' olān semen mezkūr ellī ikī ḳıṭ^ca' ēsedī ḡurūşī] 13/ sālif el beyān manāstır rāhiblerini vakāleten yedinden vekāletim ḥasebiyle' bi't-tamām ve'l kemāl āḥz ve ḳabz 14/ edūb zimmetlerinde' semen-i mezkūrde' bir ḥabbe' bāgī ḳalmayūb ba^cd el yevm zīkr olunūn ēvler ve bāgce' ve bāg 15/ ve tārlā ve eşcār-i zeytūn mezbūrūn rāhibleriñ mülk-i müşterālarıdır keyfemā yeşā mutaşarrıf olsūnlar deyū 16/ mezbūr Ḥüseyn Çavuşdan vekāleten cārī olān ikrārların el muḳarrunleh el merḳūm Ātanāş bi'l-vekālet 17/ taşdıḳ edecek mā vaḳa^c ketb olundī bir sebīl mülknāme' rāhibānlar yedīne' vaż^c olundī 18/ fī'l-yevm et-tāsi^c ve'l 'isrīn min Rebī^cye'l-ēvvel lisene' mie' ve elf. Şühūdū'l-ḥāl: Meḥmed Ēfendī, Yūsuf Ēfendī, Ēbūbekir Ēfendī, Yūsuf Āgā, Ḥüseyn Bölūkbāšī, Muştafa Beşe' el muḥzīrbāšī, 'Oşmān ibn Memī ve ḡayrihim.

27

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΣ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΘΑΝΟΝΤΟΣ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ

σ. 231α

13 Ρεμπί ΙΙ 1100 [4/2/1689]

Ο Μουσταφά Μπεςέ, κάτοικος του χωριού Πυργού του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πέθανε αφήνοντας στη γυναίκα του Μαρίτα (:) την παρακάτω ακίνητη και κινητή περιουσία:

σπίτι·

μισό στρέμμα αμπέλι με γνωστά σύνορα·

μισό στρέμμα χωράφι·

δύο βαρέλια και ένα καζάνι.

Τώρα πέθανε και η Μαρίτα (;) και η περιουσία έμεινε χωρίς διαχειριστή. Το δικαστήριο διορίζει διαχειριστή τον Ουμετίογλι Χασάν Μπεσέ, κάτοικο του ίδιου χωριού, ο οποίος αφού πλήρωσε ανέλαβε τα καθήκοντα της διαχείρισης της περιουσίας.

Μάρτυρες: συντάξας το έγγραφο Μεχμέτ Εφέντι, *τοπτός*, Εμπομπεκίρ Εφέντι, Ομέρ Εφέντι [;], μουχζίρης Αλί Μπεσέ, Οσμάν γιος Μεμί, Μουσταφά Μπεσέ.

1/ Medīne'-i Qāndiye' muzāfātından Birgū nām qārye' 2/ sākinlerinden iken bündan ākdem gāibet-i munqatī'e' ile' 3/ gāib olān Muṣṭafa Beşe' nām gāibiñ ēmlākinden olān qārye'-i 4/ mezbūr[e']de' vāqī' menzil ve ma'lūm el hūdūd yārīm d[ō]nūm bāg ve yārīm dōnūm tārlā 5/ ve ikī fūcī (sic) ve bir qazgān zevce'sī Marīta (?) nām naṣrāniye' yedinde' emānet olūb 6/ hālā mezbūre' Marīta (?) dahī hālik (sic) olūb zikr olunān menzil ve bāg ve tārlā ve ficūlar (sic) 7/ ve qazgān bilā hāfiz qālmāgla' hīfz etmek içün taraf-ı şer'-i muṭahhare'den bir vaṣī naṣb ve ta'yīn 8/ olunma'sī lāzım ve mühim olmağın yine' qārye'-i mezbūre' sākinlerinden gāib mezbūruñ 'Ümmetioğlı Hasan Beşe 9/ nām kimesne' bir vechile' evvelī (?) o elyaq olmağla' zikr olunān gāib-i merķūm Muṣṭafa Beşe'niñ menzilini ve bāgini ve tārlāsini 10/ ve ficūlarini ve ka[z]gānini hīfz ve zuhūr edince' zābt mezbūr Hasan Beşe' taraf-ı şer'-den vaṣī naṣb ve ta'yīn olunūb 11/ oldāhī veşāyet-i mezbūre'yi qābūl ve hidmet hīfzini edāya' müte'ahhid olmağın mā vaqa' ketb olundī fī'l-yevm eş-sülūs 12/ 'aşra' min Rebi'yü'l-āhır lisene' mie' [ve] elf.

Şühüdü'l-hāl: Mehmed Efendī ul kātib el hūrūf, Ebūbekir Efendī tōpçī, 'Ömer Efendī [?][?], 'Alī Beşe' el muhżır, 'Osmān bin Memī, Muṣṭafa Beşe' ve gayri[him].

28

ΠΩΛΗΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΠΡΟΣ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ

σ. 235α

2 Τζεμαζί I 1100 [22/2/1689]

Ο Τζώρτζης και ο αδελφός του Μαρής γιοι Μανιού, κάτοικοι του χωριού Βενεράτο του ναχιγιέ Τεμένους, πουλούν στο Γιουσούφ Εφέντι γιο Αμπντουλκερίμ, με πληρεξούσιο τον Ιμπραϊμ Μπεσέ γιο Ομέρ, που κατοικεί στη συνοικία του Ζουλφικάρ Πασά στο Χάνδακα, την παρακάτω ακίνητη περιουσία για 14 ασλάνια γρόσια:

[αμπέλι],³⁰⁶ εκτάσεως ενός στρέμματος, που βρίσκεται στην τοποθεσία Εφλάτη (;) στο χωριό Σίβα του ναχιγιέ Μαλεβιζίου και συνορεύει με αμπέλι του Νίκου Ντρέντη (;), με αμπέλι της Ανέζας, με χωράφι του Γεωργυλά και με αμπέλι της Εργίνας.

³⁰⁶ Ο γραφέας στο σημείο αυτό δε σημειώνει ότι πρόκειται για αμπέλι. Αναφέρεται, όμως, παρακάτω (γραμμή 13) ότι η πωλούμενη περιουσία είναι ένα αμπέλι, ένα χωράφι και ένας κήπος.

χωράφι, εκτάσεως δύο μουζουριών, που βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με χωράφι του Νικολού Βαρμούτη/ Βαρμούλη (;), με χωράφι της Αϊσέ, με δενδρόφυτο κήπο του παπα-Τζώρτζη και με ρυάκι.

κήπο με δέντρα καρποφόρα και μη, εκτάσεως 1 ½ στρέμματος, που βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με μικρό ρυάκι, με τοίχο κατεστραμμένου νερόμυλου και από τις δύο πλευρές με δημόσιο δρόμο.

Υστερα από αίτηση, το ιεροδικείο έδωσε στο Γιουσοφ Εφέντι πιστοποιητικό και τίτλο ιδιοκτησίας.

Μάρτυρες: Ιμπραήμ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, πρώην ρουζναμετζής, Μεχμέτ Εφέντι, *μάμης* Μεχμέτ Εφέντι, *σερντάρης* Μεχμέτ Εφέντι, Εμπομπεκίρ Εφέντι, Μουσταφά Μπεσέ, Οσμάν Μπεσέ, Αλί Μπεσέ, Μεχμέτ Σπαχής γιος Γιουνούς.

Βλ. και έγγρ. 31.

1/ Medīne'-i Q̄andīye'de' muẓāfātından Temenos nāhiye'sine' tābi^c Vene'rāta' nām q̄arye' zimmīlerinden Cōrcī ve Mārī ibn Mānīō nām q̄ardāşlar 2/ meclis-i şer^c-i ḥaḫīr-ı lāzım ut-tevķirde' medīne'-i mezbūre' maḥallātından Zūlfikār Pāşā maḥalle'sinde' sākin şāhib el raķim 3/ faḫrū'l-mūsta'idīn Yūsuf Ēfendī ibn ^cAbdulkerīm ḫarafından ikrār-ı ātī el beyānī vekīl olān İbrahīm Beşe' bin ^cÖmer maḫzarında' 4/ her birī ikrār ve taķrīr-i kelām edūb medīne'-i mezbūr[e'] muẓaf Mālevīz nāhiye'sine' tābi^c Şivī q̄arye'sī ḫudūdī dāhiline'de' 5/ vāķi^c bir ḫarafī Niķō Dredī (?) nām zimmī bāġi ve bir ḫarafī Āneza' bāġi ve bir ḫarafī Yōrgilā tārlāsī ve bir ḫarafī Ērgina' bāġi 6/ ile' maḫdūd bir dōnüm ve yine' q̄arye'-i mezbūr[e']de' vāķi^c bir ḫarafī Niķōlō Varmutī/Varmulī (?) tārlāsī ve bir ḫarafī ^cĀişe' ḫātūn tārlāsī 7/ ve bir ḫatafdan pāpā Cōrcī ḫadīķa'sī ve bir ḫatafdan dere' ile' maḫdūd ikī mūzur toḫum isti^cmārī eder tārlāmızı 8/ ve yine' q̄arye'-i mezbūr[e']de' vāķi^c bir ḫatafdan kūçük dere' ve bir ḫatafdan ḫarābe' āsyāb dīvārī ve ikī ḫatafdan 9/ ḫarīķ-i ^cām ile' maḫdūd taḫmīnen bir bucuķ dōnüm bāġçe' ve derūnunda' şābit eşcār-i müşmire' ve ġayrī müşmire' biz bi cümle't- 10/ -ü'l-tevābi^c ve'l [l]evāḫiķ ve kāffe'tü'l-mürāfi^c ve'l mürāfiķ Yūsuf Ēfendī'ye' on dōrt kıḫ'a' eşedī ġurūşa' ḫarafından icāb ve q̄abūl 11/ ḫāvī bey^c-i bāt-i şāḫīḫ-i şer^cī ile' bey^c ve teslīm oldaḫī iştirā ve tesellüm ēylediġinden şoñra' muķābele'-i bey^c-de' olān semenī 12/ mezkūr on dōrt kıḫ'a' eşedī ġurūş ile' ^cadedī-i tā[m] ma^clūm ġayri müşārileyh q̄abz pāra'yī müşteri Yūsuf Ēfendī 13/ yedinden her birimiz āḫz ve q̄abz ve q̄abūl edūb ba^cd el yevm zikr olunān bāġ ve tārlā ve bāġçe' müşteri-i merķūm 14/ Yūsuf Ēfendī'niñ mülk-i müşterāsīdır keyfemā yeşā ve yaḫtār mutaşarrif olsūn deyū her birinin cārī ve şādır 15/ olān ikrārların vekīl merķūm İbrahīm Beşe' bi'l-muvāceḫe' taşdıķ ve bi'l-müşāhede' taḫķiķ ēyle'yecek mā vaķa^c {bi āl} 16/ bi't-ḫaleb ketb olundī ve imlā ve müşteri-i mezbūr Yūsuf Ēfendī yedīne' sebīl temessük ve mülknāme' ḫaraf-ı şer^c-den i'ḫā olundī 17/ fi'l-yevm eş-sānī min Cemāziye'l-ēvvelī lisene' mie' ve [é]lf.

Şühüdü'l-ḫāl: İbrahīm Beşe' bin ^cAbdullah, Meḫmed Ēfendī ruznāme'ci'-i sābıķ, Meḫmed Ēfendī imām, Meḫmed Ēfendī serdār-ı zāhid, Ēbūbekir Ēfendī, Muştafa Beşe', ^cOşmān Beşe', ^cAlī Beşe', Meḫmed sipāhī bin Yūnus.

29

ΔΩΡΕΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

σ. 235γ

8 Τζεμαζί I 1100 [28/2/1689]

Ο Νικόλας Μπάσκλος (;) κάτοικος του χωριού Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, δωρίζει στη γυναίκα του Εργίνα, η οποία εκπροσωπείται στο δικαστήριο από το γαμπρό της Νικολό Γιώργη, την παρακάτω ακίνητη περιουσία που βρίσκεται στο ίδιο χωριό:

αμπέλι, εκτάσεως ενός στρέμματος, το οποίο συνορεύει με περιουσία³⁰⁷ του παπα-Μιχάλη, του Κωνσταντίνου, του Νικόλα και του Γιώργη Μανιού·

μισό μερίδιο σπιτιού, το οποίο συνορεύει με περιουσία³⁰⁸ του Μανόλη, του Κωνσταντίνου και από τις δύο πλευρές του Νικολού.

Μάρτυρες: Μεχμέτ Μπεσέ, Αλί Μπεσέ, Ρετζέπ Μπεσέ, [;] Μεχμέτ Μπεσέ, *σερμουχζίρης* Μουσταφά Μπεσέ, Οσμάν Μπεσέ.

1/ Medīne'-i Qandiye' muzāfātından Māleviz [?] karye'lerinden Qāvlōhōr karye'si zimmīlerinden Nīkōla' Basklō (?) 2/ meclis-i şer'ci haṭırda' zevce'si Ērgina' nām naşrāniye' tarafından taşdıken vekil olub dāmādī olān 3/ Niqōlō Yōrgi maḥzarında' ikrār ve taqrir-i kelām edüb karye'-i mezbūre' vāki' bir tarafı pāpā Mihālī ve bir tarafı Qostaṭin 4/ ve bir tarafı Niqōla' ve bir tarafı Yōrgi Māniō ile' maḥdūd taḥmīnen bir dōnüm bāgımī ve yine' bir tarafı Mānōlī ve bir tarafı Qostaṭin 5/ ve ikī tarafı mezbūr Niqōlō ile' maḥdūd nişf menzirimī bi cümle'tü'l-tevābi' ve'l levāhiq zevce'm-i mezbūre' Ērgina'ya' 6/ hibe'-i şahīḥa'-i şer'ciye' ile' hibe' ve teslīm edüb oldaḥi' ittihāb ve qabūl ve teslīm eyledī ba'cd el yevm zikr olān 7/ bāg ile' nişf menzil zevce'm-i mezbūr[e'] Ērgina'niñ mülk-i mevḥūbdur keyfemā yeşā { } ve yahtār mutaşarrif olsün 8/ deyū mezbūr Niqōla'ya' {M} Basklō'dan cārī ve şadır olān ikrārini el muqarrunleh el merkūm zikr Niqōla' vekāleten 9/ taşdıq edecek mā vaqa' ketb olundī fi'l-yevm eş-sāmin min Cemāziye'l-évvelī lisene' mie' [ve] elf. Şühūdü'l-ḥāl: Meḥmed Beşe', 'Alī Beşe', Receb Beşe', [?] Meḥmed Beşe' Muştafa Beşe' sermuḥzır, 'Osman Beşe' ve ğayrihim.

30

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΚΙΝΗΤΗΣ ΚΑΙ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

σ. 236α

δεύτερο δεκαήμερο Τζεμαζί I 1100 [3/3–12/3/1689]

Σταυρινίδης, τ. Β', σ. 325, αρ. μετ. 970

³⁰⁷ Δε σημειώνεται το είδος της περιουσίας.

³⁰⁸ Δε σημειώνεται το είδος της περιουσίας.

Ο σεγίτ Ισά Εφέντι, πρώην Γραμματέας των ντόπιων Γενίτσαρων στο Χάνδακα, ο οποίος εκπροσωπείται στο δικαστήριο από τον αδελφό του σεγίτ Αλί Εφέντι γιο σεγίντ Αμπντουλφετάχ, πουλά στον *κασάμππαση* Αχμέτ Μπέι γιο Χουσεϊν την παρακάτω ακίνητη και κινητή περιουσία για 2.000 ασλάνια γρόσια. Η περιουσία ανήκε άλλοτε στις ερειπωμένες εκκλησίες της Αγίας Τριάδας, του Αγίου Σάββα και της Αγίας Μαρίνας, που βρίσκονται στην περιφέρεια του χωριού Ρογδιά του ναχιγιέ Μαλεβιζίου:

χωράφι, εκτάσεως περίπου 100 στρεμμάτων, το οποίο είχε αγοράσει από τον κρεοπώλη Ραμαζάν Μπεςέ·

445 πρόβατα που βόσκουν στο χωριό Ρογδιά, 66 βόδια, 18 βουβάλια, τέσσερα μουλάρια, τέσσερις φοράδες, ένα άλογο, ένα πουλάρι·

τέσσερις άραβες δούλους·

203 κυψέλες·

ένα μεγάλο πύργο με τέσσερα δωμάτια και μια αυλή·

αμπέλι και κήπο με δέντρα καρποφόρα και μη, που βρίσκονται στην τοποθεσία Μπινάλα (;).

Τα σύνορα ανάμεσα στα οποία βρίσκεται η παραπάνω κινητή και ακίνητη περιουσία είναι τα εξής: από τη μια πλευρά ο Αλμυρός ποταμός (Acı su) προς τα όρια του χωριού Καβροχώρι, από την άλλη ιδιοκτησία του Αρμούδη, από το πατητήρι του μοναστηριού μέχρι το Σουλού Ντερέ (;), από την άλλη πλευρά ο δημόσιος δρόμος που οδηγεί στο χωριό Ρογδιά και από εκεί ως το Μπουγιούκ Κανατιγιά³⁰⁹ (;), από τις πηγές ύδατος ως το μοναστήρι Συπολόντζα³¹⁰ (;) μέχρι το [κάστρο] Γκιουβερτζιλίκ και από την άλλη πλευρά η παραλία.

Δεν σημειώνονται μάρτυρες.

Βλ. και I.K.H. 3:328.

1/ Medīne'-i Qandiye'de' sābiqān yerlī yeñiçerī kātibi' evvelā 'umde'tü'l-sādād (sic) 2/ el kirām es-seyyid 'İsa E'fendī tarafından hu[ş]l[u]ş]-ı atı el beyānī ikrāra' vekil-i müseccel olān 3/ birāderī fahrü'l-hatabā es-seyyid 'Alī E'fendī ibn es-seyyid 'Abdulfettāh E'fendī meclis-i şer'-i hañir-ı lāzım 4/ ut-tevķirde' medīne'-i mezbūre'de' qaşābbāşī olān işbū hāfız el kitāb Aħmed Beğ ibn Hüseyn 5/ maħzarında' bi'l-vekālet ikrār ve taķrīr-i kelām edüb bey'-i atı şudūruna' değın müvekkili mezbūruñ yedinde' mülkī 6/ ve haķķī olüb medīne'-i mezbūr[e'] muzāfātından Malevīz nāhiye'sine' tābi' Vōdīa' (sic) nām qarye' toprāğında' {Āyā Tr} 7/ Āyā Triānda Āyā Sīva' ve Āyā Mārīna' nām harābe' manāstırlar ārāzīsinden olüb bir tarafı acı şū ile' 8/ Qavrāhōr qarye'sī hudūdī şinōrī (sic) ile' müştemel ve bir tarafdan dahī Ārmūdī (?) mülkī manāstırī şeyre'hāne'den 9/ sūlī (sic) dere'ye' vārınca' ve bir tarafdan Rōdīya' giden tarīķ-i 'ām ile' maħdūd ve āndan büyük qanādıya' (?) vārınca' 10/ ve şū başlarından Sbōlānca' manāstırlarından güvercinlik kōlla'sına' vārınca' ve bir tarafdan sāhil-i baħr ile' maħdūd 11/ olüb diğēr qaşāb Ramażān Beşe'den iştirā olunān taħmīnen yūz dōnüm tārīā ve yine' zikr olunān Vōdīa' (sic) 12/

³⁰⁹ Μεγάλο ιστίο ή πτερύγιο ανεμόμυλου. Στη σχετική καταχώριση του I.K.H. 3:328 σημειώνεται ως σύνορο το Μπουγιούκ Καγιά, που σημαίνει μεγάλο υδραγωγείο, υπόγειος αγωγός.

³¹⁰ Μάλλον πρόκειται για το μοναστήρι Σπήλοβιτς. Βλ. I.K.H. 3:328.

ḳarye'sinde' ra^ī olunūr dōrt yūz kırk beş reīs ḳoyūn ve āltmış āltinī ^ḳaded ḳara' şığır 13/ ve on sekiz şū şığır ve dōrt ḳatır (sic) ve dōrt ḳ[ī]şrāk ve bir bāl[r]gīr ve bir tāy ve dōrt ^ḳarab ḡulām 14/ ve ikī yūz ^ḳaded ḳōvān ve bir ḳal^ḳe'-i kebīr ve dōrt bāb oṭa' ve bir ḥavlī ve Bīnālā (?) nām ma^ḳlūm 15/ ^ḳel ḥudūd ve'l [?] bāḡ ve bāḡçe' ve eşcār-i müşmire' ve ḡayri müşmire' bi şafḳa'-ı vāḥide' bi cümle'tü'l-tevābi^ḳ 16/ ve'l levāḥiḳ ve ḳāffe'tü'l-şāfi^ḳ ṭarafeynden icāb ve ḳabūli ḥāvī bey^ḳ-i bāt-i şaḥīḥ-i şer^ḳī ile' 17/ vekāleten maḥḳīye'm (?) ḥasebīyle' işbū ḳaşābbāşī Āḥmed Beḡ'e' ikī bīñ ḳıṭ^ḳa' ^ḳesedī ḡurūşa' bey^ḳ ve teslīm 18/ ^ḳedūb oldāḥī iştirā ve tesellūm ḳabz ve ḳabūl ^ḳeyledikden şoñra' ^ḳemenī olān meblaḡ-ı mezbūr 19/ ikī bīñ ḳıṭ^ḳa' ^ḳesedī ḡurūşī müşteri-i mezbūr ḳaşābbāşī Āḥmed Beḡ yedinden bi't-tamām 20/ ve'l kemāl āḥz ve ḳabz ^ḳeyledim ba^ḳd ^ḳel yevm zīkr olunān ^ḳemlāk ve ārzī eşyāyī-i mezkūre' 21/ müşteri-i merḳūm Āḥmed Beḡ'iñ mülk-i müşterāsıdır keyfemā yeşā mutaşarrıf olsūn {dīdi-} 22/ dīdikde' ḡıbb ut-taşdīḳ ve's-şer^ḳī mā ḥüv ^ḳel vāḳi^ḳ bi't-ṭaleb ketb olundī 23/ fī ^ḳevāsıṭ-i Cemāzīye'l-^ḳevvelī lisene' mie' [ve] ^ḳelf.

Şühüdü'l-ḥāl: Δεν σημειώνονται.

31

ΠΩΛΗΣΗ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ ΠΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ

σ. 246α

8 Σαμπάν 1100 [28/5/1689]

Ο Φραγκιάς γιος Γιάννη, κάτοικος του χωριού Σίβα του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πουλά στο Γιουσούφ Εφέντι γιο Αμπντουλμεγίρ (;) χωράφι, που βρίσκεται στο ίδιο χωριό, για 6 γρόσια. Το χωράφι, εκτάσεως περίπου δύο μουζουριών, περιλαμβάνει ένα σπήλαιο, αγγουριές, καλαμιές και [;]· συνορεύει με περιουσίες³¹¹ του Γιουσούφ Εφέντι, του Γιάννη και από τις δύο πλευρές με ρυάκι.

Υστερα από αίτηση το ιεροδικείο έδωσε στο Γιουσούφ Εφέντι τίτλο ιδιοκτησίας.

Μάρτυρες: *τζεμπετζήμπασης* (;) Ραμαζάν Αγά, Σερντάρζαντε Μεχμέτ Εφέντι, Μεχμέτ Μπέι γιος Χιζίρ, όσμάν γιος Αμπντουλλάχ (;), Χουσεϊν γιος Αμπντουλλάχ (;), Ιμπραΐμ γιος [;], Μουσταφά Μπεσέ, Οσμάν γιος Μεμί, μουχζίρης Αλί Μπεσε.

Βλ. και έγγρ. 28.

1/ Medīne'-i Ḳandīye' muzāfātından Mālevīz nāḥīye'sinde' Şīva' ḳarye'sī 2/ zimmīlerinden Franka' veled Yānī nām zimmī meclis-i şer^ḳde' işbū şāḥib ^ḳel raḳīm 3/ ḥamde'tü'l-müsta^ḳiddīn Yūsuf Ēfendī bin ^ḳAbdulmeḡir (?) maḥzarında' iḳrār ve taḳrīr-i kelām ^ḳedūb 4/ ātī-i ḥayyiz şudūruna' ^ḳel ^ḳaḡd-ı silk-i mülkümde' münselik ^ḳemlākimden olūb ḳarye'-i mezbūre' {şudurunda'} sınırında' 5/ vāḳi^ḳ bir ṭarafī mezbūr Yūsuf Ēfendī ve bir ṭarafī Yānī nām zimmī ve ikī ṭarafī dere' ile' maḥdūd taḥmīnen ikī 6/ mūzur tārlāyī ve icinde' bir maḡāra' ve

³¹¹ Δε σημειώνεται το είδος της περιουσίας.

êtrāfi hıyār ve kāmıŝlık ve [?] ile' maḥdūd mezbūr 7/ Yūsuf Êfendî'ye' âlti ğurūŝ ile' ğayri müŝārileyh ve bir kabza' bāre'ye' tarafeynden icāb ve kabūli 8/ ḥāvī bey^c-i bāt-i ŝaḥiḥ-i ŝer^c-i ile' bey^c ve teslīm edūb oldāhī iŝtirā ve kabūl ve tesellüm èylediğinden ŝoñra' 9/ muḳābele'-i bey^c-de' olān ŝemen-i mezkūr na^ct (?) âlti ğurūŝi ile' ^cudūl mā ma^clūm bir kabza' ğayri müŝārileyh 10/ pāra'yī yedinden bi't-tamām lā kuŝūr ve'l kemāl lā kusūr (sic) āh_z ve kabz ve kabūl edūb ba^cd èl yevm 11/ zikr olunūn maḥdūd mezkūr târlā ve mağāra' ve êtrāfina' vāki^c kāmıŝlık ve [?] ve hıyārlik 12/ merḳūm Yūsuf Êfendî'niñ mülk-i müŝerāsīdır keyfemā yeŝā ve [?] yaḥtār mutaŝarrıf olsūn 13/ deyū merḳūm Franka'dan vech-i meŝrūḥ üzere' cārī ve ŝādır olān ikrārini èl muḳarrunleh èl mezbūr Yūsuf 14/ Êfendî bi'l-muvāce[he'] taŝdīk ve bi'l-müŝāfe[he'] taḥḳīk edecek mā hüv èl vāki^c bi't-taleb ketb olunūb 15/ bir sebīl mülknāme' taraf-ı ŝer^c-den vāz^c olundī vaqt-ı ḥācetde' ihtiyāc eder fī'l-yevm èŝ-ŝāmin 16/ min ŝa^cbān èl-mu^cazzam lisene' mie' ve èlf min ḥüccet minè'l-iz ve'ŝ-ŝeref

Şühüdü'l-ḥāl: Faḥrū'l-ākḗrān Ramażān Āġā cebe'cibā[ŝi] (?), Serdārzāde' Meḥmed Êfendī, Meḥmed Beğ bin Hızır, ^cOŝmān bin ^cAbdullah (?), Ḥüseyn bin ^cAbdullah (?), İbraḥīm bin [?], Muŝtafa Beŝe', ^cOŝmān bin Memī, ^cAlī Beŝe' muḥzır ve ğayri[him].

32

TEZKERE GΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΠΡΑΞΗ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΙΚΟΥ ΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΝΑΧΙΓΙΕ
ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ

σ. 260α.

Χ.Χ.

Σταυρινίδης, τ. Β', σ. 337, αρ. μετ. 983

Ανατίθεται στο Μουσταφά Αγά η είσπραξη του κεφαλικού φόρου του ναχιγιέ Μαλεβιζίου για το έτος 1100 [26/10/1688-14/10/1689], με τεζκερέ που υπογράφει ο Ντεφτερντάρ Εφέντι.

1/ [?] sa^cadet-i Ḳandıye' ḳāzī êfendī -zīde'fazlühü- dīvān [?] ḥālet biñ (?) yū[z] (?) [?] [?] üzere' 2/ [Ma]leviz nevāḥīlerinden olān keferè'niñ rūus cizye'lerinī Muŝtafa Āġā'ya' cem^c ve taḥŝīl ettiresin (?) 3/ ve bū bahāne' ile' naŝrāniye' (?) zulm ettirilme'sin (?) deyū vārid olān dīvān tezkere'sīdir 4/ nā imzā-ı Defterdār Êfendī.

33

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΣΠΙΤΙΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

σ. 278α

23 Σεβάλ 1100 [10/8/1689]

Ο *ρατζιλ* Σουλεϊμάν Μπεσέ γιος Ομέρ, κάτοικος του χωριού Πετροκέφαλο του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, πουλά σε άλλον ρατζιλ Σουλεϊμάν Μπεσέ γιο Αχμέτ σπίτι δύο ερειπωμένων δωματίων και μια ερειπωμένη αυλή με όλα τα εξαρτήματα και τα παραπλήσια μέρη, για 3 ½ γρόσια. Το σπίτι και η αυλή, που βρίσκονται στο προαναφερθέν χωριό, συνορεύουν με ιδιοκτησία του Λινάρδου (;), με σπίτι του Γιώργη Βιρεστού (;), με σπίτι του αγοραστή Σουλεϊμάν Μπεσέ και με δημόσιο δρόμο.

Μάρτυρες: Αχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μεχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Μουσταφά (;) Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, Οσμάν γιος Μεμί, άλλος Μεχμέτ Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, [;] [;] Μπεσέ, Αλί Μπέι (;).

1/ Medīne'-i Qandiye' muzāfātından 2/ [Ma]leviz nāhiye'sine' tābi^c Petrōkefāl 3/ karye'si āhālī[lerinden] Süleymān Beşe' ibn 'Ömer nām rācil meclis-i 4/ şer^cde' karye'-i mezbūre'de' sākin bā^ciş-i had' el kitāb diğēr 5/ Süleymān Beşe' ibn Āhmed nām kimesne' rācil maḥzarında' ikrār ve takrīr-i kelām edūb 6/ bey^c-i āti şudūruna' değīn yedimde' mülküm ve haqqım olūb karye'-i mezbūre' dāhilinde' 7/ vāki^c bir tarafı Linardo (?) nām zimmī mülkī ve bir tarafı Yörgi Viresci (?) menzilī ve bir tarafdan müşteri-i mezbūr Süleymān Beşe' 8/ menzilī ve bir tarafdan tarīk-i 'ām ile' maḥdūd ikī bāb harābe' ota' ve bir harābe' havliyi bi cümle'tü'l-tevābi^c ve'l levāhiq ve kaffe't- 9/ -ü'l-menāfi^c ve'l merāfiq tarafından icāb ve kabūli hāvi bey^c-i bāt-i şahīh-i şer^ci ile' mezbūr diğēr Süleymān Beşe'ye' üç bucuq gurūşa' bey^c ve teslim edūb 10/ oldāhi iştirā ve tesellüm ve kabūl eyledikden sonra' semenī olān meblağ-ı mezbūri kabz eyledim ba^d el yevm mülk-i müşterāsīdır keyfemā yeşā 11/ ve yahtār mutaşarrif olsūn ğıbb ut-taşdıq eş-şer^ci mā vaqa^c bi't-taleb ketb olundī fī'l-yevm eş-sāliş 'işrīn min Şevvāl el mükerrēm 12/ lisene' mie' ve elf.

Şühüdü'l-hāl: Āhmed Beşe' bin 'Abdullah, Meḥmed Beşe' bin 'Abdullah, Muştafa (?) Beşe' bin 'Abdullah, 'Osmān bin Memi, diğēr Meḥmed Beşe' bin 'Abdullah, [?] [?] Beşe', 'Alī Beğ (?) ve ğayrihim.

34

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

σ. 284α

δεύτερο δεκαήμερο Σεβάλ 1100 [29/7 – 7/8/ 1689]

Ο σεγίτ Αλί Εφέντι, ιμάμης στο τζαμί της Βαλιντέ Σουλτάν στο Χάνδακα, πουλά στο Μεχμέτ Μπέι γιο Αχμέτ, κάτοικο του χωριού Καλέσα του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, χωράφι πλήρους ιδιοκτησίας με όλα τα εξαρτήματα και τα παραπλήσια μέρη, για 70 ασλάνια γρόσια. Το χωράφι, εκτάσεως 35 στρεμμάτων, βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με χωράφι της Μαρίας και από τις τρεις πλευρές με δημόσιο δρόμο.

Μάρτυρες: Μεχμέτ Αγάς γιος [Αμπντουλλάχ],³¹² [;] Χουσεΐν Τσελεμπί, Σούφι (;) Μεχμέτ, μουτεβελής Ομέρ Τσελεμπί, Μεχμέτ Εφέντι Σερντάρζαντε, μουχζίρης Μουσταφά Μπεσέ, Οσμάν γιος Μεμί.

Βλ. και έγγρ. 35.

Bū hüccet-i maḳbūliye’ derkenārdır (?) mükerreren yāzılmışdır yine’ bū varaḳa’dır.

1/ Medīne’-i Ḳandiye’de’ vālīde’ imāmī olān es-seyyid ‘Alī Ēfendī meclis-i şer‘de’ Malevīz nāhiye’sine’ tābi‘ Ḳālīşa’ nām ḳarye’sinden bā‘iş 2/ el kitāb Meḫmed Beḡ ibn Āḫmed maḫzarında’ iḳrār ve taḳrīr-i kelām edūb bey‘-i ātī şudūruna’ deḡin yedimde’ mülküm olūb ḳarye’-i mezbūre’de’ vāḳi‘ 3/ bir ḫarafdan Meryem tārlāsī ve üç ḫarafdan ḫarīḳ-i ‘ām ile’ maḫdūd olūb ve [o]tūz beş dönüm (sic) mülk tārlāmī bi cümle’tü’l-tevābi‘ 4/ ve’l levāḫiḳ ḫarafından icāb ve ḳabūl ḫāvī bey‘-i bāt-i şaḫīḫ-i şer‘ī ile’ yetmiş esedi ḡurūşa’ {bey‘} mezbūr Meḫmed Beḡ’e’ bey‘ ve teslīm edūb 5/ oldāhī iştirā ve tesellüm ve ḳabūl eyledikden şoñra’ şemenī olān meblaḡ-ı mezbūr yetmiş esedi ḡurūşī müşterī-i mezbūr Meḫmed Beḡ 6/ yedinden tamāmen āḫz (sic) ve ḳabz eyledim ba‘d el yevm zikr olunān tārlā mezbūr Meḫmed’in mülk-i mşterāsīdır keyfemā yeşā ve yaḫtār 7/ mutaşarrif olsün dīdikde’ ḡıbb ut-taşdīḳ eş-şer‘ī mā vaḳa‘ bi’t-ḫaleb ketb olundī fī évāsıḫ min Şevvāl lisene’ mie’ ve elf.

Şühūd’l-ḫāl: Meḫmed Āḡā bin [ ], [?] Ḥüseyn Çelebī, Şūfī (?) Meḫmed, ‘Ömer Çelebī mütevellī, Meḫmed Ēfendī Serdārzāde’, Muştafa Beşe’ el muḫzır, ‘Osmān bin Memī ve ḡayrihim.

35

ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

σ. 285α

δεύτερο δεκαήμερο Σεβάλ [29/7 – 7/8/1689]

Ο σύζυγος της Ραμπιά κόρης Αχμέτ, που κατοικεί στη συνοικία της Βαλιντέ Σουλτάν στο Χάνδακα, με πληρεξούσιο το σεγίτ Γιουσούφ Εφέντι γιο σεγίντ Αμπντουλφετάχ Εφέντι –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Ιμπραΐμ Εφέντι, εκπροσώπου των κρεοπωλών, και του ντεφτερντάρμπαση Γιουσούφ Χότζα γιου Μουσταφά- πουλά στο Μεχμέτ Μπέι γιο Αχμέτ, κάτοικο του χωριού Καλέσα του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, χωράφι πλήρους ιδιοκτησίας με όλα τα εξαρτήματα και τα παραπλήσια μέρη, για 70 ασλάνια γρόσια. Το χωράφι, εκτάσεως 35 μουζουριών, βρίσκεται στο προαναφερθέν χωριό και συνορεύει με χωράφι της Μαρίας και από τις τρεις πλευρές με δημόσιο δρόμο.

Μάρτυρες: Μεχμέτ Αγά γιος Αμπντουλλάχ, [;] Χουσεΐν, Σούφι (;) Γιουσούφ Χοτζας, Μεχμέτ Εφέντι Σερντάρζαντε, μουχζίρης Μουσταφά Μπεσέ, Οσμάν γιος [Μεμί].³¹³

Βλ. και έγγρ. 34.

³¹² Βλ. έγγρ. 35.

³¹³ Βλ. έγγρ. 34.

1/ Medīne'-i Qandiye'de' vāl[i]de' 2/ sultān maḥalle'sinde' sākine' 3/ Rābi'-a' bint Aḥmed nām ḥātūnuñ zevcī ve ṭarafından 4/ ḥuṣūṣ-ı ātī el beyānī ikrāra vekīl olūb qaṣāblar ḥalīfe'sī 5/ olān İbrahīm Ēfendī ve defterdārbāṣī mīr-i mūma Yūsuf Ḥōvāca' ibn 6/ Muṣṭafa ṣehādetleriyle' ṣer'ān vekāletī ṣābite' olān ēs-seyyid Yūsuf Ēfendī ibn ēs-seyyid 7/ 'Abdulfettāḥ Ēfendī meclis-i ṣer'de' medīne'-i mezbūre' muzāfātından Malevīz nāḥiye'sinde' tābi' Qalīṣa' 8/ nām karye' sükkānından [?] kıt' el kitāb Meḥmed Beḡ ibn Aḥmed maḥzarında' bi'l-vekālet ikrār ve taqrīr-i kelām edūb 9/ bey'-i ātī ṣudūruna' deḡin müvekkile'm mezbūre'niñ yedinde' mülki' ve ḥaḡ olūb karye'-i mezbūre' sınırında' vāqi' bir ṭarafdan Meryem 10/ tārlāsī ve üç ṭarafdan ṭariḡ-i 'ām ile' maḥdūd olūb otuz beṣ mūzur mülk tārlāmī bi cümle'tü'l-tevābi' ve'l levāḥiḡ ve kāffe'tü'l-menāfi' 11/ ve'l merāfiḡ ṭarafından icāb ve ḡabūlī ḥāvī bey'-i [?] bāt-i ṣaḥīḡ-i ṣer'ī ile' mezbūr Meḥmed Beḡ'e' yetmiş ēsedī ḡurūṣa' bey' ve teslīm oldāhī iṣtirā 12/ ve tesellüm ḡabz ve ḡabūl ēyledikden ṣoñra' ṣemenī olān meblaḡ-ı mezbūr yetmiş ēsedī ḡurūṣī müṣteri-i mezbūr Meḥmed Beḡ yedinden bi't-tamām 13/ ve'l kemāl aḡz ve ḡabz ēyledim ba'd el yevm zikr olunūn tārlā müṣteri-i mezbūruñ mülk-i müṣterāsīdır keyfemā yeṣā ve yaḡtār 14/ mutaṣarrıf olsūn didikde' ḡıbb ut-taṣdīḡ ēṣ-ṣer'ī mā vaḡa' bi't-ṭaleb ketb olundī fī ēvāsıṡ min Ṣevvāl 15/ el mükerrrem lisene' mie' ve elf. Ṣühūdül-ḡāl: Meḥmed Āḡā ibn 'Abdullah, [?] Ḥüseyn, Ṣufī (?) Yūsuf Ḥōvāca, Meḥmed Ēfendī Serdārzāde', Muṣṭafa Beṣe' el muḡzır, 'Osmān bin [Memī].

36

ΔΙΕΝΕΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΓΙΑ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ ΑΜΠΕΛΙΟΥ

σ. 286α

δεύτερο δεκαήμερο Σεβάλ 1100 [29/7–7/8/1689]

Ο Χασάν Μπεσέ γιος Μουσταφά, γιος του αμφιθαλούς αδελφού του θανόντα τζεμπετζή Αλί Μπεσέ, που κατοικούσε στο χωριό Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, ενάγει τον Αλί Μπεσέ για Χουσεϊν, κηδεμόνα των ανήλικων παιδιών του θανόντος Αλί Μπεσέ, με την κατηγορία ότι καταπατά αμπέλι με δέντρα καρποφόρα και μη, το οποίο βρίσκεται στο προαναφερθέν χωριό.

Το αμπέλι, εκτάσεως 1 ½ στρέμματος, συνορεύει με αμπέλι του Μανόλη (:), με αμπέλι του Αλί Μπεσέ και από τις δύο πλευρές με δημόσιο δρόμο.

Ο ενάγων ισχυρίζεται ότι ο θανών του είχε δωρίσει το αμπέλι, όταν κατείχε ακόμη το δικαίωμα χρησικτησίας, και φέρνει στο δικαστήριο ως μάρτυρες τον οντάμπαση Μαχμούτ για Χασάν και το Χατζί Σουλεϊμάν για Αμπντουλλάχ, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την κατάθεσή του.

Μάρτυρες: Σουλεϊμάν Μπεσέ γιος Κεσαντέ (:), μουχζίρης Μουσταφά Μπεσέ, Αλί Μπεσέ γιος Αμπντουλλάχ, κετχουντάς Μεχμέτ Τσελεμπί, Οσμάν γιος Μεμί, Μεχμέτ Εφέντι Σερντάρζαντε.

1/ Medīne'-i Kāndiye' muzāfātından 2/ [Male]viz nāhiye'sine' tābi^c Kavlō[hor] (?) nām karye'de' 3/ [s]ākin iken būndan ākdem vefāt eden cebe'ci' ^cAlī Beşe' 4/ müteveffāniñ li-ēbeveyn er qarındāşi oğlı işbū rāfi^c el kitāb Ḥasan Beşe' 5/ [i]bn Muştafa meclis-i şer^cde' müteveffā-i mezbūruñ evlād-ı şigārine' kıbel-i şer^cden menşüb 6/ vaşi olān diğēr ^cAlī Beşe' ibn Ḥüseyn maḥzarında' ikrārına' da^cva ve takrīr-i kelām edūb müteveffā-i mezbūr ^cAlī Beşe'niñ 7/ [ē]mlākinden olūb karye'-i mezbūre' sınırında' vāki^c bir tarafı Manōlī (?) bāği ve bir tarafdan ^cAlī Beşe' bāği ve ikī tarafdan tarīk-i 8/ ^cām ile' maḥdūd bir bucuğ dōnüm bāgımını ve derūnunda' eşcāri-i müşmire' ve ğayri müşmire'yi müteveffā-i mezbūr ^cAlī Beşe' [?] şahīḥa' ve kendūye' 9/ taşarruf [?] kabz old{ū}iği hālde' bañā ḥuzūr-i müsliminde' hibe'-i şahīḥa'-i şer^ci ile' hibe' ve tesellüm ve temlik edūb yine' bendahī meclis hibe'de' 10/ vech-i şer^ci üzere' itihāb ve teslīm ve kabz ve kabūl edūb mülk-i mevḥūbum olūb olmağ üzere' kıt ve taşarrufimda' 11/ iken vaşi-i mezbūr vaż-ı yed murād eder sūāl olunūb kaşr-ı yedine' tenbīh olunmağ maṭlūbumdur dīdikde' ğıbb us-sūāl ve'l-inkār 12/ müdde^ci-i mezbūruñ da^cvāsına' muṭābık beyyine' taleb olunduğda' ^cudūl-ı müsliminden olūb Maḥmūd oḍa'bāşi (sic) ibn Ḥasan ve el-ḥāc Süleymān 13/ bin ^cAbdullah nām kimesne'ler li-ēclū'l-şehādet meclis-i şer^cie' ḥāzırān olūb istişhād olunduğlarında' fi'l vāki^c müteveffā-i mezbūr ^cAlī Beşe' 14/ ḥāl-ı ḥuyūtunda [?] şahīḥa' ve kendūye' taşarr{ā}ufinī yāndan (?) oldiği hālde' [?] olunān bir bucuğ dōnüm bāgımını ve eşcār-i müşmire' ve ğayri 15/ müşmire' işbū müdde^ci Ḥasan Beşe'ye' bizim ḥuzūrumuzda' hibe'-i şahīḥa'-i şer^ci ile' hibe' ve teslīm edūb oldahī meclis-i hibe'de' ba^cd el cümle'tü'l-şer^cie' 16/ ittihāb ve teslīm ve kabz eyledī biz bū ḥuşūşa' bū vech üzere' şahidleriz şehādet dahī ederiz deyū her birī edā-i 17/ şehādet-i şer^cie' eylediklerinden şoñra' ğıbb-ı ri^cāyet-i şerāit ve'l kabūl-ı şehādetleri maḥbūle' olmağın şehādet-i mezbūre' 18/ mūcibince' ba^cd el ḥūkm mā vaqa^c bi't-taleb ketb olundī ḥurrıra' zālīke' min evāsıt-ı Şevvāl lisene' mie' ve elf. Şühūdū'l-ḥāl: Süleymān Beşe' bin Keşade' (?), Muştafa Beşe' el muḥzır, ^cAlī Beşe' bin ^cAbdullah, Meḥmed Çelebi kethūdā, ^cOsmān bin Memī, Meḥmed Ēfendī Serdārzāde'.

37

ΠΩΛΗΣΗ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΑΠΟ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ

σ. 286γ

20 Σεβάλ 1100 [7/8/1689]

Ο Αλί Μπεςέ γιος [Αμπντουλλάχ],³¹⁴ κάτοικος του χωριού Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου πουλά στο Θωμά γιο [Γιαννά],³¹⁵ κάτοικο του ίδιου χωριού, χωράφι πλήρους ιδιοκτησίας, για 15 γρόσια.

Το χωράφι, εκτάσεως ενός στρέμματος, βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με ιδιοκτησία του Μουσταφά Μπεςέ, με ιδιοκτησία του Παναγιώτη, με ρυάκι και με αυλάκι (;) μύλου.

Μάρτυρες: Δεν σημειώνονται.

³¹⁴ Βλ. έγγρ. 38.

³¹⁵ Βλ. έγγρ. 38.

Βλ. και έγγρ. 38.

Bū hüccet [?] derkenār (?) [?] yāzılmışdır.

1/ Medīne'-i Qandiye' muzāfātından Malevīz nāhiye'sine' tābi^c [?] Qāvlohōr nām qarye'de' sākin 'Alī Beşe' bin [ ] nām kimesne' meclis-i şer'ī 2/ qarye'-i mezbūre' sükkānından Tōmā veled [ ] nām zimmī muvācehe'sinde' ikrār ve taqrīr-i kelām edūb bey^c-i ātī şudūruna' deġin mülküm ve haqqım olūb qarye'-i mezbūre' 3/ sınırında' vāki^c bir tarafı Muştafa Beşe' mülkī ve bir tarafı Panāyōt mülkī ve bir tarafı dere' ve bir tarafı deġirmen ārkī (?) ile' maḥdūd bir dōnüm tārlāmī 4/ bey^c-i bāt-i şahīḥ-i şer'ī ile' mezbūr Tōmā'ya' bey^c ve teslīm oldāhī iştirā ve teslīm ve kabz ēyledikden şoñra' şemenī 5/ olān meblaġ-ı mezbūr on beş ġurūşī müşteri-i mezbūr Tōmā yedinden bi't-tamām āhḡ ve kabz ēyledim 6/ ba^cd el yevm zikr olunān tārlā müşteri-i mezbūr Tōmā'nin mülk-i müşterāsīdır keyfemā 7/ yeşā mutaşarrıf olsün dīdikde' ġıbb ut-taşdīk eş-şer'ī mā vaqa^c 8/ bi't-ḡaleb ketb olundī ḡurrıra' fī'l-yevm el 'işrīn 9/ min şehr-i Şevvāl el-mükerrem lisene' mie' ve elf.

Şühüdü'l-ḡal: Δεν σημειώνονται.

38

ΠΩΛΗΣΗ ΧΩΡΑΦΙΟΥ ΑΠΟ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΑ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ

σ. 287α

20 Σεβάλ 1100 [7/8/1689]

Η Σαμάλη (;), κόρη Αμπντουλλάχ, κάτοικος του χωριού Καβροχώρι του ναχιγιέ Μαλεβιζίου, με πληρεξούσιο το σύζυγό της Αλί Μπεσέ για Αμπντουλλάχ –σύμφωνα με τη μαρτυρία του Αχμέτ γιου Χασάν και του Χασάν γιου Μουσταφά– πουλά στο Θωμά για Γιαννά, κάτοικο του ίδιου χωριού, χωράφι για 15 ασλάνια γρόσια.

Το χωράφι, εκτάσεως ενός στρέμματος, βρίσκεται στο ίδιο χωριό και συνορεύει με ιδιοκτησία του Μουσταφά Μπεσέ, με ιδιοκτησία του Παναγιώτη, με ρυάκι και με αυλάκι (;) μύλου.

Μάρτυρες: *σεκμπάν* Γιουσούφ Μπεσέ, *τζεμπετζής* του 18^{ου} σώματος (;) Αρναβούτ Χασάν, ντόπιος *κουλ* Μουσταφά Μπεσέ, *Σερμπολούκ* Χασάν Μπέι, Οσμάν γιος Μεμί, μουχζίρης Μουσταφά Μπεσέ, Μεχμέτ Εφέντι Σερντάρζαντε.

Βλ. και έγγρ. 37.

1/ Medīne'-i Qandiye' muzāfātından Malevīz nāhiye'sine' tābi^c Qāvlahōr nām qarye' sākinelerinden 2/ Şamālī (?) bint 'Abdullah nām ḡātūn tarafından [?] şer'ī üzere' Aḡmed bin ḡasan ve ḡasan bin Muştafa 3/ nām kimesne'ler şehādetleriyle' vekāletī şābite' olān zevcī 'Alī Beşe' ibn 'Abdullah nām kimesne' meclis-i şer'-de' qarye'-i mezbūre' 4/ sükkānından Tōmā veled Yanā nām zimmī maḡzarında' bi'l-vekālet ikrār ve taqrīr-i kelām edūb müvekkille'm mezbūre'nin bey^c-i ātī şudūruna' deġin 5/ silk-i mülk yedinde' haqqī olūb yine'

ḳarye'-i mezbūre' sını̄rında' vāḳi^c bir ṭarafī Muṣṭafa Beşe' mülkī ve bir ṭarafī Panāyōt mülkī ve bir ṭarafī 6/ dere' ve bir ṭarafī deġirmen ārkī (?) ile' maḥdūd bir dōnüm tārlāsınī ṭarafından icāb ve ḳabūlī ḥāvī bey^c-i bāt-i ṣaḥīḥa'-i ṣer^c-ī ile' 7/ mezbūr Ṭōmā'ya' on beş ēsedī ġurūṣa' bey^c ve teslīm oldāḥī iṣtirā ve tesellüm ve ḳabẓ ve ḳabūl ēyledikden ṣoñra' ṣemenī olān 8/ meblaġ-ı mezbūr on beş ġurūṣī müṣṭerī-i mezbūr Ṭōmā yedinden bi't-tamām ve'l kemāl āḥz ve ḳabẓ ēyledim zikr olunān 9/ tārlā müṣṭerī-i mezbūruñ mülk-i müṣṭerāsīdır keyfemā yeṣā ve yaḥtār mutaṣarrıf olsün deyū ġıbb ut-taṣdīḳ 10/ ēṣ-ṣer^c-ī mā vaḳa^c bi't-ṭaleb ketb olundī taḥrīr[èn] fī'l-yevm el 'iṣrīn min ṣehr-i Ṣevvāl el mükerrrem lisene' mie' ve elf.

Ṣühūdū'l-ḥāl: Yūsuf Beşe' sekbān, Ārnāvūd Ḥasan cebe'cī 18[ncü] [bölü]k (?), Muṣṭafa Beşe' yerlī ḳulī (?), Serbölük (?) Ḥasan Beġ, 'Oṣmān bin Memī, Muṣṭafa Beşe' el muḥzır, Meḥmed Ēfendī Serdārzāde've ġayrī[him].

39

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΜΠΟΥΓΙΟΥΡΝΤΙ ΠΟΥ ΑΦΟΡΑ
ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΕΙΡΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΘΕΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ
ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ

σ. 299α

17 Τζεμαζί ΙΙ 1100 [8/4/1689]

Σταυρινίδης, τ. Β', σ. 351-352, αρ. μετ. 1001

Σύμφωνα με το μπουγιουρντί που εξέδωσε ο διοικητής του Χάνδακα, βεζίρης Μεχμέτ Πασά και το οποίο παράδωσε στον καδή Μαλεβιζίου ο Χατζί Μεχμέτ Αγά, διατάσσονται οι χωρικοί που έχουν διορισθεί ως φύλακες των παραλίων -ως υπεύθυνοι για την γνωστοποίηση της παρουσίας κουρσάρων- να σταματήσουν να συνεργάζονται και να βοηθούν τους κουρσάρους και τους χαϊνηδες που αποβιβάζονται σε χωριά της επαρχίας, ληλατούν και αιχμαλωτίζουν τους μουσουλμάνους. Διατάσσεται ο εντεταλμένος *μουμπασίρης* να συγκεντρώσει τους κετχουντάδες των καστελιών, τους ιερείς και τους προκρίτους των χωριών της επαρχίας, ενώπιον του καδή, να συντάξουν ιεροδικαστικό έγγραφο στο οποίο να σημειώνεται ότι καθίστανται συλλογικά υπεύθυνοι για την ενημέρωση των αρχών για πειρατικές επιθέσεις. Μόλις δουν να πλησιάζει εμπορικό ή πειρατικό πλοίο οφείλουν, αν είναι ημέρα, να υψώνουν κόκκινη σημαία στους πύργους και, αν είναι νύχτα, να ανάβουν φωτιές. Αναλαμβάνουν επίσης την ευθύνη της απελευθέρωσης των μουσουλμάνων που τυχόν αιχμαλωτίσουν οι πειρατές και την αποζημίωση για τα υπάρχοντά τους. Διατάσσεται η κατάρτιση καταστίχου στο οποίο να σημειώνονται οι ονομασίες των φρουρούμενων τοποθεσιών Το κατάστιχο μαζί με το ιεροδικαστικό έγγραφο πρέπει να αποσταλεί υπογεγραμμένο στο Συμβούλιο του Χάνδακα.

Οι κετχουντάδες, οι ιερείς και οι πρόκριτοι της επαρχίας δηλώνουν ότι θα συμμορφωθούν προς τη διαταγή.

Κατόπιν αιτήσεως συντάχθηκε και παραδόθηκε στα χέρια του Χατζί Μεχμέτ Αγά το παρόν πρακτικό.

Μάρτυρες: Μουσταφά Μπεσέ, Χαλίλ Μπεσέ, Ιμπραϊμ Μπεσέ, σπαχής Μεχμέτ, Αχμέτ Αγά, Αλί Μπεσέ.

[?] [?]

1/ Huşuş-ı atî el beyânî muhalefe' i'lam ve vukû'î üzere' hüccet olunma'si için medîne'-i Qandiye' muhâfîzî olân şadr el vüzerâ el 'izâm 2/ kadr el kebir [?] düstür el â'zam ve'l hâkân el mu'azzam [?] memâlik el dünyâ mazhar-i kelime' el [?] hâzret Mehmed Pâşâ -yaşarullah (?)mâ [?] 3/ mâ yeşâ-hâzretleri taraf-ı bâhir el şirretlerinden fahrû'l-âkrân el-hâcî Mehmed Âgâ yediyle' şağîre' hitâben buyûruldı-ı şerîflerî vârid olub mazmûnî 4/ tıbgında' (?) hâliyâ kadim leyl ve nehâr vâridiye' küle'leri hıfz (sic) ve hırâset ve bilâ gayri (?) [?] kôrsân f{û}rkata'ları ve gemileri göndürki 5/ haber ve agâh etmek için karye'lerde' ta'yîn olunân nâbetetçiler bilâ gayri dūzah firârîni (?) gemileri ve fırkata'ları leb-i deryâya' yanâşub ve levendlerin 6/ taşra' birağub karye'lerde' sâkin olân ahl-i islâmî esir ve emvâl erzâkınlarin (?) nehb ve gâret kaşdiyle' oldukları vâridiye' küle'leri hıfz 7/ eden re'âyâ ma'an hâinler ile' ve kôrsânlar ile' ittifaq üzere' oldukları mütebeyyin olmağın buyûruldı tahrir ve ısdâr olunmuşdur gerekdir ki' vuşul bulduka' 8/ yerimiñ göründüğü sâ'at gerek müstem ve gerek bâzîrgân ve kôrsânlar işâret ve ma'lûm olmak için birbirlerine' gönder vâki' olduka' kırımızi 9/ bayrak bir küle'de' dikilub bir atma' için birbirlerine' işâret ve mu'accelen tarafımıza' muhâfîziya' me'mûr olânlardan hayır ve iskân [?] dūn ve gece' vâki' 10/ olduka' kemân el evvel âteş ile' birbirlerine' işâret ve minvâl-i meşrûh üzere' tarafımıza' i'lam etdirme'sin ve zikr olunân nevâhiye'ler karye'lerinden 11/ ta'yîn olunân mübaşir ma'rifetle' kastel kethüdâları va pâpâs ve bellû başluları birbirlerine' kefil ve mütekeffil ve fî-mâ ba'd bir adam esir ve yahud emvâl 12/ ve erzâkından bir habbe' zâyic olursa' kendüsü esirlikden halâş ve erzâkın tazmîn atma'ları şart ile' ma'rifet-i şer'îyle' hüccet etdirub 13/ [?] ile' muhâfîz olunân maħalle'ler isim ve resmler ile' ve maħallî ile' münferiden defter olub ve imzâlnub hüccet ma'an divân-ı Qandiye'ye' i'lam olub 14/ deyû buyûrulmağın emşâl ile' bâ fermân-ı 'alî Mâleviz nâhiye'sine' kastel kethüdâsî ve pâpâsları ve bellû başluları meclis-i şer'îye' ihtâr ve maħzarlarında' fetħ (?) 15/ ve kırâat olunduka' cümle'si mağmûn-ı şerîfine' vâkif olunduklarında' sem'an ve itâ'at (?) deyûb bû ana' gelince' bizler pâdişâh-ı 'âlem penâh hâzretlerine' mu'tî 16/ ve münkâd olub üzerimize' lâzım gelen fermân-ı pâdişâhiyle' kuşurımız olmayub ve fî-mâ ba'd dahî vech-i meşrûh üzere' küle'leri 17/ muħakkem bekleyub ve hıfz [ve] hırâset etmede' tekâsülümüz olub ve içimizde' bir birimiz (?) küffâr hâk (sic) 18/ mu'in olmak sebebiyle' nâhiye'miz sînörında' bir müslimân esir ve mâl erzâkları gâret olursa' muħakkem haqqımızdan gelensün deyû birbirlerine' kefil 19/ ve mütekeffil olmağın [?] vâki' el [?] numâileyh el-hâcî Mehmed Âgâ talebiyle' takrirleri tahrir ve hıfzen [?] ketb olub yedine' vaz' olun[di] 20/ fî'1-yevm el sâbi' 'aşr min şehri Cemâziyü'l-âhir sene' mie' ve elf.

Şühüdül-hâl nâhiye'-i mezbû[re] tâi'fe[sinden] (?): Muştafa Beşe', Halîl Beşe', İbrahîm Beşe', Mehmed sipâhî, Aħmed Âgâ, 'Alî Beşe' ve gayrihim min el hâzirin.

ΝΕΟΣ ΚΑΝΟΥΝΝΑΜΕΣ ΚΡΗΤΗΣ³¹⁶

Σελ. 102-103 του Κώδικα
Σταυρινίδης, τ. Α', αρ. 396, σ. 307-311.

[αχρονολόγητο]

Στο νέο κανουνναμέ Κρήτης, που συντάχθηκε σύμφωνα με τον ιερό νόμο, οι φόροι των μη Μουσουλμάνων κατοίκων του νησιού διακρίνονται σε δύο είδη: τον κεφαλικό (*sizye*) και τον έγγειο φόρο.

Οι άπιστοι διαιρούνται σε τρεις φορολογικές κατηγορίες: τους εύπορους, από τους οποίους θα εισπράττονται 48 ντιρχέμ, αυτούς με μεσαίο εισόδημα, από τους οποίους θα εισπράττονται 24 και τους άπορους, από τους οποίους θα εισπράττονται 12. Απαγορεύεται η εισπραξη μεγαλύτερου ή μικρότερου ποσού από αυτό που αναφέρθηκε.

Επιβάλλονται δύο είδη φόρων για τη γη: ο πρώτος (*harac-i mukaseme*) αφορά τις καλλιεργήσιμες γαίες, όπου μπορεί να υπάρχουν διάσπαρτα καρποφόρα δέντρα, αλλά όχι συστάδες δέντρων. Οι γαίες αυτής της κατηγορίας, καθώς ήσαν στην κατοχή των απίστων, να παραμείνουν στους ιδιοκτήτες τους. Από τα εισοδήματα των γαιών της κατηγορίας αυτής θα εισπράττεται το 1/5, δηλαδή από τα δημητριακά θα εισπράττεται το ένα κοιλό από τα πέντε και από τα καρποφόρα δέντρα μία οκά από τις πέντε. Σε περίπτωση που ο ιδιοκτήτης δεν καλλιεργήσει τις γαίες, απαγορεύεται η εισπραξη του φόρου αυτού. Αν όμως κάνει συγκομιδή δύο φορές το χρόνο, τότε ο φόρος εισπράττεται δύο φορές.

Ο δεύτερος (*harac-i mukataa*) αφορά σε αμπέλια και κήπους με καρποφόρα δέντρα και ορίστηκε σε 10 ντιρχέμ για κάθε αμπέλι ή κήπο, έκτασης 60 x 60 πήχεων, το χρόνο. Απαγορεύεται η εισπραξη μεγαλύτερου ή μικρότερου ποσού από αυτό που αναφέρθηκε. Επτά σπιθαμές (*kabza*) αποτελούν ένα πήχη και έκταση γης 60 x 60 πήχεων αποτελεί ένα τζερίπι. Με βάση αυτό το μετρικό σύστημα εισπράττεται ο φόρος των αμπελιών και των κήπων. Ακόμα και αν ο ιδιοκτήτης διακόψει την καλλιέργεια των γαιών αυτών, είναι υποχρεωμένος να πληρώσει το φόρο. Αν όμως κάνει συγκομιδή δύο φορές το χρόνο, ο φόρος δεν εισπράττεται δύο φορές.

Οι γαίες αποτελούν πλήρεις ιδιοκτησίες των κατόχων τους, τις οποίες μπορούν να πουλήσουν και να αγοράσουν. Μετά το θάνατό τους οι γαίες μπορούν να διανεμηθούν μεταξύ των κληρονόμων σύμφωνα με τον ιερό νόμο. Σε περίπτωση που ο ιδιοκτήτης γίνει φυγάς ή δεν διαθέτει τα μέσα για να καλλιεργήσει τις γαίες, αυτές παραχωρούνται σε άλλους.

Με φιρμάνι απαγορεύεται στην Κρήτη η εισπραξη των παρακάτω φόρων: σπέντζα (*ispence*), φόρος παραχώρησης γης (*resm-i taru*), φόρος προβάτων (*resm-i ađnam*), κυψελών (*resm-i gūvare*),³¹⁷ αγροφυλακής (*deřtebani*), φόρος βοσκής (*resm-i otlak*), χειμαδιών (*resm-i kiřlak*) και θερινών βοσκότοπων (*resm-i yaylak*), αδικημάτων και εγκλημάτων (*cūřüm ve cinayet*), γαμήλιος φόρος (*resm-i arusane*), φόρος αλατιού (*tarh milh*) και άλλοι τιμαριωτικοί φόροι (*bad-i hava*).

³¹⁶Καραντζίκου-Φωτεινού, ό.π., σ. 127-128. Το κείμενο παρατίθεται όπως ακριβώς δημοσιεύεται.

³¹⁷ Ο Σταυρινίδης σημειώνει φόρο ταφής και χωνεύσεως υπό της γης.

Οθωμανικά κείμενα καταχωρίσεων.

1

مال خوش چیده سینه سیوه نام همه و نه مانید و لرد پاندر لور نام در سر سوره کلام الهی سر کرد
 اینرا هم نامه اسم تسکد اوله در حج ۲۰۰۰ حجدار الکلک ۱۸۰۰ سید سعید
 حسین سید احمد بنه قلو کله ندره

2

مدینه قدیه و ضحای قاتندن ملا و یزدان فیه ستمه تابع خازمی نام قریه ده ساکنه خوانه بنه نام نصر القیصر بنه
 خصوصی اتی البیانه و کسل اولوب حصول قول غریبترن بیبرام بیگ ابی عبدالسه و درگاه عالی بکیو بنویزید لور از
 حسین بنه ابرج رحیب نام کسده ز شش و طری ایله بیتر حاج و کالتی بنه اولان لایمی نام قرصی مجلس شریعه قریه بزوره
 باعث اکتساب علم بنه ابر عبدالسه طرفندن کذا لک و یکی اولوب منبر ران بیبرام سیک و حبیب بنه شهادت ساری طبع
 شریعاً و کالتی بنه اولان حبیب بنه ابر عبدالسه محضنده اقرار و تقوی کلام ایدوب موکلم قریه حو انتری زبل رفیقه
 محمد اسیران سلطان مسکین محضه زنده بیساتر مهر مؤجل ایله مؤکل منور علی بنه یه و کالتی جیبیل تر و یج و اشباح ایدم
 دیکره مرتوم حسین بنه دخی مهر مؤجل منبر ران ایله منبره جراتی و کالتی موکلم منور علی بنه ایدوب ز و یج و جعل ایدم
 در کتبش ما وقع بالطلب کتب او ندمی کبر ایلی الیوم الی شش من رابع الاخر لسنه اربع و انما یحی و انما یت

حسین سید احمد بنه قلو کله ندره
 حسین سید احمد بنه قلو کله ندره
 حسین سید احمد بنه قلو کله ندره
 حسین سید احمد بنه قلو کله ندره

مدینه قذیه معناه فائزین طاووز ناخیمه سینه تابع استوار کی نام قذیه ده ساکن قسطنطینس و دیان کی
 یعنی نام ذمیں مجلس شریع نظر نیندہ باعث الکتاب شاہین بیہ ابن عبد اللہ محضرم مزبور کی اقرار و تقریر کلام ایرو
 کلام ایرو بیع اتی صدور نہ کی سک حکم ذہ اولوب قذیه مزبور سنور نہ واقع بر طرف ذمیں دینتر نام ذم
 باغی و بر طرف ذم بور کی نام ذم باغی و بر طرف ذم مانیونام ذم باغی ایلمیہ در
 درت و و تم باغی طرفیندن ایجاب و قبولی حاوی بیع بات صحیح شرعی ایلمیہ مزبور شاہین بیہ بہ کجس
 اسدی مذکور بیع و تسلیم ایرو اولدنی اشتر او تسلیم ایلمیہ کن سکره فنی اولان مبلغ مزبور کجس
 اسدی مذکور مزبور شاہین بیہ یونان بالتمام والکمال اخذ و قبض ایلمیہ بعد ایلمیہ مار الذکر باغی مزبور
 شاہین بیہ تک ملک مشترک سیدر کیفیات او و بخمار منصرف اولسونہ دید کجس غیب التصدیق
 الشرع ما وقع بالطلب کتب اولندی تحریر ایلمیہ الساکل والعشر من عشر بیہ الا اولی و ثانی و ثالث
 کجس محمد اولی
 ای محمد اولی
 ای محمد اولی
 ای محمد اولی
 ای محمد اولی

مدینه قذیه معناه فائزین طاووز ناخیمه سینه تابع استوار کی نام قذیه ده ساکن قسطنطینس و دیان کی
 نام ذمیں مجلس شریع نظر نیندہ باعث الکتاب الحاج علی بیہ ابن اللہ محضرم مزبور اقرار و تقریر کلام ایرو
 بیع اتی صدور نہ کی سک حکم ذہ اولوب قذیه مزبور سنور نہ واقع بر طرف ذمیں دینتر نام ذم
 مار لایع و بر طرف ذم بور کی نام ذم منزلی و کیم طرف ذمیں طرفی عام ایلمیہ محمد و دایکی باب تحتانی اولوب و یوز
 عد و یونہ طاس و حوولی اشتمل منزلی بحلیه التوابع والتواحق طرفیندن ایجاب و قبولی حاکم
 بیع بات صحیح شرعی ایلمیہ مزبور الحاج علی بیہ به اول اسدی مذکور بیع و تسلیم ایرو
 اولدنی اشتر او تسلیم ایلمیہ کن سکره فنی اولان مبلغ مزبور ادنه اسدی مذکور بیع مزبور الحاج علی
 دیدنتر بالتمام والکمال اخذ و قبض ایلمیہ بعد ایلمیہ مار الذکر منزلی مزبور الحاج علی بیہ تک
 ملک مشترک سیدر کیفیات او و بخمار منصرف اولسونہ دید کجس غیب التصدیق الشرعی
 ما وقع بالطلب کتب اولندی فی ایلمیہ الثانی عشر من جانی الا اولی سنده اربع و ثانی و ثالث
 محمد اولی
 ای محمد اولی
 ای محمد اولی
 ای محمد اولی
 ای محمد اولی

مدینه قندهر در رجب انا مسجد شریف قندهر ساکن تو بسیار جی عثمانز یکس این اورج نام کسه دیوان
 قندهر و عقد اولناں مجلس شریفه استنبوفا طمہ بنت قوردیک نام صغیره نک زوجی باعث الکتاب
 عثمان جلیه ابن سراج محمد نام کسه محضرت دعوی و نفیر کلام ایدوب مدینه منوره مصفا فاشدن
 طاب و زنا حیدرنا تابع استنا و راکی نام ذریه و ساکن اولوب حالادفات ایدیز منور قوردیک تاریخ
 کتاب الی سنه مقدم صغیره منور بولی اودن بیک اقیه مهر مؤجل تسمیه سبیل صغیره او غلم عمره دلابه تزویج
 و انکاح ایدوب بند اخئی او غلم منور عمره ایچونز دلابه تزویج ایتشیکس منور قوردیک تاریخ کتاب بدن
 برای مقدم صغیره منور بولی منور عثمانز جلیه به تزویج و انکاح ایتشد رسوال اولنوب احقاف
 حق اولنوب مطلقه بدر دیدکر غیب السوال منور عثمانز جلیه جوانن تاریخ کتابدیز برسنه مقدم ذریه
 منور و حضور مسلیس ده مدعی منور عثمانز یک صغیره منور فاطمه بولی او غلم منور عمره ایچونز منور منور
 توو بیکدیز تزویج مراد ایدوب استنکاح ایلدکن اولدخی استناع ایتشیدم حال الی سنه مقدم
 عقد نکاح دعوائی تناقض اولتدر دوی دعوائی دفع ایدوب غیب الی سنه مقدم منور عثمانز یک
 برسنه مقدم استنکاح ایلدکینه انکار ایتشیکس منور عثمانز جلیه در صد و مقالنه بینه طب اولنوقوه
 عدول رجالدن فی رسال کنخداسه فخر الاشباه مصطفی لقا این ابرهیم دبلوک باشلنیزه اسید محمود
 این رجب نام کسه لر لاجل الشہادہ مجلس شریف حاضر اولوب استنکاح اولدند قندهر فی تحقیق
 مدعی منور عثمانز یک تاریخ کتاب بدن برسنه مقدم صغیره منور فاطمه بولی منور قوردیک ذریه منور
 نکاحه او غلم صغیره منور عمره ایچونز طلب ایدوب هر قوم قوردیک دخی انکاحونز استناع ایتشیدی بریو
 خصوصه بود و جواز رشهدلوز شہادت دخی ایدرز دیو بر بر ادا رشہادت شرفیه ایلدکلر
 غیب التعدیل و التزکیہ شہادتی منور منور اولوب تاریخ کتابدیز برسنه مقدم صغیره منور بولی استنکاح
 ایتشیکس الی سنه مقدم عقد نکاح اولتشیدی دخی دعوائی تناقض اولوب مشرعه اولما غیاث منور
 عثمانز یک دعوائی مذکور اوز منیع اولنوب ما وقع بالطلب کتب اولتدر حرره الخاس من جادی الی ان
 سنه اربع و عتمان و الف

ابو الامام الکرام	ابو الامام الکرام	ابو الامام الکرام	ابو الامام الکرام
عزیز و فاضل	عزیز و فاضل	عزیز و فاضل	عزیز و فاضل
عزیز و فاضل	عزیز و فاضل	عزیز و فاضل	عزیز و فاضل
عزیز و فاضل	عزیز و فاضل	عزیز و فاضل	عزیز و فاضل

جزیره که در دفتر داری خوار باب الاقبال احمد افندی طرفند و خصوصاً آن اسپانیه نابت الوکاله و کسبی اولان
 خوار باب القلم مغالطی علی افندی ابن عبد الله مجلس شریعه باعث الکتاب مصطفی بیک ابن عبد الله محضرت
 دعوی و تقریر کلام ایدوب مرحوم هلی باستانک پیری به دیو زبانه است اولغده و بی اچو زبانه جزیره مزبور ده
 اولان اعلایکی بوج لولتایق با بنده طرف سلطنت علیه ذر فرمان عالی دار اولغای متوفای مزبور که
 صحتند ملکی اولوب مهربانه مزبور به معنا فاشند زما و بزما چینه تابع قولاً خور نام فریه و واجه طرفی
 الیاس انجا تار لایق و بر طرفی عمر و عتازه نام کسند لار تار لایق و بر طرفی بعضی علیه سبانی تار لایق صفا
 و بعضی قلنده به کید ز طریق و بر طرفی طوب یولی ایلد محمد و اولی بوزریق تار لایق و بنده اطراف
 اربعه سحر سحر نام کسند تار لایق و قلنده به کید ز طریق و اولی بوزریق تار لایق و بنده اطراف
 تار لایق و بر طرفی بیک ضابطه اید رسوال اولونوب فرمان عالی بوج حسیه قهر بر ایلد سبانی بوزریق
 غنه همدهال مزبور مصطفی بیکه جو اینده متوفای مزبور اولی باشت تار لایق تار لایق بیکه بیکه سکند
 سنه سنه بوزریق غنه سحر سحر سنه سنه سبانی بوزریق با کله با کله و تسلیم و قبضه سبانی ایلد و سب
 ضابطه و تصرف ایتکی بوزریق بیکه خط و خط حافی شک و بر شیبیدی تار لایق تار لایق بیکه بیکه
 و بیکه مزبور مصطفی بیکه صدق نقی لایق بینه طلب اولند قد و اول رجالد ز مزبور اولی باشت تار
 سابعاً خرنیه دار اولان احمد انجا ابن عبد الله و صانع قول کولکلبا بیزر و بیکه احمد بیک ابن امیر الله مزبور بیک
 ایلد علی نام کسند لاجل الشهادت مجلس شریعه حاضر ذر اولوب استنشها و اولند فکر شرفی الحقیقه بوزریق
 مزبور اولی باشت سنه مزبور و محضرت با کله تار لایق بوزریق حاضره سبانی و بوزریق اولی بوزریق
 سبانی قطع ایلد مزبور مصطفی بیکه سبانی بوزریق حاضره سبانی بوزریق اولی بوزریق اولی بوزریق
 سبانی بوزریق اولی بوزریق اولی بوزریق اولی بوزریق اولی بوزریق اولی بوزریق اولی بوزریق اولی

طورای بیک
 ابن مشفق
 حسی سکر
 یوسف بیک
 ابن علی بیک
 ابن علی بیک

مدینه قدسیه مصفاة من مایه ناصیه تا به جزو کفالی نام قریب ساکنند از بانی دل و لوقه نام در علم بی شیخ
 قسم لازم الکوکب باغنا کتاب محمد بن لیس ارجع و دیگر محمد بن ابی حنیفه نام کسکه از محضر کزین باطلوع
 الصافی اثر او اعتراف ایدوب قریب مزبور سوزنک و اقیه بر طرفی علی بیکه نام کسکه منتهی و در طرفی بابا بنویسه
 تار لاسع و بر طرفی مجالی نام در تار لاسع و طرفی اسی قطنی طبرستان نام در منتهی الیه محمد و ابلی باب حکمانی
 اولیه و هر دو را شجر مشرق و غیره منزه صیغه بی مشتمل منتهی و سینه قریب مزبور سوزنک سر صیغه نام مشرق
 و اقیه بر طرفی بنویسه نام در تار لاسع و بر طرفی بلنه تار لاسع و بر طرفی دیگر بنویسه تار لاسع و بر طرفی طریح عام
 ایله محمد و ابلیحی دوم باغ و شش در طرفی تار لاسع و بنویسه یونام قریب سوزنک و اقیه بر طرفی اغ و و نام
 در تار لاسع و بر طرفی دیگر مجالی تار لاسع و بر طرفی باغ و شش نام در تار لاسع و طرفی اسی طریح عام ایله محمد
 التی حد و زخم استعیاب اید بر تار لاسع در قدم مزبوران محدثه و دیگر محدثه در کون الشمس السرخوش
 قرین الوب قابله سنی و صیغه الیقیم حال خود بر انه الشمس درت السرخوشه طرفین الکباب
 و قبلی حاد و سیم بات صیغه شری ایله سیم و ندیم اندر در علی الاثر اکر السور استرا و تکر ایله کدک
 شمع اولان بیلگه مزور الشمس در سلسله سر غر و نکر الشمس غر و سوزنانه اولان الشمس کدک و بیکه انفاص
 ایدوب باقی درت غر و شری مزور انکر سیر لبرنا اما اصد و قیمن کلیم بعد ایوم ذکر انسان اهلک
 محدود مزورانه محدثه و دیگر محدثه نکر ملکین مشر الیزید دیگر کعب السعیدین الشمس حاد و قی باطلوب
 کتب و سوزنک فی سنج حلال الاقره له اید و نایین و احد
 حیز بیکه در نظر جود و اوله کله الله عوفی لیس ارجع لیس ارجع لیس ارجع
 سلیمان بن علی

مدینه قدسیه مضانائمه ان طایفه زنا حیهینه تابع ابابره و زکام فریده و ساکن ماسینو و لیدور کی نام دین
 مجلس شریف شمسه حبیب الله نام کنیه حضرت اقرار نام و تفریح کلام ابیروب بیع اتی صورت برینه
 دکنیز سلک سلک اولوب قریب زوره سنورینه واقیور طرفین مایه باغ و طرفین قطیفین
 باغ و طرفین طایفه عالی مینو باغ و طرف ابی طرفین تمام ایله محدود ایلیک بیج دویم ملک
 باغ طرفین احباب و قبولی خاوری بیع بات صحیح شریف ایله مرقوم تحده اول درتالین
 خروشه بیع و تسلیم ایلم اولد افر وجه مشرویح اوزره انتر اولم و فخر ایله کنه صلح و غن
 اولدایم بیج زوره اول درتالین شریف تمام مرقوم تحده بدین اهد و قبض ایلم بعد ایوم
 مارالیم کرایج مشرف مرقوم تحده ملک شریف ایله کسب کین و حکم استصرف اولوزد کسب مرقوم
 محمد و خواجه تصدیق و تحقیق ایلیکن موقوفه بالطلب کتب و کتور و زوجه بر حسب الفوذ
 لسه اربع و نماز باقی
 محمد بیکر علی محمد بیکر علی
 محمد بیکر علی محمد بیکر علی
 محمد بیکر علی محمد بیکر علی

مدینه قدسیه مدلول کولکلور لوقه طوری ملک (حبیب) مجلس شریف مینه طایفه زوره دین حضرت من لایم حضرت
 اقرار و تفریح کلام ابیروب مالدوزنا حیهینه تابع ابیروب نام و تفریح کلام ابیروب بیع اتی صورت برینه
 سنه ۱۰۰۰ محمدوند زوره حضرت من فرق موزر بغداد و مکر و الیه موزر شریف و اولدایم موزر بغداد اهد و قبض ایلم
 دیور زوره حضرت من دعوی ایلم شریف حاله معده زوره حضرت من ایلم کسب موزر بغداد اوزرینه صلح اولوب اولدایم
 صلح زوره حضرت من اولدایم اولدایم موزر بغداد ایلم موزر بغداد اهد و قبض ایلم موزر بغداد
 متعلقه دعوی زوره حضرت من ذممه ابرو اولدایم بعد ایوم دعوی ابرو اولدایم ایلم موزر بغداد
 او کون دیکره غلام تصدیق اوزر موقوفه بالطلب کتب و کتور ایلم العزیز علی انقوه لسه بیع و مایه
 عثمان لکلس
 محمد بیکر علی
 محمد بیکر علی
 محمد بیکر علی
 محمد بیکر علی

مدینه قندیله فارسان بیندین محمد بیک ابراهیم محمد حسن شکر علی خان زبانه ایسی است حسین
 ابن علی الله محمد زبانه اقرار و تفریح کلاه ایدوب بیع الی تصدورنه رکی سنگ مکه ده اولو
 مدینه مزبوره مضامین طاورنا حیدر کسبه تا بیخ غازی نام زبانه سنورند واقع یکی طرف نیم اخر
 تارلام و بر طرف بیغلی حسین بیگ تارلامه و بر طرف دیگر علی بیگ تارلامه ایله محمد و
 بیخیش و زبانه بجوی ایدوب تارلام طرفیند زبانه ایجاب و تارلامی حاوی بیخ مات صلح
 شکر علی ایله مزبوران علی زبانه و حسین بیکه بیخیش و زبانه ایله ایله و زبانه و سلم
 ایدوب انار و خلی الکاشتر اک السوی استم او قویا و سلم ایله کلند زبانه
 نمنی اولان جلیغ مزبور بیخیش و زبانه بجوی ایله ایله و زبانه مزبوران علی زبانه
 و حسین بیک بد لرند و تا ما اخذ و قبض ایلمه بعد ایلمه مارالیز کر تارلام مزبوران
 همخان زبانه ایله حسین بیک مکه مشه ایدوب کینلیک و بخار مقصود اولسونکر
 دیدیکه مزبوران زبانه ایله و حسین بیک مزبور محمد سنگ و جهر مهر اوزره جاری
 اولان اقرارینی تصدیق ایله کلند و واقع بالکلب کتبه اولندی فی الحاق حسین بیک
 الفرض سنه زبانه و عثمانی و الف

محمد علی زبانه
 محمد علی زبانه
 محمد علی زبانه
 محمد علی زبانه
 محمد علی زبانه

مدینه قدیه و فارس و بینه ن محمد سنگ ابن ابرهیم مجلس شعله عبد القادر سنگ ابن عثمان و بابا
 ابراهیم محمد بن اقرار و تفریکلام ایدوب بیع الی صد و رنه دکن ملک طلمبه اولوب مدینه نبویه
 مضافاتند و کلاو پرنه جیه سنه تا بیع غازی نام قریه سنورنده واقع بر طرفدن عثمان و
 تار لاس و بر طرفدن سنجا قدرامیه تار لاس و بر طرفدن بنم اقرار لام و بر طرفدن
 طریح عام ایله محدود الی بر دو نم تار لام طرفیندن ایجاب و ضیوی حاوی بیج بات
 صحیح شرعی ایله مزبوران عبد القادر سیک ایله بابا یوسف سیک الی امر اسلامی مؤلف
 سع و تسلیم ایدوب اندر دخی اکثر اوسم و قبول ایتد کل نزل صکره معنی اولان مبلغ
 مرقوم الی بر غرضی مزبوران عبد القادر سنگ و بابا یوسف سیک بر نندن
 بالتقام و الحال اخذ و قبض ایلام بعد الیوم مار الذکر تار لام مزبوران عبد القادر
 سیک ایله بابا یوسف سنگ ملک مشیر استیلا ایدر کیف مانت و بخار منتقم
 اولسوندی و بیکد مزبوران عبد القادر سنگ و بابا یوسف سنگ مزبور محمد سنگ
 و جم مشرع و وزیر جاری اولان اقرارینی تصدیق ایله کلندن موقوف بالطلب
 کنت اولندن غنی الیوم الحاسن رجب الفرد سنه اربع و عا مایان و الف
 احمد افغانی
 عثمانی
 مصلطی سنگ
 اول کلدانی
 اول کلدانی

مدینه قنده به مضافاً شد در ظاهر بنا حقیقت تا به بند مودس نام قریه و ساکنه عایشه بنت
 علی بن ابی طالب نام خاتون طرفند در خصوص اتی البیان و کیل او و بجز فروری بی معرفت شریف علی
 عارفان اولانزه حیسام بیگ ابن احمد و شاه بیگ ابی عبداللہ شہاوتلی ایله شرف عا و کالغ
 ثابته اولانزه بابای فروری بیگ مرقوم علی بن محمد شرف علی احمد بن ابی محمد محمد بن اقرار
 و توفیر کلام ایدوب قوم فروری عایشه بی ایکی بیگ اچمه مراد و جل تسلیه سینه ذیل رحمت
 معلوم لکسم سلیمان حضورند و کالغ حبیبه مرقوم احمد بن به توفیر و کالغ ایدوم
 و بیوب فروری احمد بن و فروری عایشه بی مرقوم ایله توفیر و قبول ایدوم
 و بدکنه تا وقع بالطلب کتب اولند مرغ ایوم العتوبی من رحمته ایدوم و کالغ

ابو ایمن بیگ
 ایضا کورد

لوسه
 حومه دار

هووس بیگ
 ایضا کورد

حسین بیگ
 ایضا کورد

تخصی عذر مغربی ایلده خصوصاً انی البیانک مجلده تحریری التماس اولغا غیب الطلب قبل شریعتی ارسال
اولان مولانا عبد الجلیل افندی مدینه قندیه و مرحوم سلطانزاد برهم خان جماع شریفی قندیه حاکم کل
کتی ایضاً فتح الاعیان مصطفی افانک ساکی اولدیغی منزله واروب عقد مجلس شریع ابتد کوره مدینه مزبوره
مضافاتندن ملاویریناچینده تالیف اسنادراکی نام قریه در ساکنه مارینه بنت یورکی نام نصرانیه مجلس مقنن مزبور
صیبه صغیره قریه قاطم بنت المرحوم قوردیک نام صغیره تک وصی بنفعل اولان صغیره مزبور تک نفی
عثمان بیک ابی محمد محضند اقرار و توثیق کلام ایدوب بیع اتی صد و زر نه دکی سلک طکر اولوب قریه مزبوره ده
واقع بر طرف مانیونام ذم منزل و بر طرف مانیونام نصرانیه منزلی و بر طرف بنفعلونام ذم منزل و بر طرف مانیونام
ایله محدود و سکن باب تحاتی اوطه و ذات اجداد بخت و حمولونی مشتمل منزل دینه بر طرف قسطنطین نام ذم منزل
و بر طرف بنفعلونام ذم منزل و بر طرف قریه نکاتام ذم منزل و بر طرف مانیونام ذم منزل ایله محدود و بر باب
قوتانی اوطه و بر باب تحاتی اوطه مشتمل منزله و بش کتبه صندوق والتی جفت چارشب و درت و دوشک
و ایکی قزغان و یک من راس غنم سیغ قلعی ایله قریه صغیره مزبوریه بصفتیه واحده یوز اسدی غوز سیغ
و نسیم ایدوب وصی مزبور و حنی شرا صغیره به انفع اولقله و صایته اشتر او تسلم ایدکنه حکره غنمی
اولان مبلغ مزبور یوز اسدن غوز سیغ صغیره مزبوریه به به صویحه ایله بهبه الیدم بعد العوم مار الذکر منزله
و اشیا صغیره مزبور تک ملک اشتر اسیدر دیک کوره غب التصدیق موقوفه بالطلب کتبه اولندن
حورثه الیوم السوس والیسین من رجب المرجب سنه اربع و ثمانین و اربع

چادر امینی علی اغا مصطفی افانک ساکی
چاوشلی کتی ایضاً قریه
ای اجمه خلیل افندی
سعدی بی
عبد الله حسی

مدینه قندیہ مضافاتندہ ملاوڑناہیہ سیدہ مابو موسیٰ نام فریبہ کہ سکنہ عالی بنت بانی نام بکر بانقہ نظر قندیہ خصوصاً انی البتہ وکیل او تو مستحق
 این محمد و بیہام شہ این عبد اللہ شہا و مری المید کانیہ ما بنہ اولانہ فریبورہ یکہ ابوس از نوانیہ بکر بنہ این عبد اللہ مجلس شہ عبد اللہ مکروم بنہ این
 نظر قندیہ کو کیک و کیکل اولوب فریبورازہ مستحق بنہ و بیہام شہ سہا اولانہ و کانیہ ما بنہ اولانہ جس اس حدیثہ محققہ از از نو کلام
 ایدوب مکرولیم فریبورہ عالی بی یکیشوز اجمہ مدنیہ جل جسمہ بلہ ذیل و بنہ در مستطور الکلام بسلس حضور رنہ و کانیہ جسمہ مکرولیم
 عبد اللہ مکروم شہ یہ نیز وجہ و انکاج الکریم دیوب فریبور جس شہ در حق مکرولیم فریبور عالی بی ادر مکرولیم ایلہ مکرولیم فریبور عبد اللہ مکروم شہ انکاج الکریم
 مکرولیم ایلدیم در کس ما وقع بالکتاب کتب اولندہ فی التاسع والعشرون من شعبان سنہ اربع و ثمانین و الف

لو سہ رس
 حکمہ دار
 ای مستحق
 ای مستحق
 ای مستحق

مدینه قندیہ مضافاتندہ ملاوڑناہیہ سیدہ مابو موسیٰ نام فریبہ کہ سکنہ عالی بنت بانی نام بکر بانقہ نظر قندیہ خصوصاً انی البتہ وکیل او تو مستحق
 کبر او غلطی تورہ نام کسنہ مجلس شہ عدہ فریبہ فریبورہ المیسندہ بخالی راہیہ نظر قندیہ فریبورہ عالی اولدینہ بلہ ذیلہ محققہ از از قرار
 مواعیر کلام ایدوب فریبورہ درہ بر طرفی مصطفی نام کسنہ تاریک اورج طرفی مانہ نام تاریک ایلدیم و درت کجای دویم
 ہار الیہ بابام متوفائی فریبورہ بیہیکہ صیو شہ فریبورون ذمیلہ تسلیم ایدوب و بیہام شہ مکرولیم فریبورہ ایدوب ہر سہ حاصل اولان
 خصوصاً اوج سہان برینی باباہہ و بیہام شہ ایلدیم کندو لالی اوزرہ عقیدہ ایدوب فریبورہ ایدوب مکرولیم فریبورہ ایدوب
 ایدوب ہر سہ خصوصاً کتنی باباہہ تسلیم ایدوب لالی ایدوب لالی ایدوب ہر سہ اوزرہ شرح اوزرہ بجد بدعتہ مساقا ایدوب
 و بیہام شہ باغ مذکور کہ خارج موفقتک کتنی بن و بیہام شہ و کتنی اوزرہ ایدوب لالی ایدوب لالی ایدوب لالی ایدوب لالی ایدوب لالی ایدوب
 اولمشدردیو فریبورہ کلمات مشرورہ سہ صدیق ائمہ کبار ما وقع بالکتاب کتب اولندہ فی التاسع والعشرون من شعبان سنہ اربع و ثمانین و الف

من شوال الکریم سنہ اربع و ثمانین و الف
 محمد بن عبد الرحمن الحمدیفا حسن بیک الیہ مستحق
 محمد بن عبد الرحمن الحمدیفا حسن بیک الیہ مستحق

مدینه قندهیه معانی استند و مکار و میزبان سینه تابع مکر شونه نام خربه ریس کن یورک بلید و لند نامی نام فز خلس شکر و نایه مزبور و به تابع
 محو الحکم هم از رده ریس کن یورک و لند یانه نام فز مکر لنده افرار و لند کلام الیوب بیجه اتح صد و رنه کین سکر مکیده اولوب ذکر اولنا
 قول تور کانه زنده واقع بر طرفند فرموده نام کنه تار که و بر طرفند مارید نام نغز اینه تار که و بر طرفند در کرب حرق و بر طرفند و او
 الیم خرد ز اوج معز لقی تار لایینه بر طرفند مارید نام نغز اینه تار که و بر طرفند حشمه خرب و بر طرفند و ادرا الیوب در اوج معز لقی
 تار لایینه بر طرفند فرموده نام کنه تار که و بر طرفند فرموده نام کنه تار که و ای کو طرفند زیندلی تار که الیوب حشمه و ای کو کجا معز لقی
 کجا لایینه بر طرفند ایجاب و قبو کجا و فرموده نام کنه تار که و بر طرفند فرموده نام کنه تار که و ای کو طرفند و ای کو کجا معز لقی
 درت سلیم الیوب اولدانی اشتراوت سلم الیوب کنه کنی اولنا مبلغه مزبور یکدرت الیوب کنه کنی اولدانی اشتراوت سلم الیوب کنه کنی اولدانی
 بالتمام و اکبر اندر قبض الیوب بعد الیوب ذکر اولنا تار لایینه بر طرفند یور کیند مکر مشر اسیدر کیفایت و عینار مشرف
 اولسونه درید که جنب التصدیق ما و حق به طلب کتب اولدیر صریح الیوم النایح من ذر العقدیه الیوب کنه کنی اولدانی
 اربع و ثمانین حرفه ..... یوسف بیک ابن محمود حسن بیک ابن مصطفی

مدینه قنده می حافظه سنده مسایح قو کو کلندر ز محمد مک بجکس شمر عده بوند ز اقدم وفات ابریز و الفقا
 سیاحی امین محمد الکبک صلیم او علی احمد نام صغیرک وصیح و والده جدی بنت عبدالنعم نام خالو بنحیر
 اقرار و تقویر کلام ایدوب مدینه مزوره مضائقند ز فالو بنزاج سنده قرزیه طبر اغند و واقع بر طرف
 عرب چوی بهشی نارالاری و بر طرف قوند اخی عثمانی بشته نارالاری و بر طرف اسکندریه مسطیبت نارالاری
 و بر طرف رسمه به کیدن طریق عام ایله محدود ذوق الیز دوم ملک نارالای وینه قریه مزوره و بر طرف وینه
 بنه بنیم ترلام و بر طرف خندق و ایک طرفه طریق عام ایله محدود دیگر می دوم نارالای وینه موضع زبورده واقع
 بر طرف اولاد و سر نام ذمی نارالای و بر طرف بقعه حسنی بشته نارالای و طرف ابع طریق عام ایله محدود او ز سکر دوم
 نارالای که بجاکت دورت دوم ملک نارالای طرفیند ز ایجاب و قبول جاوی بهیج شمر علی ایله بنیم زبورک
 والده کی مر قومه به کت دورت سدی غر دشت صفقه و امده ده بیع و نسیم ایدوب اولدانی بنیم مر قوم
 ایجو ز بالوصایه شمنه او قبض و نسیم ایله یکدی ز صکره شمنی اولان بلیغ زبورک سکن دورت غر دشت نیم زبورده
 دوشمه و نسیم اولای سکن دورت غر دشت تقاضی ایله م اولدانی بالوصایه مقابله ایله دریکدی و غیب التصدیق
 الشرحی ما و صیر الطلک کنیا الدنر تحریرا فی الیدوم الشافری و العشرین بر شد الموح الام احرام نسیم و نماحی زلف

حوالا علی ما یو کوا
 مودولانی
 ش می باون اسر
 محمد
 احمد ز اسر
 عبداله
 ابرو لکر یاشان
 بنیاد ز
 قریب ساری
 عثمانی نارالای

منتهى تفرقة من قدامك ملازم تا جسته نام ابو سیر و نام فرید که سکن مانوسه بجای دل بگویند نام از مجلس شریع
 خط لازم التوفیر هر دو بزبورده و دیوانه با شکرند مصطفی جاوش احمد اله مخزنه بطور افرا و تفرقه
 کلام ابدا و فرید فرید و واقع بر طرف اسمی است و بر طرف حسن بن نام مندر است که در طرفه بگفته
 باره اسم نام ذم و طرف رابع طرف عا ابجد محدود و اکمال خراب اوله در مشتمل شد و بنده تریه بزبور طرا
 بر طرفه بقوم و بر طرفه مصطوریه و بر طرفه مظنن باقی نام در سبب زانرا که در طرفه رابع طرف
 عا ابجد محدود و بنده غایب مشتمل از اسم غافل با غمی ذکر اوله باغ متصل اولوب استجا تریه
 و غیر مشتمل بر مشتمل است با حق مور که استعجاب در تار لام طرفیند با حجاب و قبول ما و بر عیبات
 صحیح کسر و ابدا بر مصطفی حاجه بصفقه و اذن کبر کسیر غر و کسیر غر و کسیر غر و کسیر غر و کسیر غر
 و کسیر و قبول ابدا که در صلح غنی اوله از مبلغ بزبور کسیر غر و کسیر غر و کسیر غر و کسیر غر و کسیر غر
 ابدا بعد الیوم نار الذکر نشر اوله و باغ نشر بزبور کسیر غر و کسیر غر و کسیر غر و کسیر غر و کسیر غر
 و المرافق مکرر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر
 بالطلب کتب اوله و کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر کسیر

محمد علی جبار محمد کسیر محمد کسیر محمد کسیر
 عثمان کسیر
 محمد کسیر

مدینه فتنه به جهنما فائزند ملا و نیز با جسته نیا بومیر و نام قریه بر ساکن استخاره و لیور غولما در مدینه
 منوره بر ساکن دیوانه خاوشارند نه مصطفی جاوکر این عمدا له کفرند انوار و تقریر کلام لید و بیعوانی
 صدورند در کتب سنگر ملک صحیح بجهت سنگر اولو قریه بر نور طراغند و اقیه بر طرف محو در جرایم سنگر و جرایم
 لابو مار به جو نام زمر ملک و طرفت به طابق عالم الی و در کتبنا بر کجی موز تخم استغفار در نار نام
 و نه موضع مذکور در هر طرفه حسرتی و بر طرفه نور که در نور و بر طرفه نار و طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار
 ملک اولو محو در کتب جی موز تخم استغفار بر نار نام و نیز موضع مذکور در واقع هر طرفه نار و نار فوج
 و بر طرفه نهر بود که در نور و بر طرفه نار و طرفه نار و طرفه نار و طرفه نار و طرفه نار و طرفه نار و طرفه نار
 اید نار نام طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار
 الی کجی و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار
 جی و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار
 ملک شسته لیدر کتبنا و جی و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار
 کتب اولو کتب جی و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار و بر طرفه نار

محمد علی جلیم   محمد صدیق   محمد عبداله   محمد علی گلبرگ

مدینه مدینه مضافاً تندن ملاوزنا صیغه مابیع قولکوز نام و تیرہ ساکن باپا مہل نام ذمی مجلس شریع خطیر
 لازم موقوفہ تہ تہ نم نمور ساکن تندن یور کے لاری یانی و منول و لو یور کے نام ذمیر مجلس شریع
 اقرار و تصریح کلام ایوب بنیدیع اولان ملک نامہ اسمایینہ موجبہ و بیع المال امین طرفین و بر بلان نمک مکتوبہ
 بیع الی حدود نہ دکن سلک ملک مشک اولوب و نہ مہورہ سورہ و واقعہ بر طرفی ما سما لہ تر لاسے و بر طرفی
 مار حکم حاجی و نہ مہورہ سورہ و واقعہ بر طرفی حار و بر طرفی رحاصہ مہورہ لاسے
 و بر طرفی حار عام املہ محدود و نہ مہورہ سورہ و واقعہ بر قطعہ تلامہ فرکہ بر طرفی
 زینلک رلام و بر طرفی مہورہ در و بر قطعہ ولادنی کہ بر طرفی مہورہ یورک رلام بر طرفی باپا
 رلام و بر قطعہ ولادنی کہ بر قطعہ ترکا و بر طرفی طرفی و بر طرفی ما مہورہ زلام و بر طرفی دکن مہورہ
 زلام و بر طرفی وانکہ بر کئی رلام و بر قطعہ ولادنی کہ بر طرفی مہورہ لاسے بر طرفی
 یورک مہورہ رلام و بر طرفی رسل بکر رلام و بر طرفی مہورہ لاسے بر طرفی مہورہ لاسے
 رلام بر طرفی لقصہ واحد طرفین ایاب مہورہ حار سے باہر صحیح سرع ایاب مہورہ لاسے لاسے
 و مہورہ مہورہ یہ او تو زبہ ہدر عوفین و بر طرفی حدود ذکر ایاب مہورہ اولان تلامی اخذ قبضہ ایاب
 مہورہ اولان مہورہ مہورہ او تو زبہ ہدر عوفین و مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ
 رلام مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ مہورہ
 الواجہ ما لطلب کس اولندی مہورہ الفان الحوی مہورہ المکریم حسن و نامہاں و الفان
 ہور

ایک طرفی مہورہ لاسے
 ایاب مہورہ لاسے
 ایاب مہورہ لاسے
 ایاب مہورہ لاسے
 ایاب مہورہ لاسے
 ایاب مہورہ لاسے

مدينة قدير مضاواندن ملا وزير ناخيه تاج قلبيته نام قريه سكانده بابا سونق ولد بابا سونق
 نام ذمي بالفعل والده سلطان جامع شريف متولي اولوب سلطان ابراهيم جامع حله سنده ساكن
 باعث القباب محرابان احمد آغا ابن عبد الله محضندو امرار و عمر كلام ابدوب سوع الوصد و فرزند
 سلك ملكه دن منلك اولوب ناحيه زبور به تابع و ونز مام قريه سنور نده واقع ابكي طرفي
 منو ذكي نام ذمي باغلي و بر طرفي دره و بر طرفي حصر سباحي تاريخي الميكدود تخميناً بكري
 اسراغاله پور خرابه كنسري و مغارو لي مشتمل باغ طرفينده ايجاب و قبله حاري سوع بات صحیح
 شرفي ايله موزونيه احمد آغايه الشمس قطع سدي عروشه سوع و تسليم ابدوب اولداجي شتر او سلم البلد كذا
 صكك نمي اولان مبلغ در نور الشمس قطع سدي عروشه سوي مشري موني الدير بدندل تاما اخذ و قبض
 ايلدم بعد شيفوم ذكر اوليان باغ بجه التوابع ملك شتر سدير كيف ايشاء و بختند مقهور اولو
 ديدكده عبد الصديقه الشرفي ما و مع بالطلب كتاب اولدو في اليوم الثاني سوع الدير حصر و ثابته
 حرامه در الوهم الحلي محمد حسن در مستطوع اسراغاله الوقيم حرامه و عمره الشرفي

دینه قدیبه مضافاتندن مالوزینا حبه سینه نابیه قوله خور نام قریه ساکنند سیر نام دینر
 ارکنة بنت یورکن نام دنیبه طر فذدن یانی ولد قسطندر و فرنگی ولد یورکی نام دینر
 زهاد مدر ایلیه و کالتر نایبه اولان نیقولو ولد یورکی نام دینر مجلس شریعه شریعه باعث
 الکتاب مله یو طوقا حبه سندن مقریان نام قریه ساکن محمد ابن عبدالنہام کسنة محقرنہ افزار
 مقور تکلام ایوب موکلم فریور ارکنة یالنوز ایجه مهر موصل ایله فریور محمد تزویج ایلیوم و فریور
 دودا فریور ارکنة بی مجلس عقده زوج و قبول ایلدردیو و کالته افزار ایلدکن فریور
 داخی مقر فریور نیقولوی بقدی بی اشملکیں ما هو الوافیه بالطلب کتب اولدن فریور
 فریور ستر جبار الاول ستم و ثمانین والفر
 محمد بک علی دده ابن محمد
 محمد حسین
 محقر عوض بک
 و غیره

تذیه قاضی افندی زید فضلہ انہا اولوزکہ قذیہ قضاسنہ تابع نوا جیلرہ
 ہائ الشرح اولان افذیلر معناد قدیم اوزرہ تعین اولیان فریہ لردہ ادتوب
 کرا قرنیہ لر قالقوب کریمیہ لردیو لوزن اقدیم امرش لیف علیشان واردا اولشی
 یکی مساحی اولقوب حالیا قرنیہ فرنیہ کروب رعایا فقر ایمنہ کلی لغدی این
 لکر مقرر و محقق اولغیش ہ اندر کرگذرکہ زیرہ مسطور اولان قرنیہ لر معناد قذیلر
 روا اولوزہ کلدر کلر قرنیہ لر اولغلہ بعد الیوم ہر ناحیہ تک منقول مشروح اوزرہ
 تعین اولغان قرنیہ اولوزوب احکام شرعیہ ایذہ اجرا ایدوب آخر
 مالقوب کریمیہ لر شوکیکہ لوزن صکر متنبہ اولیوب خلاف امرش لیف و خلا
 معناد قدیم قرنیہ لر کروب رعایا فقر ایمنہ لغدی ایلیہ لر ہر وجہلہ غدر
 اولیوب معاتب اولار مقرر در اکاکورہ جلد سنہ اعلام ایلیہ لر

۸۵
 ۲۶۲

ناجیہ چو میادو	ماصلو ولین ملو	بندہ وار وارو	بارین و مستوطہ
ناجیہ کنور بہ تقریر	ماجیہ منا توجہ تسوق	نا ما کوین ایو می	ماجیہ پر یو لیمہ تسوق
ناجیہ ملا لوطہ تسوق	ماجیہ تسوق		ماجیہ تسوق

قدومه مالونز قه سنده دسوق سنده بنجالی نام ذمی محفل قضا ده شرف السلامه
 شرفه اولاده صلیبه قزغایسته خاتوه نواجیه سنده ازار و تفریر کلام ایدوب
 قزغایسته پوره ده واقع ایکه طرفه یوسف کشته نارلا سیم و بر طرفه محمد کشته نارلا سیم و بر طرفه
 نشو لو نارلا سیم ابله محمور دورت دو نم نارلا و لیکه سکنه و اشجار دیتونا
 وینه بر طرفه یوسف کشته و بر طرفه یاریجی و طرفه دره و طرفه چشمه ابله محمور و یجی دو نم
 یاغچه نم ملک دورت اولوب مزبور قزم فضوی ضبط ایدر دعوا به اقامت
 و صاحب اولت سجاد متو وزیر مکرم مصطفی بیضا حضور لرینه قزغایسته قزم افند اولوب
 سنده بینه طلب اولند قلم بر وجهه انبانه قدرتم اولما مغله دعوا مزبور ده فارغ
 اولوب بعد الیوم ذکر اولناه نارلا و یاغچه قزم مزبور تک ملک در رسم قطعا علقه و
 نداظم یوقدر ایدو جاری اولاده اقر این مزبور غایسته خاتونه نالواجیه تقصد بوی امکان
 ذکر اولناه نارلا و یاغچه بعد الیوم مزبور تک ملکه اولوب مزبور معالینک
 علاقه سید اولد بقیه ظاهر اولمغله ما وقع اولندری عاشره صفر الحرام لیس و سعین
 والالف
 عزا و طه بکنه واجب التقدم
 حین ابرار جلیه
 در طه
 علی بنه و عمر حم
 محمد

مدینه قدیر فیضا فائزہ ملو فیما جیبہ سنہ تاج اسناد و اکی نام فرید کین فانیو ولد یانیخ نام ذمی
 مجلس شریعہ قرۃ فریونہ کما کہیم باعث الف و کبر ما نیو ولد فحالی نام ذمی موامہ سنہ دعور
 و تقریر حکام ایروب فریونہ زہ واقع بر طرف جیب ایغایا تار لاس و بر طرف موطی سنہ تار لاس
 خالک اولاد یورکی نام ذمیکہ الذی غرضت مع فطو البیج باب ابی و ابی جیب ایغایا تار لاس
 فریونہ ضمیمہ فانیخ اولو سوال اولن سوہ دیدیکہ عقب السوکی والاسکار مدعی فریونہ دعور
 فریونہ اولن سوہ عدول ملیندہ اولوب فریونہ لاجل الشہادہ جیب ایغایا تار لاس
 فریونہ فریب اولن سوہ عدول ملیندہ اولوب اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ
 استشہار اولن سوہ عدول ملیندہ اولوب اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ
 عالی حیاتی سنہ بیج و بیج اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ
 بی یوقصوه بودہ او زین شہادت فریب اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ
 عن رعایہ شہادت الصبعل شہادت فریب اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ
 ما وقع بالصلب کت اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ اولن سوہ
 مصطفیٰ شہ
 محمد بن عبد اللہ
 عمادہ جلد محمد حوامہ
 وعمر ہم

قدسية قدسية وفات ابيده طو زباجي سبني عمرا غانك اذوع طو نتر و سني طر كمة خاتوة ابنته عه طو نتر
 بيع ابي البيانه وكيل اولوب ذات فتيون بيه دوقت شرعية ابده عارفانه اولاد زباجي عبد الرحمن اغا
 وسفان اغا شهادت عليه شرعا وكالت فتابده اولاد حنين جاوشن محفل قفاده ومحل حكم وانقاد
 نية مدينة فبوله فاسترا ويكلمه وفين نتر وه سكن اولاد رايبكر بوليه
 فبوليه اولاد اطلال من نام رايب محفنده بالوكاله اقرار وتقرر كلام ايوب وكلمه فبوليه
 طو نتر ما جوده من نون فاقم نوم عم اغادان ارش نتر على انتقال ابيده نية مدينة فبوليه
 مالون نتر ما جوده تابع لوترا كتمه فرينده واقع بين الالاه اعلم الحمد والني باب سبني اويركي
 دويم ماحول باغ و بوز كبري ساق اشجار زيتونه وقرقار برونم نيلو سبني بايع و بوز دوم
 نيار لسبني سلف المذكور فاسترا رايب بوليه وكالت الحكيم حبيبه الذي ابيك فبوليه
 طرفينه ايجاب ونبول حاور بيع بات صحيح شرعي المبيع ونيلو المذكور المالك فبوليه
 انتقون ونيلو المذكور فاسترا رايب بوليه وكالت حبيبه اولاة من فبوليه بالتمام والكمال اخذ و قبض
 سلف البيانه فاسترا رايب بوليه وكالت حبيبه بعد اليوم ذكر اولاد اولاد اولاد اولاد
 ايوب وقدر نتر من فبوليه وكالت حبيبه فبوليه بعد اليوم ذكر اولاد اولاد اولاد اولاد
 ونارال واشجار زيتونه فبوليه ونارال ايولم كلك فاسترا رايب بوليه وكالت حبيبه فبوليه
 فبوليه حنين جاوشن ديزه وكالت حبيبه اولاد اقرار ليرين المقره المرقوم اطلال من بالوكاله
 فبوليه ايديك ما وقع كنب اولاد رايب بوليه فبوليه فبوليه فبوليه فبوليه فبوليه
 في اليوم السابع والعشرين من ربيع الاول سنة ثمان مائة الف
 بوفاة ابو بكر اقدر بوفاة حنين بلوكباني
 بوفاة ابو بكر اقدر بوفاة حنين بلوكباني
 بوفاة ابو بكر اقدر بوفاة حنين بلوكباني

مدینه قریبہ درہ مسلمانانہ تمسیر یا جسے تابع زمرہ ارتضاع قریبہ ذمیلندہ جو رجو و مار ای ابنی ماینبام تو اشکل
 بجلس شرع خطیر لازم التوقیر و مدینه مزبورہ محلہ نندن ذوالفعا پاشا محاسنہ ساکن صاحب الزعم
 محالستعدین بوسفا فقیرین از بعد الکرم طرفندن انفرادی لیسان و کمال ارکاہ ابرہیم بنہ ناصر خلیفہ
 حدیبی انفرادی فقیر کلیم ایرو بر مدینه مزبورہ مضایق مالوز یا جسے تابع شعوبی قریب سرحد و دیدہ انقلقا
 زافع بر طرفی نقد و درین تابع ذمی باغی و بر طرفی باغی و بر طرفی بوز کیدہ تا لاسین بر طرفی ارکند باغی
 ایلد و درہ و نم و بندہ قریب مزبورہ و واقع بر طرفی نقد و از موطن تا ارکاہ سیر و بر طرفی عباتہ قانونا تا ارکاہ سیر
 و بر طرفی ان پاپا جو جو حدیبی بر طرفی درہ ایلد محدود ایکی موزر تو تخم استعمار ایلد تا ارکاہ سیر
 بندہ قریب مزبورہ و واقع بر طرفی کوجک درہ و بر طرفی خرابہ اسپار و براری و ایکی طرفندن
 سوغی عام ایلد محدود و تخم باغی و در و سد نانبان اشجار شمر و غری شمر بن بکلہ
 التواع و الواقی و کاف و اللواع و اللواق و بوسفا فقیرہ اون درت قطعه امدی غرضہ طرفندن ایجار بقول
 حادین سیر باریج الزعم ایلد و تسلیم اولدی خلی اشترا و تسلیم ایلد کلن حکم مقابل بعد اوکا دشمن
 مذکور اون درت قطعه امدی غرضہ ایلد عددین نامعلوم غرضہ ایلد بفضیل یاروئی شتری بوسفا فقیر
 یدندن سیر بنماخذ و بفضیل و بقول ایلد بر بعد الوع ذکر اولندان باغ و ناراکا و باغی شتری بر توعم
 بوسفا فقیر مکر شتر ایدر کیف مابنا و بخنار متفرقا و لسن دیو میر شمر جاری و صادر
 اولانہ اقرار لیس و کسر قریب ابرہیم بنہ مالک و بجه تصدیق و بالمشاهد تخمین ایلد بیکر ماروقع مال
 بالطلب کتاب اولندی و املا و مشرعی فروردین بوسفا فقیر بنہ سبیل تک و مکانہ طرف شرمندن اعطای ایلدی
 فی الیوم الثانی من محلی اول اولی لسنہ مائتہ و کفها

درت قطعه امدی غرضہ ایلد عددین نامعلوم غرضہ ایلد بفضیل یاروئی شتری بوسفا فقیر
 یدندن سیر بنماخذ و بفضیل و بقول ایلد بر بعد الوع ذکر اولندان باغ و ناراکا و باغی شتری بر توعم
 بوسفا فقیر مکر شتر ایدر کیف مابنا و بخنار متفرقا و لسن دیو میر شمر جاری و صادر
 اولانہ اقرار لیس و کسر قریب ابرہیم بنہ مالک و بجه تصدیق و بالمشاهد تخمین ایلد بیکر ماروقع مال
 بالطلب کتاب اولندی و املا و مشرعی فروردین بوسفا فقیر بنہ سبیل تک و مکانہ طرف شرمندن اعطای ایلدی

اه منقده تصافا متاينه مانور فسنكي قوبه لرند ز فلك لوجور قوبه سي و سندنه نقوله بسنكو
 محشرع حطرده و دوسه سي ار كنه نام نفاينه طرفند ز نسد بقه و كبل اولو بسنه و اعاد اولو
 نقولويور كچه ننده افرا و تقير كلام ايدوب قرنه و نوره و اص بر طراخ باب خيال و بر طرفه كسطلان
 و بر طرفه نشور و بر طرفه بورك مابنو ابله محدود و بختنا ردوم باغني و بدير طراخ مانوني و بر طرفه فسطلان
 و ايك طرفه زبور نقولوا ابله محدود و نصف فنز لمي كجمله الشواع و اللواحي و دوسم دريون ار كنه بر
 دوسه بيشتر عيه ابله هده و بنيلم ايدوب اولد اغني انتهاب و بنيلم ايلد / بعد اليوم ذكر اولو
 باع ابله نصف فنزل دو جسم من فورا ار كنه نك ملك مو عقوبه ركبت بايناع و بختنا رنصفه كونه
 ديوم بدير نقوله به مسقلود ز جار و صادر اولان افرا برني المقوله انه قوم ذكر نقوله و كاله
 الرضديق ايديك ما وقع كتب اولند رعي البعوم الناضيه من حمار الاول لسه ما الف
 در راجح

عثمان علي بن ابي طالب
 عطف بن سمرقند عثمان بن
 وعمرهم

مدینه فقهیه ایک بقایم کی کیمبر کاشفی اول عمدہ السداد مکمل اولان
 اکثر الم السید عبی افندہ طرفندہ دینو الی البیاسی افوان وکل خط لازم
 سب در آخر الوطی السید علی افندہ الز السید عبد الفناح افندہ جس غرض خط لازم
 التوفیر وہ مدنیہ زبونہ وہ فضا بایش اولان اشبوا فظلا کتاب احمد یک سب
 حفندہ ابو کالہ افرو تفر س کلام ابدوب سید الی صدورہ وکین موکل زبیر ک
 وحق اولوب مدنیہ زبیر رضافا فندہ بلونرنا صیندناج ودریا نام قره طلعہ اعندہ
 ایترماندہ ابابوہ و ابابارینہ نام صابہ سکنر لرا افندہ اولوب شرط ای صوب
 قدر خور قریمی حدود و صنور الم شمل و بر فندہ دخی ارورد سکنر شرفانہ در
 سوی وده بی وارثہ و بر طرفندہ کو کز فکک قولک سنہ وارثہ و بر طرفندہ س اولان
 صوبند نہ سب بلو کسکنر نہ کو کز فکک قولک سنہ وارثہ و بر طرفندہ س اولان
 اولوب دیکر قضاب رضاء فندہ افندہ اولان سنجیا نوز دینم الی عدو زبیر
 فبندہ دخی اوصد دورت فندہ دورت فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 و اولن سکو صغیر و دورت فندہ دورت فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 و ایک یوز کوچ و فواء و بر قلک کبیر دورت فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 الحد و الخ ای باغ و باغ و انجی ستمه و غنیه شتوی بصفندہ واحده جمله
 والواحق و کافه الش فظ فندہ اجاب و فندوی حاور سب باغ فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 ای کالہ محکیم حسابہ سب فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 ایدوب اولن سب فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 ای سب یک فظوعه سب فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 واکمال افندہ فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 فندہ فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 ویکده غنیه تصدیق و الشیعی سب فضا و بر حوی و بین الانام معلوم
 ے او اسط همار الاولی سب فضا و بر حوی و بین الانام معلوم

مدینه قدس و والد سکنه طرفین
 سلطان منکره سینه زوینا طرفین
 ابعدت از این نام خاندان و کین اولاد فقا بله خلیفه
 خصوصاً ابی الیهام افکاره و کین اولاد ابی الیهام
 اولاد ابی الیهام افکاره و کین اولاد ابی الیهام
 مصلحتی است که در این کتاب بنویسد
 بعد الفتح احدی بنویسد که در این کتاب
 نام فریبی که در این کتاب بنویسد
 سوال عدد و در این کتاب بنویسد
 نار لاسع و اوج طرفین احباب و قولی
 و المرافی طرفین احباب و قولی
 و سلم و حقن و هول ایزدین حکم کنی
 و اکمالی اخذ و حقن ایزدین حکم کنی
 فصرفه او سون و بدیند غیب انصدد
 الکلم لند خانه و الف کلر چین
 میرزا علی شریف

مدینه قدس و والد سکنه طرفین
 سلطان منکره سینه زوینا طرفین
 ابعدت از این نام خاندان و کین اولاد فقا بله خلیفه
 خصوصاً ابی الیهام افکاره و کین اولاد ابی الیهام
 اولاد ابی الیهام افکاره و کین اولاد ابی الیهام
 مصلحتی است که در این کتاب بنویسد
 بعد الفتح احدی بنویسد که در این کتاب
 نام فریبی که در این کتاب بنویسد
 سوال عدد و در این کتاب بنویسد
 نار لاسع و اوج طرفین احباب و قولی
 و المرافی طرفین احباب و قولی
 و سلم و حقن و هول ایزدین حکم کنی
 و اکمالی اخذ و حقن ایزدین حکم کنی
 فصرفه او سون و بدیند غیب انصدد
 الکلم لند خانه و الف کلر چین
 میرزا علی شریف

مدینه قدس و والد سکنه طرفین
 سلطان منکره سینه زوینا طرفین
 ابعدت از این نام خاندان و کین اولاد فقا بله خلیفه
 خصوصاً ابی الیهام افکاره و کین اولاد ابی الیهام
 اولاد ابی الیهام افکاره و کین اولاد ابی الیهام
 مصلحتی است که در این کتاب بنویسد
 بعد الفتح احدی بنویسد که در این کتاب
 نام فریبی که در این کتاب بنویسد
 سوال عدد و در این کتاب بنویسد
 نار لاسع و اوج طرفین احباب و قولی
 و المرافی طرفین احباب و قولی
 و سلم و حقن و هول ایزدین حکم کنی
 و اکمالی اخذ و حقن ایزدین حکم کنی
 فصرفه او سون و بدیند غیب انصدد
 الکلم لند خانه و الف کلر چین
 میرزا علی شریف

مدینه قدسہ صفا فائقہ علویہ صاحبزادہ خواتین ہونے نام قریب سا کی علامتہ لیس نام کھٹہ محمد علی
 قریب ہونے کا نذر نذر ماورد نام ذمہ سندن افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 سوسلوا و ارفع بر طرح مصطفیٰ نام ذمہ سندن افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 مع نبی صلی علیہ وسلم اولاد افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 سوسلوا و ارفع بر طرح مصطفیٰ نام ذمہ سندن افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 اولاد صلی علیہ وسلم اولاد افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 سوسلوا و ارفع بر طرح مصطفیٰ نام ذمہ سندن افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 مع نبی صلی علیہ وسلم اولاد افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 سوسلوا و ارفع بر طرح مصطفیٰ نام ذمہ سندن افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 اولاد صلی علیہ وسلم اولاد افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 سوسلوا و ارفع بر طرح مصطفیٰ نام ذمہ سندن افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے

برقیہ کتبیہ
 سوسلوا و ارفع بر طرح مصطفیٰ نام ذمہ سندن افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 مع نبی صلی علیہ وسلم اولاد افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے
 سوسلوا و ارفع بر طرح مصطفیٰ نام ذمہ سندن افرار و غیر کلام ایدوب مع الصدور نہ کہ کین ملکیم و ختم اولوب قریب ہونے

مذنب صد بیضا مانده معلوم نیاخته تا به خا و لهورام قریب کدرنده
 صالح بن عبد الله نام خالون طرفه و کالتی و منتهی لاله مرده نوری اوزر (مدار) و منتهی اوزر
 نام کسب از شاه تازی اید و کالتی نایبند اولان از حصر علی بن ابی طالب کتبش در سینه و در سینه
 سلطنت طومار ولدین نام دی محمد بن مالو کال از اوزر و نور کلام ایدوب بوطه و در سینه و در سینه
 در و بر طومار در میان ارضی اید و در دوزخ نازک سینه طرفه از کاتب و نور حاکم و سینه و در سینه
 و بود طومار ایدون من اید و در سینه و نور طومار ایدند تا تمام و الکمال احد و فضل المذنب ذکر اوزر
 سبع و نور او حاشی او بی مری و نور طومار ایدند تا تمام و الکمال احد و فضل المذنب ذکر اوزر
 نازک سینه و نور کسب اید و در سینه و نور طومار ایدند تا تمام و الکمال احد و فضل المذنب ذکر اوزر

الرعب ما وقع بالطلب کسب اولد و سحر من البوم عشاء لری الحشر
 در تمام کسب اولد و سحر من البوم عشاء لری الحشر
 قره قورگه دار
 اوده
 عسرا

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΟΘΩΜΑΝΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Αβαρίζ (*avâriz*)= Έκτακτες εισφορές που επιβάρυναν τους ραγιάδες σε περιόδους κρίσης. Σταδιακά μετατρέπονται σε τακτικό φόρο.

Αγάς των γενιτσάρων (*yeniçeri ağası*)= Στρατιωτικός διοικητής του σώματος των γενιτσάρων.

Αγιάνης (*ayan*)= Μουσουλμάνος πρόκριτος με αρμοδιότητα να εκπροσωπεί τους συντοπίτες του απέναντι στο κράτος και τους υπαλλήλους του.

Ακ τάπια (*ak tapyā*)= Ο «άσπρος προμαχώνας» του φρουρίου του Χάνδακα.

Άσπρο (*akçe*)= Ασημένιο νόμισμα που αποτελούσε τη βασική μονάδα του οθωμανικού νομισματικού συστήματος.

Αλάη Μπέης (*alay beği*)= Αξιωματικός των τιμαριούχων σπαχήδων.

Αρχιεννούχος (*kizlar ağası*)= Ο επικεφαλής του σουλτανικού Χαρεμιού.

Άσκερί (*askeri*)= Οι άνθρωποι που ανήκαν στη μη φορολογούμενη στρατιωτική, διοικητική και θρησκευτική ελίτ των μουσουλμάνων.

Ασλάνιο γρόσι (*esedi gurus*)= Ασημένιο ολλανδικό νόμισμα με ευρεία κυκλοφορία στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Αχγνταμέ (*ahdnâme*)= Σουλτανικό έγγραφο παραχώρησης προνομίων.

Βακούφι (*vakf*)= Αφιέρωση κινητής ή/και ακίνητης περιουσίας ή άλλων εισοδηματικών πηγών για «θεάρεστο» σκοπό. Η αφιέρωση είχε ισόβιο χαρακτήρα.

Βαλιντέ Σουλτάν (*Valide Sultan*)= Η μητέρα του σουλτάνου.

Βεκίλης (*vekil*)= Πληρεξούσιος.

Βεκίλη Χαρτζ (*vekil-i hare*)= Είχε τη θέση του ταμιά σε ένα στρατόνα των γενιτσάρων.

Γιαμάκ (*yamak*)= Μέλος συντεχνίας η οποία αρχικά εργαζόταν για λογαριασμό μεγαλύτερης και ισχυρότερης συντεχνίας. Σταδιακά οι γιαμάκηδες συνδέθηκαν με τα βοηθητικά στρατιωτικά σώματα των γενιτσάρων.

Γιαχουντί (*yahudî*): Οι εβραίοι υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Γιολντάσης (*yoldas*)= Στην κυριολεξία σημαίνει «συνοδοιπόρος». Ο όρος αναφέρεται σε στρατιώτες που ανήκαν στα γενιτσαρικά σώματα.

Γκαρίπ (*garib*)= Στρατιωτικό σώμα το οποίο συγκροτούνταν από μισθοφόρους στρατιώτες.

Γραμματικός της Πόρτας (*kari yazıcısı*) = Χριστιανός διερμηνέας στην υπηρεσία των Οθωμανών.

Εμίνης (*emin*)= Υπάλληλος του οθωμανικού κράτους με αρμοδιότητες επί οικονομικών, κυρίως, λειτουργιών. Ο υπάλληλος που αναλάμβανε, για παράδειγμα, την οργάνωση και διεξαγωγή μιας απογραφής ονομαζόταν **ταπού εμινή** (*tapu emini*).

Ερμενί (*Ermeni*): Οι αρμένιοι υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Εγιαλέτι (*eyalet*)= Η μεγαλύτερη διοικητική περιφέρεια. Ονομαζόταν αλλιώς μπεηλερμπεηλίκι (*beğlerbeğilik*) και είχε διοικητή έναν μπεηλέρμπεη (*beğlerbeği*).

Έχλ-ι ορφ (ehl-i örf)= Στρατιωτικοί και άλλοι εκπρόσωποι της σουλτανικής βούλησης με εκτελεστική εξουσία.

Ζιαμέτι (zeamet)= Τιμάριο μεγαλύτερης έκτασης, με ετήσια έσοδα από 20.000 έως 99.999 άσπρα.

Ζιμί (zimmî)= «Προστατευόμενοι» φορολογούμενοι μη μουσουλμάνοι υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ιλτιζάμ (iltizam)= Σύστημα εκμίσθωσης των φορολογικών εσόδων με τη μορφή συμβολαίου ανάμεσα στον μισθωτή (μουλτεζίμ) και το κράτος.

Ιμάμης (imâm)= Ο άνθρωπος που διευθύνει την κοινή προσευχή στο τζαμί.

Καγίμης (kayyim)= Ο άνθρωπος που είχε αναλάβει τη φροντίδα ενός τζαμιού.

Κανούν (kanûn)= Η διοικητική νομοθεσία που θεσπίζει ο σουλτάνος.

Κανουνναμέ (kanûnnâme)= Νομικός κώδικας που θεσπίζει ο σουλτάνος.

Καζά (kaza)= Διοικητική περιφέρεια υπό τη δικαιοδοσία ενός καδή.

Κασάμπασης (kasabbaşı)= Αρχικρεοπώλης.

Καφαά (kafa'â)= Αρχή της ισότητας, σύμφωνα με την οποία μια μουσουλμάνα δεν μπορούσε να παντρευτεί έναν κατώτερο της κοινωνικά άντρα.

Κετχουντά ή κεχαγιά (kethüda)= Αντιπρόσωπος, επιστάτης.

Κουλό (kile)= Μονάδα βάρους με την οποία υπολογιζόταν, συνήθως, η ποσότητα των σιτηρών. Η αντιστοιχία ενός κουλού με μία οκά ποίκιλε ανά περιοχή και χρονική περίοδο.

Κοντακτής (kondakçi)= Κατασκευαστής κοντακίων όπλων.

Κουλ (kul)= Στην κυριολεξία σημαίνει «δούλος». Πρόκειται για μη μουσουλμάνους που υπηρετούσαν στο Παλάτι και στον οθωμανικό στρατό. Επ'άνδρωναν τα γενιτσαρικά σώματα.

Κουμπαρατζής (kumbaracı)= Ολμοβόλος, βομβαρδιστής. **Κουμπαρατζήμπασης (kumbaracıbaşı)**= Ο επικεφαλής του σώματος.

Μεντρεσέ (mendrese)= Σχολή θεολογικής και νομικής μόρφωσης. Υπήρχαν ανώτεροι και κατώτεροι μεντρεσέδες.

Μεστζίτ (mescid)= Μικρό συνοικιακό τζαμί, χωρίς μιναρέ.

Μεχρ-ι μουατζέλ (mehr-i muaccel)= Προκαταβαλλόμενη γαμήλια δωρεά. Λαμβάνεται από τη σύζυγο τη στιγμή της σύναξης του γάμου.

Μεχρ-ι μουετζέλ (mehr-i müeccel)= Μη προκαταβαλλόμενη γαμήλια δωρεά. Λαμβάνεται από τη σύζυγο σε περίπτωση διαζυγίου ή θανάτου του συζύγου.

Μιρλιβά (mirliva)= Αραβική ονομασία για τον σαντζάκμπεη.

Μιρμιράν (mirmiran)= Αραβική ονομασία για τον μπεηλέρμπεη.

Μουκαμπελετζής (mukabeleci)= Υπάλληλος της οικονομικής υπηρεσίας που είχε την ευθύνη των μισθολογικών καταστάσεων των στρατιωτικών σωμάτων.

Μουκατάς (mukata'â): Πηγή εσόδων που αποτελούσε ανεξάρτητη εισοδηματική μονάδα.

Μουλτεζίμης (mültezim)= Ο μισθωτής της είσπραξης των φόρων μιας φορολογικής μονάδας.

Μουμπασίρης (mübaşir)= Κρατικός υπάλληλος με αρμοδιότητα την είσπραξη τελωνειακών και άλλων φόρων στις επαρχίες.

Μουτεβελής (mütevelli)= Επιστάτης, διαχειριστής ενός βακουφιού.

Μουχζίρης (muhzir)= Υπάλληλος στο δικαστήριο του καδή, υπεύθυνος για την κλήτευση των διαδίκων στο ιεροδικείο. **Μουχζίρμπασης (muhzirbasi) ή Σέρμουχζιρ (sermuhzir)**= Ο επικεφαλής των μουχζιρηδών του ιεροδικείου.

Μπακήκουλης (bakikuli)= Υπάλληλος του κράτους που είχε αναλάβει την είσπραξη των καθυστερούμενων φόρων. **Μπας Μπακήκουλης (bas bakikuli)**= Ο επικεφαλής της υπηρεσίας.

Μπαντ-ι χαβά (bad-i hava): Τιμαριωτικοί φόροι τους οποίους εισέπραττε ο τιμαριώτης περιστασιακά. Δεν του ανήκαν εξ ολοκλήρου, τους μοιραζόταν με τον σαντζάκμπεη.

Μπέης (beğ)= Τίτλος στρατιωτικών διοικητών.

Μπεηλέρμπεης (beğlerbeği)= Ανώτερος στρατιωτικός διοικητής στη ευρύτερη σε έκταση διοικητική περιφέρεια, που ονομαζόταν μπεηλερμπεηλίκι (beğlerbeğilik).

Μπεράτ (berat)= Σουλτανικό έγγραφο διορισμού ανώτατων αξιωματούχων.

Μπεσέ (beşe)= Τίτλος που αποκτούσαν όσοι εγγράφονταν στα χαμηλότερα στην ιεραρχία γενιτσαρικά σώματα.

Μπολούκμπασης (bölükbaşı) ή σερμπολούκ (serbölük)= Στρατιωτικός διοικητής ενός γενιτσαρικού σώματος.

Μπουγιουρντί (buyuruldi)= Διαταγή σαντζάκμπεη ή μπεηλέρμπεη.

Ναϊπης (naib)= Κατώτερος δικαστής εξαρτημένος από τον καδή. Λειτουργούσε και ως πληρεξούσιος του ιεροδίκη.

Νασρανί-νασρανίγιε (nasrani-nasraniye)= Χριστιανός-χριστιανή.

Ναφακά (nafaka)= Διατροφή που λαμβάνει η σύζυγος σε περίπτωση διαζυγίου.

Ναχιγιέ (nahiye)= Διοικητική υποδιάρθρωση του καζά.

Ντεφτερντάρης (defterdar)= Ανώτερος διοικητικός υπάλληλος της οικονομικής υπηρεσίας. **Ντεφτερντάρμπασης (defterdarbasi)**= Επικεφαλής της παραπάνω υπηρεσίας.

Ντιβάνι (divan)= Συμβούλιο υπό την προεδρία ανώτερου διοικητή. Συνεδρίαζε στην έδρα του διοικητή. Λειτουργούσε και ως ανώτατο δικαστήριο.

Ντιγιέτ (diyēt)= Φόρος αίματος. Χρηματική αποζημίωση την οποία το θύμα ή η οικογένειά του είχε δικαίωμα να ζητήσει από τον θύτη, σε περίπτωση τραυματισμού ή φόνου.

Ντιρχέμ (dirhem)= Αραβικό ασημένιο νόμισμα. Την περίοδο που εξετάζουμε αντιστοιχούσε σε 14 άσπρα.

Ντονούμ (dönüm): Στρέμμα. Το 17^ο αι. αντιστοιχούσε σε 958 τετραγωνικά μέτρα.

Ορφ (örf)= Εθιμικό δίκαιο. Μαζί με το Κανούν αποτελούσαν την κοσμική νομοθεσία που συμπλήρωνε το Σεριάτ.

Ουλεμά (ulema)= Νομοδιδάσκαλοι. Άνθρωποι με θεολογική μόρφωση και γνώσεις ισλαμικού δικαίου και παράδοσης.

Οντάμπασης (odabasi)= Αξιωματικός των γενιτσάρων. Υπεύθυνος ενός στρατώνα (οντά).

Ρατζίλ (racil)= Πεζός στρατιώτης.

Ρεάλι γρόσι (riyal gurus)= Ισπανικό νόμισμα που κυκλοφορούσε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Ρουζναμετζής (ruznâmecî)= Υπάλληλος υπεύθυνος για την τήρηση των ημερήσιων καταστίχων εσόδων-εξόδων.

Σαντζάκμπεγς (sancakbeği)= Ο διοικητής ενός σαντζακίου, δηλαδή της κύριας διοικητικής στρατιωτικής περιφέρειας της οθωμανικής επαρχιακής διοίκησης.

Σαράτς (saras)= Κατασκευαστής, πωλητής εφιππίων.

Σειχουλισλάμης (seyh'ülislâm)= Επικεφαλής των ουλεμά. Ανώτατος ιεροδίκης και ερμηνευτής του Σεριάτ. Έμενε στην πρωτεύουσα, από όπου εξέδιδε γραπτές γνωμοδοτήσεις (φετβά) που αφορούσαν τα θρησκευτικά ζητήματα.

Σεκμπάν (sekban)= Ένοπλος μισθοφόρος.

Σερασκέρης (serasker)= Ο αρχιστράτηγος.

Σεριάτ (seriat)= Ισλαμικός ιερός νόμος.

Σερντάρης (serdar)= Ανώτερος στρατιωτικός διοικητής και επικεφαλής των γενιτσάρων.

Σιτζίλ (sicil)= Ιεροδικαστικό κατάστιχο που τηρούσε ο καδής και στο οποίο κατέγραφε τις υποθέσεις που εκδίκαιζε, συμβολαιογραφικού και διοικητικού χαρακτήρα πράξεις, καθώς και τα επίσημα κρατικά έγγραφα, που αποστέλλονταν από το σουλτάνο, το μεγάλο βεζίρη, τους στρατιωτικούς αξιωματούχους και διοικητικούς υπαλλήλους της κεντρικής και επαρχιακής διοίκησης.

Σούμπασης (subasi): Στρατιωτικός αξιωματούχος, με αστυνομικές κυρίως αρμοδιότητες· αξιωματικός των τιμαριούχων σπαχήδων.

Σούρα (sura)= Εδάφιο του κορανιού.

Σουχούντ ουλ-χαλ (şühudü'l-hal)= Μάρτυρες της κατάστασης. Τα ονόματά τους σημειώνονται στο τέλος των ιεροδικαστικών εγγράφων για να πιστοποιήσουν τη νομιμότητα της ιεροδικαστικής διαδικασίας.

Σπαχής (sipahi)= Έφιππος στρατιώτης, ο οποίος λάμβανε ως μισθό για τη συμμετοχή του στον πόλεμο ένα τιμάρι.

Σπέντζα (ispence)= Φόρος σε χρήμα τον οποίο πλήρωναν οι χριστιανοί ραγιάδες στον τιμαριούχο.

Ταπού ταχρίρ (Tapu tahrir)= Απογραφή των εισοδηματικών πηγών στα νεοκατακτηθέντα εδάφη, με σκοπό τη διανομή των φόρων.

Τεζκερέ (tezkere)= Αποδεικτικό έγγραφο, πιστοποιητικό.

Τζεμπετζής (cebeci)= Κατασκευαστής όπλων. Μέλος στρατιωτικού σώματος των Δούλων της Πύλης. **Τζεμπετζήμπασης (cebecibasi)**= Ο επικεφαλής του σώματος.

Τζερίπ (cerib)= Μονάδα μέτρησης επιφανειών. Το 17^ο αι. ισοδυναμούσε με ένα στρέμμα.

Τζίζιε (cizye)= Κεφαλικός φόρος σε χρήμα που πλήρωναν οι μη μουσουλμάνοι.

Τιμάρι (timar)= Τα έσοδα από την είσπραξη των φόρων μιας περιοχής. Το κράτος διένειμε τιμάρια στους σπαχήδες ως αντάλλαγμα για τις στρατιωτικές υπηρεσίες που προσέφεραν στον πόλεμο.

Τοπττής (topci)= Στρατιώτης πυροβολικού. Μέλος στρατιωτικού σώματος των Δούλων της Πύλης.

Τουρνατζήμπασης (turnacibasi)= Επικεφαλής του γενιτσαρικού σώματος των **τουρνατζήδων**, που είχαν αναλάβει την εκπαίδευση των κυνηγητικών πουλιών που χρησιμοποιούσε ο σουλτάνος.

Τσαούσης (çavuş)= Αξιωματούχος του Παλατιού και μέλος του σώματος των γενιτσάρων. Αγγελιοφόρος και κατώτερος εκτελεστικός αξιωματούχος.

Τσελεμπής (Çelebi)= Τίτλος που τον 17^ο αι. χαρακτήριζε μορφωμένους ανθρώπους.

Τσερίμπασης (ceribasi)= Αξιωματικός των τιμαριούχων σπαχήδων.

Τσοχαντάρης (çukadar)= Υψηλόβαθμος αξιωματούχος του Παλατιού υπεύθυνος για τα ενδύματα του σουλτάνου. Σταδιακά ανέλαβε την ευθύνη για τις τσόχινες στολές των γενιτσάρων.

Φετβά (fetva)= Γραπτή γνωμοδότηση του σείχουλισλάμη.

Χαζινεντάρης (hazinedar)= Υπάλληλος υπεύθυνος για τη φύλαξη του θησαυροφυλακίου.

Χαϊνής (hain)= Ένοπλος αντάρτης.

Χαράτς (haraç)= Έγγειος φόρος που πλήρωναν οι μη μουσουλμάνοι. Ο όρος χρησιμοποιείται επίσης αντί του κεφαλικού φόρου (τζίζιε).

Χαράτς-ι μουκασεμέ (haraç-i mukaseme)=Έγγειος φόρος επί της συγκομιδής. Υπολογιζόταν στο 1/5 της παραγωγής.

Χαράτς-ι μουκατά (haraç-i mukata'a)= Έγγειος φόρος που καταβαλλόταν για τα αμπέλια και τους κήπους.

Χάτζ (hac)= Ιερό προσκύνημα στη Μέκκα. Μια από τις πέντε «Στήλες του ισλάμ», δηλαδή τις βασικές υποχρεώσεις κάθε πιστού μουσουλμάνου. Όποιος πραγματοποιούσε το προσκύνημα λάμβανε το επίθετο **χατζί (haci)**.

Χότζας (hoca)= Δάσκαλος.

Χοτζέτι (hüccet)= Ιεροδικαστικό έγγραφο που εξέδιδε ο καδής και είχε την ισχύ πιστοποιητικού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Αλεξίου Στυλιανός**, «Μαλβαζία, το Μαλεβιζιώτικο Κρασί», *Το Μαλεβίζι από τα Προϊστορικά Χρόνια μέχρι Σήμερα*, Οργανισμός Ανάπτυξης Μαλεβιζίου, Ηράκλειο, 1998, σ. 289-292.
2. **Άμαντος Κωνσταντίνος**, «Οι Προνομιακοί Ορισμοί του Μουσουλμανισμού υπέρ των Χριστιανών», *Ελληνικά*, 9 (1936), σ. 103-166.
3. **Αναστασόπουλος Αντώνης**, «Οι Χριστιανοί στην Τουρκοκρατία και οι Οθωμανικές Πηγές: Η Περίπτωση της Βέροιας, π. 1760-1770», *Αριάδνη*, 9 (2003), σ. 71-89.
4. **Βασδραβέλλης Ιωάννης Κ.**, *Ιστορικά Αρχεία Μακεδονίας, Β'. Αρχείον Βεροίας-Ναούσης, 1598-1886*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 1954.
5. **Δετοράκης Θεοχάρης**, «Η Εκκλησία της Κρήτης κατά την Τουρκοκρατία (1645-1898)», *Κρήτη Ιστορία και Πολιτισμός*, τ. Β', επιμ. Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης, εκδ. Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1988, σ. 437-457.
6. « », «Η Τουρκοκρατία στην Κρήτη (1669-1898)», *Κρήτη Ιστορία και Πολιτισμός*, τ. Β', επιμ. Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης, εκδ. Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1988, σ. 333-436.
7. **Ζαμπέλιος και Κριτοβουλίδης**, *Ιστορία των Επανάστασεων της Κρήτης. Συμπληρωθείσα υπό Ιωάννου Δ. Κονδυλάκη*, επανέκδοση Αφών Βαρδινογιάννη, Αθήνα, 1971.
8. **Ιναλτζίκ Χαλίλ**, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η Κλασική Εποχή, 1300-1600*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1995.
9. **Καραντζίκου Ελένη-Φωτεινού Πηνελόπη**, *Ιεροδικείο Ηρακλείου. Τρίτος Κώδικας (1669/73-1750/67)*, επιμ. Ελισάβετ Α. Ζαχαριάδου, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2003.
10. **Κούρκου Ελένη Ε.**, *Οι Κοινοτικοί Θεσμοί στις Κυκλάδες κατά την Τουρκοκρατία*, Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Αθήνα, 1980.
11. **Μαλτέζου Χρύσα**, «Η Κρήτη στη Διάρκεια της Περιόδου της Βενετοκρατίας, 1211-1669», *Κρήτη Ιστορία και Πολιτισμός*, τ. Β', Σύνδεσμος Τοπικών Ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων Κρήτης, Ηράκλειο, 1988, σ. 105-161.
12. **Μαρμαρέλη-Δρακάκη Αντωνία**, «Ο Λοιμός του 1592-1595 στο Χάνδακα», *Πεπραγμένα του Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, τ. Β2, Δήμος Ρεθύμνης-Ιστορική Λαογραφική Εταιρεία Ρεθύμνης, Ρέθυμνο, 1995, σ. 549-564.
13. **Μαστρογιαννάκης Κωστής Σπ.**, «Το Μαλεβίζι κατά την Περίοδο της Τουρκοκρατίας. 1669-1898», *Το Μαλεβίζι από τα Προϊστορικά Χρόνια μέχρι Σήμερα*, Οργανισμός Ανάπτυξης Μαλεβιζίου, Ηράκλειο, 1998, σ. 293-348.
14. **Μουταφτσιεβα Βέρα**, *Αγροτικές Σχέσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (15^{ος}-16^{ος})*, εκδ. Πορεία, Αθήνα, 1990
15. **Μπουνιαλής Μαρτίνος Τζάνε** ο Ρεθυμναίος, *Ο Κρητικός Πόλεμος (1645-1669)*, Σ. Αλεξίου και Μάρθα Αποσκήτη, Στιγμή, Αθήνα, 1995.
16. **Μυλοποταμιτάκη Κατερίνα**, «Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μνημεία της Επαρχίας Μαλεβιζίου», *Το Μαλεβίζι από τα Προϊστορικά Χρόνια μέχρι Σήμερα*, Οργανισμός Ανάπτυξης Μαλεβιζίου, Ηράκλειο, 1998, σ. 113-144.

17. **Παπιομούτογλου Γιάννης Ζ.**, *Έγγραφα Ιεροδικείου Ρεθύμνης, 17^{ος}-18^{ος} αι. Οι Μεταφράσεις του «Βήματος» Ρεθύμνης*, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ρεθύμνης, Ρέθυμνο, 1995.
18. **Πατραμάνη Μαρία Γ.**, «Το Μαλεβίτσι στη Βενετοκρατία: Ο Χώρος και οι Άνθρωποι», *Το Μαλεβίτσι από τα Προϊστορικά Χρόνια Μέχρι Σήμερα*, Οργανισμός Ανάπτυξης Μαλεβιζίου, Ηράκλειο, 1998, σ. 257-288.
19. **Σταματιάδης Επαμεινώνδας Ι.**, *Βιογραφία των Μεγάλων Διερμηνέων του Οθωμανικού Κράτους*, εκδ. Κ. Τεφαρίκη, Αθήνα, 1865.
20. **Σταυρινίδης Νικόλαος**, «Ανέκδοτα Έγγραφα της Τουρκοκρατίας εν Κρήτη, των Ετών 1684-1686», *Κρητικά Χρονικά*, 2 (1948), σ. 320-348.
21. « «, «Ανδρέας Μηλιώτης. Πρώτος «Γραμματικός της Πόρτας» εν Κρήτη», *Κρητικά Χρονικά*, 2 (1948), σ. 546-568.
22. « «, *Μεταφράσεις Τουρκικών Ιστορικών Εγγράφων Αφορώντων εις την Ιστορίαν της Κρήτης*, τ. Α'-Β', Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Ηράκλειο, 1986
23. « «, «Ο Θεσμός των Γραμματικών της Πόρτας στην Κρήτη», *Πεπραγμένα του Δ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, τ. Γ', Πανεπιστήμιο Κρήτης, Αθήνα 1981, σ. 397-401.
24. **Τριανταφυλλίδου –Baladié Γιολάντα**, *Το Εμπόριο και η Οικονομία της Κρήτης (1669-1795)*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1988.
25. **Εβλιά Τσελεμπί**, *Οδοιπορικό στην Ελλάδα (1668-1671). Πελοπόννησος-Νησιά Ιονίου-Κρήτη-Νησιά Αιγαίου*, Εκδ. Εκάτη, Αθήνα, 1994.
26. **Τωμαδάκης Νικόλαος Β.**, *Ιστορία της Εκκλησίας Κρήτης επί Τουρκοκρατίας (1645-1898)*, τ. Α', Μυρτίδης, Αθήνα, 1974.
27. **Χλωρός Ιωάννης**, *Λεξικόν Τουρκο-Ελληνικόν*, τ. Α'-Β', Εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου, Κωνσταντινούπολη, 1899-1900.
28. **Ψιλάκης Νίκος**, *Μοναστήρια και Ερημητήρια της Κρήτης*, τ. Α', [χ.ε.], Ηράκλειο, 1992.
29. « «, «Τα Μοναστήρια της Επαρχίας Μαλεβιζίου», *Το Μαλεβίτσι από τα Προϊστορικά Χρόνια μέχρι Σήμερα*, Οργανισμός Ανάπτυξης Μαλεβιζίου, Ηράκλειο 1998, σ. 145-256.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

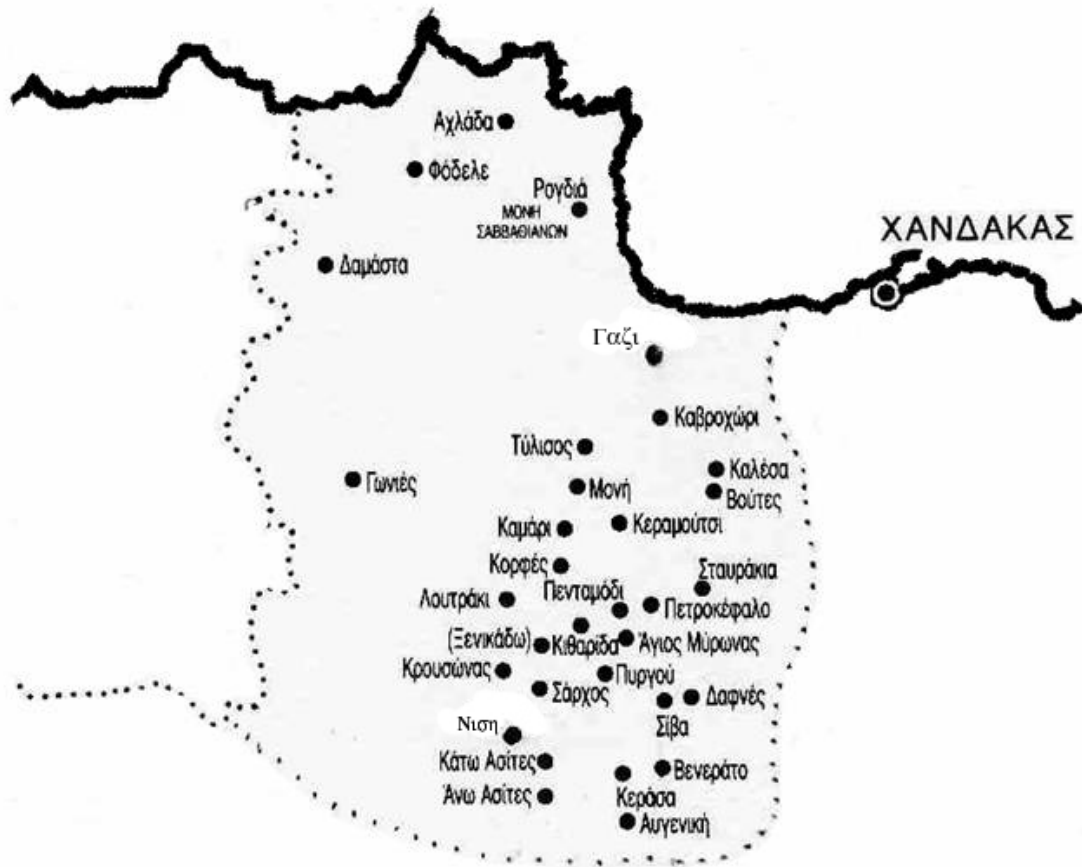
1. **Adıyeke A. Nükhet**, "XVII Yüzyıl Girit (Resmo) Kadı Sicillerinde Zimmi Davaları", *Pax Ottomana. Studies in Memoriam Prof. Dr. Nejat Göyünç*, επιμ. Kemâl Çiçek, Sota-Yeni Türkiye, Haarlem-Ankara, 2001, σ. 77-95.
2. **Akdağ Mustafa**, *İktisadî ve İçtimai Tarihi, 1453-1559*, τ. II, Türk Tarih Kurumu, Άγκυρα, 1971.
3. **Al-Qattan Najwa**, "Dhimmīs in the Muslim Court: Legal Autonomy and Religious Discrimination", *International Journal of Middle East Studies*, 31/3 (1999), σ. 429-444.
4. **Barkan Ömer Lütfi**, «Edirne Askeri Kassamı'na Ait Tereke Defterleri (1545-1659)», *Belgeler*, 3/5-6 (1966), σ. 1-479.
5. **Cahen Claude**, «Dhimma», *The Encyclopaedia of Islam*, τ. II, E.J. Brill, Λάιντεν, 1983, σ. 227-231.

- 6 **Cvetkova Bistra**, “Recherches sur le système d’ affermage (Iltizam) dans l’ Empire Ottoman au cours du XVIe-XVIIIe siècles par rapport aux contrées bulgares”, *Rocznik Orientalistyczny*, 27 (1964), σ. 111-132.
7. **Çiçek Kemâl**, “Living Together: Muslim–Christian Relations in Eighteenth–Century Cyprus as Reflected by the Shari‘a Court Records”, *Islam and Christian–Muslim Relations*, 4/1 (1993), σ. 36-64.
8. **Darling Linda**, *Revenue-Raising and Legitimacy. Tax Collection and Finance Administration in the Ottoman Empire 1560-1660*, E.J. Brill, Λάιντεν, 1996.
9. **Ducas**, *Istoria Turco-Bizantina (1341-1462)*, επιμ. V. Grecu, Editura Academiei Republicii Populare Romine, Βουκουρέστι 1958.
10. **Faroqhi Suraiya**, *Towns and Townsmen of Ottoman Anatolia. Trade, Crafts and Food Production in an Urban Setting, 1520-1650*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ 1984.
11. « », *Men of Modest Substance. House Owners and House Property in Seventeenth-Century Ankara and Kayseri*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1987.
12. « », “Crisis and Change”, *An Economic and Social History of the Ottoman Empire, 1300-1600*, επιμ. Halil İnalçık με Donald Quataert, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1994, σ. 413-636.
13. « », “Sidjill”, *The Encyclopaedia of Islam*, τ. IX, E. J. Brill, Λάιντεν, 1997, σ. 539-545.
14. « », “Crime, Women and the Wealth in the Eighteenth-Century Anatolian Countryside”, *Women in the Ottoman Empire. Middle Eastern Women in the Early Modern Era*, επιμ. Madeline C. Zilfi, Brill, Λάιντεν, 1997, σ. 6-27.
15. **Gerber Haim**, “Sharia, Kanun and Custom in the Ottoman Law: The Court Records of 17th Century Bursa”, *International Journal of Turkish Studies*, 2/1 (1981), σ. 131-147.
16. **Ginio Eyal**, “Childhood, Mental Capacity and Conversion to Islam in the Ottoman State”, *Byzantine and Modern Greek Studies*, 25 (2001), σ. 90-119.
17. **Gökbilgin M. Tayyib–Repp R.C**, “Köprülü”, *The Encyclopaedia of Islam*, τ. V, E.J.Brill, Λάιντεν, 1986, σ. 256-263.
18. **Gülsoy Ersin**, “Osmanlı Tahrir Geleneğinde bir Değişim Örneği: Girit Eyâleti’nin 1650 ve 1670 Tarihli Sayımları”, *Pax Ottomana. Studies in Memoriam Prof. Dr. Nejat Göyünç*, επιμ. Kemâl Çiçek, Sota-Yeni Türkiye, Haarlem-Ankara, 2001, σ. 183-203.
19. « », *Girit’in Fethi ve Osmanlı İdaresinin Kurulması (1645-1670)*, Tarih ve Tabiat Vakfı, Tatav Yayınları, İstanbul, 2004.
20. **Greene Molly**, *A Shared World. Christians and Muslims in the Early Modern Mediterranean*, Princeton University Press, Πρίνστον, 1999.
21. **Hathaway Jane**, “Problems of Periodization in Ottoman History: The Fifteenth through the Eighteenth Centuries”, *The Turkish Studies Association Bulletin*, 20/2 (1996), σ. 25-31.
22. **Heyd Uriel**, *Studies in Old Ottoman Criminal Law*, επιμ. V. L. Ménage, Clarendon Press, Οξφόρδη, 1973.
23. **Hobsbawm Eric**, *Για την Ιστορία*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1998.
24. **Hourani Albert**, *Ιστορία των Αραβικών Λαών*, Νέα Σύνορα–Α. Λιβάνη, Αθήνα, 1994.
25. **Imber Colin**, “Women, Marriage and Property: *Mahr* in the *Behcetü’l-fetāvā* of Yenişehirli Abdullah”, *Women in the Ottoman Empire. Middle Eastern Women in the Early Modern Era*, επιμ. Madeline C. Zilfi, E. J. Brill, Λάιντεν, 1997, σ. 81-104.
26. **İnalçık Halil**, “Osmanlılar’da Raiyyet Rüsûmu”, *Belleten*, 23 (1959), σ. 574-610.

- 27 « «, “The Heyday and Decline of the Ottoman Empire”, *The Cambridge History of Islam*, τ. I, επιμ. P.M. Holt, Ann K.S. Lambton, Bernard Lewis, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1970, σ. 342-349.
28. « « “Centralization and Decentralization in Ottoman Administration”, *Studies in Eighteenth Century Islamic History*, επιμ. Thomas Naff και Roger Owen, , Southern Illinois University Press, Κάρμποντέιλ, 1977, σ. 27-52.
29. « «, “Istanbul”, *The Encyclopaedia of Islam*, τ. IV, E. J. Brill, Λάιντεν, 1978, σ. 224-248.
30. « «, “Ottoman Policy and Administration in Cyprus after the Conquest”, *The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy*, Variorum Reprints, Λονδίνο, 1978, σ. 5-23.
- 31 « «, “The Turkish Impact on the Development of Modern Europe”, *The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy*, Variorum Reprints, Λονδίνο, 1978, σ. 51-58.
32. « «, “Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire, 1600-1700”, *Archivum Ottomanicum*, 6 (1980), σ. 283-335.
33. « « “The Ottoman State: Economy and Society, 1300-1600”, *An Economic and Social History of the Ottoman Empire 1300-1914*, επιμ. Halil İnalcık με Donald Quataert, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1994, σ. 11-409.
- 34 « «, “Timār”, *The Encyclopaedia of Islam*, τ.X, E. J. Brill, Λάιντεν, 2000, σ. 502-507.
35. **Ivanova Svetlana**, “Muslim and Christian Women before the Kadi Court in Eighteenth Century Rumeli: Marriage Problems”, *Oriente Moderno*, 18 (1999), σ. 161-176.
36. « «, “The Sicills of the Ottoman Kadis. Observations over the Sicill Collection at the National Library in Sofia, Bulgaria”, *Pax Ottomana. Studies in Memoriam Prof. Dr. Nejat Göyünç*, επιμ. Kemâl Çiçek, Sota-Yeni Türkiye, Haarlem-Ankara, 2001, σ. 51-76.
37. **Jennings Ronald C.**, “Loans and Credit in Early 17th Century Ottoman Judicial Records. The Sharia Court of Anatolian Kayseri”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 16/2-3 (1973), σ. 168-216.
38. « «, “Women in Early 17th Century Ottoman Judicial Records-The Sharia Court of Anatolian Kayseri”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 18/1 (1975), σ. 53-114.
39. « «, “The Office of Vekil (Wakil) in the 17th Century Ottoman Sharia Courts”, *Studia Islamica*, 42 (1975), σ. 147-169.
40. « « “Kadi, Court and Legal Procedure in 17th C. Ottoman Kayseri”, *Studia Islamica*, 48 (1978), σ. 133-172.
41. « «, “Zimmis (non-Muslims) in Early 17th Century Ottoman Judicial Records. The Sharia Court of Anatolian Kayseri”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 21/3 (1978), σ. 225-293.
42. « «, *Christian and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World*, New York University Press, Νέα Υόρκη, 1993.
43. **Kunt Metin**, *The Sultan’s Servants. The Transformation of Ottoman Provincial Government, 1550-1650*, Columbia University Press, Νέα Υόρκη, 1983.
44. **Mansel Philip**, *Κωνσταντινούπολη. Η Περιπόθητη Πόλη. 1453-1924*, εκδ. Οδυσσεάς, Αθήνα, 1999.
45. **McGowan Bruce**, *Economic Life in Ottoman Europe. Taxation, Trade and the Struggle for Land, 1600-1800*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1981.

45. **Murphey Rhoads**, “Continuity and Discontinuity in the Ottoman Administrative Theory and Practice during the Late Seventeenth Century”, *Poetics Today*, 14/2 (1993), σ. 419-443.
46. **Orhonlu Cengiz**, “Kātirdjī-oghli Mehmed Pasha”, *The Encyclopaedia of Islam*, τ. V, E.J.Brill, Λάιντεν, 1986, σ. 765-766.
47. **Pierce Leslie P**, “Seniority, Sexuality, and Social Order: The Vocabulary of Gender in Early Modern Ottoman Society”, *Women in the Ottoman Empire. Middle Eastern Women in the Early Modern Era*, επιμ. Madeline C. Zilfi, E. J. Brill, Λάιντεν, 1997, σ. 169-196.
48. **Salzmann Ariel**, “An Ancien Régime Revisited: «Privatization» and Political Economy in the Eighteenth-Century Ottoman Empire”, *Politics and Society*, 21/4 (1993), σ. 393-423.
49. **Schacht Joseph**, *An Introduction to Islamic Law*, Clarendon Press, Οξφόρδη, 1964.
50. **Sugar Peter**, *Η Νοτιοανατολική Ευρώπη κάτω από Οθωμανική Κυριαρχία (1354-1804)*, τ. Α΄-Β΄, Σμίλη, Αθήνα, 1994.
51. **Tyan E.**, “Diya”, *The Encyclopaedia of Islam*, τ. II, E.J. Brill, Λάιντεν, 1983, σ. 340-343.
52. **Veinstein Gilles**, “On the Çiftlik Debate”, *Landholding and Commercial Agriculture in the Middle East*, επιμ. Çağlar Keyder και Faruk Tabak, State University of New York Press, Άλμπανι, 1991, σ. 35-53.
53. **Ze’evi Dror**, “Women in 17th- Century Jerusalem: Western and Indigenous Perspectives”, *International Journal of Middle East Studies*, 27 (1995), σ. 157-173.
54. **Zilfi Madeline C**, *The Politics of Piety: The Ottoman Ulema in the Postclassical Age (1600-1800)*, Bibliotheca Islamica, Μιννεάπολις, 1988.
55. « », “«We Don’t Get Along»: Women and *Hul* Divorce in the Eighteenth Century”, *Women in the Ottoman Empire. Middle Eastern Women in the Early Modern Era*, επιμ. Madeline C. Zilfi, E. J. Brill, Λάιντεν, 1997, σ. 264-296.

ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΑΧΙΓΙΕ ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ³¹⁸

³¹⁸ Οι χάρτες προέρχονται από: *Ο Κώδικας των Θυσιών*, επιμ. Βασίλης Δημητριάδης-Διονυσία Δασκάλου, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης και Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Ηράκλειο, 2003.

ΟΙ ΟΜΟΡΕΣ ΣΤΟ ΜΑΛΕΒΙΖΙ ΕΠΑΡΧΙΕΣ

